DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Bilim ve Ütopya

Sayı: 178 | Yıl: 15 | Nisan 2009 | Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi | 5 YTL (KDV Dahil)

İsveççe-Türkçe İskandinavların Türk Ataları

Doç. Dr. Haluk BERKMEN
Dr. Necmi DAYDAY
Abdullah GÜRGÜN
Turgay KÜRÜM

Sumerce ve Türkçe

Muazzez İlmiye ÇIĞ
M. Ünal MUTLU

TÜBİTAK ve Bilim: Bir kopuşun tarihi

Prof. Dr. Işık BÖKESOY
Prof. Dr. Semih KORAY
Prof. Dr. Namık Kemal PAK
Dr. Arda ODABAŞI
Dr. Doğu PERİNÇEK

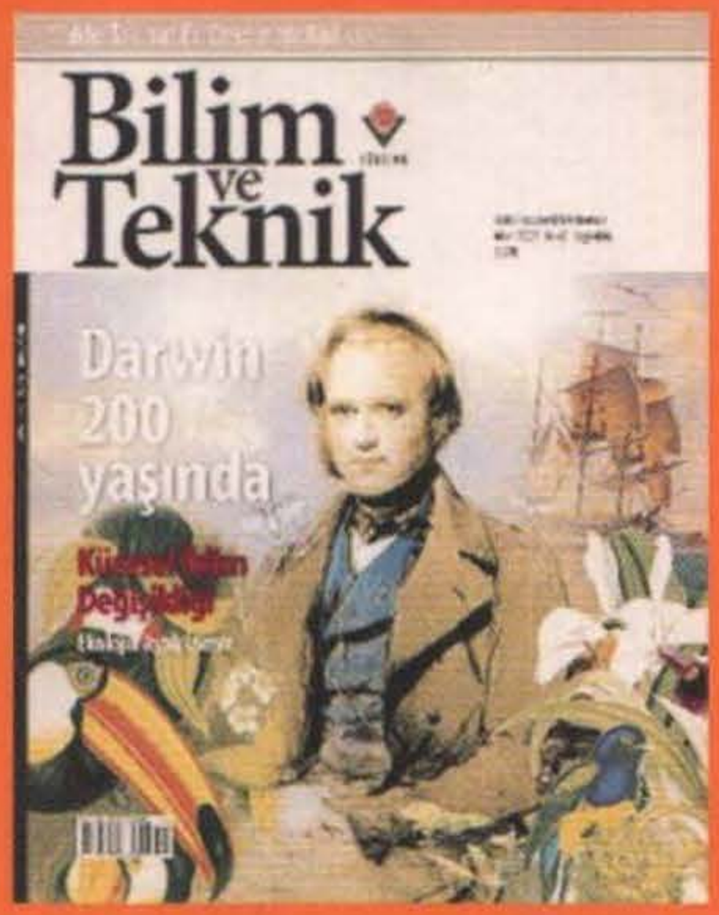

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

L.N. Lezina - A.V. Superanskaya
D.A. Batur'un ilaveleriyle

Türk Onomastikası

Çin Seddi'nden Viyana Kapılarına Kadar

Bütün Türk Halkları

23 Bin Boy, Oymak ve Oba
All Turkish Peoples

SELENGE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

S.S. Ütopya Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yay. ve Üretim Koop. Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Semih KORAY

Genel Yayın Yönetmeni: Ganı BAYER

Yazı İşleri Müdürü: Canan ÖSKÜPLÜ

Yazı İşleri: Safak TERZİ
Alper YAVUZ
Yarenkür ALKAN
İlyas KARATEPE
Onurcan ÜLKER

Düzelti: Kemal KIRAR

Görsel Yönetmen: Harun ÇAKAN
Dağıtım-Abone: Ergin ONAY

Yazı Kurulu: Dr. Cüneyt Akalın, Prof. Dr. Atilla Altunel, Dr. Bora Ataman, Zühtü Bayar, Dr. M. Kürşat Bozkurt, Dr. Neomi Dayday, Dr. Cemal Dindar, Prof. Dr. Ercan Eriç, Prof. Dr. Uçkun Geray, Prof. Dr. Erbil Gözükırmızı, Prof. Dr. Çağatay Güler, Efe Can Gürcan, Erkan Ildız, Prof. Dr. Bekir Karaoğlu, Prof. Dr. Zafer Kars, Doç. Dr. Çağatay Keskinok, Prof. Dr. Semih Koray, Dr. Arda Odabaşı, Feyziye Özberk, Sarper Özhan, Ömer Özbek, Cem İsmail Savaş, Dr. Hakan Seçkin, Prof. Dr. Kadri Yamaç, Prof. Dr. Osman Şadi Yeneri

Yönetim Yeri: İstiklal Cad. Deva Çıkmazı No: 7/2 Beyoğlu/İstanbul
Tel: (0212) 244 23 72 - 61
Faks: (0212) 251 51 22

e-posta: posta@bilimutopya.com.tr
İnternet adresi: www.bilimutopya.com.tr

Ankara Temsilcisi: Feyziye ÖZBERK
Toros Sok. 9 Kat: 3 Sıhhiye/Ankara
Tel: (0312) 231 62 53 - 232 04 79

Edirne Temsilcisi: Umut AKAS
Tel: (0538) 453 80 47
umutakas@gmail.com

Hatay Temsilcisi: Hüseyin GÜLER
Büyük Çarşı İşhanı Kat:1 No:450 İskenderun
Tel: (0326) 613 41 33

İzmir Temsilcisi: Nural GÜRAN
Tel: (0537) 643 55 19

Avrupa Koordinatörü: Filiz KARABULUT
filiz@bilimutopya.com.tr

Almanya Temsilcisi: Eylem DEMİREL BORAL
Frankenalle 39, 60327/Frankfurt
Tel: +4969-73918773 Faks: +4969-75009310

Belçika Temsilcisi: Sabri BAL
Tel: +32 22154964

Çin Halk Cumhuriyet Temsilcisi:
Nuri TÜRKEŞ Tel: +86 13067637296

Fransa Temsilcisi: Ali Rıza TAŞDELEN
Tel: +33 675451587

Hollanda Temsilcisi: M. Ozan UYAR
Tel: +316 45556564

İngiltere Temsilcisi: Murat METİN
Tel: +44 7939051882

İsviçre Temsilcisi: Gülay SINACI
Tel: +41 327245854 - +41 763023951

İtalya Temsilcisi: Zeynep GÜNEŞ
E-posta: zeynep-gunes@merck.com

Abone Koşulları: 6 Aylık: 30.00 YTL, Yıllık: 60.00 YTL Avrupa ve Ortadoğu yıllık: 50 Euro Amerika ve Uzakdoğu yıllık: 100 $

Abone bedelleri için, S.S. Ütopya Kooperatifi İş Bankası Beyoğlu Şubesi
Hesap No: 1022 0778251

İsviçre Hesap Numarası
Gülay SINACI
Banque Cantonale Neuchâteloise comte
Hesap No: 1003.00.733
gulaysinaci@romandie.com
gulay_sinaci@hotmail.com

Yurtdışı Satış Fiyatı
Avrupa: 4,5 Euro

Organizatör: Ulusal Haber Hiz. Prod. Orl. San. Tic. A.Ş.
Basıldığı Yer: Analiz Basım
Dağıtım: Merkez Dağıtım AŞ
ISSN 1301-6717

Ganı BAYER
editor@bilimutopya.com.tr
ganibayer@gmail.com

Tarihimizi savunuyoruz, çünkü geleceğimizi savunuyoruz!

Kurtuluş Savaşımızın ve Cumhuriyet Devrimimizin önderi Mustafa Kemal'in topluma anlatmaya çalıştığı gerçekleri yüz yıla yakın bir zamandan sonra Bilim ve Ütopya sayfalarına taşıyoruz. Bilim ve Ütopya 16 yıla yakın bir zamandır bu çabasını sürdürüyor. Gönül isterdi ki Cumhuriyet Devrimi'ni savunanlar iktidarda olsun ve onlarca Bilim ve Ütopya olsun, desteklensin. Bir ütopyamızda bu ve gerçekleşmesi için elimizden gelen çabayı göstereceğiz.

Bu sayımızın tamamı bir dosya olarak düşünülebilir. Mustafa Kemal'in tarihin üzerindeki örtüyü kaldırmaya yönelik çabasını sürdürüyoruz. Sayın Muazzez İlmiye Çığ'ın da belirttiği gibi "Nerden geldik, tarihimiz, kültürümüz nedir, dünya kültürüne ne gibi katkımız oldu, bunları ortaya çıkarmak zorundayız. Çünkü Batı bizi "barbar Türkler, fena Türkler" olarak damgalıyor. Öyle miyiz, değil miyiz, araştırmalıyız... Yaptığımız araştırmalarda öyle olmadığı ortaya çıkıyor. Tarımcılık, madencilik, hatta yazı bile Asya'dan Batıya geçmiş. Sumerlilerin Türk olduğu tam kabul ettirilebilirse, bütün uygarlığın Türklerden kaynaklandığı ortaya çıkar." Karen Fogg'lar geleceğe yön vermenin büyük tarihsel geçmişe sahip toplumlar için zor olmadığını bildiği için "Türk tarihinin hakkından gelin" talimatını vermişti. Bu saldırının karşısında durmaya kararlı olan Bilim ve Ütopya olarak bu ay İskandinav ülkelerinden yola çıktık, Çin'e ve Sumer'e dek Türk tarihinin ve Türkçe'nin izini sürdük. Türklerin dünya uygarlığına yaptığı katkıları tespit etmeye çalıştık ve sizlere sunuyoruz.

TÜBİTAK'ta yaşanan son olaylar AKP hükümetinin ülkemizi getirdiği noktayı gözler önüne serdi. İslamcı olduğunu söyleyen AKP hükümeti, evrimci bilginler yetiştiren İslam uygarlığına, Darwin'e ve tarihte ne kadar devrimci, ilerici birikim varsa saldırıyor. Sayın Prof. Dr. Namık Kemal Pak'ın da belirttiği gibi Darwin sansürü büyük bir ormanın küçük bir parçası, ormanı görmek gerekiyor. "Hayatta en hakiki mürşit bilimdir" ilkesini düstur edinmiş olan Kemalist Devrimimizi tasfiye etme çabası içerisinde olan ABD ve AB emperyalizmine ve bu kuvvetlerin Türkiye programını hayata geçirme gayreti içerisinde olan AKP'ye karşı bir mücadele vereceksek, bilimi, aydınlanmayı savunacaksak toplumumuza uygarlıklara yön veren bir millet olduğunu kavratmamız gerekiyor.

AKP'nin umut bağladığı ABD ve AB'nin çökmekte olan sistemlerinin analizini de bu sayımızda bulacaksınız. Batılı ülkeler krizden kurtulmak için devletçi uygulamalara başvuruyorlar. Fakat bu devletçiliğin hareket noktası çarkların büyük tekeller lehine dönmesini sürdürmektir. Mustafa Kemal'in uyguladığı devletçiliğin hedefi ise halkçı, sosyalizan bir ekonomik seçenek geliştirmekti.

Dosyamızın bütününe baktığımızda şöyle bir tablo ile karşılaşıyoruz: Krizden çıkışın yolu olarak halkçı-sosyalizan bir ekonomi programı hayata geçirebilmek, bilimi ve tarihi geçmişimizi savunabilmek bir programın parçalarıdır.

Zevkle okuyacağınızı umuyoruz.

Bilim ve Ütopya Okumayan Kalmayacak!

Dergimizin Osmangazi Üniversitesi Öğrenci Temsilciliğini Mustafa Yiğit ve Anadolu Üniversitesi Öğrenci Temsilciliğini Deniz Eren Erişen üstlendi. "Kapısı çalınmayan hoca kalmasın" çağrımıza katkı vereceklerini belirttiler. Nisan ayında 150 adet Bilim ve Ütopya satma hedefi koydular. Bu hedefi gerçekleştireceklerine inanıyoruz.

Çalışmayı bütün üniversitelere yayma konusunda kararlılığımıza bir destek de Denizli'den geldi. Pamukkale Üniversitesi Öğrenci Temsilciliği'ni üstlenen Gökhun Göçmen arkadaşımızın güzel başarılara imza atacağına inanıyoruz.

Bilginin toplumla paylaşılabilmesi amacıyla Bilim ve Ütopya'nın daha fazla okura ulaştırılması gerekmektedir. Abone olma ve abone bulma çağrımızı yineliyoruz.

Bilim savaşçısı Cemal Yıldırım'ı kaybettik!

Dergi hazırlıkları sürerken en eski yazarlarımızdan olan bilim ve aydınlanma savaşçısı Prof. Dr. Cemal Yıldırım'ı kaybettiğimizi öğrendik. Hepimizin başı sağolsun.

Cemal öğretmenimizin anısına 1 Nisan günü Prof. Dr. Yaman Örs, Prof. Dr. Işık Bökesoy, Prof. Dr. Remzi Demir, Doç. Dr. Erdinç Sayan, Yrd. Doç. Dr. Haluk Erdem ve Enes Doko'nun katılımı ile bir anma toplantısı düzenliyoruz.

Umuyoruz ki 29 Mart seçimleri Cemal Öğretmenin aydınlığına sahip çıkacak bir hava estirsin.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçindekiler

BİLİM VE ÜTOPYA
ÜNİVERSİTE TEMSİLCİLERİ

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Kubilcan GÜLTEKİN
kblygultekin@hotmail.com (0 555) 629 75 63
Akdeniz Üniversitesi
Dr. Hakan ERENGİN
erengin@akdeniz.edu.tr (0 535) 852 74 15
Anadolu Üniversitesi
Deniz Eren ERİŞEN
deneren@gmail.com (0 555) 414 52 02
Ankara Üniversitesi
Yarenkür ALKAN
alkanyaren@gmail.com (0 537) 587 53 77
Atatürk Üniversitesi
Emrah TAŞTAN
tavarisemo86@hotmail.com (0 543) 257 53 32
Beykent Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim OK
ibrahimok@beykent.edu.tr (0 532) 234 34 49
Boğaziçi Üniversitesi
Cenk ÖZDAĞ
cozdag@yahoo.co.uk (0 505) 639 85 51
Cumhuriyet Üniversitesi
Rıza TÜRKMENDAĞ
orcu58@mynet.com (0 546) 489 00 83
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Metin SALIK
metinsalik@hotmail.com (0 544) 335 79 32
Çankaya Üniversitesi
Fırat KAYAÖNÜ
firatkayaonu@hotmail.com (0 543) 944 57 32
Çukurova Üniversitesi
Bora YAĞRI
byagri@gmail.com (0 505) 260 03 37
Dokuz Eylül Üniversitesi
Serdar YURTÇİÇEK
serdaryurticicek@hotmail.com (0 505) 298 90 70
Ege Üniversitesi
Hürmüz TUTKUN
hurmuztutkun@hotmail.com (0 555) 961 56 14
Erciyes Üniversitesi
Pınar ER
pinar_er_@hotmail.com (0 542) 793 72 35
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Didem ÇİNEL
didididem@mynet.com (0 505) 590 26 68
Galatasaray Üniversitesi
Cem SAVAŞ
cem@bilimutopya.com.tr (0 533) 358 51 78
Gazi Üniversitesi
Neslim Yiğit ERYILMAZ
yigitzazz@hotmail.com (0 535) 311 81 05
Gaziantep Üniversitesi
Mehmet BALABAN
balli27b@hotmail.com (0 538) 889 45 89
Hacettepe Üniversitesi
Turgut SAYILIR
turgood06@hotmail.com (0 506) 470 95 36
Haliç Üniversitesi
Şahin KARABIYIK
sahinkarabiyik@hotmail.com (0 535) 215 77 26
İstanbul Üniversitesi
Pınar AKKOÇ
pinarakkoc@hotmail.com (0 556) 441 86 50
İstanbul Teknik Üniversitesi
Uğur ATAŞER
ugurataser@yahoo.com (0 542) 453 47 33
Işık Üniversitesi
Güneş ÖZTÜRK
guneszturk@gmail.com (0 505) 948 87 70
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Ercan ÖZKAN
ecoes1@hotmail.com (0 505) 289 64 30
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Mustafa AKDİŞ
makdis85@gmail.com (0 505) 880 67 77
Karaelmas Üniversitesi
Celal SALMAN
celalsalman@gmail.com (0 543) 458 18 01
Kırıkkale Üniversitesi
Gürkan GENÇ
gurkangenc13@hotmail.com (0 544) 577 24 19

İskandinav Runik yazısı Türk Runik yazısından etkilenmiştir.

■ Çiviyazısı 1

■ Kapak
Abdullah GÜRGÜN
İskandinavların Türk Ataları 4

■ Kapak
Dr. Necmi DAYDAY
"Norse"lar ile Türklerin köken birliği 13

■ Kapak
Doç. Dr. Haluk BERKMEN
İsveç kültürünün kökenleri 18

■ Kapak
Turgay KÜRÜM
İskandinav Runik yazısının kökeni 19

■ Muazzez İlmiye ÇIĞ
Söyleşi: "Sumerce ve Türkçe üzerine..." 23

■ M. Ünal MUTLU
Türkçe ve Kengerler (Sumerliler) 28

■ Muazzez İlmiye ÇIĞ
Sumer dili ile Türk dili karşılaştırmaları 32

■ Aximu TUERDİ
Türk kültürünün Çin kültürüne etki ve katkıları 36

■ Prof. Dr. Işık BÖKESOY
Kalıtım bilimi Genetik'in gelişmesinde evrimin rolü 38

■ Prof. Dr. Namık Kemal PAK
TÜBİTAK ve bilim: Bir kopuşun tarihi 41

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

- Dr. Doğu PERİNÇEK
  İslam'ın Darwinleri vardı 56
- Prof. Dr. Semih KORAY
  TÜBİTAK, bilim ve Darwin 57
- Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
  Sosyalizm ve din diyaloğunda Darwin 61
- Dr. İ. Arda ODABAŞI
  Darwin düşmanlığı tarihinden bir yaprak:
  Suphi Ethem Bey'in Darvenizm kitabı ve bir "eleştiri" 63
- Samir AMİN
  Mali kriz mi?
  Sistem krizi mi? 69
- Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
  Krizden kurtulmak veya halkın kurtuluşu 75
- Dilim'e Göre / Kemal KIRAR 80
- Ütopyadan Gerçeğe / Doç. Dr. H. Çağatay KESKİNOK 81
- Bizim Üniversitelerimiz / Prof. Dr. Kürşat YILDIZ 84
- Arkeo - Dergi / Erkan ILDIZ 87
- Kitap Kurdu 88
- Matematiğin B&Ü'sü / Mustafa SAKA 90
- Çetin Ceviz Problemleri / Dr. Necmi DAYDAY 95
- Bulmaca / Semra LARÇIN 96

Kocaeli Üniversitesi
Cem ŞAHUTOĞLU
cemsahutoglu@hotmail.com (0 542) 806 10 70
Koç Üniversitesi
Alp AKINCI
bakinci@ku.edu.tr (0 535) 952 30 60
Marmara Üniversitesi
Deniz KEL
denizkel_86@hotmail.com (0 537) 287 52 13
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Çağrı ÖZSEMA
acagriozsema@gmail.com (0 505) 749 41 38
Marain Üniversitesi
Melike GÜNDOĞDU
melosum@hotmail.com (0 537) 729 67 46
Muğla Üniversitesi
Melfem ŞEN
melinsen42@hotmail.com (0 542) 510 96 22
Osmangazi Üniversitesi
Mustafa YİĞİT
yigit_musti_1907@hotmail.com (0 554) 255 82 26
ODTÜ
Onurcan ÜLKER
onurcanulker@gmail.com (0537) 297 07 88
Pamukkale Üniversitesi
Gökhun GÖÇMEN
gocmengokhun@hotmail.com (0 505) 871 65 48
Sabancı Üniversitesi
Ovünç UZUN
ovuncuzun@su.sabanci.univ.edu (0 505) 333 63 68
Sakarya Üniversitesi
Ahmet ÖZDEMİR
ahmet_3200@hotmail.com (0 537) 683 20 22
Selçuk Üniversitesi
Ufuk SEZGİN
ufuk_sezgintde@hotmail.com (0 537) 430 80 42
Süleyman Demirel Üniversitesi
Can KARA
s-tarik@hotmail.com (0 555) 828 80 12
Trakya Üniversitesi
İbrahim ÇERÇİ
cerci136@yahoo.com (0 543) 811 21 77
Uludağ Üniversitesi
Veli ÇOLAK
velico83@hotmail.com (0 505) 776 14 98
Yeditepe Üniversitesi
Efe SARP
efesarp68@hotmail.com (0 532) 467 30 22
Yıldız Teknik Üniversitesi
Ahmet ÇAKAN
ahmetcakan0182@gmail.com (0 505) 317 89 94
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Tayfun TUZGU
tmayfun@mynet.com (0 536) 724 01 50

YURTDIŞI ÜNİVERSİTE TEMSİLCİLERİ

ABD
Philadelphia Üniversitesi
Tolga KARAYAYLA
E-posta: tolgayyl@yahoo.com
Almanya (Güney Bölgesi)
Ulm Teknik Yüksek Okulu
Hakan DAĞISTANLI (hakan.d@gmx.net)
Almanya (Kuzey Bölgesi)
Münster Üniversitesi
Mustafa TOSUN (mustafatosun@gmx.net)
Çin Halk Cumhuriyeti
Guangco Congşang Üniversitesi
Alican GÖKDENİZ
alican@bilimutopya.com.tr
İngiltere
Queen Mary, University of London
Hatice BALLIKAYA
ballikaya18@hotmail.com
İsviçre
Université de Geneve
Sinan BAYKENT (sinanbaykent@hotmail.com)
Polonya
Varşova Üniversitesi
Małgorzata PILCZUK bogorzata@wp.pl
Rusya Federasyonu
Saint Petersburg Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Alexander SOTNICHENKO
sotnik37@mail.ru
Suriye
Şam Üniversitesi
Canan Fatma CAN turkkan.turhan@gmail.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Abdullah GÜRGÜN

İskandinavların Türk Ataları

Prof. Sven Lagerbring: "Bizim atalarımız Oden'in yoldaşları Türklerdir. Bu konuda elimizde yeterli belge var. Onları Traklar ya da Getler olarak göstermek isteyenler var. Eleştirme gereği duymuyorum. Benim vardığım sonuçlar değişmiyor. Çünkü bunlar da aslında Türklerle bir serüveni olan halklardır. Liderlerimiz rahatlıkla, atalarımızı Türkler ve Göçerler olarak gösteriyorlar."

"Bizim atalarımız Oden'in yoldaşları Türklerdir."
"Oden ve yanındakiler Türktüler."
İsveçli Prof. Sven Lagerbring(1)

Göl... Türkçe, "dört yanı kara ile çevrili su birikintisi" anlamına gelen bir sözcük... İsveççede de aynı ama eski bir sözcük. Günümüzde artık daha çok "sjö" sözcüğü kullanılıyor.

İsveç'in Lund Üniversitesi profesörlerinden Olof Hellqvist'in 1929 yılında yazdığı 1100 sayfalık Det Svenska Ordförrådets Ålder och Ursprung (İsveççe Kelime Haznesinin Yaşı ve Kaynağı) isimli kitabına bakıyoruz. "Göl" için, "Eski Kuzeyce (Urnordiska) kaynaklı yalnız İsveççe bir sözcük" diyor.(2)

İsveç Dil Geliştirme Enstitüsü (Institutet för svensk språkvård) Başkanı Profesör Gösta Bergman İsveç Dil Tarihi isimli kitabında, İskandinavya'da önceleri aynı dilin konuşulduğunu ama 600'lü yıllardan sonra ve esas olarak da 1000'li yıllardan sonra Danca, İsveççe, Norveççe, İzlandaca dillerinin ayrıştığını söylüyor. İşte bu ortak dile Urnordiska deniyor.(3) Bugün de İskandınav halkları iyi kötü birbirlerini anlayabiliyorlar. Aralarında yaptıkları konferansları "İskandinavca (Skandınaviska)" adı altında yapmaya özen gösteriyorlar. 2008 yılında Kuzey Konseyi (Nordiska Rådet) İngilizceye karşı "İskandinaviska"yı koruma ve ortak dil yapma yolunda çalışma kararı aldı (darısı Türkçe konuşan halkların başına).

Yine Prof. Olof Hellqvist'in 1993 yılında yayımlanmış olan iki ciltlik İsveççe Etimoloji Sözlüğü'ne (Svensk Etymologisk Ordbok) bakıyoruz. "Göl" sözcüğünün Eski Kuzeyce (Urnordiska) "guljö, gjöl" sözcüğünden geldiğini yazıyor. İzlandaca "gil", Norveççe "gyl, gjöl", Fince "kulju" olduğunu belirtiyor. Ayrıca İskandinavya'da bu sözcükten türeyen yer adları belirtilmiş: Göljahult, Gölyaryd, Göljemåla, Gölinge...(4)

Prof. Hellqvist'in Urnordiska kökenli İsveç sözcüğü dediği "göl"ün ta Çin'de yaşayan Uygurların da kullandığı Türkçe bir sözcük olduğunu bilmiyor. Lund Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nün ilk tarih profesörü Sven Lagerbring'in 1764 yılında yazdığı İsveççe Türkçe Dilleri Arasında Benzerlikler kitabından da haberi yok. Olsaydı, Prof. Lagerbring'in yalnız "göl" sözcüğünü değil, İsveççe'deki iki yüzden fazla Türkçe sözcüğü ortaya koyduğunu bilebilirdi. Peki nasıl oluyor da Orta Asya'da konuşulan "göl" ve diğer Türkçe sözcükler 2000 yıl öncesinin Eski Kuzeyce (Urnordiska) denen dilinde bulunabiliyor?

Nasıl oluyor da Orta Asya'da konuşulan "göl" ve diğer Türkçe sözcükler 2000 yıl öncesinin Eski Kuzeyce (Urnordiska) denen dilinde bulunabiliyor?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yanıtı eski İskandinav kaynaklarında arayacağız.

İsveç'in ilk tarih Profesörü Sven Lagerbring (1707 – 1787): "Atalarımız Türklerdir."

İsveçlilerin ve daha da genişleterek İskandinavların Türk olduğunu söyleyene kuşkuyla bakılacağı açıktır. O nedenle önce bunu söyleyen insanı tanıyalım.

Profesör Sven Lagerbring kimdir?

1707 Güney İsveç'te Sven Bring olarak doğdu. Lund Üniversitesi'nde okudu. 1741'de Lund Akademisi sekreteri, 1742'de tarih profesörü oldu. 1748, 1755 ve 1769 yıllarında Lund Üniversitesi rektörlüğünü yürüttü. 1764 yılında küçük Bref till Cancellie Rådet och Räddaren Herr Joh. Ihre om Svenska och Turkiska Språkens Likhet (İsveççenin Türkçeyle Benzerlikleri Hakkında Müsteşar ve Şövalye Bay Johan Ihre'ye Mektup) kitapçığını yazdı. Bu kitabı yazmasından beş yıl sonra 1769'da kendisine asalet verildi. Artık hem müsteşar hem şövalye idi. Soyadına bir de "Lager" eklendi. "Lagerbring" oldu.

Lagerbring tanınmış, saygın bir tarihçidir. İsveç tarihi alanında modern eleştirel tarih araştırmasının babası sayılır. İsveç Lund Üniversitesi Tarih Enstitüsü'nün ilk tarih profesörüdür ve o nedenle Enstitü'nün logosunda onun bir resmi vardır. Üniversite bahçesinde büstü dikilidir, salonlarında tabloları asılıdır. 24 Şubat 2007 tarihinde doğumunun 300. yılı Lund, Uppsala ve Stockholm'de kutlandı. Pek çok konuda seminerler, konferanslar

Lagerbring için ise, sonucu ne olursa olsun gerçeğin kendisi önemliydi. Tarih güvenilir olmalıydı. Aynı zamanda da insanı insan yapacak öğretileri elden ele ulaştırmak gerekliydi.

Prof. Sven Lagerbring

düzenlendi. 300. doğum günü kutlama programı için hazırlanmış bir tanıtmada şu sözcükler göze çarpıyordu: "Günümüzde, kaynaklara eleştirel yaklaşmak ve gerçekleri aramak, istenen sonuçlara hizmet etmeye yönelik, değişik bir içerik kazandı. Lagerbring için ise, sonucu ne olursa olsun gerçeğin kendisi önemliydi. Tarih güvenilir olmalıydı. Aynı zamanda da insanı insan yapacak öğretileri elden ele ulaştırmak gerekliydi."

Prof. Sven Lagerbring en önemli eseri dört ciltlik İsveç İmparatorluğu Tarihi'dir. En Eski Zamanlardan Bugüne Svea İmparatorluğu Tarihi (Swea Rikes Historia från de äldsta tider till nårvarande) adlı 4 ciltlik bu tarih kitabını 1769 – 1783 yılları arasında yazıp yayımlamıştır. Her biri en az altı yüz küsur sayfa olan bu kitaplarıyla ancak 1460 yılına dek gelebilmiştir. Beşinci cildi bitirmesine ise yaşamı yetmemiştir. Profesör Sven Lagerbring 1787 yılında ölmüştür. 1467 yılına dek gelebildiği seksen sayfalık bölüm ölümünden çok sonra 1907 yılında yayınlanabilmiştir.

Lagerbring tarih kitabının birinci cildinde 1060 yılına dek Oden ve onun hanedanlığı olan Ynglinge krallarının hüküm sürdüğü Viking tarihini anlatmaktadır. Buradaki en önemli dayanağı İzlandalı siyasetçi, tarihçi, yazar Snorre Sturlesson'un, Edda adı altında topladığı İskandinav mitolojisi, söylenceleri, masalları ve destanlarıdır. Kitabının girişinde bunların güvenilirliğini sorgulamış, kendinden önceki değişik yerli yabancı tarihçilerin verdiği ve Sturlesson'un anlattıklarıyla çakışan bilgiler ışığında bunların güvenilir olduğu sonucuna varmıştır. Hem Sturlesson'a ve hem de Lagerbring'e göre Oden ve halkı Türkler ve Asyalılardır.

İsveççenin Türkçeyle Benzerlikleri Hakkında Müsteşar ve Şovalye Bay Johan Ihre'ye Mektup kitabını, tarih kitabını yazmadan 5 yıl önce yazmış ve Oden ve yanındakilerin Türk olduklarını Snorre Sturlesson'un yazılarına, Kuzey söylencelerine, masallarına ve destanlarına dayanarak kanıtlamak istemiştir. Daha da ileri giderek İsveççe ile Türkçe arasındaki benzerlikleri incelemiştir. Kitapçık Johan Ihre'den görüş bildirmesi ricası ile son bulmaktadır. En son bir notta da yazar, Grekçe ve Şark dilleri profesörü Sven Johan Munthe'ye de başvurduğunu ve dillerin tür ve yapılarıyla ilgili konularda doğrulandığını ekliyor.(5)

2007 yılında yapılan doğumunun 300. yılı kutlamalarında bu konuya hiç değinilmemiştir. Sanki bu kitap hiç tanınmamakta, bilinmemektedir. Ya da o konuda susulmaktadır.

Lund Üniversitesi Tarih Enstitüsü'ne bu konuda herhangi bir çalışma olup olmadığını sordum. Yoktu. Prof. Johan Ihre'nin tüm eselerlerinin, mektup ve yazılarının arşivlendiği Uppsala Üniversitesi El Yazma Eserler ve Müzik Bölümü'nün görevlilerinden Håkan Hallberg'in verdiği yanıt ise şöyleydi: "Ihre'nin bu mektuba 17 Aralık 1764'te yanıt vermiştir. Burada bazı dil konularının tartışıldığı sanılmaktadır. Aradığınız mektup bu olsa gerek. Ama ne yazık ki bu mektup kaybolmuş. Dostça selamlar."

Zamanın en saygın kökenbilim (etimoloji) profesörü ve İsveç Bilim Akademisi üyesi olan Johan Ihre'nin, kendisine mektup yazan Prof. Sven Lagerbring'e ne yanıt verdiğini -en azından şimdilik- bilemeyeceğiz. Ancak Ihre'in de daha sonra, 1772 yılında Prof. Sven Lagerbring'e mektup şeklinde yazmış olduğu bir kitapçık var: Bref Till Herr Cancellie Rådet Sven Lagerbring Rörande Then Isländska Edda (İzlanda Edda'sı Hakkında

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Müsteşar ve Şovalye Bay Sven Lagerbring'e Mektup). 43 sayfalık bir kitapçık. Çünkü o da Sven Lagerbring gibi İsveççenin Oden tarafından Kuzey'e getirildiğine inanıyordu. Ihre bu mektup/kitapçıkta İzlandalı siyasetçi, tarihçi, yazar Snorre Sturlesson'un toplayıp kaleme aldığı Edda hakkında görüşlerini açıklıyor. Değişik yerlerde ve zamanlarda yapılan çeviri ve baskıları, anlatılan öyküleri değişik kaynaklarla karşılaştırıp doğru ve yanlış bulduğu noktalar üzerinde duruyor. Bunların sonucunda Edda'yı tarihi bir belge değil edebi bir eser olarak ele alıyor. Birinci bölümde İzlanda şiirinin nasıl yazılacağının gösterildiğini, ikinci bölümde İzlanda ozanlarının hangi konuları işlediğini, şimdiye dek İsveççeye çevrilmemiş olan üçüncü bölümde ise harfler hakkında çok ilginç bilgiler verildiğini söylüyor.

Prof. Johan Ihre

Bu 43 sayfalık kitapçıkta Prof. Johan Ihre'nin şu kısa ama önemli bir tümcesi dikkat çekiyor: "Odin'in ve bizim atalarımızın aynı yerden geldiklerine eminim."(6)

Odin Türktür ve Türkiye'den geldi

Prof. Sven Lagerbring şöyle diyor: Eski masallarımızda eski İsveççenin Odin (Oden, Woden) tarafından getirildiği anlatılır. Oden, Herwarar masalının birinci bölümünde Tirkiar (Türkler) ve Asiemaen (Asyalılar, Asyalı adamlar) olarak tanıtılan büyük bir kitlenin önderiydi. Are Frode de aynı öyküden bahseder. Burada açıkladığı akraba ağacında, Oden'in oğlunun adının Yngve Tirkia Kongr olduğunu söyler, Sturleson'un, Ynglinge masalı 5. bölümünde, Odin'in, çok mülkünün bulunduğunu açıkladığını ve Tyrkland'dan (Türkiya – Türkiye) yolculuğunu ayrıntılarıyla anlatır. Türkler çok uzun zamanlardan beri Hazar Denizi'nin ve Kafkas Dağları'nın kuzeylerinde çok geniş topraklara sahiptiler. "Asa"ların (Asya adamları - Asyalılar) nerede oturduklarını belgelemeye gerek yok. Ptelemaeus onları bu bölgelere, Don Nehri'nin (Eski İsveççe: Tanais) doğusuna koyuyor. Bunu Sturleson da doğruluyor. Oden ve onun geldiği yer konusunda Latin yazarlardan bilgi aldığına dair bir veri bulunmuyor. Tüm Türkler diğer pek çok akraba halklar gibi göçebe idiler. Büyük bir olasılıkla, o nedenle "gezgin -göçer" anlamındaki İbranice schut (Latince: Vagari) sözcüğünden esinlenilerek Schyther (İskitler) olarak anılmışlardır. Buna bağlı olarak da tüm ülkeye Grekler ve Romalılar tarafından Scythia (İskitya) adı verilmiştir. İzlanda yazılarında da bizim atalarımızın kendi küçük ülkelerine Swithiod denirken, bundan farklı olarak oraya Svithjot Hin Mikla ya da Stora Sverige (Büyük İsveç) deniyordu. Oden Almanya üzerinden yola çıktı ve önce Almanya'da durdu. Oradan Holstein üzerinden Danimarka'ya geçti ve İsveç'te durdu. Nihayet bu uzun yolculuklarının sonuna geldi. Buralara birer oğlunu kral olarak bıraktı ve yanlarına beraberindekilerden büyük gruplar verdi. Bu, Sturleson'un kendi anlatısıdır ve neden Almanca, Danca ve İsveççenin temelde aynı dil oldukları konusunda tam bir neden sunar. İngilterelilerin ataları Anglosaksonların kökeni de aynı şekilde Oden'e uzanır. Onların dilleri de aynı Türklerin ve Asyalıların dilinin bir dalıdır. Durhamlı Rahip Simeon, Simeon Dunelmensis, aynı yerlerden Schlesvig'e Oden'in Sceaf isimli 9 kuşak gerisinden atası zamanında bir göç olduğunu inanılır bir şekilde anlatıyor. Bu kuşkusuz olağanüstü etsanevi bir konudur. Troysden Hift. Angl. Scr. T. i. Björner ve başkalarının, Oden'in beraberinde o kadar çok kalabalık bir halk getirmediği görüşünde olduklarını biliyorum. Onun gelişiyle dil de değişebilecekti. Ancak Sturleson bize bambaşka bir manzara çiziyor. Onun anlatımına göre, Oden yanına ülkenin tüm kayıtlarını ya da yüksek hâkimleri almıştı ve bu şekilde çok sayıda erkek halkı götürmüştü. Kuşkusuz, bu kez de daha sonraki diğer İskit göçlerinde olduğu gibi hareket etmişlerdi.

§ V.

Bizim atalarımız Oden'in yoldaşları Türklerdir. Bu konuda elimizde yeterli belge var. Onları Traklar ya da Getler olarak göstermek isteyenler var. Böyle düşünebilirler. Eleştirme gereği duymuyorum. Tersine, kişisel olarak, bu açıklanan tanıklıklara güveniyorum. Benim vardığım sonuçlar değişmiyor. Çünkü bunlar da aslında Türklerle bir serüveni olan halklardır. Liderlerimiz rahatlıkla, atalarımızı Türkler ve Göçerler (Tattare: Tatar sözcüğünden esinlenilerek kullanıldığı sanılıyor. İsveç'te eskiden göçer, gezgin halka verilen aşağılayıcı ad. Bunlar, kimine göre Tatar kökenliler, kimine göre Çingene kökenliler, kimine göre Almanya'dan ya da Rusya'dan gelen askerler, kimine göre işsiz güçsüz dolaşan, değişik kökenlerden sosyal bir grup. A.G.) olarak gösteriyorlar. Ancak bazı dürüst kişilerin ve hatta asil kişilerin buna öfkelendiklerini biliyorum. Onlar bu kökeni yeterince onur verici bulmuyorlar. Bir tarihçinin en önde gelen rehberi ve amacı gerçektir: Bu şekilde onur kazanmak çok daha iyidir. Kendini ve yandaşlarını yalanlarla kandırmak; işte asıl bu tuhaf bir onursuzluktur. Bir de, kim Türklerin öteki halklardan daha az onursuz bir halk olduğunu söyleyebilir kil Eğer onur sağ-

> Masallarımızda eski İsveççenin Odin (Oden, Woden) tarafından getirildiği anlatılır. Oden, Herwarar masalının birinci bölümünde Tirkiar (Türkler) ve Asiemaen (Asyalılar, Asyalı adamlar) olarak tanıtılan büyük bir kitlenin önderiydi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

layan koşullar olarak zaferler ve ülke fetihleri görülüyorsa (ki, yapılan kabaca budur) Türkler ve Tatarlar kadar bu koşulları yerine getiren fazla halk yoktur. Çin bir Tatar eyaleti, tüm Asya, Arabistan, hepsi Türklerin silahları karşısında eğildiler. Hatta Roma, evet hemen tüm Avrupa, Hunlar ve Tatarların önünde titredi. Uzun zaman karanlık ve bilgisizlik içinde yalpaladığımız bir gerçektir. Diğer halklar da kendi barbar dönemlerini yaşadılar. Öte yandan bizim atalarımızın ne oldukları da bizi çok az ilgilendiriyor, yeter ki, biz kendimiz şerefli ve saygıdeğer olalım. Romalılara gösterilen hayranlık oldukça yersizdir. Onların ataları soyguncu ve zalimdirler. Bugün de eski alışkanlıklarından, Oden, Romulus, Bellerophon ve Indatyrse'den coşku duyabiliyorlarsa, bu onların acemi gelip acemi kaldıklarını gösterir. Onur verici olup olmadığı endişesi olmadan söyleyelim, Oden ve yanındakiler Türk idiler.

§ VI.

Bu tümceyi olduğu gibi kabulleniyorsak ya da hiç değilse mümkün görüyorsak, bunun sonucu olarak İsveççede Türkçe ile benzerlikler görmemiz kaçınılmazdır.(7)

Türkçe – İsveççe benzer sözcükler

Prof. Lagerbring kitabında İsveççe ve Türkçe gramer ve sözcük benzerliğini de ortaya koyuyor. Çok sayıda sözcüğün birbirlerine benzediğini belirterek iki yüzden fazla örnek veriyor.

Snorre Sturlesson

Bugün bile benzerlikleri ortada olan birkaç sözcük sayalım:

Ata - Ätt
böri (kurt) - varg ("vary" okunur)
Bağır (göğüs) - Bog • Borçlu - Borgen
Burç - Burg
Göl - Göl • Göm - Göm • Siper - Spår
Hal - Hälsa • Hakan - Håkan
Kaan - Konung (kung)
Hej - Hej (merhaba)
Hayda - Hejdå (hoşça kal - güle güle)
Kap - Kop • Kedi - Katt • Kiler - Källare
Köy - Koja • Kandil - Kyndil
Mana - Mena • Nam - Namn
Şen - Shön • Su - Sjö • Tepe - Top
Peder - Fader • Kaz - Gås • Kule - Kulle
Gülle - kula • Erlik - Ärlig • Öküz - Oxe

Snorre Sturlesson – Edda

İsveç'in ilk tarih profesörü Sven Lagerbring'in kaynağı olan Snorre Storlesson, İzlanda önderlerinden Sturla Thordarson'un oğludur. 1179 yılında doğmuş ve 3 yaşındayken Latin okulunda eğitime başlamış ve ünlü bir hukukçu, tarihçi ve ozan olmuştur. 36 yaşında İzlanda'nın saygın "lagman (yasa adamı – hâkim, kadı)" ve "storman (reis, muhtar)" adı verilen önderlerinden biri oldu. Pek çok kez Norveç'e giderek Norveç kralının sarayında bilim ve edebiyat ile uğraştı. İzlanda'da ayaklanma ve huzursuzluklar baş gösterdiğinde Norveç kralının şiddet kullanmasını önlemek ve barışçıl yollara sorunu çözmek için İzlanda'ya döndü. Ancak ne bağımsızlıkçılara ne de Norveç kralına yaranabildi. Bağımsızlıkçılara destek olduğu gerekçesiyle öldürtüldü. Öldürenler de en yakınındaki İzlandalı işbirlikçilerdi.

İzlanda ve İskandinavya anlatılarını, destanlarını ve tarihi olayları topladığı Edda eseriyle ün yapmıştır.

2004 yılında Snorre Sturlesson ve eserleri hakkında araştırma yapan din tarihçisi ve Gävle Üniversitesi Öğretim Görevlisi Olof Sundqvist, Sturlesson'un hiçbir sahteciliğe düşmeden bu eserlerini yazdığını söylüyor. Sundqvist 14 Mart 2004 tarihli Svenska Dagbladet gazetesinde şöyle diyor: "Snorre Sturlesson'un Kuzey kralları tarihini kurarken (Kunga Sagor - Kıral Anlatıları. "Saga", sözcük anlamı olarak "masal" demektir. Ancak

> Sundqvist: "Kuzeydoğudan güneybatıya doğru uzanan ve İsveç'i (Svitjod) diğer ülkelerden ayıran büyük bir dağ vardır. Bu dağın güney yamacı Türkiye'den (Türkland) uzak değildir. Burada Oden'in çok geniş mülkleri vardır."

İzlanda'da bu, "anlatılan destanlar, tarih" anlamına gelir. Sözlü destanları yazıya dökmüştür. A.G.) anlattığı Ynglinge Saga 1100'lü yılların bir Hıristiyan şiiri değildir. 800'lü ya da 900'lü yıllardan gelen eski bir destandır. 800 yıl önce İzlanda'da yaşayan en bilgili kişilerden biri olan Snorre'nin bunları uydurmuş olabileceği düşünülemez. O aynı zamanda mükemmel bir kültürel terbiye almış olan bir hukukçuydu. Öte yandan İzlandalılar kendi tarihlerini bilirler. O, herhangi sahte bir şeyle onların karşılarına çıkamazdı.

Sundqvist'in söz ettiği "Ynglinge Saga"nın ilginç birkaç yerine göz atalım:

Snorre'nin Kıral Masalları

Ynglinge Masalı (Ynglingesagan)

2. Bölüm

Asya'da, Don Nehri'nin (Tanakvist) doğusundaki ülkeye Asaland (Asa ülkesi, Asya) ya da Asa hem (Asa Yurdu) denirdi. Buradaki baş kaleye de Asgård (Asyalılar kalesi) deniyordu. Buraya bir önder egemendi. Adı Oden'di.

5. Bölüm

Kuzeydoğudan güneybatıya doğru uzanan ve İsveç'i (Svitjod) diğer ülkeler-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

den ayıran büyük bir dağ vardır. Bu dağın güney yamacı Türkiye'den (Türkland) uzak değildir. Burada Oden'in çok geniş mülkleri vardır.

11. Bölüm

Sveigder ülkeyi babasından devraldı. Tanrılar yurdunu ve ilk Oden'i ziyaret etme sözü verdi. Kendisiyle birlikte on iki yoldaş dünyayı dolaştı. Türklerin ülkesine (Turkland) ve Büyük İsveç'e (Svitjod det stora) geldi. Orada pek çok akrabasını buldu. Bu yolculuk beş yıl sürdü. Sonra İsveç'e (Svitjod) geri döndü.

Ve Snorre Sturlesson'un ünlü EDDA'sından bazı bölümler:

Giriş (Prolog)

1.

Her şeyi yapabilen tanrı önce gökyüzünü ve yeryüzünü ve onları izleyen her şeyi yarattı. En son soyların kaynağı olan iki insan yarattı, Âdem ile Havva. Onların soyları çoğalıp tüm dünyaya yayıldı. Ne var ki, zamanla halk ile halk arasına ayrımlar girdi: Bazıları iyi ve doğru inançlıydı ama pek çoğu dünyanın zevklerine daldı ve tanrının emirlerine karşı geldi. Tanrı o nedenle dünyayı ve orda yaşayan her şeyi kabaran sularda boğdu. Salt Nuh'un gemisinde olanlar kurtuldu. Nuh Tufanı'ndan sonra sekiz kişi hayatta kaldı. Bunlar yeniden dünyayı kurmaya ve burada yaşamaya başladılar ve bunlardan yeniden soylar türedi. Yeniden her şey eskisi gibi oldu. Dünyada yaşayan insanlar çoğalınca zenginlik ve şöhret peşinde koşmaya başladılar, tanrıyı dinlemez oldular, hatta öyle ileri gittiler ki, tanrının adını ağızlarına almaz oldular. Bu durumda onların çocuklarına tanrının göz kamaştırıcı eserlerini kim anlatacaktı? O zaman tanrının adını unuttular. Tüm dünyada, yaratıcıları hakkında bilgisi olan kimse kalmadı. Ama dahası, tanrı onlara yine de dünyadan zevk alabilmeleri için bol nimetler, zenginlik ve refah verdi. Dünyayı, havada ve yerde gördükleri her şeyi anlayabilmeleri için onlara akıldan pay verdi. Onlar bunun ayrımına vardılar. Dünya ve dört ayaklı hayvanların ve kuşların bazı konularda aynı özellikleri olduğunu gördüler ve değişik yapılarda yaratılmış olmalarına karşın bunun nasıl olduğunu merak ettiler. Bir özellik şuydu: Dünyanın yüksek yaylalarında bir yeri kazınca su çıkıyordu. Derin vadilerdekinden çok kazmaya da gerek kalmayabiliyordu. Aynı şey dört ayaklı hayvanlarda ve kuşlarda da geçerliydi. Baştan da ayaktan da aynı derinlikten kan gelebiliyordu. Başka bir özellik şuydu: her yıl yerden otlar ve çiçekler çıkıyor. Aynı yıl hepsi soluyor dökülüyordu. Hayvanlar ve kuşlarda da öyleydi. Her yıl saçlar ve tüyler çıkıyor sonra da dökülüyordu. Bir üçüncü doğa özelliği: Yeri açıp kazınca en üstteki katmanda bitki çıkıyordu. Kaya ve taşlar, canlıların diş ve kemiklerine benziyordu. Bunlar, yer yaşıyormuşçasına birlikte duruyorlardı. Biliyorlardı ki, yer inanılmaz yaşlıydı ve çok güçlü bir yapıya sahipti. Tüm canlıları doğurmuş ve beslemişti. Ölenlerin sorumluluğunu da o almıştı. Bu nedenle ona isim vermişler, tüm soylarını ondan saymışlardı. Aynı şekilde akrabalarının izlerini sürdüler. Yüzyıllardır yer aynı yer, gök cisimleri aynı gök cisimleriydi. Ancak gök cisimlerinin gidişi değişiyordu. Bazılarının yolu daha uzun bazılarının daha kısaydı. Bu tür şeyler onlara gök cisimlerini kendi isteğine göre yöneten birinin olduğunu düşündürdü. O çok güçlü kuvvetli olmalıydı. Ve yaratılan ana parçalara egemen olduğuna göre, gök cisimleri yaratılmadan önce var olması gerekiyordu. Gök cisimlerine egemense, onun uzantısı olarak güneşin ışınlarına, havanın çiğine, yerin yeşillenmesine ve aynı şekilde havanın rüzgârlarına ve denizlerin fırtınalarına da egemen olması gerektiğini açık seçik gördüler. Onun ülkesinin nerede olduğunu bilemiyorlardı ama tüm dünyada ve uzayda her şeye, gök cisimlerine ve denize ve rüzgârlara egemen olduğunu düşünüyorlardı. Tüm bunları kolay anlatabilmek ve akılda tutabilmek için her şeye bir ad verdiler. Halkın ayrı yönlere dağılması ve konuşulan dilin dallara ayrılması nedeniyle, bu inanış da pek çok değişikliklere uğradı. Ama bir dünyasal anlayışla her şeyi kavradılar. Çünkü ruhsal bilgelik mutlak değildi. Her şeyin bir maddeden oluştuğunu anladıkları kanısındaydılar.

2.

Dünya üçe ayrılmıştı. Güneyden batıya uzanan ve Akdeniz'e giren parçaya Afrika adı verilmiştir. Bunun güneyde kalan bölümü kızgın güneşten cayır cayır yanar. Diğer parça batıdan kuzeye ve denizin içine uzanır. Buraya Avrupa ya da Enea denir. Kuzey kıyıları o denli soğuktur ki, orada ne ot çıkar ne de kimse yaşar. Kuzeyden ve doğu yanından ta güneye uzanan parçanın adı da Asya'dır. Dünyanın bu bölümü hoş ve güzeldir. Her yeri bitkilerle örtülüdür. Her yerde altın ve değerli taşlar vardır. Orası aynı zamanda dünyanın ortasıdır. Orası, öteki parçaların her yerinden daha güzel ve iyi olduğu gibi, halkı da armağanları, bilgeliği, güçleri, güzellikleri ve her türden bilimiyle ünlüdür.

3.

Dünyanın ortasının yakınlarında bizim Turkland (Türk Ülkesi, Türkiya, Türkiye) dediğimiz yere, en gösterişli yapı yapıldı ve yurt kuruldu. Buraya Troja (Truva) dendi. Burası diğerlerinden çok daha fazla büyütüldü, masrafa bakılmaksızın, el sanatlarına önem verildi. Orada on iki krallık ve bir krallar kralı vardı. Her krallığa bir bölge düşüyordu. Kentte on iki bey (aşiret reisi) vardı. Bu beyler, yiğitlikte her bakımdan, dünyanın gelmiş geçmiş tüm diğer erkeklerinden çok daha üstündüler. Orada Munon ya da Mennon isimli bir kral vardı. O Krallar kralı Priamus'un kızıyla evlendi. Kızın adı Troan idi. Tror adlı bir oğulları oldu. Biz ona Tor diyoruz. O Trakya'da Lorikus isimli bir dük tarafından yetiştirildi. Ne var ki, dokuz yaşındayken babasının silahını devralmak zorunda kaldı. En yakışıklı oydu. Meşeyle fildişinin kıyaslanamayacağı gibi, diğer erkeklerin arasında ona bakmaya doyulmazdı. Saçları altından güzeldi. On iki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaşına bastığında gücü tam yerine gelmişti. On ayı postunu yerden kaldırabiliyordu. sonra kendini yetiştiren dük Lorikusu ve karısı Lora ya da Glora'yı öldürdü ve kendisini, şimdi bizim Trudheim dediğimiz, Trakya ülkesi için çalışmaya verdi. Daha sonra ülkeden ülkeye gezmeye başladı. Dünyanın tüm parçalarını tanıdı. Tek başına dünyanın en çılgın savaşçılarını, devlerini, çok büyük bir ejderhayı ve pek çok yaban hayvanı yendi. Dünyanın kuzeyine doğru bir yerde falcı bir kadınla karşılaştı. Adı Sibil idi. Biz ona Siv diyoruz. Onunla evlendi. Siv'in sülalesi hakkında anlatacak bir şey bilmiyorum. Kadınların içinde en güzeliydi. Saçları altın gibiydi. Oğullarının adı Loride oldu. Babasına benzedi. Onun oğlunun adı Einride oldu. Onun oğlu Vingetor, onun oğlu Vingener, onun oğlu Moda, onun oğlu Mage, onun oğlu Seskef, onun oğlu Bedvig, onun oğlu, bizim Annan diyebileceğimiz Athra, onun oğlu İterman, onun oğlu Heremod, onun oğlu, bizim Sköld diye çağırdığımız Skajdun, onun oğlu, bizim Bjar dediğimiz Bjaf, onun oğlu Jat, onun oğlu Gudolf, onun oğlu Finn, onun oğlu, bizim Fridleif dediğimiz Friallaf. Onun da bir oğlu vardı. Adı Voden idi. Biz ona Odin diyoruz. O bilgeliği ve becerileriyle ünlüydü. Karısının adı Frigida'ydı. Biz Frigg diyoruz.

Gotland'da bulunan bir taş. Gemilerle gelen Tirkiar ve sekiz ayaklı atının üstünde Odin

4.

Hem Odin hem de karısı çok dil biliyorlardı. Bu bilgeliğiyle dünyanın kuzeyinde onun adının çok yüksek tutulacağını ve tüm kralların hepsinden daha fazla onurlandırılacağını anladı. Bu onda Türkiye'den ayrılma isteği uyandırdı. Arkasında, genç, yaşlı, kadın, erkek, kalabalık bir grupla yola çıktı. Yanlarında çok değerli şeyler vardı. Hangi ülkede, nereden geçerlerse geçsinler haklarında övgüyle söz ediliyordu. Onların insandan çok tanrılara benzedikleri söyleniyordu. Saxland'a (Saksonya, Sachsen, Niedersachsen, Sachenaltau: Almanya'nın doğu ve kuzey bölgeleri) gelinceye dek durmadılar. Odin burada uzun bir süre konakladı ve buraların büyük bir bölümünü egemenliği altına aldı. Ülkenin korunmasını üç oğluna verdi. Birinin adı Vegdeg idi. Çok güçlü bir kraldı. Doğu Saksonya'ya hükmediyordu. Onun oğlu Vittergils'di, onun oğulları Hengets'in babası Vitta ile bizim Svipdag dediğimiz Svebdeg'in babası Sigar'dı. Odin'in oğullarından bir diğerinin adı Beldeg idi. Biz ona Balder diyoruz. O bizim şimdi Västfalen (Westfalen) dediğimiz ülkenin sahibi oldu. Onun oğlunun adı Brand'dı, onun oğlu, bizim Frode dediğimiz Frjodigar'dı. Onun oğlu Freovin'di. Onun oğlu Vigg'di.

Onun oğlu, bizim Gave diye çağırdığımız Gevis'ti. Odin'in üçüncü oğlunun adı Sige'ydi. Onun oğlu Rere'ydi. Bu aile de şimdi Frankland (Fransa) dediğimiz ülkeye egemen oldu. İşte Völsungar (Völs oğulları) adıyla anılan hanedan bunlardan geliyor. Bunlardan da çok sayıda, büyük soylar türedi. Odin daha sonra yolunu kuzeye doğru sürdürdü ve Reidgotaland'a (Danimarka'da Jutland. A.G.) geldi. Burada canının istediği her şeyle uğraştı. Sonra burayı oğlu Sköld'ün korumasına bıraktı. Onun oğlunun adı Fridleif idi. Sköldsungar (Sköldoğulları) soyu da bunlardan geliyor. Onlar Danimarka kralları oldular. O zaman Reidgotaland denen yerin adı şimdi Jutland.

5.

Oden, kuzeye doğru yolunu sürdürdü. Bugün Svitjod (İsveç A.G.) dediğimiz ülkeye geldi. Oranın kralının adı Gylfe idi. Aslar denen Asyalıların geldiğini duyan Gylfe hemen davrandı ve onları karşılamaya çıktı. Odin'e baş eğerek ülkesinin egemenliğini sundu. Nereden geçseler bu mutluluk sürdü ve buralara mutlu yıllar ve barış geldi. Herkes onların barış ve mutluluk gibi şeyler üzerinde denetimleri olduğunu düşünüyordu. Nedeni, büyüklerin, onların hem güzellikte hem de mertlikte diğerlerinden apayrı yapıda olduklarını görmeleriydi. Odin, oraların kendileri için çok güzel ovalar ve çok iyi bir ortam olduğunu düşündü. Kendine, şimdiki adı Sigtuna (Stockholm yakınlarında A.G.) olan güzel bir kale kent seçti. Orada beyleriyle (aşiret reisleriyle) Truva'dakine benzer bir düzen kurdu. On iki beyini ülkenin yasalarına göre yönetmek üzere kente yerleştirdi. Her yere, Türk geleneklerine uygun ve eskiden Truva'da var olana benzer, adalet getirdi. Daha sonra kuzeye doğru yola çıktı. Tüm karaları çevirdiğini düşündükleri denize dek geldiler. Bugün Norveç denilen bu yere de oğlu Säming'i kral yaptı. Håleygja Anlatısı'nda (Håleygjatal) belirtildiği gibi, tüm Norveç kralları, vezirleri (Jarl: Başbakan) ve diğer büyük adamlar onun soyundan türemişlerdir. Odin'in yanında, kendinden sonra gelecek olan ve şimdi İsveç (Svitjod) Kralı olan oğlu Yngve vardı. Onun soyundan gelenlere de Ynglingler (Ynglingar) denecekti. Asyalılar bu ülkede kendilerine eşler buldular. Oğullarına eşler seçtiler. Ve Saksonya (Saxland) ve kuzeyinde soyları sayıca güçlendi. Dünyanın kuzey bölgelerine yayıldılar. Asyalıların dili tüm bu ülkelerin içinde konuşulan dil oldu. Ataların, kayda geçirilen tüm adları bu dilleri izledi. Ve Asyalılar dillerini de birlikte dünyanın bu bölgelerine, Norveç (Norge), İsveç (Svidjod), Danimarka (Danmark) ve Saksonya'ya (Saxland) taşıdılar. Ve İngiltere'de şimdikinden değişik bir dilde verilmiş olan, eski yer adları ve isimler olduğu görülür.(8)

İskandinav ve Türk Mitolojileri arasında benzerlikler var

İskandinav Mitolojisi ile Türk Mitolojisi arasında da pek çok benzerlik görüyoruz.

Oden'in iki kargası (ya da kuzgunu) ve iki kurdu vardır.

Kargalarının isimleri "Hugin" ile "Mu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nin"dir. Hugin "istekli" ya da "düşünce" demektir. Munin, "başkalarını düşünen" ya da "hafıza" anlamına gelir. Munin, "ne olduğunu" Hugin, "ne olacağını" ifade eder. Böylece Odin'de sembolleşen gerçeği ve düzeni sağlarlar. Bunlar dünya üstünde uçarlar ve Odin'in kulağına gördüklerini fısıldarlar, o nedenle Oden'in her şeyden haberi vardır. Oden'in kurtlarının adları da "Freke" ve "Gere"dir. Freke, "mızrak saplayan", Gere ise "obur" demektir. Oden, kendine sunulan tüm etleri onlara verir. Kendisi şarabı yeğler. Odin'i kurt ve kargalarıyla birlikte gösteren bu resim bize hemen Türkler hakkındaki bir Çin söylencesini anımsatıyor.

Prof. Dr. Bahaddin Ögel, Türk Mitolojisi adlı eserinin 1. cildinin 13. sayfasında "1. Kurttan türeyiş efsanelerinin Ortaasya'da ilk defa görünüşü" ara başlığıyla şunları anlatıyor:

"Wu-sun'lar, MÖ 174'ten önce, Çin'in batısındaki Kansu Eyaleti'nde oturuyorlardı. Batılarında da, yine kuvvetli bir devlet olan Yüe-çi'ler vardı. Yüe-çi'ler, MÖ 174'ten önce Büyük Hun Devleti'nin meşhur hükümdarı Mao-tun (Mete) ve az sonra da oğlu tarafından mağlup edilince, yurtlarını bırakıp Batı Türkistan'a gitmek ve orada Kuşan Devleti'ni kurmak zorunda kaldılar. MÖ 140 senelerinde sonra da, daha doğuda yaşayan Wu-sun'lar batıya kaymışlar ve bilhassa bugünkü Tanrı dağları bölgesinde, Yüe-çi'lerin boş bıraktıkları yerlere yerleşmişlerdi. MÖ 119 sensinden önce, Çin kaynaklarının verdikleri haberlere göre, Hun hükümdarı Wu-sun kralına hücum etmiş ve onu öldürmüştü. Haberlerin elimize biraz daha geç gelmiş olmasına rağmen, bu olayın daha önce meydana gelmiş olabileceği de düşünülebilir. İşte Çin tarihleri bu olayı anlatmağa başlarlarken, şöyle bir hikâyeyi de araya sıkıştırmaktan geri durmaz:

"Wu-sun'ların kralına Kun-mo derler. İşittiğimize göre, bu kralın babasının Hunların batı sınırında küçük bir devleti varmış. Hun hükümdarı, bu Wu-sun kralına taarruz etmiş ve Kun-mo'nun babası olan bu kralı öldürmüş. Kun-mo da, o sıralarda çok küçükmüş. Hun hükümdarı ona kıyamamış. Çöle atılmasını ve ölümü ile kalımının kendi kaderine bırakılmasını emretmiş. Çocuk çölde emeklerken, üzerinde bir karga dolaşmış ve gagasında tuttuğu eti ona yavaşça yaklaşarak vermiş ve uzaklaşmış. Az sonra çocuğun etrafında, bu defa da bir dişi kurt dolaşmaya başlamış. Kurt da çocuğa yanaşarak memesini çocuğun ağzına vermiş ve iyice emzirdikten sonra yine oradan uzaklaşmış. Bütün bu olan biten şeyleri, Hun hükümdarı da uzaktan seyredermiş. Bunları görünce, çocuğun kutsal bir yavru olduğunu anlamış ve hemen alıp adamlarına vermiş. Iyi bir bakımla büyütülmesini emretmiş. Çocuk büyüyerek bir yiğit olmuş. Hun hükümdarı da onu ordularından birine komutan yapmış. Gittikçe gelişen ve başarı kazanan çocuğa gönül bağlayan Hun hükümdarı, babasının eski devletini ona vererek, onu Wu sun kralı yapmış..."

Tarihin eski ve karanlık çağlarından bir uğultu ile gelen bu mitolojik ses, bize böylece Ortaasya'daki ilk "kurt efsanesi"nin haber veriyordu. Dikkat edilirse efsaneye sebep olan olaylar, Büyük Hun Devleti içinde geçmiş ve yine bu devletle ilgili tarih haberleri içinde yer almıştır. (De Groot, II, s. 23)(9)

Türk mitolojisinde bunun gibi, hayat ağacı ya da taşı, kral kurban etme, keçi, inek, at... birçok benzerlik bulmak mümkün.

> L. S. Tolstova şu savı öne sürüyor: "Günümüzün Tur (Turan) halkının etnik akrabalığı ve coğrafik bölgesi konusunda kuşkumuz yok. Bunlar Horezm, Sogdiana, Margiana ve Bakria'dan göçen İskit aşiretleridir. Saka ve Massagetlerdir."

Prof. Thor Heyerdahl (1914 – 2002) onaylıyor

Norveçli ünlü seyyah, arkeolog, antropolog Profesör Thor Heyerdahl, ilginç yöntemiyle tüm dünyanın ilgisini çeken gezgin bir bilim adamıdır. Çok tartışılan tezlerini yaşama uygulayarak, kendisi yaşayarak kanıtlamaya çalışmıştır. Expedition Kon-Tiki, Aku-Aku, Expedition Ra, Fatuhiva – Tillbaka till Naturen (Doğaya Dönüş), De första sjöfararna (İlk Denizciler), Tigris – På spaning efter vårt ursprung (Dicle - Köken Arayışımız), Gåtan Maldivinema (Maldivinlerin Gizemi), I Adams fotspår (Adem'in İzinde), Jakten på Odin (Odin'in Peşinde) isimli eserleri vardır.(10)

2001 yılında yazdığı Odin'in peşinde kitabı ne yazık ki son eseri olmuştur.(11) Heyerdahl yine aynı metodu kullanmış, Odin'in izinde Karadeniz'in kuzeyine seyahat etmiştir. Profesör Thor Heyerdahl, Oden'in ve As halkının Karadeniz'in yukarısında, Don nehrinin doğusunda başkent Asov'da yaşadıkları tezini sınamak istiyordu.

Thor Heyerdahl'in ekibinde salt İskandinav bilim adamları değil, Rus ve Azeri araştırmacı ve tarihçiler de vardı. Salt İskandinav mitolojisi, İzlanda masalları değil, Doğu Avrupa kaynaklarını ve İngiliz vakayinamelerini de kullandılar. Asov'da Snorre Sturleson'un verdiği bilgileri sınadılar. Asar (Asyalılar) ya da diğer isimleriyle Alaner (Alanlar)'ın gerçek bir halk oldukları sonucuna vardılar. Vaner (Vanlar) de Doğu Türkiye'de Ağrı Dağı eteklerinde Van gölü kıyılarında Urartu'da yaşayan bir halk idi. Odin ise aslında tanrı değil akıllı, bilge bir şamandı. Kuzeyliler onun "Tanrılar Evi'nden gelen bir tanrı olduğuna inanmışlardı.

Thor Heyerdahl, Odin'in halkı Asların (Asar) Massagetler ve Alanlarla aynı halk olduğunu gösteren bir Rus araştırmasından bahsediyor. Buna göre, Hazar Denizi'nin doğusunda Horezm'de Türkiye'den göçen bir halk yaşar. Onların Tor ya da tur gelenekleri vardır.

Rus Araştırmacı L. S. Tolstova'ya göre Horezm'de Karakalpaklar ve Özbek aşiretleri arasında pek çok soy, şecere söylencesi vardır. Peridon (Feridon), topraklarını üç oğlu arasında paylaştırmıştır. Amu-Darya Irmağı'nın kuzeyini oğlu Tur'a vermiştir. Bu bölgede eskiden Doğu İran dili konuşan göçerler yaşardı. Bu,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Saka ve Massaget aşiretleri daha önce Turan ya da Tur olarak anılırlardı.

L. S. Tolstova şu savı öne sürüyor: "Günümüzün Tur (Turan) halkının etnik akrabalığı ve coğrafik bölgesi konusunda kuşkumuz yok. Bunlar Horezm, Sogdiana, Margiana ve Bakria'dan göçen İskit aşiretlerıdır. Saka ve Massagetlerdir."

"Horezm'de Turan denilen halk, Türk ve Türkmenistan ile bağlantılıdır. Türkistan'da yaşayan Kazak ve Özbek halkları Tur (Tor) soyundan gelmektedirler."

Heyerdahl'in Rus kaynaklarına göre, Tur/Tor söylencesi, Fars dilleri konuşan aşiretlerde eski bir gelenektir. Bunlara göre ataları Traetaon'dur. Traetaon dünyayı üç oğlu arasında paylaştırmıştır. Tur, Turan halkların atasıdır. Saimira, Sarmatların atasıdır. Arya, Aryanların atasıdır.

Bu durum, kutsal kitaplardaki Nuh ve oğulları Ham, Sam ve Yafes olayına da benzetilmektedir:

Nuh = Traeton

Ham = Tor/Tur: Turan halkların atası

Sam = Saimira: Samilerin (semit) atası

Jafes (Yafet)= Arya: Arilerin atası

(Jafet'i Turan halkların babası sayanlar da var. Örneğin, Arap bilgin El Gardizi gibi...) (12)

Odin, Tor gibi Kralların tanrılaştırılması olayını da yalnız İskandınavya'da değil Mezopotomya ve Mısır gibi yerlerde de görmekteyiz. Heyerdahl de "Asar" sözcüğünün "Asyalı" demek olduğunu kabul ediyor. Azeri sözcüğünü de buraya bağlıyor. Azov'un As-hov = Asyalıların sarayı, Turk, Turki, Turkland gibi sözcüklerin Asyalıların kral/tanrılarından "Tyr"den türediği gibi benzerliklerini yineliyor. Bir grup kuzey tanrısına verilen "Vanir/Vanlar" sözcüğünü Van gölü ve civarında konuşulan Vani diline bağlıyor.

Profesör Thor Heyerdahl adresi de, kaleyi de, akrabalarının izini de bulduğunu düşünmektedir. Karşıtları ise Heyerdahl'in pseudo (uyduruk) araştırmacı olduğunu öne sürüyorlar. Kendilerini safkan "Viking" görenler için, hele yıldırımlar saçan Odin'i sarışın üstün ırkın tanrılar tanrısı; elindeki çekiçle düşmanları tirtir titreten kahraman Tor'u en yaman savaşçı tanrı; akıllı, yakışıklı ve kocaman erkeklik organıyla hep sevişmeye hazır Frej'i (Frö=Tohum) bereket tanrısı bilenler için, bu tür kitaplar kabul edilemezdi. İsveç'te Profesör Heyerdahl'in tüm kitapları anında İsveççeye çevrilip yayımlanmıştı. Ne var ki, Jakten på Odin (Odin'in Peşinde) bugüne dek çevrilmedi ve yayımlanmadı.

Azak Denizi'nın kuzeyinde Don Nehri'nin doğusunda Asov kenti ve Asov Kalesi. Haritalar Asov Müzesi'nde bulunuyor.

Heyerdahl, burada arkeolog Katharina Lorvik ile yaptığı incelemelerde bir mezar bulmuştur. Kazılarda çıkardıkları eşyalar arasında İskandinavya'dakilere tıpatıp benzeyenler vardır. Örneğin, aşağıdaki ceset üzerinde çıkan kemer tokaları gibi.

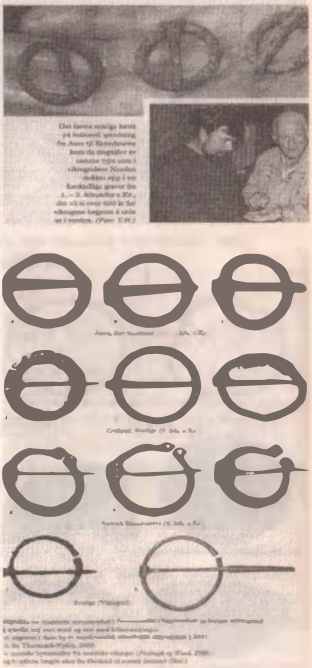

En üstte Azov'da bulunan tokalar altında İsveç'in Gotland adasında, onun altında Lapon tokaları ve en altta İsveç - Viking tokaları.

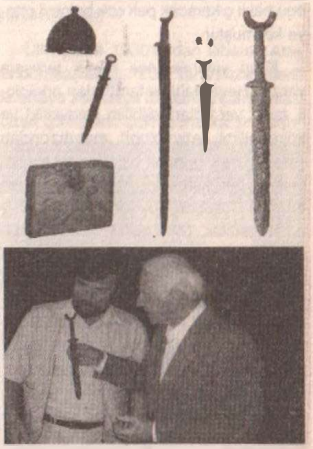

Asov'da çıkan Viking kılıçlarına benzer kılıç ve hançerler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

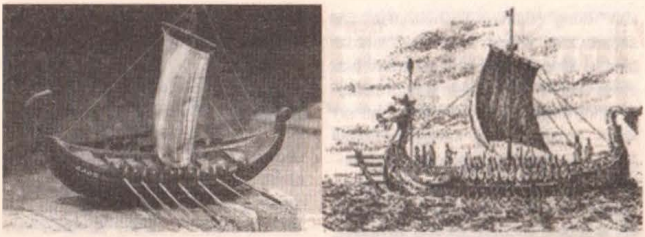

Asov Müzesi'nde bulunan eski gemi modeli ve gerçek Viking gemisini canlandıran bir resim.

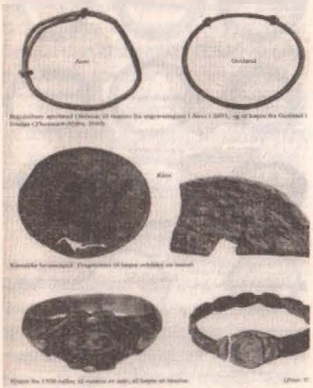

Üstteki bileziklerden biri Azov'dan diğeri İsveç'in Gotland adasından.

Norveçli gezgin bilim adamı bu keşif gezisinde Sturleson'un izinden giderek onu haklı çıkaracak pek çok belgeyi ortaya koymuştur.

Kitap yayımlanınca büyük tartışma yarattı. Heyerdahl ve taraftarları arkeoloji, tarih, yer adları, dilbilim (lingvistik) ve kökenbilimi (etymologi) metotlarından yararlanarak bilimsel bir araştırma yaptıklarını öne sürerken, karşıtları bu araştırmaya "pseudo (uyduruk)" araştırma adını taktılar. Dilbilimci Even Hovdhaugen, Kuzey uzmanı Else Mundahl, din tarihçisi Gro Steinsland, arkeologlar Christian ve Anne Stahlberg ortak bir eleştiri yazarak Profesör Thor Heyerdahl ve heyetinin yazdıklarını modern din tarihi araştırması ve kökenbilimle ilgisiz kurgular olduğunu, onların yeterli arkeolojik metot bilgilerinin olmadığını, gerekli arkeolojik donanıma sahip olmadıklarını, İzlanda masallarını 1600'lü yıllarda olduğu gibi baştan sona doğruymuş gibi okuduklarını savundular. Vardıkları sonuç şuydu: Bu yapıt ne araştırmadır ne de modern verilere dayalı bilgi kitabıdır.

Stian Bromark ve Dag Herbjörnsrud isimli iki araştırmacı gazeteci yazar ise, 2005 yılında Norge - et lite stykke verdenshistorie (Norveç, küçük bir parça dünya tarihi) isimli 464 sayfalık koca bir kitap yazdılar. (13) Heyerdahl ve onun dayandığı metot ve sonuçların doğru olup olmadığını araştırdılar. Norveç değerlerinin ve İskandinav mitolojisindeki sembollerin nerelerden geldiğini irdelediler. Odin hakkında anlatılanları da bu bağlamda ele aldılar. Sonuç olarak tutuculuk ve önyargılar nedeniyle Heyerdahl'e saldırıldığı görüşünde birleştiler. Heyerdahl'in vardığı sonuçlardan Norveçlilerin onur duyması gerektiğini savundular.

Runik Yazılar Türk Kökenli

İskandinav Türk akrabalığını gözler önüne seren bir diğer gelişme de Türk araştırmacıların İskandinav "runik" yazılarını okumaya başlamalarıdır. Aralarında bilimsellik ve metot konusunda bazı anlaşmazlıklar olmasına karşılık, iki isimden söz etmeden geçmeyelim: Kazım Mirşan ve Turgay Kürüm... Her ikisi de İskandinav runik yazısını okuduklarını söylemektedirler. Sayın Mirşan'a da Heyerdahl'e yöneltilenler gibi eleştiriler geldiği gözleniyor. Ancak kim tarafından, ne zaman ve nasıl kanıtlanırsa kanıtlansın, runik yazının Odin ile İskandinavya'ya geldiği ve Türk kökenli olduğunun kanıtlanması ve İskandinav araştırmacılar tarafından da benimsenmesi tarihin yeniden yazılmasını gerektirecek bir devrim olarak görülebilir. Şu anda en azından runik yazının Odin ile İskandinavya'ya geldiğini İskandinavlar da yadsımıyorlar.

Sayın Turgay Kürüm'ün çalışmaları ve sanal ortamda (web sayfalarında) yayımladığı yazılar, runik yazılarla da ilgilenen Norveçli Profesör Thor Heyerdahl'in dikkatini çekmiştir. 13 Aralık 2000 tarihinde yazdığı bir mektupta, Odin'in Peşinde kitabından söz etmiş ve aynı konuda hazırlamakta olduğu İngilizce bir kitaba Kürüm'ün runik yazılar konusundaki görüşlerini katmak istediğini bildirmiştir. Bu da tarafsız ve önyargısız İskandinav bilim adamlarının ortak görüş hedefine doğru attıkları ilk adım olarak görülebilir. Ancak, değerli profesör Thor Heyerdahl'in yaşamı İngilizce kitabını bitirmeye yetmedi. Bu mektup yine de İskandinav ve Türk araştırmacılar arasında ortak çalışmalar yapılabilmesinin ilk tohumu olabilir. Böylece bu dost halklar, tarihin tozlu yaprakları arasında sıkışıp kalmış akrabalık ve dostluk bağlarıyla yeniden kucaklaşabileceklerdir.

Dipnotlar/Kaynakça:

1) Prof. Sven Lagerbring, İsveçpenin Türkçe ile Benzerlikleri, İsveçlilerin Türk Ataları, Abdullah Gürgün, Kaynak Yayınları 2008, sid. 34 – 36

2) Det Svenska Ordförrådets Ålder och Ursprung (İsveçce Kelime Haznesi'nin Yaşı ve Kaynağı), Prof. Olof Hellqvist, C.W.K. Gleerups Förlag, 1929

3) Svensk Språk historia (İsveç Dil Tarihi), Prof. Gösta Bergman, Bokförlaget Prisma Magnum, 1984, s. 11-12

4) Svensk Etymologisk Ordbok (İsveçce Etimoloji Sözlüğü), Prof. Olof Hellqvist, 1993

5) Prof. Sven Lagerbring, İsveçpenin Türkçe ile Benzerlikleri, İsveçlilerin Türk Ataları, Abdullah Gürgün, Kaynak Yayınları 2008, sid. 66

6) Bref Till Herr Cancellie Rådet Sven Lagerbring Rörande Then Isländska Edda, Prof. Johan Ihre, Kungliga Acad. Boktr, 1772, s. 32

7) Prof. Sven Lagerbring, İsveçpenin Türkçe ile Benzerlikleri, İsveçlilerin Türk Ataları, Abdullah Gürgün, Kaynak Yayınları 2008, sid. 33-34-35-36

8) Snores Edda, Snore Sturlesson. İsveçce'ye çevirn: Björn Collinder, Forum 1978

9) Türk Mitolojisi, Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Türk Tarih Kurumu, 1998, 1 cilt, s 13

10) Jakten på Odin (Odin'in peşinde), Thor Heyerdahl, Per Lilliestrøm, J.M Stemes Förlag, 2001

11) Jakten P.å Odin (Odin'in Peşinde), Thor Heyerdahl ve Per Lillienström, Oslo Stenersen, 2002

12) Kök Türkler, Sencer Divitçioğlu, Ada Yayınları, 1987, s. 77.

13) Norge - et lite stykke verdenshistorie (Norveç, küçük bir parça dünya tarihi), Stian Bromark ve Dag Herbjörnsrud, Cappelen, 2005

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Norse"lar* ile Türklerin köken birliği

Atatürk'ün başlattığı, "Türk Tarih Kongreleri" ile ortaya konmaya başlanan çalışmalar, karşıt görüşlerin çokluğuna karşın tarihçilerimize yeni ufuklar açmış, "Ön Türk" diye adlandırılan bir uygarlığın varlığı, devlet sistemleri, yaşam tarzları, mitolojileri, inançları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Batı'nın bize dayattığı ve halen "Batıcı" bilim adamlarımızın da ısrarla savundukları, "Anadolu'da ancak 1071'den beri varsınız..." söylemi, aslında bu yüzyılın başlarından beri çürütülmeye başlanmıştı. Atatürk'ün, "Türk tarifi"nde "En aşağı yedi bin yıllık Türk beşiği" olarak nitelediği Anadolu'nun eski sakinleri Türkler, Orta Asya'da, Anadolu'da ve Avrupa'da değişik adlar altında devletler kurarak hüküm sürmüştür(1).

Günümüzde, Çin Türkistanı'nda bulunan, insanlığın en büyük mühendislik-mimarlık eserlerinden olan yaklaşık beş bin kilometre uzunluğundaki "Karız Su Kanalları", Tanrı Dağları'nın sularını toprağın 50-100 metre derinliklerinden akıtarak Uygur şehirlerine ulaştırmaktadır. Bu kanallar, çok ileri bir yerleşik kültüre işaret etmektedir(2).

Uzunca bir süreden beri, Ön Türklerden olduklarına inanılan Etrüsklerin Türklerle olan akrabalığı, bazı araştırmacıların ifadelerine göre, son yıllarda yapılan DNA incelemeleri ile de pekiştirilmiştir(3)-(4)-(5).

Okunabilen en eski yazı olan çiviyazısını bulan Sumerlerin (kendilerini "Kengir" veya "Kenger" diye adlandırırlar) Türklerle olan akrabalığı da gittikçe daha güçlü kanıtlar ile ortaya konmaktadır(6)-(7)-(8).

Tarihin yazının icadı ile başladığı kabul edildiğine göre, MS 6-8. yüzyıllarda yazıldığı varsayılan Yenisey ve Orhun yazıtları bazı tarihçiler tarafından Türk tarihinin başlangıç noktası olarak ileri sürülmekteydi.

Ülkemizde 1930'lardan itibaren Atatürk'ün başlattığı, "Türk Tarih Kongreleri" ile ortaya konmaya başlanan çalışmalar, karşıt görüşlerin çokluğuna karşın tarih-

Karız Su Kanalları

Tarihin yazının icadı ile başladığı kabul edildiğine göre, MS 6-8. yüzyıllarda yazıldığı varsayılan Yenisey ve Orhun yazıtları bazı tarihçiler tarafından Türk tarihinin başlangıç noktası olarak ileri sürülmekteydi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çilerimize yeni ufuklar açmış, "Ön Türk" diye adlandırılan bir uygarlığın varlığı, devlet sistemleri, yaşam tarzları, mitolojileri, inançları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Yazıdan önce söz vardı: efsaneler ve destanlar

Her milletin tarihi efsanelerle başlar. Efsaneler de zaman içinde destanlar halinde derlenir. Türk Milleti'nin ortak efsanesi "Bozkurt", yani "Ergenekon" destanıdır. Burada, emekli büyükelçi Metin Sirman'ın konuyla ilgili bir yazısından yaptığımız bir alıntıyı okuyucumuz ile paylaşmak istiyoruz: "Bir görevle Kazakistan'da bulunduğum sırada, Alma Ata'da Issık Göl Oteli'nde kalmakta idik. Kırgız devlet adamları ile bir görüşmemizde, Ergenekon Efsanesi'nde adı geçen demir dağın bulunduğu yer olan Issık Göl ile ilgili olarak konuştuk ve Ergenekon Destanı'ndan bahsettik. Dişi Bozkurt'u, demir dağın eritilerek bir deve geçebilecek kadar geçit açılmasını, hatta deliğin sadece bir devenin uzunlamasına geçebileceği kadar olduğunu etraflı bir şekilde bıldıklerini görmüştüm. Ancak, "Ergenekon" kelimesi hakkında hiçbir bilgileri olmadığını söylemişlerdi.

Birkaç yıl sonra elime 1904 yılında New York'da basılmış Tarihçilerin Dünya Tarihi adındaki 25 ciltten oluşan eser geçti. Eserde 20'nci yüzyılın başına kadar kurulmuş olan 10 büyük imparatorluk, çeşitli tarihçiler tarafından anlatılıyordu. 24'ncü cildin üçüncü bölümü ise tarihimizi, başlangıçtan 20'nci yüzyılın başına kadar özetliyordu. Söz konusu Ergenekon Destanı ise Arap tarihçisi El Ghazi tarafından "Türk ve Moğol halklarının başlangıcı" başlığı altında şöyle anlatılıyordu: Halkların kralı olan İl-Han büyük bir savaşta yenilmiş ve genç oğlu Kıan "Çığ" ile yeğeni Nokuz (belki dokuzuncu çocuktu) ve iki genç kızın dışında hiçbir canlı kalmayınca, dağların ardında gizli akarsular, yeşil çayırlar, meyve ağaçları ve bol av hayvanları olan bir ülkeye kaçtılar. Dört yüz yıl sonra çoğalarak bir demircinin dağları eritmesi ile açılan delikten geçerek yedi nesil yaşadıkları bu yerden ayrıldılar. Bu ülkeye "Erkene Khum (Eski Yurt)" adını verdiler. Türkler de asırlar boyu bu kelimeyi değiştirerek "Ergenekon" yapmışlar.

Kırgızların bu konuda neden bilgilenmin olmadığı anlaşılmıştı. Sözü edilen dağların ardındaki yerin kutsal "Ötüken" olması muhtemeldir. Yaşadıkları şehir için de söz konusu eserde P-lu Beşbalık'tan bahsedilmektedir. Ayrıca, Türk topluluğunu dışarı çıkaran hakanın "Börtücene" (Bozkurt) adını taşıdığı yazılmaktadır. Erkene Khum'dan çıkışın 5'inci yüzyıla rastladığı aktarılan eserde, Türk ulusunun da yüzyıl sonra MS 568'de Çin ve Bizans imparatorlarına Çince, Uygurca ve paleo Türkçe olmak üzere üç lisanla mektup gönderecek kadar kudretli bir devlet haline geldiği vurgulanıyor(9).

Orhun Yazıtları.

"Norse Sagaları"ndaki Türk öğeleri

Norse sagaları (destanları) söz konusu olduğunda biz de, "Ergenekon" dendiğinde sözcüğün bıldıkleri "Erkene Khum"u ifade ettiğini anlamayan Kırgızlar durumundayız. Sagalarda geçen isimleri, unvanları vb. köklerine inerek incelediğimizde pek çoğunun yabancımız olmadığını göreceğiz.

Orta Asya'dan koparak IV. yüzyılın sonlarına doğru Hazar Denizi'nin kuzeyinde yerleşen, daha sonra özellikle V. yüzyıldan itibaren Orta ve Batı Avrupa'ya yayılan Batı Hunları, Doğu ve Batı Roma imparatorluklarıyla ve çeşitli Cermen kavimleriyle (Gotlar, Burgundlar, Vandallar vb.) savaşarak Avrupa'nın büyük bir kısmını buyrukları altına aldılar. Hunların ünlü hükümdarı Atila, yüzyıllar boyunca efsanelerin, masalların ve destanların başkahramanı olmuştur. Bizans efsanelerinde, dini tesirler altında kalınarak anlatılan menkıbelerde, Norse ülkelerinin sagalarında, ortaçağ Alman ve Fransız destanlarında ve Macar edebiyatında birbirinden çok farklı imajlar çizilerek anlatılır. Bir yanda, Batı Roma Hıristiyan dünyasının nefret ettiği Atila, öte yanda Avrupa'nın doğu ve kuzeyindeki dinsiz-barbar halkların hayran olduğu bir Atila vardır(10). Çok eski ve hemen hemen hiç değişmeyen bir görüşe göre, Norse edebiyatının kahraman tipini Gotlar yaratmışlardır(11). Atila, Almanların Nibelungen destanında "Etzel", İskandinav sagalarında "Atli" olarak karşımıza çıkar. Sagalardaki Türk öğeleri yalnız bununla sınırlı değildir.

Bu öğelerin neler olduğunu sıralamaya geçmeden önce, okuyucuya kolaylık olmak üzere, incelememizde kullanacağımız dil ve yazım kurallarından bazılarını kısaca gözden geçirmemiz yararlı olacaktır.

Bilindiği gibi yazı, konuşma sırasında çıkarılan seslerin, onları temsil eden değişik işaretler (harfler) vasıtasıyla çeşitli malzemeler (taş, pişmiş kil, ağaç, maden, deri, kâğıt, teyp bandı vb.) üzerine belirtenen bir sıra (gramer) ile uygulanarak (çizerek, kazarak, boyayarak vb.) kalıcı hale getirilmesidir. Kısacası anlatılanlara belge özelliği kazandırılmasıdır. İnsanlar, harf ve gramer bilgilerini belirli bir öğrenim süresinin sonunda kazandıktan sonra, bu yazıları "doğru" okuyabilme yeteneğini elde ederler. Diğer bir deyişle, yazı (kayıt), ters bir işlemle yeniden seslendirilmektedir. Eğer okuyucu (insan veya aygıt) aynı tekniği (alfabe, gramer vb.) kullanmıyor veya kullanamıyor ise, kayıtlardan bir mana çıkartmak mümkün olamaz. İşte eski yazıtlar (Sumer, Etrüsk, Likya, Maya, Ru-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nik vb.) karşısında bizim de durumumuz aşağı yukarı budur!

"Gizemli" Runik yazıtları

"Runa" sözcüğü, eski İskandinav dilinde "giz, sır" veya "fısıldayarak söylenen giz" demektir. "Norse Runik yazısı"nın oluşumuyla ilgili en eski bilgilere, Snorre Sturlesson'nun** *Edda* adlı kitabında rastlanır(12).

Gök Stone (Gök Taşı)

Runik yazıların kökleri çok eskiler dayanır. Milattan önceki binli ve hatta daha da eski zamanlardan kalma runiklere benzeyen tamga (damga) ve işaretler Orta Asya'da, Çin'de, Hindistan'da, Etrüsk yazıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Alman ve İskandinav boyları da miladın başlarında bu yazıyı kullanmaya başladılar. Runik yazı, "Türk Runikleri (Orhon, Yenisey vb.)" ve "Batı Avrupa Runikleri" olarak iki gruba ayrılarak araştırılmaktadır. İki runik yazı arasındaki ortaklıklardan biraz bahsedilse de, bunların bir kökten çıktıkları bilim adamları, özellikle Batılı bilim adamları tarafından açıkça söylenmemektedir. Son yıllarda, bu tutumun aksine görüşler ileri süren ve çalışmalar yapan Türk araştırmacılarının ortaya çıkması çok sevindirici olmuştur(13). Bu yaklaşımın yanlış olduğu, her ikisinin birlikte ele alınmasının, özellikle Batı Runikleri'nin çözümünde çok faydalı olacağına inanıyoruz.

Biz, runik yazıtları, Roma İmparatorluğu'nun dini okullarında (kiliselerde) yetişenlerin öğrendiği Latince (özellikle alfabe ve gramer bilgisi) ile yazılmış olan sagalarda geçen kelimeleri Türkçe ile açıklamak üzere, değişime en çok direnen dil öğeleri olan fonemleri, yani sözcük köklerini (bir çeşit "dil atomları") kullanacağız.

Ayrıca, şu kuralları da göz önünde bulunduracağız:

1. Sesiz harflerden, b ve f, b ve m, b ve p, b ve v, c ve k, d ve t, k ve g, k ve q, f ve v sözcüklerinin doğaları değişmeden birbirleri yerine kullanılabilir.

2. Norse yazılarında kullanılan y harfinin okunuşunun uzatılmış bir ü ("üü") gibidir. Bundan dolayı, Almancada y harfinin adı "üpsilon"dur.

3. Taş ve benzeri gibi sert zeminlere yazılan yazılarda U harfi genel olarak V ile yazılır ("u" harfinin "v"ye göre kazınmasındaki zorluk açıktır).

4. Özel adlar, yer-su isimleri, inançlarla ve ölüm âdetleriyle ilgili isimlendirmeler değişime en az uğrayan kelimelerdir.

5. Değerlendirmeleri yaparken, yakın ve uzak çevre demeden, çağın ve onun birkaç yüzyıl önceki ve sonraki tarihi olayları ile kültür öğeleri göz önüne alınmalıdır.

Yukarıda sıraladığım ilkeleri kullanarak bulmuş olduğum çok sayıdaki benzerlik ve hatta eşitliklerden birkaçını aşağıda vermekle yetineceğim şimdilik:

Özel adlar ve unvanlar

Ottar Jarl: Heimskringla'da anlatılan Olaf Tryggvasson saga'sı ve Jomswikinga saga'sında "jarl uf Götaland" olarak geçer.

"Ottar" adının Türkçe karşılığını bulmak için eski Alman, Avusturya vb. kaynaklarında "Osman" adının "Ottoman" olarak kaydedildiğini hatırlamak faydalı olacaktır. Bu durumda, Batı kaynaklarındaki "tt" birleşik harfin Türk Dilleri'ndeki "s veya z" harfine denk geldiğini söyleyebiliriz. O halde: Ottar = Osar = Oser

Bu adın "os" kökü, Snorre'nin, "Bizim atalarımız Aslar'dır." şeklindeki anlatısını doğrular niteliktedir.

Jarl (okunuşu: Yarl) kelimesine gelince: Bu kelime, Anglo-Saxson dilinde ve günümüz ingilizcesinde de "earl" (okunuşu: örl) olarak kraliyete mensup bir asalet unvanı olup, "oymak başı" manasındadır. Norse Destanı, Guta (Got) Saga'da, Götaland/Gotaland kralının temsicisi olan ve vergi toplamakla yükümlü bir "saray görevlisi" idi(14). Bu unvanın Normanlardaki eşdeğeri "Count" (Fransızcası: kont) unvanıdır. Bu unvanın Türk Dilleri'nde ki karşılığı "Yarlagan" olup "Yarlıg" (vergi) toplayan görevli demektir. Kelimede geçen "yar" sözcüğünden türetilmiş, yargucu, yargıç, yargı, yargılamak vb. gibi çok sayıda Türkçe kelime vardır.

Gunther (Norse dillerinde: Gunnar): Alman efsanelerinde, örneğin Nibelungen Şarkılarında, "Burgundiya Kralı" olarak geçen ve günümüzde de Cermen boylarının oturduğu sahalarda erkek adı olarak, Gunther/Günther şeklinde çok sık kullanılan bir isimdir: "savaşçı, asker" demektir (15)-(16). Bu adın Türkçedeki karşılığı "Kunter" olup "sağlam, güçlü" anlamını taşıyan "kunt" kök sözcüğünden "er" eki ile türetilmiştir.

Yukarıda değindiğimiz, "jarl" kelimesinin karşılığı olarak Normanlar "count (kont)" sözcüğünü kullanmışlardır. Bu unvan, Normanların İngiltere'yi istila etmesine rağmen, İngiltere Krallığı nezdinde bir asalet unvanı olarak kullanılmamış; ancak, kadınlar için olan asalet unvanı "countess" (kontes) yerleşmiştir.

Fransızcada, "ou" birleşik harfinin "u" olarak okunduğunu ve ayrıca, "c ve k" eşitliğini göz önüne alırsak, "count" kelimesinin "kunt" ile aynı olduğunu görürüz.

Thegn/Tygn/Thegan/Degan: Shakespeare çağında kullanılan İngilizcesiyle: "thane". Bu isim kralın, kraliçenin veya asillerin hizmetinde olan, askeri bir nitelik taşıyan kişiye verilen bir unvandır(17). Eski İngilizce metinlerde, "kral eri/krala bağlı savaşçı", Norse dilinde ise "yaşlı bilge kişiler" anlamını içerir. Bu un-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vanın, Orhun Anıtlarında Bilge Kağan'ın "... tiğinlenm..." diye saydığı kişilerin unvanı ile olan eşliği bellidir. Bugün bile bu kelimeyi "Tekin" şeklinde erkek adı olarak sıkça kullanıyoruz. Orhun Anıtlarında ve Türk destanlarında Alp Tekin, Bilge Tekin, Yuluğ (Ulu) Tekin, Sevük Tekin vb. adların çokluğu bu sözcüğün kökeninin Türkçe olduğuna işaret etmektedir.

Ülke-Halk isimleri

Bu bölümde bizim "İsveç", İsveçlilerin "Sverige" Fransızların "La Suede", Almanların "Scheweden" ve İngilizlerin "Sweden" olarak adlandırdıkları ülkenin ismi ile İsveç adalarının en büyüğü olan ve Gotların anavatanı olduğu ileri sürülen Gotland (Got toprağı/ülkesi) adı üzerinde duracağız.

İsveç

Norse dilinde "Sviar" diye adlandırılan ülke, antik yazarlardan Tacitus'un MS 98'de yazdığı *Germania* adlı kitabında "Suiones", Got asıllı olan Jordanes'in MS550'de İstanbul'da kaleme aldığı *Getica* adlı kitabında "Suehans" ve Eski İngiliz kayıtlarında" "Sweon (as)" diye geçer. Çok sayıda dil uzmanının çalışmalarına rağmen henüz üzerinde anlaşmaya varılan bir etimolojisi yoktur bu sözcüğün(18). Biz, bu sözcüğün Türk boylarından Suvar/Sabir boyu adından türediğini düşünüyoruz. Sovyet tarihçisi D. E. Yeremeev şöyle yazar: "Artık III-IV. asırda Türk boyları Küçük Asya, Kafkas ve Balkan halklarının kalabalık komşularıydı ve onlar giittikçe daha faal bir şekilde bu arazilere sokuluyorlardı. Derbend Seddi, Asya'dan gelen bu ilk Türk boylarının baskılarına karşı koymak için yapılmıştır."

"Hunların arasında aynı zamanda Bulgarlar, Sabirler (Suvarlar), Sarmatlar ve başka halklar bulunuyordu. VI. asırda, Küçük Asya ve Kafkasya'daki birçok hadise Suvarların (Suvar, Subar, Sibir) adı ile kayıtlıdır. Feofilakt, *Simokat*'ta, onları Kuzey Kafkasya'da yer tutmuş Hun boylarına ait sayar. Suvarlar, Suriye'den başka Ermenistan'a ve Küçük Asya'ya ilerlemişlerdir. Bizans ordusunda, ücretli savaşçılara rast gelmek mümkündü. 568 yılında Suvarlar, Avarları darmadağın etti. Bundan sonra esas kütlesi Azerbaycan'a (Albanya) yerleştiler. Meandr'ın verdiği bilgiye göre, Hüsrev Anuşirvan onların büyük bir bölümünü kılıçtan geçirmiş, sağ kalan on bin kişiyi de Aras ile Kür ırmakları arasındaki araziye yerleştirmiştir... Mahmud Kaşgari'de (XI. asır sonu) şöyle kaydeder: Suvarlar ve Bulgarlar Türkçe konuşurlar ve tıpkı "Kıpçaklar" gibi onlar da "Rus ve Rum ülkeleri"ne kadar yayılmışlardır." Azerbaycan'daki Suvarların bir bölümü (şüphesiz Hüsrevin kıyımından sonra) Orta Asya'ya göçüp Kazakların terkibine dahil olurlar. Yabancı terimi anlamayan Kazaklar bunu Suvan, Suan şeklinde kullandılar: Alatav'ın eteklerinde, o büyük mermer dağın eteklerinde Alban-Suan (yani Alban Suvarları) boyu yerleşmişti. Onlar muhtemelen bu dağa Han-Tengri adını vermişlerdi.(19)

Burada anlatılan tarihi olayların, Wikingler ve Gotlar hakkında eski kaynaklarda yazılanlara ne kadar çok benzediği açıktır. Ayrıca "Suvar", "Suvan" ve "Suan" adlarının, yukarıda zikrettiğimiz "Suiones", "Suehans" ve "Sweon (as)" arasındaki Latince "es" ekinin kaldırılmasından sonrakı neredeyse birebir eşitlik, bir rastlantı eseri olamaz. Bu savımızı daha da güçlendirmek için, Türk mitolojisinde ki Gök-Han, Su-Han (Sühan) ve Tar-Han adlarını anabiliriz. Ayrıca, b ve m değişimini "Alban" kelimesine uyguladığımızda ortaya çıkan "Alman" sözü, Kazakların Milli destanı Manas'ta geçen Almanbet adlı bahadırın adın çağrıştırır ki bu husus Suvarların "Kuzeybatı halkları"yla olan köken birliği savımızı daha da kuvvetlendirir.

> "Türk Runikleri" ve "Batı Avrupa Runikleri" arasındaki ortaklıklardan biraz bahsedilse de, bunların bir kökten çıktıkları bilim adamları, özellikle Batılı bilim adamları tarafından açıkça söylenmemektedir.

Got/Gotland

Gotland Adası'nda oturan Got boyu halkı, İsveççede "Gutar" adıyla anılır. Bu ad, İngilizcede "Goth" şeklinde yazılır. Gotlar ile ilgili en eski bilgiler Guta Saga Destanı'nda bulunmaktadır. Kendisinin Got asıllı olduğunu bildiren, MS 551'de Vizigotların (Doğu Gotları) tarihini yazan Jordanes'in naklettiği bir Got efsanesi İskandinavya'dan çıkarak Vistül Nehri üzerinden güney Rusya'ya ve Tuna ağzına kadar uzanan bir seferden bahseder. Bu olay tarihi açıdan geçerlidir(20). "İskandinav Gotlarının adı, Gautların eski devleti olan İsveç eyaletlerinden Götland adında ve dil ve kültür ilişkiler bakımından ortaçağa kadar bağımsız bir bölge teşkil eden Gotland Adası adında daha açık ve emin bir biçimde yaşamaktadır. Vistül Gotlarının bulunduğu devlet ise, Anglosaxson Widsid Destanı'nın en eski kısımlarında çok daha açık bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, bu devletin İskandinav araştırmacıları tarafından çok daha emin bir şekilde Kuzey'in kahramanlık destan edebiyatında önemli bir rol oynayan Reidgotland coğrafi kavramı ile aynı şey olduğu tespit edilmiştir. Pontus (Karadeniz) Gotları ile Aşağı Tuna Gotları, kavimler göçü hareketinin önderleridir(15). Antik Roma coğrafyacılarından Ptoleme (MS 90-168), *Geographia* adlı eserinde Skandia Adası'nın güneyinde yaşayan "Goutai" halkından bahseder. Eski yunancadaki "ou" birleşik harfi Latin ve Norse dillerindeki "u" harfine denk olduğundan, bu kelimeyi "Gutai" olarak okumak doğru olur. Bu adın çok yakın benzerleri, Türk boy adı olarak Kot/Kotan/Kutan/Koten/Kutay olarak kaynaklarda karşımıza çıkar. Buna ek olarak, Türk şivelen arasında t ve c ve z değişimi olduğunu ve ayrıca ingilizcedeki "th" birleşik harfinin "s" sesine yakın bir sesi temsil ettiğini de göz önüne alırsak, "Kot" ve "Got" kelimeleri "Koc"/"Koz", "Kut" kelimesi "Kuz", "Goth" kelimesi de "Gos"şeklini alır ve yukarıda verdiğimiz k ve g değişim kaidesi altında

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bunların tamamen eşdeğer oldukları ortaya çıkar. Bu sonucu güçlendiren başka bir gözlem de Arap yazarların eserlerinde "Oğuz" daima "Kuz/Guz" şeklinde ifade edilir. İran'da en az bin yıldan beri var olan Oğuz boylarının yerleştiği bölge "Kuzistan" adı ile anıldığı gibi, Kuzey Afrika'da Mısır'dan Batı'ya doğru "Kuz Kalası" diye adlandırılan kaleler vardır. Tarihte Gotların bulundukları bölgelerde "Kuz/Guz" adını taşıyan yerlerin bulunması bir rastlantı olamaz. İsveç anakarasında Gotland Adası'nın kuzeyinde bulunan Söndermanland bölgesinde bulunan "Gök Stone" diye adlandırılan taş üzerindeki runik yazı, şimdiye kadar tat-

İsveç'in ilk hakanı Anund'a ait olduğu söylenen höyüğün çevresinde, görünen mezarlar..

min edici bir şekilde çözülüp okunamamıştır. Buradaki yazının Latinceye aktarılan şekli aşağıda görülmektedir:

...(I)uraRI : kaum : isaio : ralsti : stai : ain : _ansi : at : : _uaR : fau_r : slo_n : kbrat : sin fa_u... ul(I) ° hano : msi +

Yazının runik harflerle yazılmış şekli elimizde olmadığından, yazıyı Türkçe bir dille yazıldığını varsayarak okumaya çalıştığımızda, "kbrat" nin "Kubrat" (Kubrat/Kuvrat Türklerde kullanılan bir isimdir. Örneğin, Bulgar Hanı Kubrat Han), "hano"yu "han", "at"ı "at" ve "isaio"yu da "İsa" (yazıt üzerinde haç resmi bulunmakta ve buradan da yazının Hristiyan dininin öğelerini taşıdığını varsayıyoruz) kelimeleri ile karşılaştırabileceğimizi düşünüyoruz.

1987'de İsveç'e yaptığım bir gezide, Stockholm ile Vasteras şehirleri arasındaki yolculuğumuz boyunca höyükler gördüm ve bunları nasıl adlandırdıklarını rehbere sorduğumda aldığım cevap "höük" olmuştu! Bunun üzerine ben de bir kâğıda "höyük" yazdım kendisine okumasını söyledim. Tam bir Türk telafuzu ile "höyük" diye okudu. Bana "Bu ne demek?" diye sorduğunda, senin bana söylediğinle aynı şey diye cevap vermem üzerine çok şaşırmış ve "O halde, yolumuzdan çok uzakta olmayan bir höyüğe gidelim." diye cevap vermişti. Bunun üzerine, "Anundshög" (Anund'dun höyüğü) adı verilen ve İsveç'in ilk hakanı Anund'a ait olduğu söylenen höyüğü görmeye gittik. Höyüğün çevresinde, aşağıdaki fotoğraflarda görünen mezarlar ve ortasında runik yazıların çevrelediği bir atlı figürü, bir bengü taş vardı. Rehberimize ve seyahat grubumuzdaki hepsi Batılı ülkelerden olan arkadaşlarıma, bu taşların manası nedir, diye sorduğumda hiç kimseden bir cevap çıkmamıştı. Bunun üzerine ben, "Bunları Türkler 'balbal' veya 'taş nene' diye adlandırırlar. Türklerde âdettir, ölünün mezarının çevresine, onun hayattayken öldürdüğü düşman sayısı kadar taş dizilir. Taşların sayısı mezardaki ölünün hayattaki yiğitliğinin şahitleridir. Birbirine yakın duran mezarların etrafındaki taşlar kayık şeklinde dizildiğinden, ölülerin denizci vikingler olduğuna hükmedebiliriz." demiştim. Türklerin ta buralara gelmiş olması Batılı dostlarımı pek şaşırtmıştı!

Yukarıda verilen bilgilere ilaveten, Gotların 13. yüzyıldan beri kullandıkları amblemin (tamga) "koç"olduğunu da belirtirsek Türkler ile İsveçlilerin akrabalığını ortaya koymuş oluyoruz***.

Notlar:

"Norse" sözcüğü ile, özellikle Almanya, Danimarka, İngiltere, İsveç, İzlanda ve bir derecesye kadar da Fransa (Normandiya bölgesi) halklarını kastediyoruz.

*** Snorre Sturlesson, İrlandalı devlet adamı, tarihçi, yazar ve ozandır (MS 1178-1241), İsveç ve Norveç'i gezmiş, Kuzey mitoloji ve masalları üzerinde çalışarak kitaplar yazmıştır. İki önemli eseri vardır: Heimskringla (Norveç Kralları Vakayinamesi) ve Edda. Bu iki eser "Norse" tarihinin en önemli kaynaklarının başında gelir.*

*** Okuyucu Beowulf, Guta Saga, Hervarar Saga, Heimskringla, Yngilinga Saga, Njal's Saga, Snorre's Edda, Nibelungen Lied vb. Norse Sagaları hakkında ayrıntılı bilgilere dünyada "Google" arama motoru yoluyla kolaylıkla ulaşabilir. Bu sagaları Bozkurt, Ergenekon, Dokuz Oğuz-On Uygur (ağaçtan doğan çocuklar) vb. efsaneler ile Oğuz Han, Dede Korkut, Manas, Alpamış (Bamsı Beyrek) destanları ile karşılaştırdığımızda, ortak bir kültür köklerinden geldiklerine işaret eden çok daha fazla benzerliklerin ortaya çıkacağı kuşkusuzdur.*

Kaynakça

(1) Selahi Diker; Anadolu'da On Bin Yıl, Türk Dil'nin Beş Bin Yılı, 2. Baskı, öre Yayın Grubu ve Ön-Türk Uygarlığı Araştırmalar Merkezi, 2005.

(2) Doğu Peninçak; Orta Asya Uygarlığı, Kaynak yayınları, 2005, s.55-80.

(3) Adile Ayda; Les Étrusques étaient des Turcs (Pruvves), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1985.

(4) Guido Barbujiani, XXXXXXXXXXX

(5) Etrüsler Türktür, Töre Dergisi; 2005/3-4.

(6) Osman Nedim Tuna: Sumer ve Türk Dillerinin tarihi İlişki ve Türk Dilinin Yazı Meselesi;

(7) Muzaz İlmiye Çağı; İbrahim Okur, "Sümerliler, yâni Türklerin Ataları;: Konferans; 25 mayıs 2004, Bodrum.

(8) M. Ünal Mutlu, Türkçe ve Kengerler, Bilim ve Ütopya Dergisi, Nisan 2009.

(9) Metin Sirman; Yaşar Sabit Dalbaşar(Çev.); O.DONNER; Fin Atlası, Orhun yazıtlarının 1890 Yılındaki İlk Çözümü, Töre Yayın Grubu ve Ön-Türk uygarlığı Araştırmalar Merkezi, 2005, s.10.

(10) Amédé Thierry; Histoire d'Attila et de ses successeurs, Paris 1856

(11) Andreas Heusle; Altgermanische Dichtung in Handbuch der Literaturwissenschaft, yayınlayan O. Walzel, Postdam 1923.

(12) Abdullah Gürgün; İskandinavların Türk ataları, Bilim ve Ütopya dergisi, Nisan 2009.

(13) Kazım Mirşan; İskandinavya'daki Türk Yazıtları Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

(14) Christine Peel (Edit.); GUTA SAGA, The History of Gotlanders, Viking Society for Northern Research, University College, London, 1999, s viii.

(15) Helmut de Boor; Das Nibelungen Lied, F. A. Brockhaus / Leipzig, 1940.

(16) Hans Bahlow; Deutsches Namenlexicon, Gondrom Verlag.Bayreuth,1980. (17) J.Bosworth, T.Northcote Toller and Alistair Campell (Edits.), Anglo_saxon Dictionary, oxford University Press, 1972.

(18) Wikipedia, "Swedes (Germanic tribes)";Etymology maddesi

(19) Olcas Süleymen; Az i Ya, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1992, s. 246-247.

(20) Jordanes,' Gelica," The origines and deeds of the Goths", Charles C. Mierow çevirisi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

İsveç kültürünün kökenleri

Danimarkalı dilbilimci Vilhelm Ludwig Peter Thomsen (1842-1927) 1893 yılında Orta Asya'nın Yenisey ve Orhun bölgelerinden getirilmiş birtakım yazıtların çözümü ile ilgilenmeye başladı. Bu yazıtlar henüz çözümlenmemiş Kültigin ve Bilge Kağan kitabelerinden kopyalanmış metinlerdi. Asya'dan gelen metinlerdeki harfler, tüm İskandinav bölgesinde rastlanan ve "run" olarak bilinen, Viking döneminden kalma yazı tarzına çarpıcı bir benzerlik içermekte idiler. Eğer yazıtlardaki dilin bir kadim İskandinav dili olduğu kanıtlanırsa, Vikinglerin Asya kıtasının içlerine kadar uzandıkları ve oralarda taşa kazılı belgeler bıraktıkları kanıtlanmış olacaktı. Thomsen, elindeki belgelerden çözebildiği "Tengri" sözcüğünden hareketle bu yazıtların Türkçe yazılmış oldukları sonucuna ulaştı. Çalışmaları üç yıl sürdü ve 1896 yılında yayımladığı Orhun Yazıtlarının Çözümü başlıklı kitabında yazıtların tüm çevirisini sundu.(1)

Bugün artık biliyoruz ki Vikingler Orta Asya'ya gitmediler ve oralarda taşlara kazılı metinler bırakmadılar. Ama İskandinav bölgesinde Viking döneminden -belki de çok daha eski dönemlerden- kalma taşlara kazılı metinlerdeki harflerle Türkçe metinlerdeki harflerin benzerliği nasıl açıklanmalıydı? En akla yakın yorum, bu yazıları kazanların doğudan gelmiş Orta Asya kaynaklı, Türk kültürü ile yakın bir ilişki içine girmiş insanlar olduklarıdır. Eğer böyle bir durum varsa bu ortak kültürü yazı tarzında, dilde ve inanç sisteminde bulup göstermek mümkün olabilmelidir.

Asya Türk halklarının ortak inancı olan "Gök Tengri" kavramını Viking panteonunda "Odin" olarak buluyoruz. Viking mitolojisine göre Odin gökte Asgord (As bahçesi) olarak bilinen mistik bölgede yaşıyordu. As sözü As'ların ülkesi olan Asya adıyla ilişkisi bulunabilir. Odin de Gök Tengri gibi tüm evreni yaratan tanrıdır. Odin aynı zamanda Othin, Wodan veya Wotan olarak da bilinir. Babasının adı Börr idi ve oğulları arasında en önemli olanları Thor, Tur, Bragi, Balder, Hoder, Ull ve Vali sayılabilir. Atının adı Sleipnir idi ve sekiz bacaklı olan bu atı ile uzak mesafeleri aşabiliyordu. İki omzuna tüneyen kargaların adı Hugin ve Munin olup bu kargalar dünyada tüm olup-bitenleri Odin'e anlatıyorlardı. Dizleri dibinde duran iki kurt Freki ve Gen adlarını taşıyorlardı.(2)

Odin veya Othin adını "Ot-in" şeklinde ayırırsak, "gökten inen ateş" yani gökten şimşek ve yıldırım yollayan tanrı anlamı ortaya çıkmaktadır. Nitekim kolunun altında duran mızrak, hedefinden asla şaşmayan cezalandırıcı ateşten silah olarak bilinmekteydi. Odin'in diğer söyleniş şekli olan Wodan "Ulu Od-dan" şeklinden de oluşmuş olabilir. Zira W=UU uzatılmış U sesi (çift U, İngilizce double U) "ulu" sözcüğünün değişmiş şekli ise Ulu Od-dan "kutsal ateşten" anlamını da içerir. Bu sözde hem güneş tanrı hem de ateş yollayan tanrı kavramlarını bulmaktayız. Bu şekilde bir yoruma destek olarak İngilizce "wood" (odun) yani Ulu-Ot'un (kutsal ateşe ait) ve "woman" (kadın) yani Ulu-kişi (man = kişi) sözcükleri gösterilebilir.

Yazıdaki işaretlere gelince, birçok Orhun harfi ile Viking harfi arasında bariz benzerliklerin ve hem şekil hem de ses ortaklıklarının bulunduğu iddia edilebilir. Bu benzerliklere örnek olarak kalın Orhun şekillerini ve hemen altlarında ince Viking harflerini görüyoruz. Burada tümü 38 harften oluşan Orhun abecesi gösterilmemiştir. Sunulan 29 Orhun harfinden 20 tanesi Viking harfleri ile hem görüntü hem de ses olarak benzerlik gösteriyorlar.

Kalın harfler ORHON inceler VİKİNG

Sözcük olarak Türkçe ile İsveçce arasında da birçok benzerlik bulmak mümkündür. Örneğin, Türk yönetici unvanı olan "Khang" sözü İsveçce Kung, İngilizce King ve Almanca König şekillerine dönüşmüştür. İsveçce çoğul takısı olan -er, -ar takıları, Türkçe -ler, -lar takıları ile ilişkili olabilir. Her iki dilin kökeninde bulunan kavramları bulup, zaman içindeki değişimlerini saptadıktan sonra kesin bir karara ulaşmanın mümkün olabileceği görüşündeyim.

Kaynaklar:
(1) Voices In Stone, Ernst Dobihofer, Granada Publishing, 1979, Londra.
(2) Viking Mythology, John Grant, Grange Publishing, 1995, Londra

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İskandinav Runik yazısının kökeni

İskandinav Runik yazısı Grek Latin yazısından değil İskitlerin - Hunların ve daha sonra da Göktürklerin kullandığı Türk Runik yazısından etkilenmiştir.

Ocak 1994 yılında kaleme aldığım "Futhark Alfabesinin Gizemi"(1) isimli makalemde, "İskandinav Runik Yazısı" ile "Türk Runik Yazısı" arasındaki benzerlikleri ele almış, İskandinav ülkelerindeki "Oldest Runik-Eski Runik" diye adlandırılan yazıtlardan üçünü, Türk runik yazısının alfabesi, ses değerleri ve okuma kurallarına bağlı kalarak okuma çalışması yapmış ve Türk dilinde anlamlı cümleler tespit etmiştim.

Ocak 2002 yılında yayımlanan "Avrasya'da Runik Yazı"(2) isimli makalemde de Avrasya coğrafyasında Türk dili konuşan Hun toplumu içindeki halklarla, İskandinavlar da dahil Germen, diye adlandırılan ve bugün pek çok Avrupa toplumunun atası olan Gotlar arasındaki ilişkileri, tarih, mitoloji, antropoloji ve arkeoloji disiplinleri çerçevesinde, Batılı kaynakları referans göstererek ele almış, Türk ve Gotların birbirleri ile olan kültürel etkileşimini izaha çalışmıştım.

Bu makalemde ise, İskandinav runik yazısının kökeni konusunda öne sürülen tezleri ele alıp inceleyeceğim.

İskandinav Runik Yazısının Kökeni Hakkındaki Tezler:(3)

Runik alfabenin Grek ve Latin alfabesinden alındığı ve bu alfabelerin de köken olarak Finikelilerin icat ettiği alfabe olduğu yönündedir. Başka deyişle yazıyı Grekler Fenikelilerden almış, Latin alfabesi de Grek alfabesinden esinlenerek oluşmuş. Germanik kabilelerde Grek ve Latin alfabelerinden esinlenerek kendi alfabelerini oluşturmuştur. Bugün Batı'da yaygın olarak kabul edilen görüş budur. Bu görüşün eleştirisini makalemin ilerleyen bölümünde yapacağım.

İskandinav runik yazısı Girit yazısından alınmıştır. Bu teze gerekçe olarak Girit adasında bulunan yazıtlardaki süslemelerin İskandinav yazıtlarındaki süslemelerle benzer olmalarıdır. Bu benzerlik dışında Tarihsel bir bağlantı kurulamaması ve Girit yazıtlarının çok daha eski döneme ait olması (MÖ1800 – 400) bu tezin rağbet görmemesine yol açmıştır. Çünkü İskandinav runik yazısı olarak kabul edilen en eski yazıtlar milattan sonra 100-200. yıllarda Karadeniz'in kuzeyinde yani bugünkü Ukrayna coğrafyasında mevcuttur. İsveç ve Norveç'te ise çok daha sonraki dönemlerde yazı görülmüştür.

İskandinav yazısı Milattan sonra 300'lü yıllarda İskandinavya'nın güneyinde bizzat İskandinav halkı tarafından Latin alfabesinden esinlenerek yaratılmıştır.

İskandinav Runik yazısı olarak kabul edilen en eski yazıtlar milattan sonra 100-200. yıllarda Karadeniz'in kuzeyinde yani bugünkü Ukrayna coğrafyasında mevcuttur. İsveç ve Norveç de ise çok daha sonraki dönemlerde yazı görülmüştür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu tez de 1. maddedeki hâkim görüşe yakın olmakla beraber aradaki fark İskandinav yazıtlarının İskandinav kültürü tarafından yaratıldığı görüşüdür.

Bu tez kiril alfabesin oluşmasına benzer bir mantık taşımaktadır. Bu görüşün eleştirisini makalemin ilerleyen bölümünde 1. maddedeki görüşle birlikte yapacağım.

İsveç runiklerinin, Anadolu'daki Truvalıların ve Filistin'deki Semitik halkların kullandığı yazıya benzediğinden yola çıkarak kökenin Semitik yazı olduğunu savunan Kjell Aartun(4) tarafından ileri sürülmektedir. Aartun bu tezini 1179 – 1241 yıllarda yaşamış İzlandalı tarih ve destan yazarı, devlet adamı Snorri Sturlason'un Heimskringla(5) isimli eserine ve okunamayan eski İskandinav yazıtları üzerinde, eski Aramca (Tevrat'ın yazıldığı dil) ile yaptığı okuma çalışmalarına dayandırmaktadır. İddiası İskandinavya'ya gelen Semitik kökenli tüccarların yazıyı İskandinavya'ya getirdiği yönündedir. Oysa Snorri'nin bahsettiği Turkland (Türk ülkesi) uzun süre yanlış olarak Anadolu'daki Truva olarak anlaşılmıştır. Oysa Snorri eserinde Odin'in şehri Asgrad'ı Don (Tanaquisl) nehrinin doğusunda, Turkland'ın da Asgrad'ın doğusunda diye konumlandırmıştır. Bu bölge de bize İdil Volga nehrinin batısını gösterir. O bölgede o dönemde Hunların bulunduğu göz önünde tutulursa, bu da tarihi gerçeklerle örtüşür. Anadolu ve Truva ile Snorri'nin bahsettiği Turkland'ın bir ilişkisi yoktur. Yahudi tüccarların İskandinavya'ya gelişleri İskandinav runiklerinin ortaya çıkmasından çok daha sonraki dönemdedir (MS 600).

Son olarak bu konuda 1994 yılındaki makalemle birlikte İskandinav runik yazısının kökenlerinin Türk runik yazısından esinlendiği ve bugün Avrupa'nın pek çok yerinde ve İskandinavya'da bulunan ve İskandinav dillerinde okunamayan pek çok yazıtın önce İskit daha sonra Hun etnosu içindeki Türk dilli halklar tarafından, gerek İskit - Hun hâkimiyet döneminde gerekse de bu etnosların dağılması sonunda Avrupa'nın çeşitli bölgelerine yayılan, bir kısmı Hıristiyan olan

> İsveç Runiklerinin, Anadolu'daki Truvalıların ve Filistin'deki Semitik halkların kullandığı yazıya benzediğinden yola çıkarak kökenin Semitik yazı olduğunu savunan Kjell Aartun tarafından ileri sürülmektedir.

Türk dilli halkiara ait olduğu tezidir. Ben de tezimi genel olarak Snorri Sturlason'un Heimskringla isimli eserine(5), okunamayan İskandinav yazıtları konusunda yaptığım okuma çalışmalarına(1), arkeolojik, mitolojik ve tarihi diğer bulgulara(2) dayandırmaktayım.

İskandinav halkları da dahil olarak Avrupa'daki pek çok halkın atası olan Gotlar kimlerdir?

Gotların anayurdu, bu günkü İsveç'in güneyi olan Gotland'dır. (Ayrıca, Baltık Denizi'nde Gotland Adası da vardır.) Gotland'ın merkezi bugünkü Goteburg şehridir. Milattan Sonra 1. yy.da Got etnosundaki kabilelerden bir kısmı, artan nüfus ve kötü iklim koşulları nedeni ile Baltık Denizi'ni aşarak güneye eski İskit ve Sarmat ülkesine, yani bugünkü Ukrayna'ya inmeye başlamışlar, İskit ve "Sarmatlar"ın bakıyelen olan "Aiantar"ı egemenlik altına almışlar, kuzeyde Baltık Denizi'nden, güneyde Azak Denizi'ne kadar, batıda Tuna Nehri'nden doğuda Don Nehri'nin doğusundaki ovalara kadar hâkimiyet kurmuşlar, zaman zaman Bizans'a ve Anadolu'ya akınlar yapmışlar, Karadeniz, Don Dinyeper ve Dinyester nehirlerindeki deniz ticaretini kontrol altına alıp güçlenmişler ve MS 300'lü yıllarda Kırım'da bir Got krallığı kurmuşlardır.

O döneme kadar yaklaşık 200 sene Hunlarla barış içinde komşuluk yapmış, Hazar Denizi'nin kuzeyinden geçen ve Hunların denetiminde olan Kuzey İpek Yolu'ndan gelen malların, başta Bizans ve diğer Avrupa ülkelerine dağıtımından aldıkları vergilerle güçlenmişlerdir.

Gotlar, Pagan inancına sahiptirler, Bizans, o dönemde Fırıg ve Lıkya yazısından geliştirilmiş olan Grek alfabesinden esinlenerek yaratılmış Latin alfabesini kullanmaktadırlar. Ancak Gotlar Bizans'ın bu gelişmiş Latin alfabesi yerine kendileri gibi pagan-şaman inancındaki yerli halkın (İskit Sarmat bakiyeleri) ve doğu komşusu bozkırdaki Turani Hun kavimlerin kullandığı Türk runik yazısından esinlenerek, kendi dillerine uygun şekilde, "Runik alfabe"yi geliştirip kullanmaya başlarlar.

Hermanarik (Ermanaric- Germanaric), Kırımdaki Gotların Kralı olur. Askeri ve ticari ilişkiler içinde oldukları Bizans'ın da etkisi ile Hermanarik Hıristiyan olur. Paganizmi yasaklar. Bu durum Gotları ikiye böler. Bir kısmı Hıristiyan olur bir kısmı Pagan inancını korur. Pagan inancını koruyan Gotların (Ostrogot – Doğu Gotları) büyük bir kısmı kendileri gibi doğa dinine (Şamanizm) sahip olan Hun etnosuna katılırlar. Pagan inancını koruyan bir kısım Got ise Odin liderliğinde ana yurtları olan İsveç'in güneyine, Gotland'a geri döner. Ve burada Viking Krallığı'nı kurarlar. Hunlara katılan pagan Gotların da kışkırtmasıyla Hun İmparatoru Atilla, kırım Got Krallığına saldırarak Hermanarik'i öldürür (MS376) ve Atilla'nın Avrupa'yı istilası başlar.

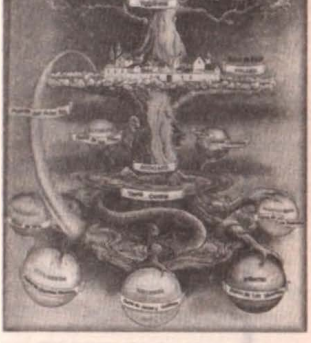

Yggdrasil Kutsal yaşam ağacı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gotland'a geri dönen Odin, halkına yazıyı öğretir. Çünkü Gotland'da kalanlar yazıyı bilmemektedirler. Tabii ki pagan inancında olan Odin, Hıristiyan Bizans'ın Latin alfabesini değil, İskitlerin bakiyeleri ve Hunların kullandığı Türk runik yazısından esinlenerek 16 sembollü Viking yazısını geliştirmiştir.

Snorri Sturlason'un Heimskringla isimli eserinde de değinildiği gibi, Odin ile beraber bazı Türk dilli kavimler de muhtemelen Odin'e katılıp, onun liderliğinde İskandinavya'ya gitmiş ve oradaki İskandinav dilinde okunamayan (Oldest Runlk - 24 sembollü Futhark da denen) runik yazıları yazmış olabilirler

Odin, İskandinavlara sadece yazıyı öğretmekle de kalmaz. O zamana kadar bir yılı 10 ay olan İskandinav takvimini de değiştirir. Yeni iki ay daha ekler ve bir yılı 12 ay yapar.(6) Bunda Türk 12 hayvanlı takviminin etkisi de muhtemelen vardır. Odin'in aynı zamanda sihirli-büyülü (Magic) güçleri vardır. Ülkesine düşmanlar yaklaşınca büyük fırtınalar yaratır yağmur ve kar yağdırarak düşmanların geri dönmesini sağlar. Ülkesini bu şekilde korur. (Aynen Türklerde de gördüğümüz "yada" taşı olayında olduğu gibi.) Bu nedenle Odin'e "Magic Prens", yani büyû prensi de denir.

Odin'in sarayının kapılarını bozkurtlar korur. Bozkurt, İskandinav toplumlarınca da önemli bir semboldür. Mitolojik bir ifade olan bu olguyu, Odin'in kraliyet muhafız birliğinin Turani - Türk askerlerden kurulu olabileceği şeklinde yorumlamak ister istemez bize tarihte pek çok kralın muhafız birliklerini Türklerden seçmiş olduğunu anımsatır.

İskandinav mitolojisinde Odin'in iki tane kuzgunu (Bir cins karga - Raven) vardır. Bunlar konuşabilmekte ve sabahları uçup akşamları Odin'in omuzlarına konarak ona tanrılardan (muhtemelen civardaki ülkelerin kralларının neler yaptığından) haberler anlatırlar. Aynen Uygurların kralı Bükü Tegin'in (Büyü prensi?) üç kargası gibi.(7)

Türk ve Viking kültüründe buna benzer motifler sadece Odin ile sınırlı değildir.

İskandinav mitolojisinde de Türk mitolojisinde olduğu gibi kutsal hayat-yaşam ağacı vardır. "Yggdrasil" denen bu ağacın üzerinde 9 şehir vardır. Türk mitolojisindeki kutsal ağaçta 9 dal vardır. Bu şehirlerin 4'ü ağacın dallarında (yukarısında), 4'ü köklerinde biri de gövdesindedir. İnsanlar bu gövdedeki şehirde yaşarlar. Yukarıda iyi-olumlu tanrıların şehirleri, köklerinde ise kötü- olumsuz tanrıların şehirleri vardır. Aynen Türklerde, Şamanların bu ağacı kullanarak gök tanrılara veya yersu-yeraltı tanrılarına ulaşması motifinde olduğu gibi.

İskandinav mitolojisinde Odin'in keçisi vardır. Acıkınca bu keçiyi yer. Ancak kemiklerini korur. Ertesi gün keçi kemiklerinden tekrar canlanır. Yaşamın veya tekrardan yaşamın kemiklerden olacağına inanç ve kemiklere zarar vermeme inancı Türk toplumlarında da mevcuttur. Öyle ki büyük düşmanların tekrar dirilmemesi için kemikleri de yok edilir. Bütün bunların yanı sıra giyim, ölü gömme ve dini ritüeller konusunda da pek çok benzer yanlarda mevcuttur. İsveç'te Stockholm yakınındaki Birka antık şehrinde yapılan kazılarda bulunan mezarlar Altaylarda bulunanların benzeridir.

Açılan bir mezarda ölen kişi giysileriyle, silahlarıyla, yiyecek ve içecek kaplarıyla muhtemelen oturur vaziyette ve iki kurban edilmiş at ve at arabası tekerleriyle birlikte bulunmuştur. Ölünün mezarına atlarıyla birlikte gömülmesi Orta Asya'da çok yaygındır.

Türklerle Vikingler ya da İskandinav halkları arasındaki kültürel alışveriş sadece yazı ile sınırlı olmayıp, pek çok kültürel unsurun da iki toplum arasında paylaşıldığını görmekteyiz. Bu benzer unsurların Türk ve İskandinav araştırmacıların birlikte daha derin araştırmaları ile artacağı kanaatindeyim.

Latin alfabesinin, MÖ 700'lü yıllarda Grek alfabesinden esinlenerek Romalılar tarafından geliştirildiği kabul görür.

Ancak Grek yazısı MS 3. yy.a kadar gelişerek aşağıdaki resimde yer alan yazıtta da görüleceği hale gelmiştir.

Pagan inancında olan Odin, Hıristiyan Bizans'ın Latin Alfabesini değil, İskitlerin bakiyeleri ve Hunların kullandığı Türk Runik yazısından esinlenerek 16 sembollü Viking yazısını geliştirmiştir.

Warrior grave with two horses, Birka

İsveç'te Birka antik kentinde bulunan mezar ve temsili resmi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

A B C D E F Z H Θ I K L M N
Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ

MÖ 700lerde Grek Alfabesi

M.S. 3.yüzyıla tarihlenen Roma Milli müzesinde bulunan Grek yazıtı.

Gotların, MS Baltık Denizi'nı aşıp bugünkü Ukrayna'ya göç etmeye başladığı dönemde (MS 1.yy) Grek ve Latin yazısı oldukça gelişmişti.

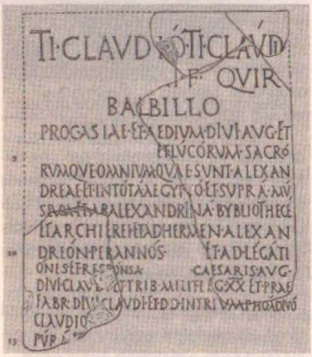

İskenderiye Müzesinde bulunan M.S. 1.yy a ait Roma Latin yazısı. (Tiberius Claudius Balbillus)

Türklerle Vikingler ya da İskandinav halkları arasındaki kültürel alışveriş sadece yazı ile sınırlı olmayıp, pek çok kültürel unsurun da iki toplum arasında paylaşıldığını görmekteyiz.

Aşağıda ise, İskandinavya'da bulunan en eski yazıtlardan MS 400'lü yıllara tarihlenen "Kylver Yazıtı"nı, yukarıdaki Latin ve Grek yazılarıyla karşılaştıralım.

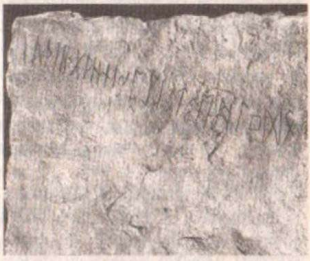

İsveç'te bulunan ve M.S. 400 lü yıllara tarihlenen ve eski (oldest) runik denen yazının alfabesi olarak kabul edilen Kylver yazıtı

Sonuç Olarak:

Tarihi, mitolojik, arkeolojik ve antropolojik pek çok veriye dayanarak ve İskandinav runik yazısının ortaya çıktığı dönemdeki Latin ve Grek yazıtlarını da göz önünde bulundurarak İskandinav runik yazısının Türk runik yazısından esinlendiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kylver yazıtının sembolleri ve Türk runik yazıtının sembolleri.

Bu resimlerden de anlaşılacağı gibi, "İskandinav Runik Yazısı" Grek Latin yazısından değil İskitlerin - Hunların ve daha sonrada Göktürklerin kullandığı "Türk Runik Yazısı"ndan etkilenmiştir.

Dipnotlar:

1) Bu makaleyi http://www.antalya-ws.com/futhark/ adresinden okuyabilirsiniz.

2) Bu makaleyi http://www.antalya-ws.com/futhark/avrasya.htm adresinden okuyabilirsiniz

3) Daha geniş bilgiyi http://www.arild-hauge.com/history.htm adresinde bulabilirsiniz.

4) Kjell Aartun, RUNER I kulturhistorisk sammenheng, En fruktbarhetskultisk tradisjon, Pax Forlag, Oslo 1994. Daha geniş bilgiyi http://home9.swipnet.se/~w-93783/index.html adresinde bulabilirsiniz.

5) 1179 - 1241 yıllarda yaşamış İzlandalı tarih ve destan yazarı, devlet adamı Snorri Sturlason'un Heimskringla isimli eserinin 2. bölümünde "Asya'daki Don (Tanaquisl) Nehrinin doğusundaki ülkeye Asaland veya Asaheim (As-a ülkesi) denir. Bu ülkenin başkentine de Asgaard (As'ların surlu-guard,korumalı- şehri) deniz. Bu şehrin Kralı (chief) Odin idi." demektedir. 5. bölümde de "... Odin'in büyük topraklara sahip olduğu dağın güneyyamacı Türk ülkesine (Turkland) uzak değildi." der. 15. bölümde ise İsveç tahtına geçen Swedge'nin Türk ülkesinden (Türkland) gelen 12 adamla birlikte ülkeyi yönettiğinden bahseder. Snorri'nin eserinin İngilizcesini http://omacl.org/Heimskringla/ynglinga.html adresinde bulabilirsiniz.

6) Carl J. Becker, A Modern Theory of Language Evolution, iUniverse, 2004, sayfa 360.

7) Cuveyni, Tarih-i Cihan Güşa, Kültür B. yay. No:2253, 1988 Ankara, sayfa 104

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Muazzez İlmiye ÇIĞ
Sümerolog
Söyleşi: Canan ÜSKÜPLÜ

"Sumerce ve Türkçe üzerine..."

Nerden geldik, tarihimiz, kültürümüz nedir, dünya kültürüne ne gibi katkımız oldu, bunları ortaya çıkarmak zorundayız. Çünkü Batı bizi "barbar Türkler, fena Türkler" olarak damgalıyor. Öyle miyiz, değil miyiz, araştırmalıyız... Yaptığımız araştırmalarda öyle olmadığı ortaya çıkıyor.

Türk dilinin diğer dillere katkıları konulu çalışmamız bizi "dillerin atası olarak tanımlanabilecek Türkçe" ile "tarihin başlangıç noktası olan Sumerce"ye dek sürükledi... Bu noktada elbette, çiviyazılı tabletlerle birebir göz göze gelen Sumerolog Dr. Muazzez İlmiye Çığ'ın akademisyen kimliğine başvurmak da şart oldu.

Bilim ve Ütopya: *Sayın Hocam, Türkçe ve Sumerce (Kenger dili) arasında bir etkileşim var mıdır?*

—— Son zamanlarda yapılan çalışmalar Sumerce (Kenger) ve Türkçe arasında bir etkileşim olduğunu gösteriyor. Son zamanlarda bana Almanya'dan gönderilen bir makale bu konuyu daha çok kuvvetlendirdi. Bu makale 1914-15 yıllında Fritz Hommel tarafından el yazısıyla yazılmış fakat yayımlanmamış. Burada bir dostum kütüphaneden bulup bana gönderdi. Bu makale, bir profesöre armağan kitabı olmak üzere hazırlanmış. Fakat 1915 yılında savaş patlayınca bunu bırakmışlar, orda kalmış. Ondan sonra tabii savaşın etkisi uzun zaman Almanya'da karışıklık vs. derken, Hitler'le birlikte ırkçılık başlıyor. O ırkçılığın başlaması dolayısıyla makale bir daha yayımlanmamış. Bu makalede, 200 Sumerce kelimenin Türkçe karşılıkları, yani fonetik bakımından ve anlam bakımından eş olan 200 kelime bulup çıkarılmış, ki o zamanlar Sumerce daha başlangıç halindeydi. Aynı zamanda gramer paralellikleri de gösteriyor. Ama bunu

> Sumerlilerin çok meşhur bir şehri olan "Uruk"un tamamen Türkçe olduğunu tespit ediyorum. Hanedan, soy, demekmiş. Ur'un anlamı etrafı duvarlarla çevrili şehir anlamına geliyor. Şimdi bakıyorum, Orta Asya'dan gelen Türkler geldikleri yerin bütün adlarını kondukları yerlere koyuyorlar.

Muazzez İlmiye ÇIĞ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sumerliler kendilerine Kenger, diyorlar; yani adları, boy adları... Sumer, oturdukları yerin adı. Fakat Ahmet Ercan, Sumer'in karşılığının "sivri dağ", "dağ tepesi" olduğunu buldu. Sumer adında dağ var; Orta Asya'da dağ var.

yaparken o zamanlar Almanya'da bir Alman Türkolog ile beraber çalışıyor. Onunla çalışarak bu makaleyi yazıyor. Bu makale çok önemli.

Ben bunu aldığım zaman çok sevindim. Hatta dün, gönderen şahıs bana telefon etti Almanya'dan. Ona dedim ki, sen bana bir hazine gönderdin. Ondan sonra bir Türkmen olan Begmyrat Gerey'ın bir kitabını gördüm. Baktım orada *Türkmenlerle Sumerler Arasında 5000 Yıllık Bağlantı*, diye bir kitabı vardı, onu okudum. Baktım orada Türkçe-Sumerce fonetik bakımından benzeyen 265 kelimeyi karşılaştırmış. Daha önceden ilk olarak Osman Nedim Tuna'nın bir makalesini okudum. O. N. Tuna, burada 165 Türkçe kelime ile Sumerce kelimeyi çok bilimsel bir şekilde karşılaştırıyor. Bu çalışmasını Amerika'da Türkologların ve Sumerologların bulunduğu bir kongrede veriyor. Hiç kimse itiraz edip bir şey diyemiyor. Yalnız birisi bir şey diyor: "Siz bunu söylüyorsunuz ama Sumer yazılarının uzun bir devresi var. Bu devreyi nazarı itibara almamışsınız. Yani, bin yıl evvel yazılan ile sonrayı..." Ama bu çok zor bir şey. Çünkü Sumerlilerin böyle bir sözlüğü yok. Etimolojik bir sözlüğü yok; ayrıca normal sözlüğü bile tam olmadı... Elde olan malzeme hakikaten çok benziyor. Şimdi, Türkmen olan Begymrat Bey 265 kelime yapmış, öbürü 250 kelime yapmış... Ben bunların müşterek olan kelimelerini çıkarttım. Bir kısmı galiba (70 kelime falan) aynı kelime, diğerleri ayrı ayrı kelimeler ki 300 küsuru buluyor. Sonra Azerbaycanlı Atakişi Celiloğlu, bir kitap yazmış; orda diyor ki: "Türkçe kati olarak Sumercedir." Bunun ilk kopyası daha yayımlanmamış. Acaba yayımlansın mı yayımlanmasın mı, diye baktım çok ilginç bir karşılaştırma var ve dedim ki bu ne olursa olsun yayımlansın. Ve bunu Yeditepe Üniversitesi Yayımlandı. Çünkü dedim ki yanlış bile olsa bir şeyler ortaya atılıyor. Çünkü ben dil bakımından çalışmadım, ben genel kültür ve okuma yaptım; ama şöyle söyleyeyim: Mesela Türkçeyi okuyoruz, biliyoruz ama gramerini bilmiyoruz. Onun gibi ben dilin içine girmedim ama yalnız tercümelerle uğraştım ama bunlar dikkatimi çekiyor ve beni meraklandırıyor. Ondan sonra Ünal Mutlu Bey var. O bir mühendis. Kendisi bir kubbe tamir ederken bunu icat eden kimler, diye bakıyor. Sumerlilere gidiyor. Ondan sonra Sumerlileri merak ediyor. Bir bakıyor orda teknik olarak her şey var. O zaman dilini araştırmaya kalkıyor. İnternet'ten Sumerce kelimeleri buluyor. Epeyce kelime çıkardı. Hatta bu kelimelerin Yunancaya ve Latinceye bile girdiğini gösterdi. Çok güzel bir çalışma. Ünal Mutlu, ilk çalışırken bana geldi. Önceleri çok çekiniyordu; ancak daha sonra kendisini teşvik ettim. Eksik olmasın o da bana değer verdi. Ben de onun kitabına yazı yazdım. Yeni olarak, vücut organlarını ve akrabalıklarını üzerine kelimeler bulmuş.

Dün akşam bana Almanya'dan Dr. Engin Çoruh telefon etti. O da Sumeroloji bölümüne yazıldı. Diyor ki: "Hocam, kelimelere bakıyorum; ufacık bir harf değişimi ile değişiyorlar..." Bunun üzerine çok heyecanlanıyor. Ve Engin Çoruh bana, Almanya'dan yazılmış olan sözlüklerin kopyalarını getirdi. O da bu mevzu üzerine çalışıyor. Hakikaten Sumerce ile Türkçe arasında çok fazla benzerlik ve yakınlık var. Öyle ki bazı kelimeler bugünkü Anadolu Türkçesinde var. 1937 yılında, hocam Prof. Landsberger bir Alman Türkolog ile beraber Ankara'da çalışarak şunu buluyor: "Kud" diye bir kavim Sumer ülkesine geliyor ve orda bir krallık kuruyor. 150 yıl kadar... Onların kral adları var; 12 kral adı. Bu kral adlarının Türkçe olduğunu tespit ediyor. O zaman Atatürk ordaydı. Onun talimatıyla bunlar harekete geçtiler. 1937'de bir kongre oldu ve bu çalışmalar o kongrede sunuldu. Ondan sonra Sumer belgeleri içinde Kudça, diye ekler ayrı konuldu. Kemal Balkan bunların bir kısmını ayırdı. Siz "Kenger" diyorsunuz. Onu anlatmak lazım. Aslında Sumerliler kendilerine Kenger, diyorlar; yani adları, boy adları... Sumer, oturdukları yerin adı. Fakat Ahmet Ercan, Sumer'in karşılığının "sivri dağ", "dağ tepesi" olduğunu buldu. Sumer adında dağ var; Orta Asya'da dağ var. Kenger'de bunlar kendilerine Kenger adını veriyorlar. *Sumer'de Tufan Tufanda Türkler* kitabımda, Kenger'in bir Türk boyu olduğunu tespit ettim. Ve Kenger adlı Türk boyu en eski Türk boyu ve uzun bir tarih zamanında hep görülmüş; bunlarla ilgili Anadolu'da birçok isim olduğunu tespit ettik. Sonra yer adla-

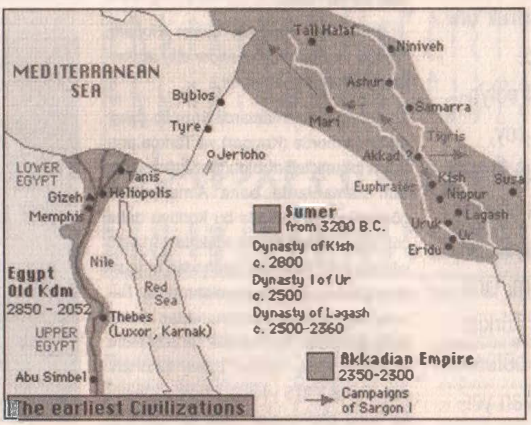

Sumerlilerin yerleşim gösterdikleri bölge.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rı buldum. Anadolu ve Asya'da bu konu ile ilgili bağlantılar var. Benim yaptığım aslında çok dar bir çalışma. Elimde olan imkânlarla bulduğum şeyler bunlar. Bunları genişletsek daha fazla bağlantı bulacağız. Sonra mesela ben Sumerlilerde yer adları buldum. Sumerlilerin çok meşhur bir şehri olan "Uruk"un tamamen Türkçe olduğunu tespit ediyorum. Hanedan, soy, demekmiş. Ur'un anlamı etrafı duvarlarla çevrili şehir anlamına geliyor. Lagaş, Baykaş Gölü gibi buna benzer birçok şey var. Yani anlaşıldığına göre, Sumerliler geldiği zaman oradaki yer adlarını kendi bulundukları yerlere koymuşlar. Türklerde bu âdetmiş. Başka yerlerde bilmiyorum. Şimdi bakıyorum, Orta Asya'dan gelen Türkler geldikleri yerin bütün adlarını kondukları yerlere koyuyorlar. Mesela "Bahçesaray" var. Bahçesaray, Kırım'da da var burada da... Kitapta böyle bir sürü yer adını ben böyle koydum. Sonra, Sumer destanlarında geçen "Aratta" yer adı çok önemli. Aratta yerinin tamamen Asya'da olduğu ortaya çıktı ve Aratta kelimesinin -Sumercede olduğu gibi- Türkçede de bolluk, zenginlik ifade ettiğini görüyoruz. Kelime de değişmiyor anlam da değişmiyor... Sonra, Aratta'dan çıkan Arattabil, Ardabil gibi bunların hepsi Aratta'dan çıkan kelimelerdir. Mesela, "Gilgameş Destanı" diyoruz. Gilgameş'in adının tamamen Türkçe olduğunu tespit ettim: "Bilgameş". Bunu Olcas Süleyman yazmış. Sonradan bunu ben kati olduğunu söyledim. O diyor ki Bilgameş olabilir/olmalı diyor. Gilgameş, Bilgameş okunduğu zaman Bilgahan var Bilgatbeg var Türklerde. Bu bakımdan diyor ki bunlar tamamıyla Türk adı ve bu şu bakımdan çok önemli. Gilgameş'teki birinci işaret "gil" de okunur "bil" de okunur. Sumerologlar arasında bu bir münakaşa mevzuu oldu. Hatta yazıya geçti, "gil" mi okuyalım "bil" mi okuyalım, diye. Şimdi "bil" okuduğumuz zaman tamamıyla Türkçe oluyor, anlamlı oluyor. Çünkü, Bilgameş olarak okunduğu zaman bile bunu "bilgili, bilen" anlamına geldiği söyleniyor. Öyle bir insan ki ta tufandan önceki zamanı bile bilen insan anlamına geliyor. Buna göre Gilgameş hikâyelerinde Boğa var, bir ejderi öldürmek var. Bunlar bizim destanlarımızda da var. Efsaneler çok uyuyor. 1992'de Ankara'da Türk Kültürü Kongresi vardı. Orada, Sumer ve Türk efsanelerini efsane ve dil bakımından karşılaştırmıştım. Bilhassa dil çok önemli... Sumerlilerle Türkler çok bağdaşıyor. Ben orda kelimeler gösterdim. Yani bugüne kadar gelen kelimeler var. Mesela "Blu" kelimesi var; yetişkin, büyük, genç manasına geliyor. Bizde de aynı manaya geliyor. Blu çağına geldi çocuk, deriz; bakın aynı kelime devam ediyor. Zeytin kelimesi, kimyon kelimesi yani hepsi benzer biçimde bugüne kadar gelmiş. Mesela "tub" onlarda "tablet" ifade ediyor. Bizde "tabla", "tepsi"; hepsi ondan geldiği anlaşılıyor.

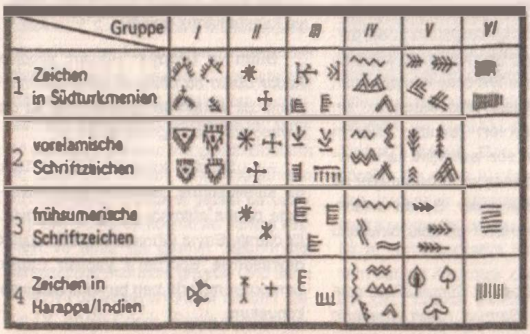

500 yıllık Sumer-Türkmen bağları
(Tarih, kültür ve dil açısından bir çalışma)

Bilim ve Ütopya: *Bu konuda farklı ya da karşıt görüşlerde (Hayırl Sumerce ile Türkçe arasında hiçbir alaka yoktur. Benzer kelimeler sadece tesadüfidir vb. gibi) olanlar var mı, varsa fikirlerini neye dayanarak savlıyorlar?*

—— Daha önceden böyle yapanlar vardı. Ama son zamanlarda bunu görmüyorum. Yani şöyle dediler, insan beyni her yerde birdir. Aynı kelimeleri orada da burada da yaparlar. Ama diğer taraftan bilim adamlarının bir kısmı diyor ki böyle bir şey olamaz, aynı anlamda aynı fonetikte olan 10 kelime bulsanız ayrı ayrı icat ettikleri kabul edilemez. İllaki bir etkisi vardır, diyor ve bunu katiyen kabul etmiyor. Halbuki şimdi Sumerce ve Türkçe ortak yüzlerce kelime bulundu. Yeni kuşak sayılan Alman bir Sumerolog, kitabında, Sumerliler göç etmişlerdir, diyor ama Asya'dan göç ettiklerini bile söylemiyor. Dilleri hiçbir dile benzemez, diyor. Bu konuları işleyen bir İngilizce kitaptan baktım: Sumer dili asla gelmiş geçmiş hiçbir dile benzemiyor, diyor. Ancak belki çok az Draviti diline benziyor, deniliyor. Onlara göre, Hindistan'daki zengin uygarlığın yaratıcısı Dravidalardır. Fritz Hommel de Dravidaların Türkistanlı olduğunu ve oradan Hindistan'a göç ettiklerini söylüyor. Ve onların dilinden birçok kelime Türkçe ile karşılaştırılmış. Bunlar Türkçedir, diyorlar. Yani birçok şey Sumer'in Türk olduğunu gösteriyor. O bakımdan çok önemli.

> Tarımcılık, madencilik, hatta yazı bile Asya'dan batıya geçmiş. Sumerlilerin Türk olduğu tam kabul ettirilebilirse, bütün uygarlığın Türklerden kaynaklandığı ortaya çıkar.

Bilim ve Ütopya: *Sayın Hocam Sumercedeki sözcüklerle Türkçe sözcükler arasında ses ve anlam bakımından çoğu zaman birebir örtüşmeler görüyoruz. Aradan binlerce yıl geçmiş ancak sözcük Türkçede hâlâ aynı şekilde kullanılıyor. Bununla birlikte merak ettiğimiz bir konu da şu: Sumerce ve Türkçe karşılaştırması yapılırken karşılaştığınız zor-*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

luklar oluyor mu, oluyorsa bize bunlardan biraz bahseder misiniz?

—— Ben hiç karşılaştırma yapmadım. Karşılaştırmayı yapanları görüyorum. Bir zorluk şudur: Sumerce Akadça yolu ile tercüme edildi. Akadçada, "ı, o, u, ü" sesli harfleriyle "ç, f, ğ, ng" gibi sessiz harfler de yok. Bazı harf değiştirmesiyle aynı kelime aynı anlamda bulunabiliyor. Osman Nedim Tuna bu bilimsel çalışmayı yapmış. Böyle bir çalışmayı yapmak için iyi bir gözlem lazım.

Bilim ve Ütopya: *Uzun yıllar mesleki yetkinlikle ortaya koyduğunuz çalışmalara dayanarak şu sorumuzu nasıl yanıtlarsınız: Türkçemizi "dillerin atası" olarak değerlendirmemiz acaba uçuk/ütopik bir değerlendirme midir?*

—— Belki bugün için ütopik görünüyor ama ben ilerde böyle olabileceğini tahmin ediyorum. Yani Türkçe, bütün dillerin anası olabilecek, diye düşünüyorum. Ütopik değil. Çünkü öyle görünüyor. Her dilin içinde Türkçe var. Sonra Türkçeye matematik dili diyorlar, değişmeyen kaideleri var. Türk dilleri arasında kelimeler değişse de kurallar aynı kalıyor. Bir yazıda okumuştum, Türkçe için, "Onu bir matematikçi mi icat etti acaba?" deniliyordu. Türkçenin tarihi çok eski. Sumerlilerin Mezopotamya'ya gelmeleri en az 6 bin yıl. Dillerini Türkçe olarak kabul etmezsek bile, onların ülkesine 4500 yıl önce gelip 150 yıl krallık kuran Kut'ların Sumer metinlerindeki kral adlarına göre dillerinin Türkçe olduğu B. Landsberger tarafından kanıtlandı. Osman Nedim Tuna, Türk dilinin DÖ 10.000 yıla giden eskilikte olduğunu söylüyor. Bu da benim son kitabımda kanıtlamaya çalıştığım Asya'daki Tufan zamanına ulaşıyor. Tufan'da Orta Asya'nın sularla kaplanması sonucu orada yaşayan Türklerin bir kısmı yok olmuş, kalanlar da yaşamlarını sürdürebilmek için dünyanın çeşitli yönlerine göç etmişler. Bu göçler sonucu birbirinden uzaklaşan insanların dilleri de kuşkusuz değişmeye başlıyor. Sumerlilerde yazılan ve Tevrat'a geçen, "Vaktiyle insanlar tek dilde konuşuyordu, tanrı kızarak onların dilini karıştırdı." anlatımı ile bu ayrılan Türklerin dillerinin değişmesinden söz edildiğini kabul ediyoruz. Sumerliler bunu fark etmişler ve onu yazıya geçirmişler. Bu da onların, en azından Türklerin bir kolu olduğunu gösteriyor.

Bilim ve Ütopya: *Sumer dili ve edebiyatı uzmanı Samuel Noah Kramer'in Sumer kültürünün günümüzde birçok alanda görülen etkilerini inceleyen ve dilimize tarafınızdan kazandırılan bir araştırma kitabı olan Tarih Sumerde Başlar'ın ışığında şöyle bir şey düşünebilir miyiz: Batı medeniyetinin bilim ve teknolojideki ilerlemesinin harcındaki en önemli ve belirleyici element/malzeme, Türklerin (ve Türkçenin) katkısıyla oluşmuştur.*

—— Şimdi böyle bir şey söyleyebilmemiz için Sumercenin yüzde yüz Türkçe olduğunu kanıtlamamız gerekir. Kültürün başlangıcı Sumer'de olduğuna göre, kültüre ait bütün kelimeler de onlar tarafından yaratılmış olmalı. Sayın Ünal Mutlu'nun çalışması da bu yolda. O bütün fen ile ilgili kelimelerin başlangıcı Sumer'de olmalıdır, diyor ve bu kelimeleri tespit ediyor. Onların, hem anlam hem fonetik bakımında eş olan Türkçe karşılıklarını buluyor. Ona göre, kültürün başlangıcı Sumerliler, derken Türkler de oluyor; ama bunu dünyaya kabul ettirmek için büyük çalışmalar lazım. Bunları yayınlarla, kongre sunularıyla dünyaya kanıtlamamız gerekir.

Bilim ve Ütopya: *Hocam, şimdiye kadar bütün bu bilimsel çalışmalar herhangi bir kongrede, konferansta ya da sempozyumda değerlendirildi mi?*

—— Şimdiye kadar Sumer dili-Türk dili karşılaştırma çalışması hiçbir kongrede ortaya atılmadı bildiğim kadarıyla. İlk olarak, Sayın Günseli Başar'ın büyük gayretleriyle Bodrum'a yapılan Etrüsk Sempozyumu'nda ben bu konu üzerinde konuştum.

Bilim ve Ütopya: *Peki Sayın Hocam, Türkiye'de bu konunun işlenmesi için hiçbir talepte bulunuldu mu?*

—— Bu konuda benimle çalışmak isteyen olmadı. Ama benim bir projem var. Türkçe-Sumerce karşılaştırması yapanların çalışmalarını bir araya toplamaya başladım. Bunları bir araya getirip bir kitap yapacağım. Belki İngilizce'ye tercü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

me edilebilir ve dünyaya tanıtılabilir. Yalnız kelime değil, dil değil, kültür benzerliklerini de beraber koyabiliriz. *Sumer'de Tufan Tufan'da Türkler* adlı kitabımda Sumerliler ve Türkler arasında birçok bağlantı gösterdim. Kitap yayımlandıktan sonra üç yeni bağlantı daha buldum. O bağlantılar çok önemli, onları da ilave edeceğim kitabıma. Özbek Doç. Cabbar Işankulu, "Kaybolan Cennetin Peşinde" adlı makalesinde, Türkçe Sumerce kelimelerinin karşılaştırması yanında efsanelerini ve destanlarını karşılaştırmış. Böylece benim kitapta ileri sürdüklerimi kanıtlamış. Bunu okuyunca çok mutlu oldum. Makaleyi dilimize çeviren öğretim görevlisi Y. Savaş Yelok'a telefon ederek bu şahsın bu konuda yeni çalışmaları olup olmadığını sordum. O araştırmış, yokmuş. Bu konuda Asya'da başka çalışan olup olmadığını araştırıyorum. Elimde oldukça malzeme var şimdi. Bunların en başında, Alman Fritz Hommel'in 1914/15 tarihli kendi el yazısı ile yazılmış 200 Sumerce kelime ile Türkçe kelimeyi ve biraz da gramer bakımından karşılaştıran makalesi geliyor. Onu bana Almanya'da yaşayan yakın dostum Sayın Dr. Engin Çoruh -Berlin Kütüphanesi'nde bulup kopyasını alarak- gönderdi. Bu yazı, önce araya giren Birinci Cihan Savaşı, sonra da patlayan ırkçılık yüzünden yayımlanmadı herhalde. Batı'da vaktiyle Sumer dilini Ural-Altay dillerine benzetenler olmasına rağmen, son zamanlarda, "Yaşayan, yaşamayan hiçbir dile benzemiyor!" diyenler var. Bu makale projemin tacı olacak. Proje için gerekli desteği Kaynak Yayınları ve dolayısıyla Sayın Sadık Usta üstlendi. Arkeolog Nurdoğan hanım da yardım ediyor.

Bilim ve Ütopya: *Son zamanlarda büyük bir ciddiyetle üzerinde durulan bu konunun, büyük dahi Mustafa Kemal Atatürk tarafından yaklaşık 75 yıl önce gözler önüne serilme çabasını nasıl değerlendiriyorsunuz?*

—— Gerçekten büyük dehal Bugün bile bunu düşünemeyenler pek çok. Atatürk, Fransızca bir kitapta, Sumerlilerin Orta Asya'dan gelmiş olabileceğini ve

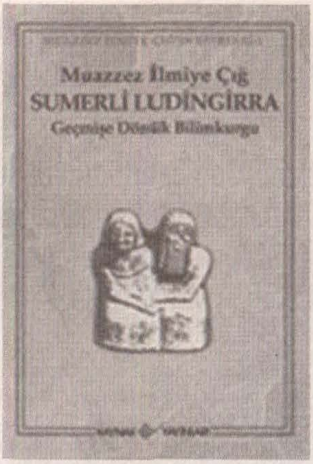

dillerinin Ural-Altay dillerine benzediğini okumuş ve yanına da kocaman bir "önemli" yazmış. Ben kitabı ve yazıyı gördüm, ne yazık ki olanaksızlık yüzünden kopyasını alamadım. Belki daha başka yerde de okudu. Ve önem verdi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kurulurken Batı'da Asuroloji olan bu bölümün adı için, "Bırakın şu Samileri, bölümün adı Sumeroloji olacaktır." demiş. Bugün onun bu ileri görüşünün izinde yol almaya çalışıyoruz. Ve ne kadar haklı olduğunu son kitabımdaki çalışmamla gösteriyorum. Bu yüzden çok mutluyum. O, Türklerin binlerce yıl önce Anadolu'da var olduğunu yazıyor; ben de Tufan'la beraber en aşağı 10000 yıl önce geldiklerini kanıtlıyorum: Nasıl mutlu olmam!

Bilim ve Ütopya: *Tarihimizin bilinmesi toplum olma açısından nasıl yarar sağlar?*

—— Kökenimizi araştırmayı bazıları ırkçılık olarak algılamaya kalkıyorlar. Biz ırkçılığı iddia etmiyoruz. Ama her insan kökenini bilmeli. Nerden geldik, tarihimiz, kültürümüz nedir, dünya kültürüne ne gibi katkımız oldu, bunları ortaya çıkarmak zorundayız. Çünkü Batı bizi "barbar Türkler, fena Türkler" olarak damgalıyor. Öyle miyiz, değil miyiz, araştırmalıyız... Yaptığımız araştırmalarda öyle olmadığı ortaya çıkıyor. Tarımcılık, madencilik, hatta yazı bile Asya'dan batıya geçmiş. Sumerlilerin Türk olduğu tam kabul ettirilebilirse, bütün uygarlığın Türklerden kaynaklandığı ortaya çıkar. Bunlar çok önemli...

Bilim ve Ütopya: *Hocam son olarak sormak istediğimiz soru ise gerek Türk Tarih Kurumu gerekse Türk Dil Kurumu olsun bu konuda gerekli araştırmalar yapıyor mu? Sizin çalışmalarınızı derleyip destekte bulunuyor mu? Sizce etimolojik çalışmalar yeterli mi?*

Bu iki kurumda da Sumerlilerle ilgili bir araştırma yapılmıyor, yaptırılmıyor. Yalnız TTK vaktiyle bilimsel kitaplarımızı ve bazı makalelerimizi yayımladı. Biz, Tarih Kurumu'nda bir "Çiviyazıları Yayını" serisi açtırmıştık. İstedik ki, çiviyazıları ile ilgili bütün kitaplar orada basılsın. İstanbul Arşivi'ndeki tabletlerden 5 cilt yayımlandı. Dil Kurumu ile hiç ilgim olmadı. Onlardan herhangi bir şekilde ne yardım ne de destek istedim. Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde bir "Sumeroloji Bölümü" var. Onların Sumerce üzerinde ne şekilde çalıştıklarını bilmiyorum. Etimolojik çalışmalar yok. Onlar daha çok Kültepe'den çıkan Akadça tabletler üzerinde çalışıyorlar galiba. Ne acı değil mi, kendi bilim insanlarımızın çalışmalarından haberimin olmaması. Nedense birbirimizle hiç ilişkimiz yok...

Kültepe tabletleri üzerinde de daha çok yabancılar çalışıyor. Yaptıkları çalışmalar kendi ülkelerinde yayımlanıyor. Ben bunların ülkemizde -ve özellikle Tarih Kurumu tarafından- yayımlanması ile ilgili yazılar yazdım; hatta, vaktin Kültür Bakanı İsternihan Talay ile de konuştum; ama bir işe yaramadı. Halbuki, orada kazıları yaptıran da Tarih Kurumu idi... Onun için, yapılan çalışmaları Tarih Kurumu yayımlamalıydı. Batı'da büyük müzelerin kendi yayım serileri var. Ben bu konuda bir hayli yazdım, konuştum; ama işe yaramadı. Aslında Ankara'daki arkadaşlar bunun üzerinde durmalıydı...

Hangi işimiz doğrultusunda yürüyor kil..

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

M. Ünal MUTLU

Türkçe ve Kengerler (Sumerliler)

Tevrat'ın ve bilimsel bulguların belirttiği gibi Kenger Uygarlığı'nın ilk 1500 yıllık döneminde (MÖ 4000-2500) Kengerceden başka dünyada yazılı dil yoktur. İlk İngilizce sözlük -Kaşgarlı Mahmut'tan 500 yıl, Sumerce sözlüklerden 4000 yıl sonra- MS 1604'te görülür.

"Batılıların çok iyi bildiği, Türklerin fark etmediği bir gerçek vardır. Türkleri tarihten çıkartırsanız geriye tarih diye bir şey kalmaz."

"Batılıların çok iyi bildiği, Türklerin fark etmediği bir gerçek vardır. Türkleri tarihten çıkartırsanız geriye tarih, diye bir şey kalmaz." Batılı bir bilim adamına ait olan bu sözler Türkçe için de şöyle uyarlanabilir mi?

"Türkçeyi dünya dillerinden çıkartırsanız, geriye dünyada dil, diye bir şey kalmaz."

Bu yazıda Tevrat ve bilimin ışığında bu soruya yanıt aranmaktadır.

I- Tevrat'ta Sumer (Kenger)

Tevrat'ın Yaradılış kitabının 11.1 bölümünde Sumerceye atıf yapılarak tüm dünyanın tek dil konuştuğu, 11.28-31 bölümünde Hz. İbrahim'in Şınar'ın (Sumer'in) Ur şehrinde doğup büyüdüğü, ilk adının Abram olduğu, Tanrı'dan aldığı buyruk ve vaat ile kalabalık bir grup halinde Ur şehrinden Harran'a (MÖ 2000) göçtüğü belirtilir.

Hz. İbrahim yıllar sonra Ur şehrinde yaşayan yeğeni Sumerli Rebecca'yı oğlu İzak'a gelin getirecektir. O yıllar Sumer ülkesinin istila ve yağma edildiği yıllardır. Sumer'in son dönemleridir. Ayrıca binlerce yıl üzerinde tarım yapılan Sumer toprağı tuzlanmış, verimliliğini yitirmiş, göçler başlamıştır.

Hz. İbrahim'in anadilinin Kengerce/Sumerce olduğu düşünülürse,Tanrı'nın Hz. İbrahim ile Sumerce konuştuğu ve ona inen fakat kaybolan kitabın da Sumerce olduğu anlaşılmaktadır. "Vaat Edilen Topraklar" yani KENAN da zaten Sumerce bir kelimedir; "Sumer Ülkesi"nin adıdır.

Tevrat'ın ve bilimsel bulguların belirttiği gibi Kenger Uygarlığı'nın ilk 1500 yıllık döneminde (MÖ 4000-2500) Kengerceden başka dünyada yazılı dil yoktur. MÖ 2500'de Dravida ve Eski Mısır dili görülür. Sanskritçe MÖ 1200'de, Grekçe MÖ 700'de, Arapça MS 400'de, Fransızca MS 900'de ortaya çıkar. İlk İngilizce sözlük -Kaşgarlı Mahmut'tan 500, Sumerce sözlüklerden 4000 yıl sonra- MS 1604'te görülür.

Sumer tarih sahnesinden çekildikten sonra bile Hz. İsa'ya kadar Ortadoğu'da dualar, ayinler, eğitim Sumerce yapılacaktır. Sumerce kelimeler Ortadoğu dillerinin dokularına işleyecektir. Bunun somut örneği Tevrat'ta da görülebilir.

Tevrat, Hz. İbrahim ve ailesinin Sumerce olan özgün isimlerinin aşağıdaki gibi "Semitik" leştiğini belgeler:

Abram (Komutan, yönetici): Avram

Tevrat'ın Yaradılış kitabının 11.1 bölümünde Sümerceye atıf yapılarak tüm dünyanın tek dil konuştuğu belirtilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve Abraham (Kuran'da İbrahim)

Karısı Sara (Işık, sarı, kızıl): Sarah

Babası Tara (Töre): Tarah (Kuran'da Azer)

Sumerce TARA(R) (TÖRE): İbranice'de TARAH, Arapçada TEVRAT olur.

Sumerce KANANG (Ülke, konak): "G" harfi düşerek İbranice KENAN olur.

Sumerce EBER (ÖBÜR): İbrani, Hebrew olur. (Fırat'ın öbür yakası kastediliyor.)

II- Sumer'In Sumercesi: Kenger

Tevrat'ta ŞINAR olarak geçen ülke Akadcada "ŞUMER(U)", Eski Mısır yazıtlarında "SNGR" (Sangar? Sungur? Senger?), Hititçede "ŞANHAR(A)", Sumer tabletlerinde "KENGER(Ü), Kenge, Kanga, Kengerü", günümüzde "Sumer, Sümer" olarak adlandırılır.

Sumer kelimesinin anlamı bugüne kadar çözülememiştir. Çünkü böyle bir kelime Sumer (!) dilinde ve tabletlerinde var olmamıştır. Büyük olasılıkla KENGER kelimesi komşu uygarlıklara fonetik değişikliklere uğrayarak geçmiş ve yukarıdaki adlar ortaya çıkmıştır. Akadca tabletlerdeki ŞUMAR kelimesinin başlangıçta yanlışlıkla SUMER, diye okunması sonucu bir "galat-ı meşhur" olarak bu kelime günümüzde hâlâ kullanılmaktadır.

Türk tarihinde boy, yer ve devlet olarak en çok adı geçen kelime "KENGER"dir.

Basra Körfezi'nin eski adı Kenger Denizi'dir.

Harzem, Harezm diye geçen ülke ve krallığın özgün adı KENGER'dir. Antik dönemlerden Moğol istilasına kadar varlığını sürdürmüştür.

Çankırı'nın 1925'ten önceki adı KENGERÜ'dür.

Ceylan MUTLU'nun tasvir etmiş olduğu Sumer tanrıçası İnanna tablosu.

KENGERİS ve KENGÜ Orhun Yazıtları'nda geçen yer adlarıdır.

KANGAL köpeği Anadolu'ya KENGER (KANGAR)'den gelmiştir.

KENGER adı, Manas ve Oğuz destanlarında geçer.

KENGER, Manisa-Kula'nın bir köyüdür.

KENGER içinden süt çıkan, sakızı ve yemeği yapılan bir bitkidir.

KENGER, en eski Türk boylarından biri olup Selçuklular, Azeriler KENGER kökenlidir.

Farabi, KENGER'in antik kenti olan Otar'da doğmuştur.

KENGER kelimesi, büyük olasılıkla Sumerce (I) Kİ (yer, ülke) ve ENGUR (Sumer kozmogoni evreni doğuran kozmik deniz/rahim, Yaradan) kelimelerinden oluşur; (kir, çir, yir, şir, jer, şer, hir, çer) değişik Türk dillerinde "yer, yurt" anlamındadır ve TANRI YURDU demektir. Nitekim, tarihin ilk yasalarını yapan Kenger Kaanı UR-ENGUR'un adı "Tanrı eri, Allah'ın askeri" demektir.

Bazı Sumerologlar KENGER'i (Ki en gir) "Yüce Krallar Yurdu" olarak yorumlarlar.

ANKARA, ANGORA, ONGEARA (Niyagara), SANGAR-ia (Sakarya) kelimeleri ENGUR'un değişik kültür ve coğrafyalardaki adlarıdır. Kengerce ANGARIN (rahim) günümüz Türkçesine KARIN olarak ulaşmış, Batı dillerine ise ENKARNASYON olarak geçmiştir.

III- Günümüz ve Kengerler

Özgün adıyla KENGER (Sumer), "UYGARLIĞIN BEŞİĞİ" olarak bilinir. Yeryüzünde matematik, geometri, cebir, astronomi, hukuk, tıp, edebiyat, şehircilik, muhasebe, mühendislik kütüphanecilik ve sistemli eğitim; kısaca bilim, sanat, uygarlık ve tarih Kenger'de başlar.

Kenger uygarlığını anlamadan günümüzü anlamak mümkün değildir. 6000 yıllık insanlık tarihinin 4000 yılı Kenger kültürünün bilfiil etkisi altında biçimlenmiştir. Günümüz uygarlığının altyapısında Kenger Uygarlığı, Batı kültürünün dip katmanlarında Kenger kültürü vardır. İşte bu yüzden Amerika'nın sembolü olan "Özgürlük Heykeli", Kenger Tanrıçası Göklerin Kraliçesi Ninanna'dan başkası değildir. AB Bayrağının 12 yıldızı -12 kabile, 12 havari, 12 imam gibi- Kengerin büyülü sayısı 12'den çıkmıştır. Kenger takviminde yıl 12 ay, gün 12 saat, gece 12 saat, Kenger Tanrılar Meclisi'nde 12 tanrı, Etrüsk Federasyonu'nda 12 şehir, Kenger icadı olan astrolojide 12 burç, Madonna'nın başındaki halede 12 yıldız olması bir rastlantı değildir. (Madonna Kengerce "kırlarda dolaşan dişi eşek" demektir.)

5000 yıl önce Kenger Uygarlığı'nda var olan değerlere bugün AB ve ABD - kendi keşifleri imiş gibi- sahip çıkmaktadır. Oysa ki "demokrasi ve laiklik" Kenger'de başlar. (MÖ 3000) İnsan Hakları, "özgürlük ve adalet" kavramları tarihin ilk yasaları olan Er-Engur (MÖ 2112-2195) yasaları ile Kenger'de başlar. İbrahimi/semavi dinler Kenger'de başlar (MÖ 2000).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gerçeğin ta kendisi olan bu savlar ilk anda marjinal düşünceler olarak algılanabilir. Çünkü yüzyıllardır süren propagandalar sonucu, beyinler -Sumer'in yanında dünkü çocuk kalan -Grek ve Roma safsataları ile enfekte ve iğdiş edilmiştir. Kenger Uygarlığı'nın- Sumer adıyla- okul kitaplarımızda yarım sayfa ile geçiştirilmesi bu beyin enfeksiyonunun bir başka dışavurumudur.

Öte yandan bilim üzerinde bugün Galileo döneminin engizisyon mahkemelerini aratmayan gizli bir entelektüel terör baskısı bu gerçeklerin su yüzüne çıkmasını engellemektedir. Avrupa parlamentolarında çıkartılan soykırım yasaları bu entelektüel terörün en somut örnekleridir. Bir diğer örnek, Fransa'daki etimolojik ve etnik araştırma yasağıdır. Diğer Batı dilleri gibi Fransızca da kökü olmayan, değişik dillerin harmanlanmasıyla bin yıl önce ortaya çıkmış toplama bir dildir.

Gariptir ki Fransa'da Fransızcanın ve Fransızların kökenini araştırmak yasaklanırken Türkiye'de ağızlarda sakız olan bir "etnisite" modası çıkartılmıştır. Etnik araştırmalar (!) için AB ülkemizde belli üniversiteleri ve kurumları paraya boğmaktadır. Etrüsk ve Sumer uygarlıklarına müfredatında hiç yer vermeyen bu "etnisite bağımlısı" kuruluşlar kime ve neye hizmet ettiklerini düşünüyor ve vicdan muhasebesi yapıyorlar mı?

Tüm üniversitelerimizin Sumerlerle ilgili araştırma ve yayınları toplansa bir tek Muazzez İlmiye Çığ'ın araştırmaları kadar etmez. Etrüskler konusunda tüm üniversitelerimizin araştırmaları Adile Ayda'nın araştırmaları kadar yoktur. Ülkemizdeki eğitim sistemi düzeltilmezse ecdadı tanımayan, geçmişini bilmeyen, özüne yabancılaşan bir toplum ortaya çıkacaktır ki böyle bir toplumun varlığını uzun süre koruyabilmesi günümüz koşullarında mümkün değildir.

IV- Cumhuriyet, demokrasi, laiklik kelimelerinin etimolojisi

"CUMHUR" kelimesi Arapçaya KENGERCE'den geçmiştir. Aslı "DUMUGİR"dir. "Kenger yurttaşı, Sumer vatandaşı" demektir.

DUMU, Kengercede (Sumercede) ve Kazakça, Türkmence gibi değişik Türk lehçelerinde "soy, nesil, oğul, tohum" anlamındadır. DUMUZI, Kengerde bir bereket/tohum tanrısıdır. Türkçe Kelime anlamı "tohumun özü, ruhu" demektir. Günümüze "temmuz, damızlık" vs. biçiminde ulaşmıştır. Hâlâ ülkemizde bazı yörelerde kızlar nişanlılarına "Dumuzum" der.

Etrüsk freski

GIR ise Kengercede "gür, soylu, yerli, asil" anlamındadır. DUMUGİR -köle olmayan- özgür Kenger halkı, Kenger vatandaşı anlamında kullanılmıştır. Arapça kanalıyla Osmanlıcaya geçip sonuna "iyet" eki alarak tekrar Türkçeye CUMHURİYET olarak geçmiştir. Öte yandan, Kengerce DUMU Grekçeye 2000 yıl sonra -halk anlamında- DEMO(S) olarak geçmiştir.

ATUKU kelimesi Kengercede "güç sahibi" demektir. Günümüz Türkçesinde ATAK, ATİK olarak görülür. Arapçaya TAKAT, İbranıceye TOKAT, Grekçeye KRATO(S) olarak geçer. DUMUGİRATUKU Kengercede "halkın gücü" demektir.

DEMOKRATİKA, bugün dünya dillerinde halkın güç sahibi olmasını ifade eder. Yani demokrasi, kavram ve kelime olarak Antik Türk kültüründen çıkmıştır.

Tarihte ilk demokrasi Kengerlerde görülür. Grekler tarih sahnesine çıkmadan 2000 yıl önce Kengerde Yaşlılar Meclisi (Senato), Gençler Meclisi vardır. Yani Demokrasi Kenger Uygarlığı'nda çıkmış bir kelime ve kavramdır. Oysaki dünya onu Grek keşfi (!) zanneder.

Kengerce LU insan, LULU halk anlamındadır. İG, "dönük, yönelik" anlamında bir sonek (suffix) olup LUİG "halka dönük" demektir. Kengercede LULU kelimesi Ön Türkçede ULUL, günümüzde ULUS olarak görülür. Günümüzde anlam kaymasına uğrayan LAİK (halkçı), LAİSİTE (halkçılık) kelimelerinin köklerinde LU ve ULUS kelimeleri görülmektedir. Kengerlerde sayısız tarikat ve farklı dinsel inanç olmasına rağmen, bilinir ki kimse kimsenin inançlarına karışmamıştır.

V- Türkçe-Kengerce ilişkisi

Kengercenin Sami veya Hint-Avrupa (!) dili olmadığını, Türkçede olduğu gibi Kengercede de ses uyumu olduğunu, Türkçe gibi aglunatif (bitişken) bir dil olduğunu tüm bilim dünyası kabul eder. Kengercenin Türkçe olması Batı dünyasının dil ve tarih tezini çürüteceği için, bu gerçeği -engizisyon korkusu ile- hiçbir Batılı bilim adamı dile getiremez . Ancak özel konuşma ve yazışmalarında bu gerçeği itiraf edebilirler. (S. N. Kramer'in Muazzez İlmiye Çığ'a yazdığı mektuplarda görüldüğü gibi.)

Hem Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe hem Pensilvanya Üniversitesi'nin Sumerce sözlüklerinde "ağaç" kelimesinin 3 ayrı anlamı aşağıda görüldüğü gibi ay-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nıdır. Bayrak, Tanrı, ezan, ulus kelimeleri bizlere Kengerceden yadigârdır. Bunun dışında diğer benzerlikler Kengerce-Türkçe ilişkisine ışık tutmaktadır.

Kengerce - Ön Türkçe - Anlam
BADARA - BADRAK BAYRAK, MIZRAK
LULU - ULUL ULUS
DİNGİR - TENGİR TANRI
GUMEZE - KIMIZ KIMIZ
KAKARAŞA - KARGAŞA KAOS
HAŞGAGA - KAHKAHA KAHKAKA
GUMUR - OMUR OMUR
GEŞ - IGEŞ PENİS
GEŞ - IGEŞ AĞAÇ
GEŞ - IGEŞ ODUN
Ning - Ning Nesne, şey
Gig - İg Hasta
Gudu - Kötü Makat
Gam - Am Rahim
Agarın - Garın Karın, rahim
Aş - Aş Aş, ekmek
Bilga - Bilge Bilge
Guenag - Gonak Konak
U - U Uyku
E- E Ev
Ama - Ama Ana
Ud - Od Ateş, gün, zaman
Gana - Ana Tarla
Urı - Arı Arı, parlak
Guyun - Boyun Boyun
Çantak - Çentik Çentik, üçgen
Gurum - Kıvrım Kıvrım
Aşme - Işıma Radyasyon
Eber - Öbür Öbür
İzi - İsig Isı
İlu - Ulug Ulu, ilah
Eren-Eren Erler, ordu, yiğit(ler)
Urin - İrin Kan,cerahat
Bad - Bud But, bacak
Silig - Elig El
Zingi - Süngü Kemik
Gusa - Kas Adale
Gir - Gür Soylu, gür

VI- Dillerin kökü Türkçe mi?

Rönesans dönemine kadar Avrupa'da konuşulan Batı dillerindeki kelime sayısı 1600'ü geçmezdi. Yeni kavramlar üretildikçe Latince ve Eski Grekçeden alınan kelimelerle Batı dilleri zenginleşti. Latince, Etrüsk Türkçesi üzerine kurulu bir dildir.(2) Grekçe ise Sanskritçe ile Pelasgça (Türkçe) karışımından MÖ 750'lerde doğmuş almaşık bir dil izlenimi vermektedir.(3)

Türkçe fiil köklerine "-are" eki konunca Latince fiiller elde edilir:

Am-mak Amare Sevmek Amor, Amigo, America, Amatör

Kur-mak Creare (Kur-are) Kurmak Kreasyon

Kır-mak Currare (Kır-are) Kırmak, uzaklaşmak

Magta-mak Magtare Övmek,

Di-mek Dicere Demek, söylemek

Batı coğrafyası Türkçe isimlerle doludur:

Ön Türkçe ANG (Geyik, av) + ALANDI (Alan, ülke) > ENGLAND (Geyikler, av ülkesi)

TOJ (Devlet) ve ALANDI > DEUTCHLAND (Devlet toprağı)

AL (Alçak yer) ve ALANDI > HOLLAND (Alçak ülke)

PO (Ova) ve ALANDI > POLAND (Ovalık ülke)

EMRE, AMRAK (Sevgili, dost) > Amerigo > AMERICA (Dost)

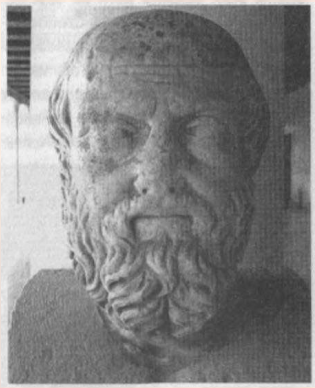

Etrüskler konusunda araştırmalar yapan Adile Ayda, Türkçe ve Etrüskçe arasında söz benzetmeleri yapmış, ayrıca, "Herodot (M.Ö. 484-425) Attika halkının Helen asıllı olmadığını söylemekte" diyerek, Etrüsk"lerin Türk olduğunu söylemiştir.

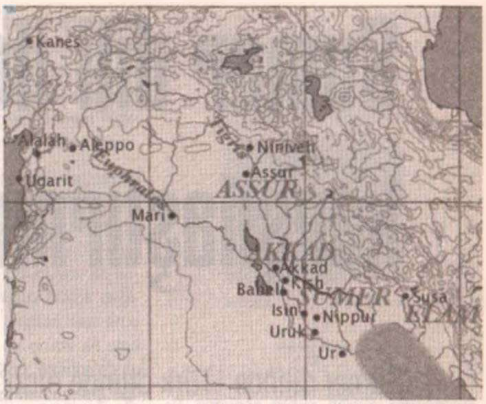

URUK/ERECH (Uygarlık) + BAR (Dış) > URUBA > EUROPE (Uygarlık dışı)

OKAN (Yaradan, kozmık deniz) > OCEAN (Okyanus)

OTRA (PO ovasında Etrüsk Kenti) > ATRIA > ADRIATIC

KEMREN (Kale) > KREMLİN

EU (Ev) + TAU (Dağ) > UTAU > UTAH > UTAH (ABD)

ÖTÜKEN > VATİCAN

Arapça sanılan kelimeler Türkçe kelimelerin hecelerinin yer değiştirmesiyle ortaya çıkar:

Ön Türkçe SATIK (Ticaret) > IK ti SAT > İKTİSAT

BASIK (Baskı) > IK ti BAS > İKTİBAS

AÇIK (Aç olma) > IK ti AÇ > İHTIYAÇ

YAKIŞ (Yaklaşma isteği) > İŞ ti YAK > İŞTİYAK

KELE-ME (Konuşma) > KELME > KELİME

ÇAKKA (Mabed, Tekke) > MAKKA (Mekke/Mabed)

Batılı bilim adamlarının çok iyi bildiği, fakat Türklerin fark etmediği bir gerçek vardır: "KELİME" kelimesi Arapça değil Türkçedir.(2)

Kaynakça:
"1) Muazzez İlmiye ÇIĞ, Sumerde Tufan Tufanda Türkler, Kaynak Yayınları, 2008
2) M. Ünal MUTLU, Dünya Uygarlıklarında Türk Dili ve Kenger Uygarlığı, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, 2007
3) M. Ünal MUTLU, Sumerce ve Etrüskçe Arkaik Türk Dilleridir/Tarihten Bir Kesit ETRÜSKLER, Türk Tarih Kurumu, 2008

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Muazzez İlmiye ÇIĞ
Sumerolog

Sumer dili ile Türk dili karşılaştırmaları*

Sumer dilinde -Türk dilinde olduğu gibi- kelimeler kök halinde, onlara ekler yapılarak yeni kelimeler oluşturuluyor. Sumer dili de Türk dilinde olduğu gibi fiil bakımında çok zengin. Ses uyumu var. Erkek, dişi ayrımı yok. Türkçede olduğu gibi kısa anlatımla geniş anlam veriliyor.

Sumerliler, bundan 6000 yıl önce Dicle ve Fırat nehirleri arası olan Mezopotamya'nın güneyine gelip yerleşmiş, orada büyük bir uygarlık kurarak en az 2000 yıl varlıklarını korumuşlardır. Onların uygarlıklarının en önemli olayı dillerine göre bir yazı icat etmeleri, okullar kurarak kil üzerine yazarak o yazıyı geliştirip her istediklerini yazabilmeleridir. "Çiviyazısı" adı verilen bu yazıyı, gerek Sumerliler zamanında var olan gerekse daha sonra tarih sahnesine çıkan Ortadoğu milletleri de kendi dilleri için kullanmışlardır. 1800 yıllarının başlarından itibaren, bu yazının ve dilin çözülmesi çalışmaları başlamıştır... Nineve'de "Asurbanipal Kitaplığı"nın bulunması ile yazının ve Asur dilinin 1855 yılında çözümü başarıldı. Okunan bazı Asurca metinlerin satır aralarında, başka dilde yazılmış satırlara rastlandı. İlk olarak bu satırların İskit veya Turan dilinde yazılmış olacağını ve yazının onlar tarafından icat edildiğini, çiviyazılarını çözmeyi başaran Rowlinson ileriye sürmüştür. 1869'da Jule Oppert, bu dile "Sumerce" adını verdi ve bu dilin Türk, Fin ve Macar dillerine akraba olduğunu söyledi... 1874'de Francois Leonorment da bu dili Ural Altay dil grubuna koyuyor. Joseph Halévy ise -bunlara tamamıyla karşı çıkarak- bu dil, Sami Akatların özel bir amaçla uydurdukları bir dildir, diye tutturuyor. Onun bu direnişine başkaları da katılıyor ve bu sav

Nineve'de "Asurbanipal Kitaplığı"nın bulunması ile yazının ve Asur dilinin 1855 yılında çözümü başarıldı.

Asurbanipal Kitaplığı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

50 yıl kadar sürüyor. Daha sonra güney Mezopotamya'da yapılan kazılarda çıkan bol miktardaki Sumer belgesi üzerinde büyük bir gayretle çalışıldı. Sözlükleri, gramerleri yapılmaya başlandı. Bunlar üzerinde çalışanların hepsi Batılı bilginlerdi. Onlar Türkçe bilmiyorlardı. Türkçenin etimolojik bir sözlüğü de yoktu. Yine de Fritz Hommel,(2) Diyakonov, İzakar Andereyas,(3) İrene iskenderi(4) gibi bilim insanları Sumer dilinin Fin, Kafkas Uygur dillerine benzeterek bir hayli eşanlamlı Türk ve Sumer kelimesini karşılaştırmışlardır.

Herhangi geniş bir çalışma yapmadan sumer dilini Türk diline benzetenler A. Falkenstein,(5) Hartmut Schmökel ve S. N. Kramer'dir.(6) Kramer, hemen her yazısında -yeri geldikçe- bunu tekrarla-

Asurbanipal heykeli

mıştır. Ölümümden iki ay önce çevirisini yaptığım ve Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Tarih Sumer'de Başlar kitabını eline aldığı gün, 28 Eylül 1990'da bana şöyle yazmıştı: "Ne de olsa bu kitap, büyük bir olasılıkla Türkçe gibi bitişken bir dil konuşan ve Güney Mezopotamya'ya 6-7 bin yıl önce Orta Asya'nın herhangi bir yerinden göçmüş olan Sumer halkı hakkında... Sumerlilerin Türklerle ilgili bir halk olduğu fikri Atatürk zamanında geçerli idi. Böyle olabileceği hakikatten hiç de uzak değildir." Sumeroloji Hocam Benno Landsberger de "Sumer dili, hem dil bakımından hem de bütün Asya boyunca dağlık bölgelerde konuşulan dil olması bakımından önemlidir. Bu türden olup bugün hâlâ yaşayan dil Türk dilidir". diyor. Türkmen yazarları da Sumercenin daha çok Türkmen Türkçesine benzediğini ileri sürüyorlar.(7)

Sumer dili ile Türk dilini karşılaştırmak o kadar kolay bir iş değil. Önce, yazılı kaynak olarak bugün için elimizde "Orhun Kitabeleri" var. Arada 4000 yıla yakın bir zaman dilimi bulunuyor. Bu süre içinde Türkçe kuşkusuz birçok değişikliğe uğradı. Diğer taraftan Sumerce kendisinden çok ayrı bir gruba ait olan Akad dili yoluyla çözüldü. Akadca'da "ı, o, ö, ü" gibi sesli harfler ve "c, ç, f, ğ, ng" gibi sessiz harfler yok. Sumerce işaretlerin birkaç tür okunuşu var. Şöyle ki, somut bir kelimeyi anlatan resim yazısından çevrilmiş bir işaret, o resim ile ilgili soyut anlamları da taşıyor. Örneğin: Göğü ifade eden bir işaret hem gök hem de tanrı anlamına geliyor. Ayrıca, aynı işaretin hece okunuşu da var. Bu bakımdan okunuşlarda yanlışlar olabilir. Diğer taraftan, Türkçenin en eski kelimelerini çeşitli Türk dillerindeki okunuşlarını bildiren tam etimolojik sözlük yok. Aynı şekilde, DÖ 3000-1850 yılları arasında yazılmış olan Sumer dilinin de bir etimolojik sözlüğü yok. Kuşkusuz bu süre içinde Sumer dili de bir hayli değişmiş olabilir. Karşılaştırmalar hiç de kolay değil

Sumer dilinde -Türk dilinde olduğu gibi- kelimeler kök halinde, onlara ekler yapılarak yeni kelimeler oluşturuluyor. Sumer dili de Türk dilinde olduğu gibi fiil bakımında çok zengin. Ses uyumu var. Erkek, dişi ayrımı yok. Türkçede olduğu gibi kısa anlatımla geniş anlam veriliyor.

Karşılaştırmalardaki bütün bu zorluklara rağmen, son yıllarda Azerbeycan'dan Prof. Atakişi Celiloğlu Kasım, Sumer işaretlerine yeni okunuşlar da vererek çok eski Türk kelimeleriyle karşılaştırmalar yapmış ve onları "Sumerce Kesin Türkçedir" adlı bir kitapta toplamıştır.(8) S. N. Kramer de Sumercenin tam tercüme edilemediğini, ileride değişebileceğini söylüyor. Yüksek Mühendis Selahi Diker, yaşamının kırk yılı boyunca bütün dillerle Türk dilini karşılaştırmış

ve sonunda bütün dillerin kaynağının Türkçe olduğunu gösteren bir kitap yazmış.(9)

İran'dan Roshan Kheyavi yazmaya başladığı bütün Ural-Altay dillerinin etimolojisini kapsayan sözlüğün ilk cildini yayımlamış. Bunda da başlangıç olmasına rağmen 101 kelime içinde 35 Sumer kelimesi Türkçe köküne bağlanıyor.(10)

Prof. Osman Nedim Tuna, 165 Sumer kelimesini, hem anlam hem de fonetik bakımından uyan Türkçe kelimelerle eşleştirmiş; o, bu tezini, Amerika'da Türkolog ve Sumerologların olduğu bir kongrede sunmuş ve hemen hiç tartışma olmadan bu tez kabul edilmiş.(11) Ona göre, Sumerliler ile Türkler arasında tarihsel bir ilişki bulunmasını, Türklerin en az 3500-4000 yıl önce Anadolu'nun doğu bölgesinde yerleşmiş olmalarına bağlıyor. Türk dili 5500 yıl önce bağımsız ve iki kollu bir dil olarak bulunuyordu. İlk ana Türkçe ise 10.000 yıl eskiye gidiyor, diyor.

B. Landsberger: "Sumer dili, hem dil bakımından hem de bütün Asya boyunca dağlık bölgelerde konuşulan dil olması bakımından önemlidir. Bu türden olup bugün hâlâ yaşayan dil Türk dilidir".

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türkmen olan Begmyrad Gerey, Sumer kültürünü arkeolojik buluntular, mimarlık, efsaneler, yer adları ve dil yoluyla Türkmen kültürü ile karşılaştırmış; anlam ve fonetik bakımından Türkçe-Sumerce 295 kelimeyi eşleştirmiş ve böylece 5000 yıllık Sumer-Türkmen bağını bir kitap halinde göstermiştir.(12)

Bazı bilim insanları, iki dil arasındaki benzer kelimeler için her yerde insan zekâsının aynı sözü bulabileceğini, bunların bir tesadüfe bağlı olduğunu söylemişlerdir. Buna karşın ünlü dilci M. Swadesha, bilgisayar kullanarak, "Eğer iki ayrı dilde fonetik ve mana bakımından benzeyen kelimeler, 100'den fazla ise bunların bağımsız olarak icat edilmiş olma ihtimali birkaç milyonda birdir. Aynı şekilde çift kelimeler de 7'den fazla olursa, o iki dil arasında tarihi bir ilişki vardır." diyor.(13)

Osman Nedim Tuna da en ideal şartlarda Sumerce ve Türkçede hem fonetik hem de anlam bakımından benzer bir çift kelimenin bulunması 25 milyonda birdir, diyor. Buna göre, Sumerce ile fonetik ve anlamca benzer 10 kelimeyi bulmak, İzmir'den Erzurum'a kadar olan mesafenin (1280 km.) 1 mm.sinden daha azmış.(14)

Diğer taraftan, bazı bilim insanları da kelimelerin gelişigüzel karşılaştırmalarını doğru bulmuyor; ancak aynı konulardaki kelimelerin uyması gerektiğini söylüyorlar. Bunu 1975 yılında ilk uygulayan Olcas Süleyman. O insan, tanrı ve doğa ile ilgili fonetik ve anlamda aynı olan 60 Türkçe ve Sumerce kelimeyi bulmuş ve Rusça bir kitapta yayımlamış. Kitap, rejim değişinceye kadar yasak kalmış; şimdi bu kitabın Türkçesi de var.(15) Son yıllarda bu çalışmalara Yüksek Mühendis Ünal Mutlu da katıldı. O, bir kubbe tamirini yaparken kubbe yapmasını ilk kimler icat etti, merakına düşmüş ve araştırmaları onu Sumerlilere götürmüş. Sumerliler bütün kültürleri başlattığına göre, bu kültürlere ait kelimelerin de onlarda başlaması gerek düşüncesiyle Sumer diline ait sözlük aramaya başlamış. Ancak, İntemet'te 2500 kelimeyi kapsayan Sumerce-İngilizce bir sözlük bulabilmiş. Aslında, Sumer dilinin tam anlamıyla henüz sözlüğü yapılmadı. Philadelphia Üniversite Müzesi'nde başlanan sözlük, 2019 yılında tamamlanacakmış. Fakat bugüne kadar orada yapılan çalışmalardan elde edilen bir sözlük de İnternet'e verilmiş.

> Osman Nedim Tuna: "En ideal şartlarda Sumerce ve Türkçede hem fonetik hem de anlam bakımından benzer bir çift kelimenin bulunması 25 milyonda birdir".

Ünal Mutlu, bunlardan yararlanarak kültür ve sanat, bilim, siyaset, mühendislik, ticaret gibi 20 konuya ait Sumerce kelimeleri buluyor. Bunların çeşitli Türk dillerindeki karşılıklarını arıyor. Hatta daha ileri giderek, Batı dilleriyle Etrüskçe ile karşılaştırıyor ve inanılması güç sonuçlar çıkarıyor.(16)

Bunlardan başka, DÖ 2400 yıllarında yazılı çiviyazılı belgelerde Türk adları bulundu. Bunlar o tarihlerde Mezopotamya'ya akın eden ve orada 125 yıl kadar krallık sürdüren Gut/Kut krallarının adları idi. Bunları, 1937 yılında DTCF'de Sumeroloji hocası olan Prof. B. Landsberger, Türkolog Von Gabain ile yaptığı çalışmasında saptadı. Kut/Gut'ların Mezopotamya'da kaldığı 125 yıl boyunca 12 kralları oluyor. Bunlardan dördünün adı kendi zamanlarında yazılan belgelerde, diğerleri de daha sonra yazılan kral listesinde bulunuyor. Bunlardan "Yarla, Yarlagan" adı Orhon Kitabeleri'nde, "İnkişi" adı da "Enkiş olarak" Dede Korkut'ta bulunuyor.

Konumuzu toparlayacak olursak: Sumer belgelerinin ilk okunuşundan itibaren Sumercenin Ural-Altay dillerine benzediği söylenmiş, daha sonra aynı anlam ve fonetikte olan Sumerce ve Türkçe kelimeler karşılaştırılmış ve bu da yeterli görülmeyerek, konulara göre karşılaştırma istenmiştir. Son çalışmalarda bu da yapıldı ve Türk dili ile Sumerce arasında büyük bir yakınlık ortaya çıktı; hatta bazı kelimelerin zamanımıza kadar ulaştığı görüldü. Bilim insanları da Türk dilinin çok sağlam, kolay kaybolmayan bir dil olduğunu kabul ediyorlar. Bunlara göre, Sumer dilinin Türk dili veya o dilin bir dalı olduğunu ve Türk dilinin de -Prof. Osman Nedim Tuna'nın öne sürdüğü gibi- on bin yıl önceye kadar gittiğini korkusuzca söyleyebiliriz.

Bunlara ek olarak son yapılan arkeolojik buluntularda, yer adlarında, efsanelerde, destanlarda Orta Asya, özellikle Türkmenistan ile Sumerliler arasında pek çok benzerlikler bağlantılar bulunmuştur.(17)

Sumerliler, diyoruz; çünkü Sumer, halkın oturduğu yere verilen ad. Bu,

Osman Nedim TUNA (1923-2001)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Son yapılan arkeolojik buluntularda, yer adlarında, efsanelerde, destanlarda Orta Asya, özellikle Türkmenistan ile Sumerliler arasında pek çok benzerlikler bağlantılar bulunmuştur.

Türkçede "tepesi yüksek, sivri dağ" demekmiş.(18) Bu isimde Moğolistan'da, Türkistan'da dağların olduğunu Sayın Servet Somuncuoğlu'nun lütfedip bana verdiği Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler/From Siberia to Anatoliathe Turks on the Rock adlı kitabında gördüm. Sumerliler, kendilerine "Kiengir, Kingir, Kenger" diyorlardı. Türkler arasında tarihteki en eski boy adı imiş "Kenger". Bunların yoğun olarak bulundukları yerde bulunan Keş/Kiş yer adının, Sumerlilerin Mezopotamya'da ilk kurdukları şehrin adı olmasını bir rastlantı olarak kabul etmek hiç de kolay değil. Ayrıca, Türkmenistan'da bir Türkmen obasının adını "Kügür", Azerbeycan'da bir yer adını da "Kenger" olarak buluyoruz. Burada yaşayanlar kendilerine "Kengerlu, Kengerli" diyorlar. Bu da Sumerlilerin "lu.kenger.ra = Kengerli insan" deyimine uyuyor. Ayrıca Sumerliler kendilerini "Karabaşlı" olarak tanımlıyorlar. Türklerde "kara" ile başlayan "Karakaslar", "Karaçorlular", "Karapahpahlar", "Karadağlılar", "Karakalpaklar" gibi boy adları var. Bunlardan bir kısmı aynı ad ile Anadolu'nun doğusuna göç ederek Kars ve Muş vilayetlerine yerleşmişler. Manas Destanı'nda Manas ziyafete çağrılınca, "Karabaşlı kişiyiz" diyor. Bu "Yalnız başımıza yiğidiz" demekmiş. Sumerlilere Karakalpaklar, daha uygun görünüyor. Hakaslılar da kendilerine " Kara baş, Karabaşlı" diyorlarmış. Buradaki "kara" da saygınlığı ifade ediyormuş.(19)

Sumer destanlarıyla Türk destanları arasında çok yakın bağ var. Önce Tufan olayını anlatan Gilgameş'in adı geliyor. Sumer metinlerinde Gilgameş "çok bilen, bilgili, her şeyi bilen ve gören" olarak nitelenir. Diğer taraftan "Gilgameş" adındaki ilk heceyi tanımlayan işaret hem "gil" hem de "bil" olarak okunabilir. Sumerologlar arasında bunlardan hangisinin okunması daha uygun olacağı konusu tartışılmaktadır. Eğer biz ön heceyi "bil" okuyacak olursak, "bilga", "bilgan" kelimeri Türkçede bil kökünden "bilim, bilik, bilgi, bilgan = bilen" anlamına geliyor. Eski Türklerde Bilge Kağan, Bilge Beg gibi kahraman adlarına ve unvanlarına rastlanıyor.(20) "Meş", "mış" ile son bulan "Alpamış", "İtalmış", "Tohtamış" gibi Türk kahraman adları ile "Bilgameş" arasındaki bu kadar benzerlik, aynı kökten gelmiş olacaklarını göstermektedir. "Meş", "miş" eki de "saygın" demekmiş. Ayrıca Bilgameş Destanı ile Türk destanları arasında, özellikle Dede Korkut destanı arasında boğanın öldürülmesi, ağacın kökünden çıkarılması gibi birçok benzerlikler var.

Aratta ile Sumer arasında geçen olayları anlatan destanlar da Sumer'i

Orta Asya'ya bağlıyor. Kitabımızın destanlar bölümünde görüleceği gibi, Aratta'da Sumer tanrılarına tapılıyor. Oranın beyi Sumer kahramanı Enmerkar'a aynı kökten geldiklerini söylüyor. Aratta, yer adı olarak Güney Azerbaycan topraklarında bulunuyor. Burası altın, gümüş değerli taşlar bakımından çok zengin. Bunları Sumer'e gönderiyor. Sumercede "aratta" kelime olarak "bolluk, övgü, şeref" anlamında. Türkçede "aratabil, aratta = zengin olan yer" demek. Türklerle Sumerliler arasındaki efsanelerde de pek çok yakınlık var.(21)

Bütün bunlara ek olarak Sumerliler daha Mezopotamya'ya göç etmeden önce Türkmenistan'da tarım ve hayvancılığın başlamış olduğunu, Sumerlilerin en eski yazı işaretlerinden bazılarını içeren bir de yazı bulunduğunu öğreniyoruz.(22) Bütün bunlara dayanarak, Sumerlilerin Orta Asya'dan göç eden Türklerin bir kolu olduğunu söyleyebiliriz

Dipnotlar:

"Bu yazı daha kısa olarak Bodrum'da 2-3. Haziran 2007 tarihleri arasında Sayın Günseli Başar'ın tertipledigi birinci "Tarihten bir kesit: Etrüskler" kongresinde sunulmuştur.

2) Fritz Hommel, Ethnologie and Geographie des alten Orients, 1925 München, S.16-22.

3) Zakar Andereyas, "Current Antropologie", World Journal of the Science of Man, 1971 p. 212

4) Irene Iskenderi, Der Tarikla Hazereha, S.215.

5) A.Falkenstein, W. Von Soden, Sumerische und Akkadisch Hymnen und Gebete, s.7

6) S.N.Kramer, Cradle of Civilization, P. 33

7) Ödek Odekop, Sumer Hakda Kelam Ağuz, 1990 Yaşlılık Jurnali, sayı 12 s. 30

Begmyrat Gerey, 5000 yıllık Sumer- Türkmen Bağları.

8) Atakişi Celiloğlu Kasım, "Sumerce" kesin olarak Türk dilidir. İstanbul, 2001

9) Selahi Diker,Anadolu'da on bin yıl, Türk dilinin beş bin yılı, Eski Kayıp Dillerin Çözümü, Töre Yayınları, 2000.

10) Roshan. Kheyavi, Historical – Comparative Dictionary of Ural – Altaic Languages, Vol:1, Iran.Karaj.

11) Osman Nedim Tuna, Sumer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi İle Türk Dilinin Yaşı Meselesi, Ankara, 1990

12) Begmyrad Gerey, 5000 Yıllık Sumer – Türkmen Bağları, IQ Kültür Sanat yayınları, 2001,

13) Ord.Prof.Dr. Reha Oğuz Türkan, Kızılderililer ve Türkler, Bir Tarihin Bir Dramın Hikayesi, E yayınları, 1999, 2003, s.122-123

14) Osman nedim Tuna, a.g.y.,s.38

15) Okcas Süleyman, AZ / YA , Rusca aslından çeviren Natık Seferoğlu, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992.

16) M.Ünal Mutlu, Dünya Uygarlıklarında Türk Dili, yayınlanmak üzere.

17) Muazzez İlmiye Çığ, Sumer'de Tufan, Tufan'da Türkler. Kaynak yayınları 2008.

18) Türk dili üzerinde çalışan Sayın Prof. Ahmet Ercan bunu bana yazdı, Kendisine teşekkürler.

19) Bunu Hakaslı sayın Timur Davletov e-mail ile bildirdi. Kendisine teşekkürler.

20) Az / YA s.224.

21) Bunlar hakkında daha ayrıntılı bilgi, yeni yayınlanan Sumerlilerde Tufan, Tufan'da Türkler adlı kitapta verilmektedir.

22) Begmyrar Gerey, 5000 yıllık Sumer Türkmen bağları s.7, 41, 78...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aximu TUERDİ
Çin Sosyal Bilimler Akademisi Milli Yazı Uzmanı

Türk kültürünün Çin kültürüne etki ve katkıları

Çin tarihinde "YUAN" (1206-1368) ve "QING" (1616-1911) adını taşıyan iki sülale, "GUO SHU" (devlet yazısı) olarak Türk yazısını kullanmışlardır. Bu dönemlerde bu yazının devletin siyasi, askeri, iktisadi, kanuni ıslahlarına olan etki ve katkıları daha çok olmuştur.

Açıklama:
1)Bu bildiri, 26 Latin Harfi Dairesi'nde yazılmıştır.
2) Çince kelimeler, Çince ses harfleri ile yazılmıştır.

Türk tarihinde, Türk kültürünün Avrupa veya Asya'daki herhangi bir ülkeye nazaran Çin'e olan etki ve katkıları daha fazla olmuştur. Bu konudaki delilleri aşağıda altı yönden açıklayacağım:

1) Türklerin Çin tarihindeki adları,
2) Türkçe "DEMİR" ile Çince "TIE" nin (铁)ilgisi,
3) Türkçe "ARA BA" ile Çince "GAO CHE"nin(高车)ilgisi,
4) Türkçe "DE NGİR" ile Çince "Dİ"nin(帝)ilgisi,
5) Türk ve Çin dillerindeki "DUDU" (都都)ve "KE HAN" (可汗)kelimeleri,
6) Çin'de kurulan "Yuan(元), "Qing" (清)sülaleleri ve Türk yazısı.

Çin tarihlerinde, Türklerin adları "DEMİR", "DENGİR", "ARA BA" gibi kelimelerle yakından ilgili olmuştur. Çinlilere "TIE" (铁)DEMİR), "Dİ" (帝)(DENGİR), "KE HAN"(可汗)(QA GHAN), "DU DU" (都都)(KENT) gibi kelimeler Türklerden gelmiştir. Bu kelimelerden Çinliler yine "TIE LE" (铁勒) (DEMİRCİLER), "SHANG DI" (上帝) (DE NGİR), "HUANG DI" (皇帝)(PA DI SHA), "DI GUO" (帝国)(IM PIRI JE), "HAN GUO"(汗国) (HAN LI Q), "SHOUDU" (首都)(BASH KENT) gibi daha fazla yeni kelime yapmışlardır. Bu kelimelerle ilgili Türk kültürleri, Çinlilere Türklerden gelmiştir. Binlerce yıllık tarih sayfası, binlerce, milyonlarca Türk Çinlileşip kayıp olmuş olsa da, onların parlak kültür etki ve katkıları şimdi de ışıldamaktadır.

1) Türklerin Çin tarihindeki adları

Bazı tarih kitaplarında, Türklerin 10'dan fazla adı olmuştur. Bunlar aşağıda:

1) DI 狄 (翟),
2) CHANG DI 长狄,
3) BAI DI 白狄,
4) CHI DI 赤狄,
5) BEI DI 北狄,
6) YU 虞,
7) CHANG YU 长虞,
8) XIAN YU 鲜虞,
9) XI YU 西虞,
10) BEI YU 北虞 gibi...

Yine bazı tarih kitaplarında ise aynı Türkler için yine 10'dan fazla ad kullanmıştır. Bunlar aşağıda:

1) DING LING 丁零(丁令, 丁灵, 钉灵),
2) XI DING LING 西丁零,
3) DI LI 狄历,
4) CE LE 策勒,
5) TIE LE 铁勒,
6) TE LE 特勒,

Tarihçi Subi Hai, "Türklerin Altay Dağı bölgelerinde hayvancılık yapıp 'ARABA' işlettiği dönem milattan 2000 yıl öncesine uzanır." diye yazmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

7) GAO CHE 高车,
8) TU JUE 突厥,
9) TU ER QI 土耳其,
10) TU ER KE 土尔克 gibi...

Türkler için kullanılan bu 20'den fazla adın, başındaki birinci harf "D" veya "DENGİR", "TENGİR" kelimeleridir.

2) Türkçe "DEMİR" ile Çince "TIE"nin İlgisi

Çincedeki "TIE"(铁)kelimesi, Türkler için kullanılan adların başındaki birinci harf "D" veya "T" ile yakından ilgili olmuştur. Çin tarihlerinde, Türklerin "Dİ" diye adlandırılmaları, şu zamanda onların "DEMİRCİ" olmasındandır. Çin Sözlüğü'nün milletler kısmının 106. sayfasında, "Miladın 6. yüzyılında, Türkler 'ROURAN(柔然)'ın DEMİRCİSİ' olarak Altay Dağı bölgelerinde hayvancılık yapmışlardır." diye yazılıdır. *Çin'in Batı Bölge İdare Tarihi* adlı kitabın 87. sayfasında, "Türkler Hunların bir dalı, 'ROURAN'ın DEMİRCİSİ' olarak Altay Dağı bölgesinde yaşıyorlar." diye yazılmıştır.

Sonraki tarihi kitaplarda, "UJGUR"lar "WU HUAN"(乌桓) ya da "WUWAN"(乌丸)diye de adlandırılmıştır. Çin "QAMUS"u milletler kısmının 89. sayfasında "WUHUAN"ın(乌桓) erkekleri "DEMİRCİ"dir ve "DEMİR"den askeri silah yapmışlardır. Miladın 207. yılında "WEI DEW LET'in (魏国) padişahı 'CAOCAO'(曹操) (155-220), 10 bin aile WU HUAN'ı (乌桓) OWA" 'ya (中原) göç ettirdi." diye yazılmıştır.

3) Türkçe "ARA BA" ile Çince "GAD CHE"nin İlgisi

Çin tarihlerinde "UJGUR"lar "GAO CHE"(高车)diye de adlandırılmıştır. Bu "GAO CHE"nin (高车) manası "YÜKSEK ARABA" demektir. Tarihçi Subi Hai, "Türklerin Altay Dağı bölgelerinde hayvancılık yapıp 'ARABA' işlettiği dönem milattan 2000 yıl öncesine uzanır." diye yazmıştır. "ALTIN TAGH"(金山)bölgelerindeki kırsalda olmuş olan taşa oyulmuş "ARA BA" resimlerinin tarihi 8000 yılı aşmaktadır. "ARA BA" kullanmalarının bundan daha da eski olduğu, attan önce "ARA BA"ya eşek-sığır koştukları uzun bir sürenin sonunda at koşmaya geçtiklerini tasavvur etmek zor değil.

Japon tarihçisi Chjen daw Shin Shi, Orta Asya'da yaşamış Türklerin milattan 10 bin yıl önce dünyada ilk olarak ata bindiğini yazmıştır.

Demek ki Çinlilere "GAO CHE" (高车) (YÜKSEK ARABA) de Türklerden gelmiştir. Şu sebepten UJGUR'ların kendisi de "GAO CHE" (高车) adını almıştır.

4) Türkçe "DENGİR" ile Çince "Dİ"nin İlgisi

Türk adlarına gelen "Dİ"nin(狄)dışında, Çincede yine başka bir "Dİ"(帝) daha vardır. Bu ikinci "Dİ"(帝)"Sarı" anlamındaki "HUANG"(黄)kelimesine eklenirse "HUANG Dİ"(皇帝)(PADISHAH) anlamına, "KÖK" (蓝天) anlamına gelen "SHANG" (上) kelimesine eklenirse "SHANGDİ" (上帝) (DENGİR) anlamına gelmektedir. Bu iki "Dİ"nin (狄),(狄) yazılışları farklı olsa da okunuşları aynıdır ve Türk anlamına gelen "Dİ"(狄)ile yakından ilgilidir. "Dİ"lerin (狄) ecdadı "RONG"dur (戎). Bu "RONG" (戎) kelimesinin askeri, silah ve ordu manaları vardır. "PA Dİ SHAH"(皇帝)anlamına gelen "Dİ" (帝) ise "RONG Dİ"ler (戎狄) içinden geçip kuzeydeki "HUANG TU OWA"sından (黄土高原)ORTA OWA" ya (中原) gelmiş ve "HUANG Dİ" (皇帝) adını almıştır.

5) Türkçe "DUDU" ve "QAGHAN" ile Çince "SHOU DU" ve "KE HAN"ın ilgisi

"DUDU"(都都)kelimesi, Türklerden gelmiştir. Çinliler bu Türkçe kelimenin önüne "BASH" anlamına gelen "SHOU" (首)kelimesini getirip sonrasında da bir "DU" (都)bırakıp "SHOU DU" (首都) biçiminde yeni bir kelime yapmışlardır. Bu kelimenin manası "BASH KENT" olmuştur.

Çin tarihlerinde, "TU JUE KE HAN" (突厥可汗), "DOU DAI KE HAN"(豆代可汗), "JILI KE HAN" (伊利可汗), "MU GAN KE HAN" (木杆可汗), "SHA BO LUE KE HAN" (沙钵略可汗), "QI MIN KE HAN" (启民可汗), "SHI BI KEHAN" (始毕可汗), "XIE LI KE HAN" (颉利可汗), "MO CHUAI KE HAN" (默啜可汗), "SHI DIAN MI KEHAN" (室点密可汗), "DA TOU KE HAN" (大头可汗), "BU JIA KE HAN" (沙钵可汗), "SHE KUI KE HAN" (射匮可汗), "TONG YE HU KE HAN" (统叶护可汗), "ZHEN ZHU PI JIA KEHAN" (珍珠毗伽可汗), "HUAI REN KE HAN" (怀仁可汗), "YING WU KE HAN" (英武可汗), "YIN YI JIAN GONG KE HAN" (英义建功可汗), "DENG LI KE HAN" (登里可汗), "WU YI CHENG GONG KE HAN" (武义成功可汗) gibi bir dizi Türk "KAĞAN"ların adları yazılmıştır. Türk "KAĞAN"ların kurdukları değişik devletlerin Çincedeki ortak adı "HAN GUO"dur (汗国). Demek ki "KE HAN" (可汗) ve "HANGUO" (汗国) kelimeleri Türklerden gelmiştir.

6) Çin tarihindeki "YUAN" "QING" SÜLALELERİ ve Türk yazısı

Çin tarihinde "YUAN" (元) (1206-1368) ve "QING" (清) (1616-1911) adını taşıyan iki sülale, "GUO SHU" (国书) (devlet yazısı) olarak Türk yazısını kullanmışlardır. Bu dönemlerde bu yazının devletin siyasi, askeri, iktisadi, kanuni ıslahlarına olan etki ve katkıları daha çok olmuştur. Pekin'deki "GU GONG" (故宫) (ESKİ HAN SARAY) Müzesi'nde şu yazı ile yazılmış olan "AR SIW" ve "TARİHİ DELİL"ler bugüne kadar toz içinde beklemektedir.

Şimdiki zaman Uygur "DİL-YAZI"sı da kullanım yaygınlığı ve açısından bütün Çin devleti içinde Çinceden sonra ikinci, Çin'deki 55 azınlık halkın alfabeleri arasında ise birinci sırada almaktadır.

Özet olarak, Çincedeki "Dİ" (帝) "SHANG DI" (上帝), "HUANG DI" (皇帝), "DI GUO" (帝国), "HAN" (汗), "HAN GUO" (汗国), "SHOU DU" (首都) gibi kelimeler Türkler ile yakından ilgilidir. Demek ki Çin kültürünün oluşumunda Türk kültürünün etkileri daha çoktur.

Binlerce yıllık tarih sayfalarında, binlerce ve milyonlarca Türk Çinlileşip gitmiş olsa da onların kültüre etki ve katkıları bugüne kadar parıldamaktadır.

Kaynaklar:
Çin Ansiklopedisi, 06. 1986, Pekin
Çin Okyanus, 1979, Shang xej
Çin'in Bat Bölge İdare Tarihi, 11.1936, Shang wu
Uygurların Kısa Tarihi, 04.1991, Shin cang
Uygurlar Doğuşta ve Batışta, 03.2002, Shin cang

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Prof. Dr. Işık BÖKESOY

Kalıtım bilimi Genetik'in gelişmesinde evrimin rolü

Canlılar aracılığı ile gerekli hormonları, proteinleri üretmek, gerekli organ parçalarını sağlamak ve onlar yardımıyla hastalıklarımızı tanımak (yaşlılık dahil) gibi üstesinden gelecek çalışmalar yürütmek olanaklıdır. Evrim dediğimiz olgu olmasaydı bu yararların sağlanması, insanı, çevreyi evreni tanımak gerçekleşemezdi.

Öğrenme eylemine katkı yapan öğeler içinde okumak, dinlemek, sesli okumak, yazmak, görmek, dokunmak önemli öğelerdir. Öğrenme sırasında kıyaslama, benzetme, ezberleme de yararlanılan yollardandır. Bu söylenenlere ek olarak "o olmazsa ne olur ya da olmaz" şeklinde sorgulayarak konuyu kavrama ve anlatma yolu aranabilir. Bu çerçeveden hareketle üstünde büyük tartışmaların yürütüldüğü, tarafların oluşturulduğu "evrim" konusunu açıklamaya girmeden olgunun varlığını, "olmazsa ne olmazı" kavramaya yönelik tıp, genetik biliminin gelişmesi örneklenmeye çalışılacaktır. Bu yazıda evrimi düşünmek, hissetmek ve varlığını kavramaya zemin hazırlamak için yukarıdaki soruya yanıt aranacaktır.

Genetik bilimi, gelişebilmesi için diğer bilim alanlardaki gelişmeleri beklediğinden -göreceli olarak- onlardan daha geç gelişmiştir. Ancak tarihsel gelişim içinde insanların kalıtımı yorumlamada benzerlikleri kullandıklarını bilmekteyiz. Değişik türlerin kendi içlerinde benzerliğini, yavruların atalarına benzerliğini tarihin ilk dönemlerinden itibaren fark etmiş olmaları gerekir. Çünkü kendi yavrusunu ayırt etme, yakınlarını bilmede benzerlikler kullanılagelmiştir. Ancak, doğaldır ki benzerliklerin anlaşılması, farklılıkların ayırt edilmesiyle "o değil bu" diyerek gider. Çevremizde koyu renk

Genetik bilimi, gelişebilmesi için diğer bilim alanlardaki gelişmeleri beklediğinden -göreceli olarak- onlardan daha geç gelişmiştir.

Modern genetik biliminin kurucusu Gregor Johann Mendel.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

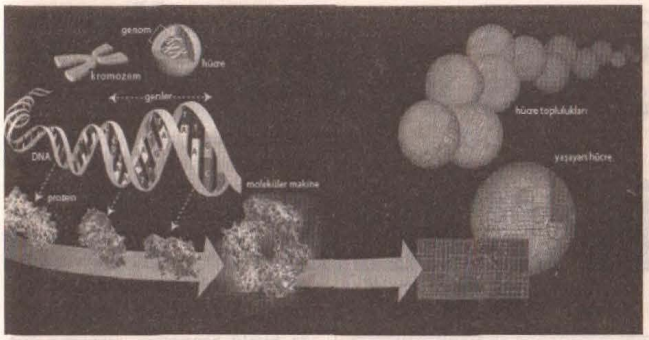

DNA molekülünden canlı hücreye doğru.

gözleri, saçları olanlar; çoğunlukta ise mavi göz, sarı saç gibi özellikleri olanlar daha kolay fark edilir. O halde benzerliklerden sapan durumların tanınması da kolaydır.

Kalıtım bilimsel açıklaması gecikse de, bu konuda insanların mağaralarda, rölyeflerde bıraktıkları izlerde, kültürel birikimlerinde kalıtım ile ilgili düşüncelerin ipuçları bulunmaktadır. Atasözlerimizde bu konuda var olan deyişler de bunun göstergeleridir. Elbette bu deyişlerin doğruluğu her zaman söz konusu olmasa da bu konudaki farkındalıklarını anlayabiliriz. "Hık demiş burnundan düşmüş", "Elma dibine düşer" gibi deyişler, kalıtıma gönderme yaparlar; ancak, "Kız hala'ya, oğlan dayı'ya benzer" gibi, "Kan bu, çeker" gibi deyişler (hemen tüm dillerde akrabalığın kan yakınlığıyla adlandırılması da) genel yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Sonda sıralanan deyişler, bugünkü bilgilerle bağdaşmadığı halde halk kültüründeki yerleşmiş kullanımını sürdürmektedir. Bir konudaki varsayılanın doğru olabilmesi için, gözlemin yanı sıra; sınanması, tekrarlanabilir olması gerektir. Kalıtım bilimsel olarak Mendel tarafından açıklanıncaya kadar halk kültürü bu konuda yorum yaparak doğru ya da yanlış deyişler türetmiştir, bunları değiştirmek zordur. Bilimsel çalışmalarda ise yanlışlamalar da doğruyu bulmakta yol gösterici olarak gelişimde katkılıdır.

> Bilimsel olarak kalıtım konusuna açıklık getirilebilmesi, hızlı ve çok üreyen canlıların izlenebilen özellikleri ile yapılan araştırmalar ile sağlanmıştır.

Bilimsel olarak kalıtım konusuna açıklık getirilebilmesi, hızlı ve çok üreyen canlıların izlenebilen özellikleri ile yapılan araştırmalar ile sağlanmıştır. Mendel'den önce de kalıtımı açıklamak için birçok varsayım sınanmış, tekrarlanabilir sonuçlar alınamayınca yanlışlanmıştır. Yanlışlardan doğrulara doğru gidiş ile yıllar süren özenli çalışmalar bugüne kadar değerini koruyan bilimsel basamakları oluşturmuştur. Bugünün şartlarında daha hızlı yöntemlerin gelişmesi, bugün basit görünen çalışmaların desteğinde gerçekleşmiştir. O nedenle yalnız sosyal olaylarda değil bilimsel gelişmelerin de geçmişini okumak bugünü anlamamızı sağlayacak, bilimselliğin ne olduğunu kavramamıza yarayacak verilerdir.

Canlıların temel yapısı olan hücrenin gözlenmesi, içindeki çekirdek yapısının gözlenmesi, çekirdek içindeki kromozomların bulunmasını aşama aşama sağlamış ve diğer canlılarda olduğu gibi insanda da varlığının ve benzerliğinin ortaya konmasını sağlamıştır. Çekirgelerde elde edilen kromozomların tanınması ile ne yaptıkları ilk defa, cinsiyet belirleyici olan X ve Y kromozomlarının tanımına ve bu yolla insanda da cinsiyetin nasıl geliştiğinin kavranmasına yol açmıştır. Böylece, bir karakterin belirmesinde kromozomların rolü olduğu da ilk olarak anlaşılmıştır. Kalıtımın temellerini oluşturan Mendel'in "faktör" dediğinin ne olduğu ve nasıl olduğu bu yolla çözüme kavuşmuştur. İsveç'te 1970'li yıllarda bitkilerde geliştirilen ve "bantlama" denilen (tek tek kromozomları ayırt ettiren) yöntemin insana uygulanabilirliği, insanda kromozom hastalıklarını, kanser olgularındaki değişimleri ortaya koyan daha ileri tekniklerin gelişmesini getirmiştir. Birçok canlı bu yolla incelendiğinde türlerin birbirlerine yakınlaşmaları oranında benzer kromozom yapılarına sahip olduklarını gözle görünür elle tutulur hale getirmiştir. Günümüzde genlerin yerlerinin ve yapılarının belirlenmesi de bu gelişmelerden köken almıştır.

Canlıların anne karnında ya da yumurta içinde gelişen embriyonları birbirlerine çok benzer aşamalardan geçerek olgun yapılarını kazanırlar. Canlılar benzer ya da yakın işlev gören organlara sahiptirler. Gelişimde ortak genlerin rolleri birçok canlı türünde gösterilmiştir. Bu nedenle deney hayvanlarının incelenmesiyle elde edilen bilgiler insanda eşdeğerlerini anlamamızı sağlarlar. İnsan

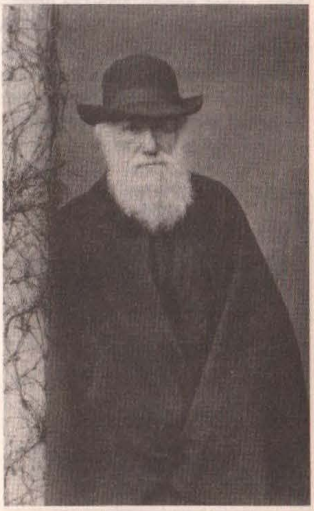

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

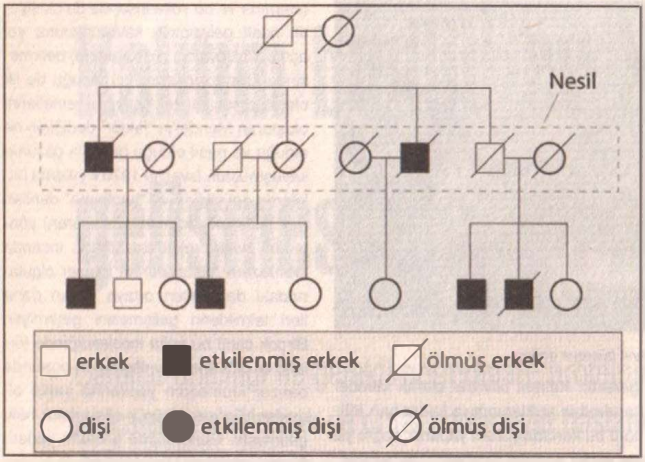

Genetik soyağacı çizelgesi.

dışındaki canlılarda kimyasalın, ilacın, radyasyonun, mini canlıların denenmesiyle oluşturdukları değişimleri incelemek olanaklıdır. Muller, İkinci Dünya Savaşı'ndan çok önce radyasyonun yararları yanı sıra zararlı olduğunu, değişimlere neden olduğunu meyve sineklerinde göstermiştir. Zamanında göz ardı edilen bu bulgunun insanda yaptıkları ise atom bombasının kullanılmasından sonra acı bir deneyimle öğrenilmiştir. Ve Muller savaş sonrası Nobel'ini epeyce geç almıştır. O halde zararlılara ilişkin bilgilerin elde edilmesinde diğer canlılar yanında insanda kaza ya da silah olarak kullanımlarının sonuçları bilgilendirici olmakta ancak bedeli ağır ödenmektedir.

Biyolojik silah gelişimi gibi girişimlerden uzak kalınması genetik yakınlığımızla sağlanmaktadır. Huzurlu bir dünyada ayrımcılık olmaksızın yaşamamız için var olan evrimin kazanımlarını iyi tanımak ve iyiye götürmek insanlık borcudur.

İnsanda görülen bazı hastalıkların benzerlerini diğer canlılarda görmek, tıpta hem tanı hem tedavi yollarını aramaya olanak vererek sorumlu genlerin tanınmasında yararlı olmaktadır.

20. yüzyılın en önemli getirilerinden birisi ve yeni bir bilimsel çağa girmemize neden olan, kalıtsal maddenin hücre çekirdeklerinde bulunan "nükleik asit"in, DNA molekülünün yapısının ortaya konmasıdır. Bu yolla çoğalma sırasında kalıtsal maddenin yavruya nasıl aktarıldığı, bilgileri nasıl sakladığı açıklanabilir hale gelmiştir. Bu keşif, mini canlılarda yapılan çalışmalar, kimyasal bulgular ve fiziksel bulguların birlikte yorumlanmasıyla elde edilmiştir. Çünkü bilimsel gelişmeler diğer alanlardaki gelişmelerle birlikte ileri adımlar atabilir. Tüm canlıların hücresi hakkında elde edilmiş olan benzerlikler ve farklılıklara ek olarak DNA yapılarının temeli de benzerlikleri de anlaşılmıştır.

Clinton ve Blair, DNA yapısının çözüldüğünü açıkladıklarında kabaca da olsa dizin ortaya kondu. Günümüze kadar olan süreçte ise çalışmalar daha kapsamlı ve eşzamanlı yürütülmektedir. Bu yolla fare, meyve sineği ya da birtakım kurtçuklarda elde edilen bilgilerle karşılaştırmalı çalışmalar yapılmaktadır. İnsan hastalıkları, çareleri, yaşamın uzatılması, yaşlılığa karşı konulması gibi projeler hızla yürütülmektedir. Ortaya çıkan gerçek, genetik yapımızın büyük benzerlikler gösterdiği, kullanımlarında farklılıklar olduğu, bazı genlerin farklı canlılarda farklı yapıları kodlayabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yolla insanların birbirlerine benzerlikleri moleküler olarak daha belirgin olarak çıkmaktadır. Bu veriler gerek insanlar arası gerek diğer canlılarla yakınlığımız konusunda daha güçlü bilgiler sağlamaktadır.

Sonuç olarak, diğer canlılar aracılığı ile gerekli hormonları, proteinleri üretmek, gerekli organ parçalarını sağlamak ve onlar yardımıyla hastalıklarımızı tanımak (yaşlılık dahil) gibi üstesinden gelecek çalışmalar yürütmek olanaklıdır. Evrim dediğimiz olgu olmasaydı bu yararların sağlanması, insanı, çevreyi evreni tanımak gerçekleşemezdi.

Biyolojik silah gelişimi gibi girişimlerden uzak kalınması genetik yakınlığımızla sağlanmaktadır. Huzurlu bir dünyada ayrımcılık olmaksızın yaşamamız için var olan evrimin kazanımlarını iyi tanımak ve iyiye götürmek insanlık borcudur.

Darwin döneminde kalıtımın sırları, mutasyon denen kalıtsal madde değişimleri belirlenmemişken, değişim ve doğal seçilimle evrim kuramını ortaya koyduğunda bugün elimizde var olan bilgilerden habersizdi. Günümüze kadar bilim alanlarındaki veriler onun kuramının gerçekliğini desteklemiş ancak yanlışlamamıştır. Darwin'in büyüklüğü ve bu yılın onun adına kutlanıyor olması, bilimsel temel bir gerçeği ortaya koymasından gelmektedir.

Bu yazının sonu, Darwin'in cenaze töreninde icra edilen ve özel olarak bestelenmiş eserin güftesindeki sözlerle tamamlanabilir: "Mutlu insan bilgeliğe erişen, gerçeği anlayan insandır. Bilgelik 'yakut'tan daha değerli, tüm özlenip erişilemeyen şeylerden daha yücedir." (1)

Dipnotlar:

1) Cemal Yıldırım, Evrim Kuramı ve Bağnazlık, Bilgi Yayınları, 2. Basım, 1998, sayfa 207

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Prof. Dr. Namık Kemal PAK
ODTÜ Fizik Bölümü

TÜBİTAK ve bilim: Bir kopuşun tarihi

Bilimsel aydınlanmayla bilgilenmiş insanları küçük menfaatlerle doğru yoldan çeviremezsiniz. Onlar vicdanlarıyla akılları arasındadırlar, vicdanlarıyla cepleri arasında değil... "Ben bir çuval kömür alayım da ülkeme ne olursa olsun" diye düşünmezler. Dolayısıyla bilimsel bilginin aydınlığını keserseniz toplumu kolay kontrol edilir hale getirirsiniz.

Hayatta en hakiki mürşit bilimdir. Bilim güçtür, gönençtir. Bugün en üst düzey toplumlarda sosyal ekonomik siyasi, askeri bağlamda bütün güç faktörlerinin hep bilimle, teknolojiyle el ele gittiğini hatırlarsak o zaman akıllı ülkelerin bilimin önüne engel koymamaları gerekir.

1. Giriş: Darwin sansürü

UNESCO Darwin yılı ile ilgili olarak hazırlanan TÜBİTAK Bilim ve Teknik dergisi Mart sayısının kurum üst yönetimi tarafından sansür edildiği haberi 9 Mart 2009'da medyaya düştüğünde, özellikle akademik camiada büyük ölçekte bir infial yarattı. Hemen belirteyim ki bu, benim açımdan hiç beklenmedik bir gelişme değildir. Bu, siyasi iktidar tarafından TÜBİTAK'ın başına getirilen yeni yönetimin kendilerinden bekleneni yapma yolunda attıkları küçük bir adımdan başka bir şey değildir. Kaldı ki, bu süreçte icraatı nedeniyle kurum yönetimi tarafından görevinden alınarak kızağa çekildiği söylenen kişi, bizim eski ekibin tasfiyesi büyük ölçüde tamamlandıktan sonra yeni yönetim tarafından göreve getirilen kişidir. Eski ekibin tasfiye edilen son temsilcileri, Bilim ve Teknik Dergisi'nin beyin takımıydı. En son Mayıs 2008'de Bilim ve Teknik Dergisi genel yayın yöneticisi Raşit Gürdilek ve grubundaki birkaç değerli yayıncı meslektaşı ayrılmaya zorlanmış ve ayrılmışlardır. Keşke Türk bilim camiası, bu göreceli olarak ikinci'l düzeydeki olayda gösterdikleri tepkinin küçük bir kesrini 2003-2004'deki "Büyük TÜBİTAK Operasyonu" sırasında gösterebilseydi. Bu tepkinin herhalde olayların bu noktaya gelme(me)sinde bir etkisi olurdu. Bu, bazı medya organlarında, aradan uzun bir süre geçtiği için unutulmuş olmasından kaynaklanarak, belirtildiği gibi, "siyasallaşma" sürecinde bir başlangıç değil son ve ikincil sonuçlardan biridir. Bu söyleşide işin artık ne yazık ki unutul-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

muş tarihçesini Türk kamuoyuna hatırlatmakta yarar olduğunu düşünüyorum.

2. TÜBİTAK ve özerklik

TÜBİTAK operasyonu Mayıs 2003'te başlamış ve Ocak 2004'te büyük ölçüde sonuçlanmıştır. Bu kısaca bilimin siyasallaştırılması öyküsüdür. Öncelikle TÜBİTAK'ın tarihçesi ve sahip olduğu çok önemli özellik olan "özerklik" konusu ile başlayalım.

TÜBİTAK 1964 yılındaki 278 sayılı kanunla kurulmuş ve bu kanun gereği idari ve mali özerkliğe sahip olmuş bir kurumdur. Özerklik o dönem için birçok kurumda olmayan, son derece ayrıcalıklı bir statüdür ve kurucuların ileri görüşlülüklerinin bir göstergesidir. Kurucular Türk bilim camiasının Erdal İnönü, Cahit Arf, Feza Gürsey gibi büyük isimleridir. Bu değerli büyükler, dünyadaki mevcut modeller üzerinde geniş araştırma yaparak bu modele ulaşmışlardır. Bir anlamda bir Türk modeli denebilecek, Türkiye'ye özgü bu modeli geliştirmişlerdir.

Özerklik (muhtariyet / otonomi), Türkçe sözlüklerde "Bir topluluğun veya bir kuruluşun, kendine özgü yasalarla kendi kendini özgürce yönetme hakkı" şeklinde; Türk Hukuk Lügatı'nda ise biraz daha ayrıntılı olarak, "sosyal bir topluluğun veya tüzel kişilerin, kendini idare eden kaidelerin tamamını veya bir kısmını tespit edebilmek veya devletçe konulan nizamların çizdiği hudutlar dâhilinde hareket serbestliği yetkisi", olarak tanımlanmaktadır.

Özerk yönetsel yapı nasıl olmalıdır? "Bir yönetsel yapının özerk sayılabilmesi için, öncelikle kurumsal yapılanmada ve karar vermede bağımsız hareket edebilme yeteneğinin olması gerekir. Yasama organının bir yasama işlemiyle kurulmuş bulunan (dolayısıyla görevleri yasayla belirlenmiş) bir yönetsel örgütün, iç örgütlenmesini öz gücüne dayanarak yapabilmesi gerekir. Özerk kurum, çalıştıracağı personeli kendisi görevlendirir, örgütün çalışma ilkelerini kendisi belirler. Merkezi yönetimin yerli yersiz müdahalesi, kadroları sürekli değişen veya değişme tehlikesi geçiren örgütlerin amaçlarını gerçekleştirebilmelerini, verimli çalışabilmelerini ve kaliteli hizmet sunabilmelerini zorlaştırır.

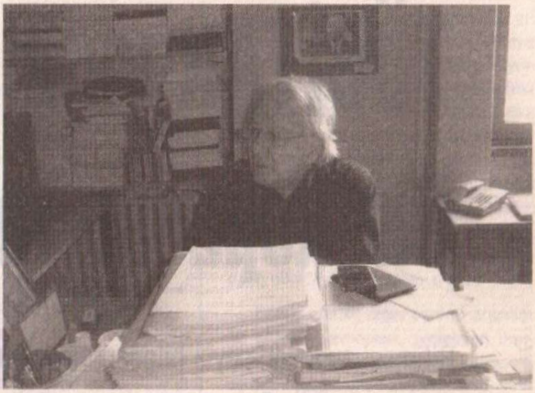

Namık Kemal PAK

Buna karşılık, üst makamların ön iznine veya onayına bağlı olarak karar alabilme durumu, özerkliğin doğasına ters düşmektedir. Örgüt, yasalarla ortaya konmuş olan amaç doğrultusunda ve kendi öz sorumluluklarının gereklerine uygun biçimde "dilediği gibi" düzenleme yapma ve bunu uygulama yeteneğine sahip bulunmalıdır. Eylem yeteneğine ilişkin müdahale ve belirlemelerdeki artış, kurumu giderek işleyemez duruma getirir veya kendisine vasi atanmış kişi durumuna getirir". (Ref: M. Akıncı, "Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman", 1999, Beta Yayınları, İstanbul, Sayfa: 109).

"Özerk kurum, her şeyden önce, özerk insanlar topluluğu, daha doğrusu temel sorumluluğu özerk insanların elinde bulunan bir topluluk demektir. Onun içindir ki, özerklik, yönetim bilimindeki "kariyer" kavramıyla birlikte gider. En aşağı basamağından en yukarı basamağına kadar insanları sürekli yetiştiren, geliştiren, kendi sorumluluk çerçevesini ve dolayısıyla karar yetkilerini artıran bir kariyer kuracaksınız ki, özerk kuruluşlar bu nitelikteki insanların elinde "erk"lerini yani güçlerini gerçekten kendi "öz"lerinden alabilsinler. Türkçedeki "özerk" sözcüğünün, "autonomos" sözcüğü ile ifade edilen kavramın anlaşılmasına getirdiği katkı budur.

Bu çeşit insanlar yoksa; yani kurumlar uğraştıkları alanlardaki güçlerini kendi niteliğinden alan insanların elinde değilse, o zaman elbette kamu parasının, bütün sorumluluğu özerk kuruluşların kendilerine bırakarak, sınırsızca devredilmesi düşünülemez. Özerklik kavramını, yalnız dıştan tahammül edilmek, katlanabilmek bakımından değil, içten de yüklenilmek, taşınabilmek bakımından zor bir kavram haline getiren de budur. Özerk kurumlardaki insanlara tanınması gereken dokunulmazlıklar basit birer ayrıcalık olmadığı gibi, sadece hizmetin yerine getirilmesine ilişkin güvenceler de değildir. Bu dokunulmazlıklar, insan kişiliğinin tam bir özgürlük ortamı içinde gelişmesine yönelik, bu amacı taşıyan dokunulmazlıklardır. Böyle olduğu için tam bir sorumluluk duygusuyla kullanılmaları gerekir. Özerk kurumların hizmetleri ancak bu çeşit insanlarla görülebilecek hizmetlerdir." (Ref: M. Soysal."İki kavram: Özerklik ve Tarafsızlık", Bahri Savcıya Armağan, 1988; Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara; Sayfa: 449).

Yasalarla belirlenmiş olan faaliyet alanı içerisinde kendi başına karar alabilme ve bunu (kararı) yürütme yetkisinin o kuruluşa verilmesi de özerkliğin zorunlu bir gereğidir. Bu, "karar özerkliği"ni tanımlar(10). Anayasa Mahkemesi 04.02.1966 tarihli 65/32–66/3 sayılı kararında, "özerk bir kuruluşun kanunla belirli şartlar içinde kalmak koşuluyla, kendi hareketine hâkim olacak kaideleri, yine kendisinin düzenlemesi gerekir." hükmüyle bu kuralı teyit etmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'in 5016 sayılı kanunu veto gerekçesinde yer alan şekliyle, "TÜBİTAK'ın özerkliğine" ilişkin görüşleri şöyledir. Dikkatle okunduğunda bu görüşlerin yukarıda zikredilen değerli hukuk profesörlerinin görüşleriyle içerik ve derinlik olarak büyük benzerlik gösterdiği görülmektedir:

"Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun Kuruluş Yasası incelendiğinde, kurumun kuruluş amaç ve işlevine uygun olarak bilimsel özerklikle donatıldığı görülmektedir.

Yasaya göre, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, idari ve mali özerkliğe sahip bir tüzel kişilik olup, yasada kural bulunmayan durumlarda özel hukuk kurallarına bağlıdır. Yasada, idari ve mali özerklik ile Bilim Kurulu üyelerinin seçilme yöntemi, kurumun bilimsel özerkliğini sağlayan hukuksal araçlar olarak düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 30.05.1990 günlü, E.1990/2, K.1990/10 sayılı kararında vurgulandığı gibi, özerklik, belli sınırlar içinde serbestçe davranabilmeyi anlatmakta; özerk olan bir kuruluşun, yasayla çizilen sınırlar içinde kalmak koşuluyla, kendi davranışlarına egemen olacak kuralları yine kendisinin düzenlemesi gerekmektedir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun organ ve birimlerinin oluşumuna ve çalışma yöntemine ilişkin yürürlükteki kurallarda, kuruma, Anayasa Mahkemesi'nin sözü edilen kararında tanımlandığı biçimiyle "bilimsel özerklik" tanındığı açıklıkla görülmektedir. Yine yürürlükteki kurallara göre, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, "bağlı kuruluş" statüsündedir. Bu bağlılık, Anayasa'nın 123. maddesinde yer verilen yönetimin bütünlüğü ilkesinin gereği olup, başbakanın kurum üzerindeki vesayet yetkisiyle somutlaşmaktadır.

> Hemen belirteyim ki bu, benim açımdan hiç beklenmedik bir gelişme değildir. Bu, siyasi iktidar tarafından TÜBİTAK'ın başına getirilen yeni yönetimin kendilerinden bekleneni yapma yolunda attıkları küçük bir adımdan başka bir şey değildir.

Vesayet yetkisinin sınırını kurumun bilimsel özerkliği oluşturmaktadır. Nitekim başbakanın vesayet yetkisi, Bilim Kurulu üyeliği seçimini onaylayarak kesinleştirmek ve Bilim Kurulu'nca seçilen kurum başkanını atanmak üzere cumhurbaşkanına önermek görevi ile belirginleşmekte; ayrıca, kurumun denetiminde de kendini göstermektedir.

Belirtmek gerekir ki, başbakanın sözü edilen vesayet yetkisi, Bilim Kurulu üyeleri yönünden, yapılan seçimleri onaylamak ya da onaylamamakla sınırlıdır. Bir başka anlatımla bu vesayet yetkisi başbakana Bilim Kurulu'nun seçtiği kişileri onaylamaması durumunda bu kişileri kendisinin seçme ya da belirleme yetkisini içermemektedir. Aynı hukuksal durum, kurum başkanı için de geçerlidir.

Sonuç olarak, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun, Başbakan'ın öğeleri yasada gösterilen sınırlı vesayet denetiminin altında, yine yasada yer verilen kurallar çerçevesinde kendi karar organını oluşturan, üyelerini ve başkanını seçen, çalışma düzeni ve yöntemini belirleyen, araştırma ve yayın konularını saptayıp yürütmek ve ilgisini bu doğrultuda çalışmaya yöneltmek serbestliğine sahip, özerk bir bilim kurumu olarak işlevini sürdürmesi öngörülmüştür.

Kurumun bu biçimde düzenlenmesi, görevlerinin niteliği, bilimsel etkinliklerinin ağırlığı ve önemi nedeniyle her türlü dış etkilerden ve siyasal karışmalardan uzak tutulması ve özellikle bilimsel saygınlığının sağlanması gereğine dayanmaktadır. Bu gereklilik, kurumun idari ve mali özerkliğiyle korunan bilimsel özerkliğinin dayanağını ve gerekçesini de oluşturmaktadır. Yasanın gerekçesinde, "Tüm gelişmiş ülkelerde bilimsel ve teknolojik gelişme, bir devlet politikası olarak önem taşımaktadır." denilerek, bilimsel ve teknolojik gelişmenin bir devlet politikası olduğu kabul edilmektedir.

Bilim ve teknolojide devlet politikası üretecek kurumların özerk olmaları işin doğası gereğidir. Çünkü ancak özerk ve bağımsız kurum ve kuruluşlar etki ve baskı altında kalmadan doğru politikalar üretilebilmesine yardımcı olabilirler. Bu nedenledir ki, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulduğundan beri tüzelkişiliğe, mali, idari ve dolayısıyla bilimsel özerkliğe sahip bir kuruluştur. Siyasal etki ve karışmalardan uzak olduğu için de görevini başarıyla sürdürmüştür.

Gerekçede bilim ve teknolojinin bir devlet politikası olduğu belirtildikten sonra incelenen yasada Bilim Kurulu üyelerinin seçimi yetkisinin çoğunlukla, hatta kimi zaman tümüyle siyasal iktidarın ba-

TÜBİTAK'ta Darwin müdahalesi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şı olan başbakana verilmesi gerekçe ile yasa arasındaki uyumsuzluğu göstermektedir"

3. TÜBİTAK vakası

278 sayılı Kuruluş Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca, TÜBİTAK Başkanı "müspet bilimler alanında eser, araştırma ve buluşlarıyla tanınmış kişiler arasından" Bilim Kurulu'nca seçilir ve başbakanın teklifi üzerine cumhurbaşkanı tarafından atanır. Gene 5. madde uyarınca, başkanın görev süresi 4 yıldır ve en çok iki dönem bu göreve seçilebilir.

1 Mayıs 1999'da başladığım (yukarda anlatılan yasal yöntem ve süreç çerçevesinde seçilip atandığım) 1. dönem Başkanlık görevim, 30 Mayıs 2003'de tamamlanıyordu. Bilim Kurulu'nun Şubat 2003 toplantısında oybirliği ile yeniden, ikinci bir dönem için başkanlığa seçildim. Bilim Kurulu'nun kararı, 6 Mayıs 2003 tarihinde, yeni Başbakan Sn. R.T. Erdoğan'a, göreve başlaması beklenilerek iletilmiştir. Başbakanlık, (TÜBİTAK Başkanlık görevinin bitiş tarihi olan) 30 Mayıs 2003'e kadar kararnameyi hazırlayıp, Sn. Cumhurbaşkanı'na nihai onay için sunmadığından, TÜBİTAK'ı ve kendimi polemiklere malzeme yaparak yıpratmamak için bu tarihte TÜBİTAK'tan ayrılarak ODTÜ'deki görevime döndüm; ancak anayasal vatandaşlık hakkım gereğince konuyu yargıya taşıdım

Bunun hemen ardından karalama ve iftira kampanyaları başladı. Zaten uyarılmıştık:"Eğer efendi efendi gider, sesinizi çıkarmazsanız bir şey olmaz; aksi takdirde olacakları siz düşünün"diye. Değerlendirmemizi yaptık. Bir bilim adamı olarak ve ahlaklı ve ilkeli bir birey olarak bu tehditlere boyun eğmek bir bakıma karalama ve iftiraları kabul etmek anlamına geteceğinden bunlara göğüs gerdik, hukuk mücadelemizi devam ettirdik ve sonunda tümünü kazandık. İdari yargıda ve Danıştay'da kazandık; karalama ve yıldırma amacıyla açılan soruşturmalardan takipsizlik aldık, ceza davalarından beraat ettik. İdari yargı kararlarını uygulamadığı için Başbakana karşı açtığımız manevi tazminat davasını kazandık. Aşağıda bu uzun ve gerçekten meşakkatli sürecin yalnızca idari yargıdaki kısmının kısa bir özetini veriyorum.

"Başbakan tarafından TÜBİTAK Başkanlığına atanmak üzere Cumhurbaşkanlığına önerilmememe ilişkin işlemle, bir başkasının Başkan olarak Cumhurbaşkanlığına önerilmesine ilişkin işlemin iptali ve yürütmenin durdurulması" istemiyle 9.1.2004 tarihinde açtığım dava 15 Nisan 2004 tarihinde sonuçlanmış ve Ankara 1. İdare mahkemesi 2004/237 Esas No. kararıyla talebim doğrultusunda yürütmenin durdurulmasına oy birliği ile karar vermiştir; yürütmeyi durdurma kararı 2 Haziran 2004 tarihinde kesinleşmiştir. Dava, Ankara 1. İdare Mahkemesi'nde 20 Kasım 2004 tarihindeki duruşmada esastan görüşülerek Esas No:2004/237, No: 2004/1282 numaralı kararı ile talebimiz doğrultusunda İPTAL ile sonuçlanmıştır. Karar Başbakanlıkça temyiz edilmiş ve Danıştay 5. Daire tarafından 27 Aralık 2005 tarihinde alınan K:2005/6439 sayılı kararla onanmıştır. Başbakanlığın düzeltme istemi 30 Mayıs 2006 tarihinde oybirliğiyle alınan E:2006/2459, K:2006/2931 sayılı kararla reddedilmiştir.(Kararın taraflara tebliğ tarihi: 21 Temmuz 2006). Yani kısaca, bütün yargı süreçleri tamamlanmış ve Ankara 1. İdare mahkemesinin aldığı iptal kararı kesinleşmiştir.

Ankara 1 Numaralı İdare Mahkemesinin oy birliği ile aldığı İptal Kararı aynen şöyledir:

"İşlemin tesis edildiği tarihte ve halen yürürlükte bulunan 278 sayılı Kanun'un 5. maddesi gereğince Bilim Kurulu tarafından Başkanlığa seçilen ve seçilmesine engel bir halinin bulunmadığı anlaşılan davacının anılan yasa hükmü uyarınca atanmak üzere Cumhurbaşkanına teklif edilmesi gerekirken yerine bir başkasının önerilmesine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka uygunluk bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle dava konusu işlemlerin iptaline.....20.10 2004 tarihinde oybirliği ile karar verildi".

İdare Mahkemesinin bu kararı Danıştay 5. Dairesi tarafından 27 Aralık 2005 tarihinde onandığına ve karar düzeltme talepleri de 5 Mayıs 2006 tarihinde oybirliği ile reddedildiğine yani yargı nezdinde her şey tamamlandığına göre tüm bu kararlar seçilmeme engel bir halimin bulunmadığının ve bu sürece müdahalenin hukuk dışılığının Yüksek Mahkemece onaylanarak tarihe önemli bir kayıt düşülmesidir.

TÜBİTAK'la başlayan özerk kurumların siyasetin kontrolü altına alınması süreci, Futbol Federasyonundan Devlet Tiyatrolarına, Merkez Bankasından Adli Tıp'a, YÖK'e kadar pek çok kurumu kapsayarak devam etti. Bu büyük resmi iyi görmek gerekiyor. Bunun TÜBİTAK'la başlaması bana iki duygu veriyor. Birincisi harcanan insanüstü emeklerle edinilen kazanımların ehil olmayan ellerde heba edileceği kaygısıyla içim çok acıyor. İkincisi, Sayın Başbakanın göreve gelmesinin hemen ardından dikkatini TÜBİTAK'a çevirmesi ve takibeden süreç, onun bir öncü kurumu olduğunu ve ilk önce bertaraf edilmesi gerektiğini akla getirdiğinden, biraz tuhaf kaçacak ama gurur veriyor.

4. Kanun değişikliği yolu ile TÜBİTAK'ın özerkliğinin kaldırılması

Yukarda hukuki detaylar atlansa da tüm basamakları bir bütünlük içinde verilmeye çalışılan benim atanmama ilişkin müdahalenin ardından Eylül 2003'te boşalan Bilim Kurulu üyelikleri krizi patlak vermiştir. Gene Cumhurbaşkanı Sayın A. N. Sezer'in 5016 sayılı Kanunu veto gerekçesindeki ifadelerle devam edersek Mayıs 2003'te başlayan TÜBİTAK depreminin ateşinin ne şekilde yükselerek devam ettiğini görebiliriz:

"Aynı zamanda Kurum'un da Başkanı olan Bilim Kurulu Başkanı'nın görev süresinin 30.05.2003 gününde dolacak olması göz önünde tutularak Bilim Kurulu'nca 01.02.2003 gününde seçim yapılmış ve mevcut Başkan'ın yeniden seçildiğine ilişkin seçim sonucu 06.05.2003 gününde Başbakanlığa iletilmesine karşın, seçilen bu kişi atanmak üzere Başbakan'ca Cumhurbaşkanı'na önerilmemiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ayrıca, Bilim Kurulu'nun altı üyesinin görev süresinin 21.09.2003 gününde dolacak olması nedeniyle Kurul'ca, yapılan 6 üyenin seçimine ilişkin sonuç da Başbakanlığa bildirilmiş; ne var ki, yapılan seçim Başbakan'ca onaylanmadığı için kesinleşmemiş, böylece Kurul, toplantı ve karar yeter sayısını yitirmiştir.

Ortaya çıkan sorunun aşılması amacıyla, 12.11.2003 gününde kabul edilen 5001 sayılı "Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun" ile 278 sayılı Yasa'ya geçici 3. madde eklenerek; Yasa'nın yürürlüğe girdiği gün boş bulunan Bilim Kurulu üyeliklerine, 4. maddede belirtilen niteliklere uygun kişiler arasından ve yine aynı maddenin ikinci fıkrasında yer verilen oranlar çerçevesinde, bir keze özgü olmak üzere, Başbakan'ca; Kurum Başkanlığı'na, yine bir keze özgü olmak üzere, Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'nca atama yapılması öngörülmüştür.

Sözü edilen 5001 sayılı Yasa, gerekçeleriyle, bir kez daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri gönderilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nca yeniden görüşülen Yasa, 5016 sayılı Yasa olarak "aynen" kabul edilmiş ve 22.12.2003 gününde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5016 sayılı Yasa'yla 278 sayılı Yasa'ya eklenen geçici 3. maddenin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle 143 milletvekili tarafından dava açılmış; Anayasa Mahkemesi'nin 29.01.2004 günlü, E.2003/107, K.2004/4 (Yürürlüğü Durdurma) sayılı kararıyla, esas hakkında karar verilinceye kadar, Anayasa'ya aykırılığı konusunda güçlü belirtiler 5016 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği günden, Anayasa Mahkemesi'nce yürürlüğünün durdurulmasına kadar geçen süreçte, boş bulunan Bilim Kurulu üyeliklerine Başbakan'ca atama yapılmıştır. Kurum Başkanlığı'na da atama yapılmak istenilmiş; ancak, buna ilişkin kararname taslağı Anayasa Mahkemesi kararı göz önünde bulundurularak imzalanmamış ve Başbakanlığa geri gönderilmiştir."

Bu AKP iktidarının TÜBİTAK Kanununu ilk değiştirme girişimidir, ancak sonuncusu değildir. Ağustos 2008'te gerçekleştirilen sonuncusuyla 6 yıl içerisindeki toplam sayı üçe ulaşmıştır. Bu girişimlerin temel amaçlarını bir kez daha eleştirel bir bakışla kısaca ele almayı yararlı görüyorum.

Başbakanlık tarafından TBMM'ne 9 Ekim 2003 tarihinde sunulan TÜBİTAK Kanununda değişiklik yapan bir maddelik kanun taslağı, özetle "Başkan ve Bilim Kurulu üyelerinin, (bu kişilerde 278 sayılı Kanunda zikredilen nitelikler aranmaksızın) bir defaya mahsus Başbakan tarafından atanmasından" ibaretti. TBMM ve Cumhurbaşkanlığındaki gelişim evreleri yukarda ayrıntıyla anlatılan bu 5016 sayılı Kanun 22 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

TBMM'ndeki Aralık 2003'teki ilk Kanun değişikliği görüşmesinde tartışmalar büyük ölçüde, işlemez hale gelen (aslında, işlemez hale getirilen!) bir kurumu işler kılmak iddiası ile "Kurum üst yönetiminin bir defaya mahsus Başbakan tarafından atanmasına" yönelik bir düzenlemeyi haklı göstermeye yönelik gerekçe yaratma gayretlerinden ibaretti ve amaçla kişilik haklarıma ağır saldırılar da içermekteydi.

Kanun yürürlüğe girdikten 3 gün sonra 25 Aralık 2003 tarihinde, 20 Eylül 2003 tarihinde boşalan (yerlerine Kanun gereği seçilenler bloke edildiği için, aslında boşaltılmış) 6 BK üyeliği için, doğrudan atama yapılmış ve yeni BK ilk toplantısını 11 Ocak 2004'de yapmıştır. Bu tarihten itibaren eski yönetimin büyük bir kısmı tasfiye edilmiştir. Ancak bu 5016 sayılı Kanun sadece 1 ay süreyle yürürlükte kalabilmiş ve Anayasa Mahkemesinin 29 Ocak 2004 tarihli kararı ile yürürlüğü durdurulmuştur.

Kurumun üst organının meşruiyet zemininden kaymış olmasının verdiği rahatsızlıkla olmalı, Kanunun değiştirilmesi amacından vazgeçilmemiştir. Gerçekten de, Mayıs 2005'te yeni bir Kanun değişikliği teklifi Meclise sevk edilmiştir.

Muhalefetin yoğun çabasına rağmen hızla Meclisten geçirip Köşke gönderilen bu değişiklik, 18 Mayıs 2005 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından Veto edilmiştir. Bu Veto Kararının gerekçesi hukuk fakültelerinde ders olarak okutulabilecek mükemmellikte bir "bir devlet kurumuna sahip çıkma" belgesidir. Bu doküman ayrıca TÜBİTAK'ın 2 yıldır yaşadığı sarsıntıyı da son derece objektif ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. 29 Haziran 2005 tarihinde Meclis Genel Kurulunda yapılan ikinci ve son görüşmede bu değişiklik Kanunu aynen kabul edilmiştir. Artık Veto edilemeyeceği için, 5376 sayılı yeni Kanun 6 Temmuz 2005 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanmasına karar verilerek yürürlüğe girmiştir. Ancak, Sayın Cumhurbaşkanı bu tarihte yaptıkları bir basın açıklamasında, bu yeni düzenlemeye karşı Anayasa Mahkemesinde İptal davası açacaklarını belirtmişlerdir. Sayın Cumhurbaşkanına paralel olarak,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

14 Temmuz 2005 tarihinde CHP Meclis Grubu tarafından da Anayasa mahkemesinde 5376 sayılı bu Kanun değişikliğine karşı İptal Davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesinin, her iki başvurunun birleştirilerek görüşüldüğü, 28 Temmuz 2005 tarihindeki oturumunda bu Kanunun da Yürürlüğünün Durdurulmasına karar verilmiştir.

Kanunu değiştirmeye yönelik son girişim (üçüncü) 2008 yazında gerçekleştirilmiştir. 31 Temmuz 2008 tarihinde TBMM'de kabul edilen 5798 Sayılı Kanun Cumhurbaşkanı Sayın A. Gül tarafından veto edilmediği için çok hızla hayata geçirilmiştir; 13 Ağustos 2008 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Başbakanlıkça TÜBİTAK başkanlığına atama önerisi Sayın Cumhurbaşkanı A. N. Sezer tarafından geri çevrilen (ve aynı tavırla karşılaşacağı bilindiğinden daha sonra yeni bir öneri yapılmadan) kurum yönetiminde görevini Başkan vekili olarak sürdürmüş olan N. Yetiş, bu yeni gelişmenin hemen ardından, Başbakanlık tarafından Başkanlığa atanmak için yeni Cumhurbaşkanı Sayın A. Gül'e önerilmiş ve bu atama 4,5 yıllık gecikme ile nihayet gerçekleşmiştir. Anayasa mahkemesinin daha önce aldığı 2 yürürlüğü durdurma kararı, Danıştay'ın N.K. Pak'ın atanmasının başbakanlıkça engellenmesini hukuk dışı bularak iptal eden kesinleşmiş kararı mevcutken ve CHP Grubu bu yeni değişikliği de Anayasa Mahkemesine götüreceğini deklare etmişken (ve aşağıda belirtildiği üzere 10 Eylülde götürmüşken) bunların tümünün yok sayılarak bu atamanı gerçekleştirilmiş olması herhalde ilerde tarih kitaplarında hak ettiği yerini alacaktır.

CHP grubu tarafından 10 Eylül 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesinde bu Kanunun iptali ve yürütmenin durdurulması talebi ile dava açılmıştır.

Bu noktada objektiflik açısından belirtilmesi gereken bir noktaya değinmek istiyorum. TÜBİTAK Kanunundaki özerklik ifadesini şeklen koruyarak özerkliğin kaldırılması girişimi AKP girişimlerinden önce de bir kez denenmiştir. Şöyle ki, 278 sayılı Kanunun ilk şeklindeki 1 inci maddede yer alan, TÜBİTAK'ın İdari ve Mali özerkliğe sahip bir kurum olduğu kuralı 1987 yılında Sayın T. Özal'ın Başbakanlığı döneminde çıkarılan 294 sayılı KHK ile uygulamada kaldırılmıştır. Madde 1'deki İdari ve Mali Özerklik "lâfzen" yerinde durduğu halde, 278 sayılı Kanunun 5. maddesinde 294 sayılı KHK ile Bilim Kurulu'nun yerine geçen Yönetim Kurulunun görevlendirilme biçiminde yapılan değişiklik bu özerkliği fiilen ortadan kaldırmıştır. Bu düzenlemeye göre Yönetim Kurulu üyeleri üç yıl süreyle müşterek kararname ile atanmakta, süresi biten üyenin yerine aynı usulle atama yapılmaktadır. Yetkide ve usulde paralellik kuralı gereği, bu kurul üyelerinin aynı yöntemle görev süreleri dolmadan da görevden alınabileceğini de unutmamak gerekir.

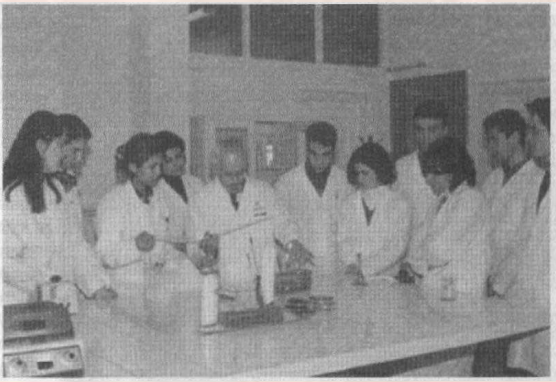

Özerkliğin olmazsa olmaz şartlarından biri olan, kendi yöneticilerini ve kadrolarını kendisi belirlemek kuralı, 1987 yılında böylece önemli bir darbe almıştır. 1993'e kadar yürürlükte kalan bu değişiklik, 498 sayılı KHK ile tekrar değiştirilerek, 278 sayılı Kanunun ilk şeklindeki organa (Bilim Kurulu) ve seçim yöntemine geri dönülmüştür.

Gene bu noktada bilim tarihi bağlamında önemli olduğunu düşündüğüm bir anekdottan bahsetmekte yarar görüyorum. Merhum Özal 87 modeliyle atayarak göreve getirdiği yönetimi 1990 sonunda yine bir kararname ile görevden alıp başka bir ekibi göreve getirdi. Ben de bu ekipte! 1990 yılı Aralık başından itibaren Başkan yardımcısı olarak görev aldım. Biz birkaç yıl Kurumu bu yönetim kurulu modeliyle, yani kurumun siyasi iradenin kontrolü altında olduğu ve Kanunda lafzen korunsa bile fiilen özerklikten söz edilemeyecek bir model çerçevesinde yönettik. Aralarında örneğin merhum A. Kahveci'nin de bulunduğu dönemin siyasilerinin olumlu ve bilime saygılı tavırları nedeni ile yasal duruma karşın pek fazla sıkıntı çektiğimizi söyleyemem. Buradan şu çıkıyor. Türkiye'de kurumsal yapılaşma tamamlanmadığı için kurumların işleyiş performansı ve yarattıkları katma değer, tamamen sürecin tarafı olan kişilerin inisiyatifinde. Yanlış bir yöntem ama böyle çalışıyor. Kurumların kişilerden bağımsızlaştırılmış işleyiş mekanizmalarına geçmemiş olması dolayısıyla oluyor tüm bu sıkıntılar. Daha sonra 1992 sonlarında iktidar değişikliği oldu ve merhum Erdal İnönü başbakan yardımcısı oldu. Ondan sonra eskiye dönüş bağlamında karşılıklı bir uzlaşma ortamı oluştu, hem kurumda hem de İnönü'nün çevresinde. Biz 1993 yazında o sırada yürürlüğe konmuş olan yeni bir Kanun hükmünde kararnameyi (kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi veren) fırsat sayıp TÜBİTAK'ın mevcut mevzuatını 1964'deki idari-mali özerklik modeline dönüştürecek kanun değişikliği modelini hazırladık. Bunun yanında TÜBA Kuruluş Kanununda hazırladık. Bu kanunu kısa bir süre önce ilk olarak toplanan Bilim Teknoloji Yüksek Kurulundan geçir-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

miştik. Ayrıca yıllar önce kalkınma planlarında yer almış ve bir anlamda temenni olarak ortaya konmuş TÜBİTAK'ın soysal ve beşeri bilimler alanında eşleniği TESAK'ın Kuruluş Kanununu da hazırladık. Ancak TESAK'la ilgili bir takım sıkıntılar ortaya çıktı; çünkü sosyal ve beşeri bilimler camiası her nedense böyle bir yapıya karşı mesafeli davrandılar. Koşullar çok müsaitken bu kurum da kurulabilseydi, sosyal ve beşeri bilimler herhalde bu gün çok farklı bır düzeyde olurdu. TÜBA modelini oluşturma hazırlıklarımız oldukça eskiye gidiyor. Bu çalışmaya merhum Adnan Kahveci ile çalıştığım yıllarda başlamıştım. Prof. Feza Gürsey ve Celal Şengör'le bu konuda çok yararlı görüş alış verişlerimiz oldu. Konu hakkında merhum Kahveci ile de kurumu o günlerde kurup kuramayacağımız konusunda ayrıntılı değerlendirmeler yaptık. Ancak bu girişimlerimizden o günlerde olumlu bir sonuç alamadık. 5–6 yıl sonra İnönü'nün koalisyon ortağı olarak iktidarda olması beklediğimiz fırsatı sağladı ve TÜBA böylece kurulabildi. TÜBA konusuna kısaca burada değinme nedenim TÜBİTAK'ın idari ve mali özerklik özelliklerini bu iki kurumu, kuruluş kanunları çerçevesinde ilişkilendirerek TÜBA'ya da kazandırmamız olmuştur.

5. Kanun değişikliklerinin gerekçesizliği

Temel amaç aynı olsa da, bu ikinci Kanun değişikliği girişiminde, ilk girişimden farklı olarak, TÜBİTAK'ın yetersiz ve çalışmayan bir kurum olduğu ve zaten Türkiye'de yetkin bir bilim camiasının da olmadığı izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Aralık 2003'teki değişiklik görüşmelerinde yetersiz olduğunu söylemedikleri bir kurumu, bu kurum Ocak 2004'ten beri kendi atadıkları kişiler tarafından yönetildiği halde, Haziran 2005'te bu şekilde itham etmeleri olaylara bilim dışı ve ideolojik öfkeyle yaklaşmanın insanları nasıl kendisi ile çelişkiye düşürdüğünü göstermesi bakımında da son derece öğreticidir.

TÜBİTAK Kanununu değiştirmeye kalkan herhangi bir siyasi merciinin aşağıdaki sorulara yanıt vermesi ve değişiklik gerekçesini bu soru ve yanıtlar üzerine oturtması beklenirdi: Ancak bu yola ne 2003'te, ne 2005'te ne de 2008'de başvurulmamıştır.

Kanunlar hazırlanırken hangi temel bilim, mühendislik, sağlık uzmanlarına, sanayıde ve üniversitelerde Ar-Ge yönetimiyle uğraşan hangi uzmanlara danışılmıştır?

TÜBİTAK'ın 2003 yılı sonuna kadarki çalışmaları eleştirel bir değerlendirmeden geçirilmiş midir? Kurumun bu tarihe kadar çok miktarda ürettiği kendi raporları dikkate alınmış mıdır?

Ya da, Ocak 2004'den beri görev yapmakta olan mevcut TÜBİTAK yönetimi ne tür değerlendirmeler yapmış ve nerede sorunlar görmüştür? Bunları düzeltmek için girişimler yapılmış mıdır? Kanunu değiştirme girişimleri, bu değerlendirmelerden ve gerekçelerden mi kaynaklanmıştır?

Bütün bunları çözmenin yolu Bilim Kurulunun çoğunluğunu Başbakan'ın ataması mıdır? Bilim Kurulu üyeliği için en yetkin uzman kişilerin kimler olacağını, politikacıların mı bilmesi beklenir, yoksa bu tür uzmanlığa sahip siyaset dışı kişilerin mi?

Yüce Meclis çatısı altında her üç kanun değişikliği girişimini destekleyen iktidar milletvekilleri, yukarda sıralanan sorulara yanıt oluştu rabilecek herhangi bir beyanda bulunmamışlardır. Dolayısı ile bu kanunların mantıklı herhangi bir gerekçesi mevcut değildir. Esas olarak TÜBİTAK'ı yetersizlikle itham eden bu Sayın Milletvekilleri, samimi olarak bu izlenime sahipseler, çok ciddi şekilde yanıltılmış olmalılar. TÜBİTAK'ın aşağıda özetlenen 1991–2003 yılları arasındaki faaliyetleri göz önüne alındığında, durumun iddia edildiği gibi olmadığı açıkça görülecektir. Ancak bundan önemlisi, artık unutulmaya yüz tutmuş bu trajedinin ne denli haksız, mesnetsiz ve salt ideolojik amaçlı olduğunu, bu kazanımlar bağlamında ve Darwin Sansürü olayını bir fırsat bilerek, Türk kamuoyu, akademik ve bilim camiasının dikkatlerine sunmaktır.

6. 2004 öncesi TÜBİTAK'ın kazanımları.

TÜBİTAK'ın 278 sayılı Kuruluş Kanunu ile sahip olduğu kendine özgü yapısının oluşturulmasında o zamanın önde gelen Türk bilim adamlarının ve mühendislerinin önemli katkıları olmuştur. Bilim ve teknoloji formasyonu olan kişiler, siyasi konumları ne olursa olsun TÜBİTAK'ın uzmanlık ve liyakata dayalı bir yapı ve işleyişe sahip olması gereğinde birleşmişlerdir. Bu sayede zaman zaman hükümetlerin doğrudan müdahalelerine rağmen, TÜBİTAK 40 yıldır başarılı bir performans sergilemiş, kuruluş amaçlarını başka kamu bürokrasilerine göre çok büyük bir verimle gerçekleştirmiştir. TÜBİTAK'ın Türkiye'de araştırma-geliştirme hayatının gelişmesinde oynadığı rol açıktır ve bu yüzden kamuoyundaki imajı da, aksi yöndeki tüm gayretlere rağmen, olumludur.

1. Daha somut söylersek, Türkiye'de yakın geçmişte bilim ve teknolojide gerçekleştirilen ilerlemelerin pek çoğunda TÜBİTAK'ın katkısı vardır. TÜBİTAK'ın 1963 tarihindeki kurucularından Sayın Erdal İnönü'nün 20 Mayıs 2005 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ndeki "Öncü Kurum TÜBİTAK'a Yazık Oluyor" makalesinden aktaralım:

Bugün Türkiye'de ve başka ülkelerdeki üniversitelerde en ileri düzeyde araştırma ve öğretim yapan bilim insanlarının pek çoğu yetişmeleri sırasında TÜBİTAK'tan burs almışlardır.

Tübitak'ın popüler bilim kitapları ve popüler bilim dergisi yıllardır en çok satan yayınlar arasındaki yerlerini koruyor. Tübitak'ın yayımladığı Türk Kimya Dergisi 90'lı yılları ortasında Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksine girmeyi başarmış ve her bakımdan dünya ölçülerine uygun olduğu kabul edilmiştir.

TÜBİTAK'ın desteğiyle 1993 yılından başlayarak her yıl Gökova'da düzenlenen matematik toplantısı en ünlü mate-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

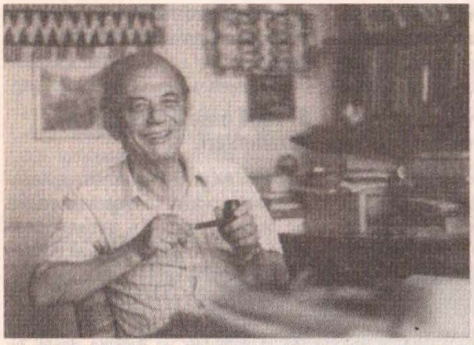

Cahit Arf (d. 11 Ekim 1910, Selanik - ö. 26 Aralık 1997)

matikçilerin rağbette yarıştıkları ve en yeni buluşlarını anlattıkları bir odak haline gelmiştir.

Marmara Araştırma Merkezi'nde çalışan matematikçilerle elektronikçilerin birlikte tasarlayıp yaptıkları bazı özgün aletler savunma sistemimizin temel araçları arasına girmiştir.

Yıllar süren uğraş ve özendirmeler sonunda 90'lı yılların ortasında sanayi kuruluşlarımızla üniversiteler arasında verimli işbirliği örnekleri görülmeye başlamıştır. Bazı üniversitelerde belirli bir sanayi alanında araştırma-geliştirme yapan verimli ortak enstitüler kurulmuştur.

Türkiye'de yazılan araştırma makalelerinin dünya sıralamasındaki yerinin on beş yıl içinde kırkıncılıktan yirminciliğe yükselmesinde üniversitelerle birlikte Tübitak'ın önemli payı vardır.

Gene Tübitak'ın öncülüğü sayesinde, bilimcilerimizin yıllardır özlemini çektiği bir Ulusal Gözlemevi, Antalya'nın bir dağ tepesinde kurularak 1993 yılında çalışmaya başlamıştır.

Ülkemizin bitki ve hayvan varlığına, yer kabuğuna, madenlerine sahip çıkmamızda Tübitak'ın önemli katkısı olmaktadır. Prof. Davis'in Türkiye bitkilerini anlatan 10 ciltlik temel başvuru yapıtına Türk botanikçilerinin çabalarıyla bir on birinci cilt eklenmesi Tübitak'ın bir projesiyle 2000 yılında gerçekleşmiştir.

Türk biliminin dünyada temsil edilmesinde, ya da devlete danışmanlık konularında TÜBİTAK'ın eşsiz bir yeri vardır. Örneğin, Türkiye Bilimler Akademisi'nin kuruluş hazırlıkları 1993 yılında TÜBİTAK'ta yapılmıştır.

2. Aralık 1990'dan beri TÜBİTAK yönetiminde değişik kademelerde görev yapmakta olan ve AKP hükümeti tarafından tasfiye edilen eski yönetim ekibinin, TÜBİTAK'ta görev yaptığı 1991–2003 dönemine ilişkin zikredilmesi gerekenler sadece bunlar değil. Sayın İnönü'nün söylediklerine ilaveler yapılması gerekiyor.

İlk olarak, BT politikası alanındaki gelişmelerden bahsetmek isterim:

1983 yılında kurulmuş olan Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)'na kuruluş amaçları doğrultusunda işlerlik kazandırılması 1993 yılındaki 2. toplantısı ile gerçekleştirilmiştir. TÜBİTAK'ın hazırladığı Türkiye'nin BT Politikaları: 1993–2003 dokümanının görüşülerek kabul edildiği bu toplantı, BT Politikaları bakımından ülkemizde bir dönüm noktası niteliğindedir. AKP hükümeti tarafından tasfiye edilen eski TÜBİTAK üst yönetimi 1997 yılından başlayarak, Yüksek Kurul'u amaçları doğrultusunda düzenli ve etkin bir şekilde işletmiştir. Yaklaşık 20 yıl önce kurulmuş olan bu kurul 2003 yılı sonuna kadar gerçekleştirdiği 9 toplantının 5 tanesini 1999–2003 yıllarında yapmıştır.

1992–1993 yıllarında OECD ile birlikte Türkiye'nin Bilim-Teknoloji sistemi incelenmiş ve Ulusal İnovasyon Sisteminin kurulması bağlamında temel sorun ve ilkeler saptanmıştır.

Bu dönemde TÜBİTAK'ta yürütülen çalışmalar sonucu kurulan ve daha önce söz edilen Ulusal Gözlemevi ve Türkiye Bilimler Akademisinin yanında, TÜBİTAK'ın sanayi hedef kitlesi bakımından (tamamlayıcı) kuzen kuruluşu olan TTGV (Teknoloji Geliştirme Vakfı)'nın kuruluş çalışmaları 1990–1991 yıllarında TÜBİTAK tarafından yürütülmüştür.

Bu dönemde gerçekleştirilen çok önemli bir diğer gelişme, Vizyon 2023 Projesidir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 13 Aralık 2000 tarihli Altıncı Toplantısı kararı doğrultusunda TÜBİTAK tarafından, uzun dönemli açılım ve çözümlemeleri belirleyecek yeni bir politika aracı olarak "Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri" projesi yaratılmıştır. Vizyon 2023 Projesi'nin Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından belirlenen ana teması: "bilim ve teknolojiye hakim, teknolojiyi bilinçli kullanan ve yeni teknolojiler üretebilen, teknolojik gelişmeleri toplumsal/ekonomik yarara dönüştürme yeteneği kazanmış bir refah toplumu", yaratmaktır. TÜBİTAK'taki görevimden ayrılmak zorunda bırakıldığım dönemde bu proje büyük ölçüde tamamlanmıştı. Başkanlık dönemimdeki çalışma arkadaşlarım ben ayrıldıktan sonra, Ocak 2004 ortasına kadar TÜBİTAK'ı yönetmeye devam ettiler. Onlar da ayrılmak zorunda bırakıldıkları bu tarihe kadar bu önemli projeyi tamamladılar.

Bu dönemde gerçekleştirdiğimiz çok önemli bir sıçrama TÜBİTAK öncülüğünde sürdürülen müzakere, bilgilendirme, eğitim ve yapılanma çalışmaları sonucunda ülkemizin AB Araştırma-Geliştirme 6. Çerçeve Programına başından itibaren katılımıdır.

Önemli yeni programlar geliştirilmiş ve hayata geçirilmiştir: 1993 yılında ülkedeki tüm kurum ve kuruluşlarda yürütülen araştırma etkinlikleri sonucu üretilen uluslararası yayınları ödüllendiren bir yayın teşvik programı başlatılmıştır. Bu programın Türkiye'nin 1990'de dünya yayın toplamındaki % 0.16 olan payının, yaklaşık 6 misli artışla 2003'te % 0.99'a, 2004'te ise % 1,1'e ulaşmış olmasındaki katkısı açıktır.

1992 yılında dağılan Sovyet Bloku ülkelerindeki bilim insanlarını Türkiye'ye getirecek bir program başlatarak bu ülkelerden 2003 yılına kadar 800 civarın-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

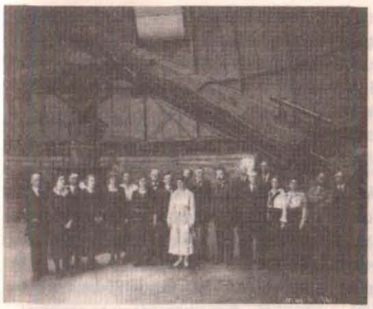

Albert Einstein (14 Mart 1879 - 18 Nisan 1955)

da bilim insanı üniversite ve araştırma kurumlarımıza getirilmişlerdir. Ulusal bilimsel performansımızda 90'lı yılların sonunda görülen çarpıcı gelişmede yayın teşvik programı ile birlikte, bu programın büyük payı vardır.

Çok erken yaştaki bilim adamı adaylarını bilimin uluslararası niteliğiyle tanıştırmak, bilim adamı yetiştirme politikalarının çok önemli bir öğesi haline getirilmiştir. Bu bağlamda Uluslararası Bilim Olimpiyatları çok önemli forum olarak ele alınmış ve bu odaklanmanın sonucu olarak bu dönemde çok büyük başarılara imza atılmıştır. Altı çizilmesi gereken, Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı toplam 4 Olimpiyatın tümünün bu dönemde TÜBİTAK tarafından yapılmış olmasıdır. Bunlardan 3'ü ise 1999–2002 periyodunda gerçekleşmiştir.

Bu dönemde başlatılan çok önemli bir program Endüstriyel Ar-Ge Destek Programı'dır. OECD değerlendirme raporunda altı çizilen ve 1993–2003 Politika dokümanında ulusal BT sisteminin temel eksikliklerinden biri olarak öne çıkan "Sanayiye Ar-Ge Desteği Programı" hazırlanarak 1996 yılında hayata geçirilmiştir. Rekabet gücünü yükseltmek için Türk sanayinin ileri teknoloji içerikli ürünlere yönelmesi gerekmektedir. Bu da ancak firmaların Ar-Ge yeteneklerinin yükseltilmesi ile mümkündür. Sanayiye Ar-Ge destek programı Ar-Ge kültürünün sanayi kesiminde de yerleşmesinde çok etkili olmuş, sanayinin Ar-Ge faaliyetleri içinde 90'lı yılların başında %15 civarında olan payı 2003'te % 40'lara, yüksek katma değerli teknolojik ürünlerin ihracat içindeki payı da 1990'daki % 2'den 2003'te % 9'a yükselmiştir.

Yayıncılık alanında önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir: 1967 yılında yayımlanmaya başlayan Bilim-Teknik Dergisine ek olarak 1998 yılında Bilim Çocuk Dergisi yayımlanmaya başlamış ve bu dergiler son yıllarda ülkenin en çok satan dergileri arasına girmiştir.

1993 yılında yayımlanmaya başlatılan Popüler Bilim Kitapları 2003 yılında ayda 100 bin satar düzeye ulaşmıştı.

Sanayi ve Savunma sektöründe Ar-Ge faaliyetlerini geliştirecek, sanayinin uluslararası rekabet gücünü artıracak ve ulusal BT sisteminin çağdaş düzeye çıkarılması için gerekli olan kurumsal yapılanmalar gerçekleştirilmiştir:

1992 yılında Gebze yerleşkesinde Türkiye'de yapılan bütün ölçümlere referans olacak Ulusal Metroloji Enstitüsü (UME) kurulmuştur. UME 2002 yılı sonu itibarı ile ülkemizde ihtiyaç duyulan ölçümleri % 60 oranında karşılayacak duruma gelmişti.

Uluslararası mülkiyete sahip TELETAŞ şirketinin 90'lı yılların başında Ar-Ge birimini kapatmasıyla bu birimin açığa bırakılan elemanları dağılıp gitmeden TÜBİTAK'ta istihdam edilerek Gebze yerleşkesinde toplanmışlardır. Bu şekilde oluşturulan elektronik enstitüsü, "eski yönetimin" ileri görüşlülüğü ile zaman içinde bilgi güvenliği konularına yönelmiş ve 1995 yılında Kriptoloji Enstitüsü kurulmuştur.

2002 yılında Gebze yerleşkesindeki Marmara Araştırma Merkezinde Türkiye'nin ilk Teknoloji Serbest Bölgesi kurulmuştur.

Gene bu dönemde Bursa ve Ankara'da merkezi test ve analiz laboratuarları kurularak özellikle gelişmekte olan üniversitelerimizin ve sanayimizin test ve analiz ihtiyaçları sembolik ücretlerle çok büyük ölçüde karşılanmaya başlamıştır.

TÜBİTAK ve Milli Eğitim Bakanlığının ortak sorumluluğunda olan ve zaman içinde giderek etkisiz bir duruma gelmiş olan TÜSSİDE (Türkiye Sanayini Sevk ve İdare Enstitüsü), 2001- 2002 yıllarında rehabilite edilmiş ve kuruluş amaçları doğrultusunda hizmet edecek bir işlerliğe kavuşturulmuştur.

1999 deprem felaketlerinin hemen ardından TÜBİTAK Bilim Kurulu kararı ile konunun ülkedeki en seçkin temsilcilerini bir araya getiren Ulusal Deprem Konseyi kurulmuştur. Bilim Kurulu tarafından yürürlüğe konulan Kuruluş ve İşleyiş Yönetmeliği gereği finansmanı ve sekretarya desteği TÜBİTAK tarafından sağlanan bu yapı, uluslararası benzerleri gibi otonom yapıda kurulmuştur. Kısa sürede Ulusal Deprem Araştırmaları Politika dokümanını hazırlayan bu kurul deprem camiasındaki kamuoyu nezdinde büyük bir rahatsızlık ve tedirginlik yaratan başıboşluğu ve düzensizliği de büyük ölçüde gidermiştir. TÜBİTAK Başkanlığının sağladığı uluslararası bağlantılarla 2000–2003 yıllarında Marmara denizinde İtalyan ve Fransız gemilerinin ve aralarında çok sayıda Türk araştırıcının da yer aldığı çok sayıda deniz araştırmaları yapılmış ve bu sayede Marmara denizi dünyada depremselliği en iyi anlaşılmış deniz olmuştur. Bu bağlamda TÜBİTAK Başkanı'nın NATO Barış İçin Bilim Programı Yürütme Kurulunda sağladığı yaklaşık 1 milyon ABD Doları tutarındaki proje desteği ile İstanbul binaların güçlendirilmesi ve felaket sonrasında etkili ve sağlıklı hasar tespitine yönelik büyük bir deprem araştırma projesi başlatılmıştır.

Bilişim alanında çok önemli atılımlar yapılmıştır: İNTERNET, TÜBİTAK tarafından 1992–1993 yılında Türkiye'ye getirilerek, ülkenin bilgi toplumuna dönüşmesi yolunda çok büyük bir adım atılmıştır. 1996 yılında Akademik ve Araştırma Ağı ULAKNET kurularak Türkiye'deki tüm Ar-Ge ve Yükseköğretim kurumları Bilgi Otoyoluna bağlanmışlardır.

Bu dönemde gerçekleştirilen en önemli projelerden bir tanesi TUENA-

Türkiye Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı- Projesidir. 1996 yılında başlatılan bu çalışma 1999 yılında tamamlanmıştır. Enformasyon teknolojisi alanında ulusal durum saptaması, Dünyadaki eğilimler, altyapı planlaması, hedef belirleme, kurumsal yapılanma bileşenlerini içeren bu çok kapsamlı çalışma (hazırlanan raporların sayfa sayısı 3397), diğer pek çok konu yanında, örneğin günümüzün en önemli konularından olan Türk Telekom'un özelleştirilmesi konusunda son derece ayrıntılı analizler içermektedir. Bu raporların tartışmalı son özelleştirme sürecinde dikkatle göz önüne alındığına dair herhangi bir beyan görmemiş olmak son derece üzücü.

Bu dönemde kaydedilen çok bir diğer gelişme, ülkemizin e-Avrupa girişimine katılımıdır. Avrupa Komisyonu tarafından üye ülkelere yönelik olarak Aralık 1999 tarihinde kabul edilen e-Avrupa Girişimi, Avrupa'yı dünyanın en dinamik ve rekabet gücü yüksek ekonomisine dönüştürme amacına yönelik olarak, özellikle internet alanında yeni ekonomi için gerekli altyapıyı kurmayı hedeflemektedir. Avrupa Komisyonu'nun bütün bu çalışmaları aday ülkelere yayma amacını güden e-Avrupa Girişimi'ne TÜBİTAK'ın öncülüğündeki çalışmalarla Haziran 2001'de başlangıçtan itibaren katılmıştır. TÜBİTAK, bu programın Türkiye'de e-Türkiye programı olarak hayata geçirilmesinde de 2001 ve 2002 yıllarında önemli öncü roller oynamıştır.

Bütün bu teknik atılımların yanı sıra, kurumu daha verimli, esnek ve demokratik kılacak ve çağdaş yerinden yönetim modelleriyle maksimum çevikliğe kavuşturacak, ancak aynı zamanda kendini denetleyebilen, yenileyebilen ve hesap verebilen, hukuk ve etik kurallarına uymayı temel ilke edinmiş bir kurum olmasını sağlayacak tüm denetim mekanizmaları kurulmuş ve etkin bir biçimde işletilmeye başlanmıştır. Örneğin Denetleme Değerlendirme Başkanlığı Kasım 1999'da, Bilimsel Etik Kurulu Şubat 2003'de kurulmuştur. Bu dönemde TÜBİTAK Türkiye için gerçek anlamda bir örnek kurum ve haklı olarak bir gurur kaynağı haline gelmiştir.

3. Şu soruyu soralım kendimize: TÜBİTAK sayesinde araştıran ve geliştiren bir toplum olma yolunda ne kadar yol kat ettik? 1990 ile 2000'lerin başındaki bazı bilim teknoloji göstergelerini karşılaştırarak bu 10 yılda ülkemizde bu bağlamda belirgin gelişmeler olduğunu görebiliriz.

Söz konusu süre içerisinde, Ar-Ge harcamalarının GSYİH'ye oranı %0.32'den tam iki katına çıkarak %0.64 olmuş, bu harcamalar içerisindeki ticari kesimin payı %18 iken %40'lara yaklaşmıştır. Söz konusu gösterge için Avrupa Birliği ortalamasının (genişlemeden önce) %1,9 olduğu ve bunun 2010 yılına kadar %3'e çıkarılması hedeflendiği göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de Ar-Ge faaliyetleri için ayrılan ödeneklerin gerçekten düşük olduğu bir gerçektir. Bu gösterge kuşkusuz önemlidir; ancak ondan daha önemlisi bu harcamalar içindeki ticari sektörün payıdır ve bu payın AB ortalaması %60 civarındadır. Yeni bilim politikalarının ana temasının "bilim-teknoloji ile ekonomik ve sosyal kalkınma" olduğu göz önünde bulundurulursa, ticari kesimin Ar-Ge faaliyetlerindeki payındaki gelişme çok büyük önem kazanmaktadır. 1996 yılında başlattığımız sanayiye Ar-Ge destek programı Ar-Ge kültürünün sanayi kesiminde de yerleşmesinde çok etkili olmuş, sanayinin Ar-Ge faaliyetleri içinde 90'lı yılların başında %15 civarında olan payı 2003'te % 40'lara, yüksek katma değerli teknolojik ürünlerin ihracat içindeki payı da 1990'daki % 2'den 2003'te % 9'a yükselmiştir.

Mikolaj Kopernik (1473 - 1543)

Bu dönemde on bin aktif nüfus başına düşen araştırmacı sayısı da yaklaşık iki katı artarak 13,1'e yükselmiştir. Araştırıcı sayısındaki bu belirgin yükselişe karşın ulaşılan noktada evrensel normların hala yakalanamadığı bir gerçektir (AB ortalaması 54).

Ancak, Ar-Ge'ye ayrılan kaynakların ve araştırıcı sayısının oldukça düşük olmasına karşın, ulusal Ar-Ge sistemimiz özellikle bilimsel üretim bakımından beklenenin çok üstünde bir gelişme göstermiştir. Şöyle ki, bilimsel yayınlar bakımından dünyadaki sıralamamız 1990-2000 döneminde 20 basamak birden sıçrayarak 41. likten 22. liğe yükselmiştir. Bu çarpıcı yükseliş, dünyanın en yüksek üçüncü artış hızı olarak sürmüş ve 2003 yılı sonunda 21. liğe 2004 sonunda 20. liğe ulaşmıştır. Asıl çarpıcı olan 1990'da dünya toplamındaki yayın payı % 0.16 iken bunun yaklaşık 6 misli artışla 2003'te % 0.99'a, 2004'te ise % 1,1'e ulaşmış olmasıdır.

Başlangıçta özellikle üniversitelerimizde yapılan temel araştırmaları desteklemek şeklinde başlamış olan Akademik Ar-Ge Projelerini destekleme etkinliğinin en önemli yararı, Ar-Ge projesi yapma kültürünün gelişmesi ve yerleşmesi olmuştur. Bu gelişme projelerin sayısı ve kalitesinin büyük ölçüde artışında kendini göstermektedir. Biriken özgüvenle, 2000 yılına ulaşıldığında uluslararası alana açılım hem proje işbirlikleri, hem de uluslararası yayın olarak gerçekleşmiştir.

4. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz

çok önemli bir sıçrama TÜBİTAK öncülüğünde sürdürülen müzakere, bilgilendirme, eğitim ve yapılanma çalışmaları sonucunda ülkemizin AB Araştırma-Geliştirme 6. Çerçeve Programına başından itibaren katılımıdır.

TÜBİTAK'ın hazırladığı katılımın mali yükümlülüğünün, programın özelde ülke bilim-teknoloji sistemine, genelde ülke kalkınmasına yapacağı katkıları irdeleyen rapor esas alınarak, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 15 Nisan 2002 tarihinde gerçekleştirilen 8. Toplantısı'nda AB'nin Araştırma ve Teknolojik Geliştirme alanındaki 6. Çerçeve Programına başlangıçtan itibaren kat ılınmasına karar alınmıştır.

Mutabakat Zaptı 29 Ekim 2002 tarihinde Brüksel'de imzalanmış ve imzalanan Mutabakat Zaptı'nın Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak 9 Ocak 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla Türkiye'nin Altıncı Çerçeve Programına katılımı resmiyet kazanmıştır.

Bu noktada bir şeyin özellikle altını çizmek isterim. AB ile tarama süreci "Bilim ve Araştırma" konusu ile başlatılmıştır ve pürüzsüz bir şekilde ve hızla tamamlanmıştır. Bu alanın (başlığın) hükümet tarafından AB ile uyumu sağlamış en gelişkin alan olarak belirlendiği ve dolayısı ile AB ile en rahat ve sorunsuz görüşülecek alan olarak da seçildiği anlaşılmaktadır. O zaman şu soruyu sormak bir gerekliliik oluyor. Ülke Bilim ve Araştırma sistemini 1990 Kasımı'ndan başlayarak olağan üstü bir emekle AB bilim-araştırma sistemi ile "entegre olabilecek gelişmişlik düzeyine" taşımış insanları Kurumdan hukuk dışı yollarla tasfiye etmekle yetinmeyip onları karalamak ve mahkemelerde süründürmek vicdanlara sığacak bir şey midir?

7. Bilim ve Türk Aydınlanması

O dönemde geliştirdiğimiz pek çok programın çığır açıcı etkileri olduğunu düşünüyorum bu konudaki en çarpıcı örnek internettir. İnternet projesi benim bizzat bir proje yöneticisi gibi taraf olduğum bir iştir. Bütün inkâr gayretlerine karşın, bütün yaptığımız diğer önemli katkıları da bir tarafa bırakalım, internetin Türkiye'ye getirilmesi bile tek başına tarihe geçmeye yeter diye düşünüyorum.

Hayatta en hakiki mürşit gerçekten bilimdir. Zira bilim güçtür, gönençtir. Bilimde ilerlemeyen ülkelerin gelişmesi mümkün olmamıştır. Bugün en üst düzey toplumlarla sosyal ekonomik siyasi, askeri bağlamda bütün güç faktörlerinin hep bilimle, bilimin doğal sonucu teknolojiyle el ele gittiğini hatırlarsak o zaman akıllı ülkelerin bilimin önüne engel koymamaları gerekir.

16.yy'a bakarsanız o zaman ki dünyanın merkezi Avrupa. Avrupa'nın doğu ucunda büyük bir güç var: Türk-Osmanlı devleti. Batı'da da Fransa, Kutsal Roma İmparatorluğu, Avusturya Macaristan ve biraz daha yenilerde İngiltere var. Bu ülkelerin gelişmişlik bağlamında bir karşılaştırmasını yapalım. Ekonomik, siyasi, askeri, uygarlık ve eğitim perspektiflerinden bakıldığında her şey birbirine benziyor. Bizde camiler, onlarda katedraller var. Onların askeri gücüyle bizim gücümüz eşit gibidir. Savaşlarda bazen onlar kazanıyor, bazen biz; ancak başlangıçta daha çok biz kazanıyormuşuz. İşte Orta Çağ'dan önceleri üniversitelerde okutulan bilimler de benzer. İdari yapılanma da ekonomi de benzer. Peki sonra 18-19 yy'a gelince aleyhimize ortaya çıkan bu büyük farkın nedeni ne? 200--300 yıl önce her şey dengeli iken ne olmuş? Bunu matbaaya bağlayanlar da var. 1453'te biz İstanbul'u kuşattığımız zaman geliştiriliyordu matbaa. Takibeden 50 yıllık dönemde 20 milyon kitap basılmış. İncil'i Almanca basmaları reform hareketine neden olmuş. Daha sonra Galileo'nun kitaplarının İtalyanca olarak basılması bilimsel devrimin halk kitleleri arasında yayılmasında büyük bir rol oynamış vs. vs... Matbaa bize yaklaşık 300 yıllık gecikme ile ve kanlı bir gerici ayaklanma sonucunda sonlanan Lale Devri'nde gelebilmiş. Ama bilimdeki gecikmenin asıl nedeni bu mu? Asıl gecikme o değil diyor Erdal İnönü. Başka bir gecikme söz konusu. Bilimi halka yaymak için bilimin halka ucuz ve kolay dağıtılması gerekiyor; burada matbaa kuşkusuz çok önemli. Ama ondan daha ciddi olanı o sırada Avrupa'da gerçekleşen bilimsel devrimin ve aydınlanma hareketinin Osmanlı tarafından görmezden gelinmesi ve bu büyük devrimlerin Türkiye'yi nüfuz edememesi. Peki, bu büyük devrimlerin batıya kazandırdığı ne ki aradaki uçurum aleyhimize bu kadar artıyor. Avrupalı araştırma-geliştirme ile özgün ve yeni bilimsel bilgi üretme yollarını öğrenmiş. Teknoloji gelişebilmiş. Hem halkın sosyal gönencini ve hem de askeri gücünü artırdığı için, Osmanlının bunlar karşısında baş etme gücü giderek yok olmuş. Peki, bunun ne zaman farkına varmışız? Başlarda savaşlardaki yenilgiler üzerine zamanın devlet adamları parayı ver karşılığını al der gibi yeni silahlar almışlar. Yeni bilgi üretmek yerine var olan teknoloji ürünlerini transfer ederek devletin yıkımını geciktirebileceklerini düşünmüşler ama yanılmışlar. Yeni bilgi ve teknoloji üretebilmenin yaşamsal olduğu ne zaman fark edilmiş. 1933 Atatürk Devrimi'nde bilimsel araştırma özgün ve yeni bilgi üretme fikri ilk defa Türkiye'nin gündemine resmen girmiş. Türkiye'nin çağdaşlığa gözünü açabilmesi Cumhuriyet devrimleri sayesindedir.

Çok ilginçtir. Günümüzde içimizden görünen birtakım "bilim insanları" da bütün bunları görmezden gelip bilimde az gelişmişliğimizi Tevhidi Tedrisat Kanununa bağlama noktasına vardırabiliyorlar aymazlığı ve inkârcılığı. Türkiye'nin en temel sorunu belki de bu "aydın" aymazlığıdır. Şimdi bu büyük Atatürk devrimleri döneminden ve özgürlükçü anayasadan yola çıkan 60'lı yılların aydınlanma döneminin en önemli ürünlerinden biri TÜBİTAK'tır. 1933'te yanan devrim ateşini 64'teki kuruluşu ile Türkiye'yi bilimin yol göstericiliğiyle çağdaş uygarlık düzeyine taşımaya çalışan ve bunların yanı sıra çok önemli görevler de üstlenmiş olan bu kurum tamamıyla siyasetin kontrolü altına alınarak bütün bu özelliklerden mahrum bırakılmıştır ve böylece de bilimin odak kuruluşu olmaktan çıkmıştır.

Bu kurumun kuruluşundan beri çıkan bir dergisi var. Bizim dönemimizde, 90'lı yıllarda o dergiyi çağdaş normlara kavuşturduk.

Orta öğrenim dönemimde Samsun oldukça küçük ve hoş bir kentti; ancak henüz toplu taşıma araçları yoktu. Dolayısıyla oldukça uzun sayılabilecek bir mesafeyi yayan gider gelirdik. Yolumuzun üzerinde MEB yayın evi vardı. O yayın evine her okul dönüşü mutlaka uğrardım. Bu sayede 10'lu yaşlarda Platon'dan Rousso'ya, Voltaire'e, Poincare'ye pek çok antik ve aydınlanma filozof ve bilim insanları ile tanışma şansını buldum. Bir gün elime fırsat geçerse bunun benzerini yapabilir miyim hayalini kurardım hep. Yıllar sonra TÜBİTAK yönetiminde görev almamla böyle bir fırsatın doğduğunu hemen anladım. Hızla TÜBİTAK popüler bilim kitaplarını çıkarmaya başladık. Bu kitaplarla bilimin tabiatı gereği tamamıyla özerk ve bağımsız bir yapılanma ve yaklaşımla en son bilimsel gelişmeleri popüler bir dille anlatan kitaplar aracılığıyla Türk halkına duyurmaya başladık. Repertuarımızda ideoloji, önyargı ve dogmaya yer yoktu; yalnızca evrensel çağdaş bir bilim vardı. Bir gün değerli bir dostum Hirsch'in daha önce basılmış anılarını getirdi. Kitap bir zamanlar Türk Hukuk Derneği tarafından sınırlı sayıda basılmıştı ve artık piyasada bulunmuyordu. İlk bakışta programa doğrudan uymaz gibi görünse de, Atatürk devrimlerinin bu önemli aktörünün Türk okuyucusuna ulaştırılmasını bir görev bilerek bu değerli eseri popüler bilim kitapları serimizde bastırdık. Yaşar Karayalçın hocamız Türk Hukuk Derneği'nin emekli başkanıydı. İlk baskısı onun zamanında yapılmış. Yayın haklarını ondan aldık. Hukuk bir ülkenin omurgasıdır. Diğer omurga da etik ve ahlak. Bu omurgalar olmazsa bir toplumda hiçbir şey doğru dürüst yürümez. Biz tüm çalışmalarımızda doğru ve dürüst olmayı temel ilke edindik ve bunun kamuoyunda bu şekilde kabulünü de kararlı duruşumuzla sağladığımızı düşünüyorum. Çünkü bilim evrenin işleyişine ve yapısına ilişkin doğru bilgiler kümesidir. Dolayısı ile bu bilgiler sadece akıl yürütmeyle çıkarsanan bilgiler değil, gözlem ve deneyle toplanmış, test edilmiş, sınanmış ancak gözlem ve deneyle yanlışlanabilecek bilgiler kümesidir. Bizim objektif yayın programımız içinde kozmolojiden evrim teorisine, bilim tarihine ve hukuka kadar her konuya yer vardı.

8. Bilimde sansür

2003' ten beri pek çok kereler yazıp söylediğim gibi ve pek çok aydınlık kafalı insanın da yazdığı gibi, meseleyi yalnızca Bilim Teknik Dergisi kapsamında 15 sayfalık evrim yazısını sansürlemek olarak görmek kısır bir bakış olur; büyük resme bakmak onu görmek gerek. Mayıs 2003'te başlayıp 2004'ün Ocak ortasında tamamlanmış olan TÜBİTAK operasyonuna global olarak bakmak lazım. Bu ağaçlara odaklanıp ormanı görememek demektir. Bugün bu Darwin Özel sayısı üzerinde yapılan tartışma ağaca bakmaktır. Ben Türk aydınlarını ormana bakmaya davet ediyorum. Bunu neden yapalım ki, hala umut var mı, diyenler kuşkusuz olacaktır. İnsan yaşadığı sürece umut hep vardır. Hep beraber aydınlık bir geleceğe umutla bakmak istiyoruz.

Bilim ve Ütopya: Bilim kurulunun seçtiği bir başkanın makamına seçilmemiş biri atanır. Birileri bu görevi bir bilim adamı sıfatıyla kabul ediyor. Sizce bu

TÜBİTAK Yönetimi Bilimi Yasaklamıştır! TÜBİTAK Yönetimini İstifaya Çağırıyoruz!

Bilim ve Ütopya
AYLIK BİLİM, KÜLTÜR VE POLİTİKA DERGİSİ

Charles Darwin'in doğumunun 200., "Türlerin Kökeni" adlı başyapıtının yayımlanmasının 150. yıldönümünde, UNESCO'nun "Darwin Yılı" olarak ilan ettiği 2009 yılında, TÜBİTAK Darwin'i sansürledi. TÜBİTAK'ın kurulduğu 1963 yılından beri yayın hayatını sürdüren Bilim ve Teknik dergisine, Mart 2009 sayısının basım aşamasında müdahale edilerek, Darwin'e ilişkin bütün yazılar dergiden çıkarıldı ve derginin kapak konusu değiştirildi.

Bu, ülkemiz adına ve bilim topluluğumuz açısından Cumhuriyet tarihimiz boyunca yaşadığımız en YÜZ KIZARTICI olaylardan birdir. Ülkemizde bilimin geliştirilmesi ile görevli bir bilim kuruluşu, temel görevi gençler arasında bilimsel düşüncenin yaygınlaştırılması olan dergisinde, Ortaçağ'a özgürlük tanımak için bilimi yasaklıyor. Bu tutum, bütün bilim insanlarımızı, Vatikan'ın bile "Darwin" toplantısı düzenieme noktasına geldiği bir dönemde, uluslararası ortamlarda kendi meslektaşlarının karşısında hiç hak etmedikleri bir biçimde boynu eğik bırakacak bir tutumdur. Bundan daha da yüz kızartıcı ola-

davranış bir bilim adamına yakışır mı?

Öncelikle bilim camiasına bu kadar tepkisiz kalmak elbette yakışmazdı. Şu aşamada, şu küçücük olay bağlamında verdiği tepkilerin bir benzerini veya küsuratını işin başında verseydi belki bu noktalara gelinmezdi (burada bilimi sansür etmeye küçük demiyorum; onun arkasındaki iç idari hesaplaşmaya küçük diyorum). Türk camiasında birkaç köşe yazarı ve (dosyaları çocuklarıma onur belgesi olarak miras bırakacağım ve) değerli bilim adamı arkadaşım Celal Şengör başını belaya sokmak uğruna köşesinden bana destek verdi. Bizden her zaman tarafsız ve adil ve hizmet gören üniversite meslektaşlarımızın hemen hepsi sessiz kalmayı kendilerince uygun görmüşlerdir. Madalyonun öbür tarafında da bu siyasallaşma sürecinin aktif katılımcıları, yani söylediğiniz bağlamda yerimizi alanlar var. Bunun hukuken ne denli tartışmalı olduğu bir yana, herhangi bir etik ilkesi de bağdaşır olduğunu söylemek herhalde mümkün değildir.

Ben inanıyorum ki bazı kişiler makamlara, bazı makamlar da kişilere şeref verirler. Ben bilimsel muktesebatım itibarıyla oturduğum koltukta şeref verdiğini düşünen insanlardanım. Bu tevazu limitini biraz zorlasa da bunun doğru olduğunu biliyorum. Bazı insanlar salt talimat verirler, bazıları da makamları eşitler arasında koordinasyon yeri olarak görür ve herkes kadar ve herkesle birlikte de işin içine girerler. Ben işi yaptırmak kadar, belki de daha çok doğrudan iş yapmaya özen gösterdim. Çok elit, işinin ehli, düzgün insanlardan oluşan bir ekibimiz olduğu için, bu yaklaşımımdan da hiç bir rahatsızlık duymadım.

Bilim ve Ütopya: Siz kendinizden önce Türk bilim adamlarının Türkiye'ye katkılarını anlattınız. Erdal İnönü'leri, Feza Gürsey'leri. Onlar halkı aydınlatmak ve bilinçlendirmek istiyorlardı. AKP Türk halkının aydınlanmasından, bilinçlenmesinden mi korkuyor?

Ben bu siyasi konuları çok fazla bildiğimi söyleyemem. Bildiğim bir şey varsa, bilim doğruluktur, bilim aydınlıktır. Ayrıca bilim güçtür; bilim uyanıklıktır. Yani bilimsel bilgiyle donatılmış insanlar uyanık insanlardır. Her şeyi akıl süzgecinden geçiren, körü körüne inanmayan akılcı insanlardır; dolayısı ile kolayca aldatılamaz ve yönlendirilemezler. Demek ki evrensel anlamdaki demokrasi için de bilim lazımdır. Bilimsel aydınlanmayla bilgilenmiş insanları küçük menfaatlerle doğru yoldan çeviremezsiniz. Onlar vicdanlarıyla akılları arasındadırlar, vicdanlarıyla cepleri arasında değil. Aklıyla doğruyu değerlendirip vicdanlarıyla insanlara sevgiyle yaklaşmayı bilirler."ben bir çuval kömür alayım da ülkeme ne olursa olsun" diye düşünmezler. Dolayısıyla bilimsel bilginin aydınlığını kesersseniz toplumu kolay kontrol edilir hale getirirsiniz.

Darwin de bu bilimsel paketin içinde. Bir Kopernik Devrimi vardır ki bilimsel devrimin simgesidir. Devrim yapan kitabı ancak 1543 yılında basılmıştır. Herhalde zulüm göreceği korkusuyla kitabın basımını 20 yıl geciktirmiştir. Tarihin en büyük keşiflerinden biri olan, yeni bir çığır açan bilimsel devrimi başlatan bu kitabın arkadaşı ve yayıncısı Osiander tarafından yazıldığı sanılan önsözünde özür dileme anlamda, küçülten bir ifade de vardır." Bu sadece bir modeldir aslında diyor. Ben böyle düşünüyorum ama herkes de böyle inanmak zorunda değildir.

cak tek şey, bu durumun kabullenilerek TÜBİTAK yönetiminin görevine devam etmesi olacaktır.

Bizim Cumhuriyetimiz, bilimi kendine temel alarak kurulmuş bir cumhuriyettir. Cahit Arf'ların ve Erdal İnönü'lerin kurduğu TÜBİTAK, ülkemizin bilim gücünün inşasına ve yetenekli gençlerin bilim gücümüze dahil edilmesine çok önemli katkılarda bulunmuş bir kuruluşumuzdur. TÜBİTAK, Atatürk dönemin bilimsel atılımının 1960'lar sonrasında sürdürülmesinde bir köprü işlevi görmüştür. Bugün böyle bir geçmişe sahip bu bilim kuruluşumuzda bilimden vazgeçmek demek, Cumhuriyetimizi toptan Ortaçağ'a teslim etmek demektir. Üstelik biz, kendi Ortaçağı'nda, Türk-İslam coğrafyasında her alanda bilimsel gelişmelere imza atarak yarattığı birikimle Batı Rönesansına temel oluşturmuş bir geçmişten geliyoruz. Biruni'ler, Câhızlar, İhvan-ı Safâ'lar, İbn Tufeyller, evrim kavramını, geçmişten de devraldıkları birikimle keşfetmiş ve Darwin'in düşünsel öncüllerini oluşturmuşlardır. ABD içindeki odaklardan dünyaya yayılan Darwin sansürünün, ülkemizde bilimi teslim ettiği Ortaçağ da, aslında Vatikan'ın Ortaçağı'dır. Üstelik Vatikan'ın Darwin toplantısı düzenlediği bir yılda, Vatikan'dan da daha Vatikancı olarak.

Ülkemizdeki tüm üniversiteler, bütün bilim kuruluşlarımız ve tek tek her bilim insanımız, TÜBİTAK'ın bu sansürüne karşı çıkarak bilimi savunmak göreviyle karşı karşıyadır. Biliml üretmek, öğretmek, uygulamak ve geliştirmekle

Cumhuriyet irdi"

15.03.2009

İstifa çağrısına destek artıyor

Bilim ve Ütopya dergisinin başlattığı TÜBİTAK yönetimine istifa çağrısına bilim insanları, sendika başkanları ve eğitimcilerin desteği çığ gibi büyüyor. İstifa çağrısında yüz kızartıcı sansürün ardından TÜBİTAK yönetiminin göreve devam etmesinin kabul edilemeyeceği belirtiliyor. Aralarında çok sayıda bilim insanı, akademisyen ve eğitimcilerin bulunduğu 84 kişinin destek verdiği istifa çağrısında sansürün iktidarın bilime müdahalesinin vardığı son nokta olduğu ifade edilerek, "Bu durumun ilk sorumlusu AKP hükümetidir" deniliyor.

Herkes istediğine inanır." Korkularında, kaygılarında ne kadar haklı olduğunu onun fikrini dünya çapında bir misyoner olarak dolaşarak yaymaya çalışan Giordano Bruno'nun başına gelenler kanılıyor. Bruno engizisyonun ağır işkencelerden sonra 1 Şubat 1600 Şubatında Roma'da yakılarak katlediliyor. Devrimin temel öğesi dünya merkezli bir evren modelinden güneş merkezli bir evren modeline geçiş. İnsan artık evrenin merkezi olmaktan çıkıyor. Kopernik'in evrenin yapısına ilişkin başlattığı ilk adım Galileo'dan Newton'a kadar 150 yıllık süreçte dünya üstündeki cisimlerin hareketini ve gök cisimlerinin hareketlerini belirleyen bilimsel kanunlar geliştiriliyor. Şimdi diyebilirsiniz ki bunu bilse ne olur bilmese ne olur? Bilmese de olur tabi. Vücudundaki her 10 kiloya karşılık 10 üzeri 27 atom olduğunu da bilmese olur. Evrenin ışık hızıyla genişlemekte olan bir yapı olduğunu da bilmese olur, evrenin 13,7 milyar yıl önce büyük bir patlamayla oluştuğunu bilmese de olur. Dünyanın 4,5 milyar yıl önce oluştuğunu bu güneş sisteminiyle beraber insan ve insansıların atalarının dünya üzerinde 1,5 milyar yıl önce yürümeye başladığını da bilmese olur. O zaman hiçbir şey bilmese de olur, sadece günlük hayatında karınlarını doyurup, akşamları da TV karşısında uyuşturulan yaratıklar haline gelebilir. Ama insan bu değil ki. Yenidünya düzeninde uyutma yönteminiyle insanlar bütün bunlara aldırmaz, bilmek istemez hale getirilmeye çalışılıyor. Bunda kuşkusuz kitlelerin suçu yok. Siz halka bu bilgileri sunacaksınız. Bunları hiçbir şey değilse insanın doğadaki en gelişmiş bir varlık olduğunu düşünerek vermemiz lazım. Bu denli derin bilgilerle donanmış sürekli aklını kullanan akılcılığa her zaman başvuran insanın çok kolay kandırılamayan, yönetilemeyen bir unsur olduğunu göz ardı etmemek gerek. Demokrasi, bir toplumu bu toplum tarafından devredilen yetkilerle onlar adına yönetmekse bu toplumu oluşturan bireyleri bazen dur diyebilme bağlamında hak sahibi olarak da görmek için bilime ihtiyaç vardır.

Bu birinci adımından sonraki en büyük ikinci adım, tabi bu cansız evrene yönelik gelişmeydi, bu Kopernik devrimi doğanın işleyişini, adımlardan biri de canlı evrene ilişkin Darwin'in devrimidir. Darwin'in de Kopernik'e benzeyen bir ikilemi var. O da Beagle gemisi ile yaptığı büyük geziden toparladığı malzemeleri bilim ahlakına sahip olan bir insan olarak binlerce on binlerce kez sınama deneme gibi bir çaba içine girmesi. Farkında ne kadar büyük radikal o zamana kadar alışılmış olan bilimsel paradigmanın Kopernik gibi 20 sene keşfinin üzerinde oturduktan sonra 1859' da türlerin kökeni üzerine olan eserini yayımlıyor.

Darwin günümüzün popüler söylemiyle bilimsel bir paradigma kurdu denilebilir mi denilemez mi? Bilimsel bilgi gözlemle deneyle toparlanıp sistematize edilir. Kendi içinde bir bütünsel ve mantıksal tutarlılık içine konulur. Gözlem ve deneyle doğruluğu sınanır da sınanır. Ancak yine gözlem ve deneyle yanlışlanabilecek bir niteliğe sahipse bilimsel bilgi olur. Darwin zamanında bugünkü bilim ve teknolojik olanaklara sahip olmadığı için fikrinin tam bir bilimsel teori niteliği kazandığı söylenemez. Şimdi günümüz perspektifinden bakıldığında, "gözlem ve deneyle sağlanmış bilgilerin belli bir mantık ve bütünsellik çerçevesinde bir araya konmuş, sürekli sınanmış ve bilimsel olarak yanlışlanabilir nitelikte olduğu söylenebilir mi?

görevli bilim kuruluşlarında, bilimin mi, yoksa bilim dışının mı esas alınacağı diye bir seçim söz konusu değildir. Bilim kuruluşlarımızda, "demokrasi" adına, bilime ve bilim dışına eşit muamele yapma hakkı yoktur. Bilim insanlarımızın önünde eğileceği tek şey, hakikattir. Bilim, ülkemizin ve ulusumuzun geleceğini kurmada en önemli aracımızdır. Bilimden vazgeçmek demek, bir geleceğe sahip olmaktan vazgeçmek demektir. Bu nedenle, biz, tüm bilim insanlarımızı, üniversite rektör, dekan ve senatolarını, bilim kuruluşlarımızın yönetim ve bilim kurullarını, bilim adına göreve, bilimi savunmaya davet ediyoruz.

Ortaçağ adına bilimi yasaklayan bir anlayışın, bir bilim kuruluşumuzun yönetiminde bir gün bile daha fazla kalmasına izin verilemez. Uygulanan sansürde ve bu sansürü uygulayanların TÜBİTAK yönetimine getirilmesinde dolaysız ya da dolaylı sorumluluğu

Milliyet
BASINDA GÖVK
ERDOĞAN KONUŞUYOR
VE RAKAMLAR KONUŞUYOR
Bilime sansürü dünya ayıplıyor

olanları, kendilerini hâlâ bilim safında görüyorlarsa, ulusumuzdan ve bilim topluluğumuzdan derhal özür dilemeye çağırıyoruz. Bizlerin, bilim adına bu sorunun sonuna kadar takipçisi olacağımızı bütün Türkiye ve dünya kamuoyuna ilan ederiz.

Prof. Dr. Semih Koray (Bilim ve Ütopya Kooperatifi Başkanı), Prof. Dr. Alpaslan Işıklı (TÜMÖD Genel Başkanı), Gani Bayer (Bilim ve Ütopya Dergisi Genel Yayın Yönetmeni), Refik Saydam (MÜZED Genel Başkanı), Yüksel Adıbelli (Eğitim-İş Genel Başkanı), Şenal Sarıhan (Cumhuriyet Kadınları Derneği), Prof. Dr. Naki Selmanpakoğlu (Hacı Bektaş Eğitim ve Kültür Derneği), Osman Yılmaz (TGB Genel Başkanı), Suay Karaman (ADD Genel Sekereteri), Osman Azmi Barut (Yüksek Kimyager, Akademisyen, Eğitimci- Türk Fizik Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyesi), Prof. Dr. Aykut Kence, Prof. Dr. Sina Akşin, Prof. Dr. Işık Bökesoy, Prof. Dr.

Bunun bilimsel bir teori olduğunun kanıtı dünyada şu aşamada bu konudaki bilimsel üretim frekansı çok yüksek oluşundan görülebilir. Darwin ve evrim konusunda yayınlanmış yıllık uluslararası bilimsel makale I sayısı 25 bin civarında. Dünyanın en seçkin bilim kurumlarında hakkında yılda 25 bin makale yazılan bir konuyu "yüzyıl önce ölmüş adamın geliştirdiği bir teori" diye küçümsemeye çalışmak doğru bir davranış değildir. Hem bunun sansür olduğunu kabul edeceksiniz hem de bunu bu şekilde gerekçelendirmeye çalışacaksınız. Ne yaparsanız yapın Darwin'in teorisi bilimsel bir teoridir. Yani bir takım kişilerin yakıştırmalarıyla "alt tarafı teori" denen şeylerden değildir.

Şimdi evren anlayışımıza yönelik elimizde başka neler var, onları kısaca özetleyelim. Darwin'den 20–30 sene sonra Maxwell'in elektromanyetik teorisi ortaya çıkıyor. İlk birleşik alan teorisi olan bu teori manyetizma ile elektriği birleştiriyor. 1900'lerin başında ise Einstein'ın özel görelilik teorisi istatistik-mekanik ve kuantum teorisi ile ilgili ilk adımlarını ve Einstein'ın 1917'de getirdiği makro evreni anlayan genel görelilik teorisini görüyoruz. Einstein'ın bu zor teorisinin kabulü 1920'li yıllarda güneş tutulması sırasında yapılan Merkür gezegeninin yörüngesindeki ufak bir sapmanın doğru bir biçimde hesaplanması (ki Newton mekaniği ile açıklanamıyordu bu sapma) ve gözlemle uyuşmasından sonra bir teori olarak kabul edilmiştir. Doğrudur, sadece akıl yürütmeyle ortaya çıkmıştı; fakat deney ve gözlemle doğrulandı. Bugünkü bilimsel paradigmamızı özetleyelim: Makro evrenle 10 üzeri 30 cm arası ile 10 üzeri eksi 20 cm arasındaki mikro evrenin tümünü doğru bir şekilde açıklayan kuantum alan teorisinden (standart model) genel çekim teorisine kadar uzanan bir bilimsel paradigmamız var. Bu cansız evrenin paradigmasıdır. Canlılar evrenini açıklayan evrim teorisi de Darwin'le başlayıp ondan sonra binlerce on binlerce kez incelenmiş, test edilmiş, iyileştirilmiş ve bugüne taşınmıştır. O halde aşağı yukarı 200 yıl öncesi düşleyemeyeceğimiz kadar, parçası olduğumuz evrene ilişkin, bütün bilgilere sahibiz. Türkiye'ye düşen bu bilim yarışında hızla ön sıralarda yer almak ve buna katkı yapmaya ve bir takım özgün bilgiler üretmeye başlamaktır.

Bu neden gereklidir? Unutmayalım ki bir kilo uydunun fiyatı 100 bin dolar, bir kilo klasik makinenin, otomobilin fiyatı 10 dolar. Aradaki fark bu o uydudaki en son üst düzey teknolojinin içine girmiş olan bilimsel bilgiyi geliştiren AR-GE harcamalarını dolaylı olarak karşılamak, finanse etmek için ödenmektedir. O halde biz ya onların hurdaya çıkaracakları teknolojileri, demir-çelik, otomobil gibi transfer edip neredeyse sıfır katma değerle bunları üretip pazarlarız. Böylece Türkiye'yi de çevresel ekolojik bağlamda bir takım potansiyel felaketlere de maruz bırakırız. Ya da en ön cephede yeni bilgileri üretmek ve bunların patent haklarına sahip olarak bunların ihracatı ile ülkemize katma değer yaratmak yolunda yeni bir strateji belirleriz. O noktaya ulaşmak her halde o kadar kolay değil. Ancak Finlandiya örneğine bakıldığında bunun hiç de olanak dışı olmadığını görürüz. Finlandiya bugünkü geldiği noktayla bu dediğimi kanıtlayan en iyi örnektir. Burada en büyük görev üniversitelere ve TÜBİTAK gibi kurumlara düşmektedir.

Recep Akdur, Prof. Dr. Ali Nihat Bozcuk, Prof. Dr. Şevket Ruacan, Prof. Dr. Vedat Bulut, Prof. Dr. Yaman Örs, Prof. Dr. Timur Karaçay, Prof. Dr. Berna Alpagut, Prof. Dr. Kürşat Yıldız, Prof. Dr. İclal Ergenç, Prof. Dr. Erbil Gözükırmızı, Prof. Dr. Ferit Pehlivan, Prof. Dr. Nuri Akkas, Prof. Dr. Osman Yavuz Ataman, Prof. Dr. Mehmet Melli, Prof. Dr. Erendiz Atasü, Prof. Dr. Alkan Soyak, Prof. Dr. Atıl Bulu, Prof. Dr. Ayşe Kars, Prof. Dr. Osman Şadi Yenen, Prof. Dr. Gulay Ozcengiz, Prof. Dr. Kayhan Kantarlı, Prof. Dr. Cengiz Yalçın, Prof. Dr. Tolga Yarman, Prof. Dr.Yıldırım B. Doğan, Prof. Dr. Zerrin Bayrakdar, Prof. Dr. Hayal Özkılıç, Prof. Dr. Zühre Şentürk, Prof. Dr. Ferhan Sağın, Prof. Dr. Süleyman Bozdemir, Prof. Dr. Can Ayday, Prof. Dr. Gürel Nişli, Doç. Dr. Çağatay Keskinok, Doç. Dr. Melek Diker Yücel, Doç. Dr. Cüneyt Akalın, Doç. Dr. Hakan Mıhcı, Doç. Dr. Yeşim Fazlıoğlu, Doç. Dr. A. Osman Gürel, Yrd. Doç. Dr. Vakur Kayador, Yrd. Doç. Dr. Gürsen Topses, Yrd. Doç. Dr. Selçuk İşsever, Dr. İ. Arda Odabaşı, Dr. Behçet Atlı, Dr. Hüsnü Bozkurt, Dr. Levent Seçkin, Dr. M Tanju Topçu, Dr. Nihal Bilgili, Dr. Hüseyin İçen, Dr. Ahmet Baksan, Dr. Filiz Karadaş, Dr. Çelikcan Yaman, Dr. Cumhur Ersoy, Gökhan Sayram (M.D. Psikiyatr, Avustralya), Bertan Onaran, Zeki Sarıhan, Yıldırım Koç, Feyziye Özberk, Celal İlhan (Öykü Yazarı), Erdal Akas, Umut Akas, Yılmaz Akkılıç, Tolga Kagan Onder (Makine Muhendisi), Cihat Altunyuva (Emekli Öğretmen), Kemal Kılıç, Tuba Çakır (Galatasaray Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi), Ahmet Özcan, Feyzullah Öztürk (Ekonomist), Müşra Zeren (Ege Üniversitesi- Biyomühendislik Öğrencisi), Aslı Tamer Vestlund, Selçuk Uçal, Abdullah Nihat, Yılmaz (Yazar- Londra), Ece Clarke (Ressam), Merve Aygin (Yazilim Muhendisi, Ingiltere)

ankara kulisi

IŞIK KANSU

Cumhuriyet

Yasak Bilim

23.03.2009

Bilim ve Ütopya Genel Yayın Yönetmeni **Gani Bayer** diyor ki:

"Son olaylar ile birlikte toplumumuz yoğun bir şekilde Darwin'i tartışmaya başladı: Bilim ve Ütopya olarak mart sayımızı 'İslamın Darwinleri'ne ayırmıştık. İslam adına Darwin'le savaş açanların aslında kendi geçmişlerine savaş açtığını, kendi geçmişlerinde ilerlemeden, bilimden yana ne kadar iyi nokta varsa bununla savaştığını ortaya koymaya ve halkımızın duygularını sömürmelerine bu yolla engel olmaya çalıştık. Hıristiyan dünyası ortaçağı yaşarken İslam dünyası İbni Sinaları, Cahizlan, İbni Haldunlan ile insanlığın bilgi birikimine büyük katkılar sunmuşlardır. Bugün din adına bilime savaş açanlar aşlında geçmisteki bu birikime savaş açıyorlar."

Bilim ve Ütopya ailesi evrimin anlaşılmasına katkı vermeye kararlı gözüyor. Evrim konulu makale yarışması açacak, Ankara'da bir günlük evrim sempozyumu düzenleyecek, ayrıca bu ay sonunda Ankara Kitap Fuarı'nda bilim insanlarının katılacağı *"TÜBİTAK, Bilim ve Evrim"* konulu bir açık oturum düzenleyecekmiş.

Eh, bilimle uğraşması gereken TÜBİTAK bilimi yasaklarsa iş başa düşüyor doğal olarak...

Dr. Doğu PERİNÇEK
İşçi Partisi Genel Başkanı

İslam'ın Darwinleri vardı*

• Peki bugün bin yıl sonra İslâmcıların nesi var? Sadece yobazları!

• Bu nedenle İslâm'ın uygarlık tarihini devrimciler araştırıyor.

• Batı batarken yobaz, Batı'ya daha çok bağlanıyor.

• Devrimci ise, yükselen Asya uygarlığının ön cephesinde.

İslamcıların nesi var?

Bilim ve Ütopya dergisi, sanki başımıza gelecekleri bilmiş, Mart sayısındaki kapak başlığı: "İslâm'ın Darwinleri".

Evet, bir zamanlar İslâm'ın Darwinleri vardı, Câhız'lar, Birûnî'ler, İbn Tufeyl'ler, El Maksidi'ler, El Zencâni'ler, Kınalızâde Ali Efendiler ve diğerleri... 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15. yüzyıllardan söz ediyoruz. Peki bugün, bin yıl sonra İslâmcıların nesi var? Sadece yobazları...

Ya TÜBİTAK'ın nesi var?

Artık TÜBİTAK'ta kendisinden yobazlarıyla söz ettiriyor. TÜBİTAK'ın Bilim ve Teknik sayısı, Mart sayısında Darwin sansürlü çıkarken, Bilim ve Ütopya dergisi İslâm'ın Darwinleri'ni anlatıyor.

İslâm'ın Darwinleri'ni İslâmcıların incelemesi, yazması, işlemesi beklenirdi değil mi?; Öyle olmuyor. İslâmcılar uygarlık kapısını kapamışlar; İslâm tarihini yobazlık tarihine indirgemişler. Hazretî Muhammed'in önderlik ettiği o büyük uygarlık devrimine sırtlarını dönmüşler. Bin yıl önce cebirin, logaritmanın, kimyanın, tarih felsefesinin ve sosyolojinin temellerini atan İslâm uygarlığının bilim adamları yok onların gündeminde. Yalnız hurafeler var; yalnız gösterişler ve merasimler var; yalnız fitne ve fesat var; yalnız yiyicilik var. Parmakları pergel tutmuyor artık; parmakları 50 milyarlık pırlanta yüzükler taşıyorlar.

Devrimcilerin nesi var?

Bilim ve Ütopya, uzun yıllardan beri çok önemli bir iş yapıyor. İslâm-Türk uygarlıklarının bilim birikimini söz yerindeyse yeniden keşfediyor ve yayımlıyor. Bakıyorum, çevremde birçok dostumun en çok ilgi duyduğu sayılar, bu konuyu işleyenler. Büyük bir merakla okuyoruz, inceliyoruz, tartışıyoruz. Hem de büyük mutluluklar yaşayarak; doyulmaz tatlar alarak.

Size de önerim: Halen bayilerde bulunan "İslâm'ın Darwinleri" sayısını mutlaka okuyun ve okutun. Bilim ve Ütopya'nın Şubat ayında çıkan sayısı da, Darwin'in katkılarını işliyor.

Kaynak Yayınları da bu çabaya katıldı. "Bilimin Türk-İslâm Kaynakları" dizisinde, birbiri ardı sıra çok aydınlatıcı kitaplar yayımladı. Haider Bammate'nin "İslâm'ın İnsanlık Kültürüne Katkısı", çok özlü bir araştırma. Değerli bilim adamımız Yavuz Unat'ın "Tarih Boyunca Türklerde Gökbilim", Türklerin katkılarını özgün kaynaklarıyla anlatıyor. Sigrid Hune'nin "Batı'yı Aydınlatan Doğu Güneşi"ni kardeşim Işık Soner çevirirken anlatıyor ve beni heyecanlandırıyordu. 486 sayfayı gözünüzde büyütmeyin; bir solukta zevkle okunuyor. En son Károly Kös namlı Macar'ın "Bizans'tan Osmanlı'ya İstanbul Mimarisinin Doğu Kökeni" adlı kitabını cezaevi arabasının sallantılarında İstanbul'a gidip gelirken okudum. Sallantıdan satırları düzgün çizemiyordum. Altı çizilecek, not düşülecek o kadar bilgi var ki. Birçok yerleşmiş yanlışımı düzeltti bu Kâroly Kös. Ayasofya'yı ve İstanbul camilerini ondan okudum. Yaman bir Macar aydını. Hayatı da hayranlık uyandırıyor. Gerçek aşkı olanlar, hiçbir zaman eğilip bükülmüyor.

Uygarlık ikliminde kim var?

Soruyorum: Kimler buluyor, yayımlıyor, okuyor, tartışıyor bu kitapları? İslâmcılar mı, tarikatçılar mı, cemaatler mi? Onlara uygarlık ikliminde, bilim coğrafyalarında rastlanmıyor. Ezberlerden, hurafe ve mucizelerden beyinler sulanmış. İslâm'ın uygarlık çağında bilime katkılarıyla uğraşanlar, yine devrimciler, bilimi rehber alanlar. İslâm'ın uygarlık mirası, bugün kendisine İslâmcıyım diyenlere ait değil. İslâmcılar, tarihte ne kadar yobazlıklar var, onlara bağlanıyor; onlara yaslanıyorlar. Bilim bikrimi, her çağda devrimcilerin birikimi oluyor. Prof. Dr. Ali Demirsoy'u Bilim ve Ütopya'nın Şubat sayısında okuyunuz, evrim kuramını kim anlar, kim anlayamaz? Bugün bilim adamı, bir hücreyi alıp klonluyor, ondan koyun yapıyor; yobaz ise Darwin'e küfretmekle görevli. Darwin'e gözüdönmüş gergedan gibi tos vuranlar, yalnız İslâm'ın uygarlık birikimine değil, islâm'a inanan halkların geleceğine de düşmandırlar. Yobazın tarihi, yobazlığın tarihidir. Uygarlık yaratanların tarihi, uygarlıkların tarihidir.

O nedenle "İslâm'ın Darwinleri" de bugün devrimcilerin mirasıdır.

Batan Batı'nın köleleri

AKP'nin dağarcığına bakınız, orada "İslâm'ın Darwinleri" yok; yalnız yobazlık var; önyargı var; entrika var; hile ve desise var. Hem de hangi zamanda?

Atlantik uygarlığının sonuna geldik. Batı batıyor. Uygarlığın merkezi, yeniden Asya'ya kayıyor. Ne beklenir? İslâmcılar, yüzlerini Asya'ya çevirir diye umarsınız değil mi? Hayır, onlar Türkiye'nin en katı, en taşlaşmış Batıcılarıdır. Haçlı İrtica'nın mensuplarıdır onlar! Batı emperyalizmine kölece bağlanmışlardır.

Onların tarikatları, cemaatleri ancak ABD emperyalizminin, AB emperyalizminin silahlı gücüyle var olabilir. Irak'taki ABD işgalcisine, Filistin'deki İsrail işgalcisine göbekten bağlanmışlardır. Son iki yüzyılın Türkiye tarihinin özeti budur.

Yükselen Doğu'nun devrim gönüllüleri

Bilim eri, devrim eridir. Hakikat aşığı, her zaman devrim gönüllüsüdür.

Her şey zamanın içindedir. Uygarlılar da. "İbn Haldun'da Uygarlıkların Yükselişi ve Çöküşü"nü okuyunuz; Turan Dursun ve Ümit Hassan'ın kalemlerinden. İslâm uygarlığının serüvenini de, tarihsellikle anlayabilirsiniz. İnsanlığın büyük tecrübe derslerini, ister İbn Haldun'dan öğrenin, ister Darwin'den, ister Marx'tan: Yobazlığın yarını yoktur.

Bilim ve Ütopya dergisine ve Kaynak Yayınları'na yürekten teşekkürler; bize uygarlık tarihimizi öğretiyorlar.

Bilim gönüllülerine öneri: İslâmcılıkla aldatılan kardeşlerimize, İslâm'ın uygarlık tarihini taşıyalım.

İslâm da tarihseldir; böyle bakarsanız uygarlık birikimini görürsünüz.

* Aydınlık, Başyazı, Sayı 1131 , 22 Mart 2009

Prof. Dr. Semih KORAY
BİLKOOP Başkanı

TÜBİTAK, bilim ve Darwin

Bugün Darwin'e ve bilime karşı yürütülen savaşta kullanılan araçların patenti de, aslında bizim İslamcılarımıza ait değildir. Bunların patenti, ülkemize "Ilımlı İslam" elbisesini biçen, Türkiye'ye yönelik programının temeline Kemalist Devrim'in tasfiyesini oturtan ABD ve Batı emperyalizmine aittir.

AKP iktidarı altında bilime yönelen saldırılar, geçen ay TÜBİTAK'ın Darwin'e sansür uygulamasıyla doruk noktasına vardı. Temel görevi ülkemizde bilimi geliştirmek olan bir kuruluş, Başbakanlığa bağlanınca, artık bilimi yasaklamaya başlıyor. Bilim ve Ütopya Kooperatifi olarak, çok sayıda bilim insanı ve kuruluşla birlikte yaptığımız ortak açıklamada, bu sansürü, Cumhuriyet tarihi boyunca yaşadığımız en yüz kızartıcı olaylardan biri olarak nitelemiş ve bundan daha yüz kızartıcı olabilecek tek şeyin, bu durumun kabullenilerek, TÜBİTAK yönetiminin görevine devam etmesi olduğunu belirtmiştik. Bu yüz kızartıcılık sıralamasını yaparken, TÜBİTAK yönetiminin, yurt içi ve yurt dışından gelen tepkiler karşısında kendi sorumluluğunu örtbas etmek için, suçu hemen yalanlanan sanal bir senaryoyla bir çalışanının üstüne atmaya çalışabileceğini, doğrusu hiç hesaba katmamıştık. Öyle anlaşılıyor ki, bir kez bilimden vazgeçilince, gerçeğe ve insana olan saygı da yitiriliyor.

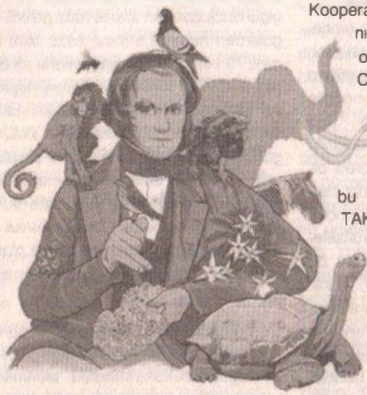

> Türk-İslam Ortaçağı, uygarlığın yükseldiği aydınlık bir dönemdir. Karanlık olan, Batı'nın, Vatikan'ın Ortaçağı'dır.

Yobazlık, İslam'ın aydınlık geçmişini de karartıyor

Bilime sansürün tarih boyunca yobazlığın en önemli göstergelerinden biri olduğuna hiç kuşku yoktur. Ama Darwin İslamcılık adına sansür edilince, bu açıdan daha da vahim bir durum ortaya çıkıyor. Çünkü burada yalnızca Bilimsel Devrim'in Darwin'i değil, İslam'ın Darwinleri de inkar edilmektedir. Darwin'in Evrim Kuramı'nın düşünsel öncüllerini oluşturanlar, Bilim ve Ütopya'nın geçen sayısında ayrıntılı biçimde ele alındığı gibi, İslam'ın yükseliş döneminin bilginleridir: Câhız'lar, Biruni'ler, İbn Tufeyller ve diğerleridir. Türk-İslam Ortaçağı, uygarlığın yükseldiği aydınlık bir dönemdir. Karanlık olan, Batı'nın, Vatikan'ın Ortaçağı'dır. Bugünün Batı destekli İslamcılığı, bu karanlık Ortaçağ adına, İslam'ın da, Batı'nın da bütün insanlığa mal olmuş evrensel kazanımlarının üstünü örtmeye çabalıyor.

Bugün Darwin'e ve bilime karşı yürütülen savaşta kullanılan araçların patenti de, aslında bizim İslamcılarımıza ait değildir. Bunların patenti, ülkemize "Ilımlı İslam" elbisesini biçen, Türkiye'ye yönelik programının temeline Kemalist Devrim'in tasfiyesini oturtan ABD ve Batı emperyalizmine aittir. Emperyalizm altında bilim, kendi dar alanları içinde kalan uzmanların yürüttüğü, hayata dair genel çıkarımlar içermeyen, teknik nitelikte bir etkinliğe indirgenmeye çalışılmaktadır. Bilim artık insanlığın önünde yeni ufuklar açan devrimci niteliğinden arındırılmış, büyük ölçüde, yaşamın kıyısında "cürmü kadar yer yakan" bir unsur haline getirilmiştir. Yaşamın geniş alanları, bilimsel bulguların bağlayıcılığından "kurtarılıp", bilimden "özgürleştirilerek", yeniden bi-

lim dışının egemenliğine terk edilmiştir. Özetle, bilim "ehlileştirilerek", hayatta en gerçek yol gösterici olmaktan çıkarılmıştır. Bu ehlileştirme işleminde, yol göstericilik işlevi "para"ya yüklenerek, bilgi metalaştırılmıştır. Bunun sonucunda, artık bilimsel bulguların değer ölçütü, insanlığın önünü ne kadar açtıkları olmaktan çıkmış, kaç para ettiklerl haline gelmiştir. İşte bilim konusunda, emperyalizm ve Ortaçağ karanlığının üstünde anlaştıkları, Darwin'in nezdinde bilimin sansürünü besleyen zemin budur. Bu zemin, Aydınlanma'yı, acil bir ihtiyaç olarak yeniden bütün insanlığın gündemine getirmektedir.

Bilimsel gerçeklerin göreceliği ve bilimde kuramın yeri

Özel olarak Darwin'i, genel olarak da bilimi etkisizleştirmek amacıyla kullanılan söylemler arasında en yaygın olanları, bilimsel gerçeğin göreceli olması nedeniyle bağlayıcı olmadığı, bilimde bugün doğru sayılan bir kuramın yarın zaten geçersiz hale geleceği, bu nedenle bilimin tartışma ve eleştiriye açık çoğulcu bir tutumu benimsemesi gerektiği biçimindedir.

Burada bilimsel bilgilerin gerçeklikle olan ilişkisini bulanıklaştırabilmek amacıyla, görecelik ve kuram kavramları çarpıtılmaktadır. Bilimin gelişmesi, yani bilimin giderek gerçekliği görece daha iyi açıklar hale gelmesi bile, bilimsel bulguların dayanıksızlığının bir kanıtı gibi gösterilmeye, buradan hareketle, bilim adeta bir yazboz tahtasıymış gibi sunulmaya çalışılmaktadır. "Tartışma ve eleştiriye açık çoğulcu" tutum talebi ise, bilimsel yaklaşımların yanı sıra, bilim dışı yaklaşımlara da çoğulculuk gereği itibar edilmesi isteminden başka bir şey değildir. Bu söyleme göre, herkesin "kendi doğrusu" vardır ve bilime dayalı olsun veya olmasın, bunların hepsine "demokrasi adına eşit muamele" yapılmalıdır. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda bilim "dayatmacı" davranmaktan vazgeçmeli, bu husus "seçimin konusu" haline getirilmelidir.

Darwin'in bulguları "kuramsal" oldukları gerekçesiyle reddedilebiliyorsa, bütün bilimsel bilgiler aynı gerekçeyle reddedilebilir. Diğer bir deyişle, Darwin'in Evrim Kuramı'nın reddi, bilimin bir bütün olarak reddine eşdeğerdir.

Çağdaş bilimin iki temel unsuru vardır. Birincisi, bir bilginin doğruluğunun ölçütü, gerçeklikle sınamadır. İkincisi de, kuramsız bilim olmaz. "Kurmak" kökünden gelen kuram sözcüğü, dilimize, teorinin çok isabetli bir karşılığı olarak kazandırılmıştır. Çünkü kuram, nesnel gerçekliğe ait ilişkilerin kavramlar aracılığıyla zihinde yeniden kurulmasıdır. Diğer bir deyişle, gerçekliğin kavramsal bir modelinin oluşturulmasıdır. Bu kavramsal yeniden kuruluşun yol açtığı çıkarımların doğruluğu, dolayısıyla kuruları modelin gerçekliği yansıtıp yansıtmadığı, yine gerçeklikle sınanır. Kuramlar aracığıyla gerçekleştirilen bu soyutlama süreci olmaksızın, gerçekliğe ilişkin bilgimiz algısal nitelikten, bire bir olma sınırlılığından kurtulup, bilimsel bilgi düzeylne yükselemez. Gerçeklikle kuram arasındaki bu ilişki, kuşkusuz Darwin'in Evrim Kuramı'na özgü değildir. Bilimin bütün alanlarında geçerlidir. Dolayısıyla, Darwin'in bulguları "kuramsal" oldukları gerekçesiyle reddedilebiliyorsa, bütün bilimsel bilgiler aynı gerekçeyle reddedilebilir. Diğer bir deyişle, Darwin'in Evrim Kuramı'nın reddi, bilimin bir bütün olarak reddine eşdeğerdir.

Bilimsel bilginin göreceliğinin, biri mutlak, diğeri görece olan iki nedeni vardır. Mutlak neden, nesnel gerçekliğin kendisinin sürekli bir değişim içinde olmasıdır. Dolayısıyla bilimin üstünde etkide bulunduğu nesne, şu anda ister biliniyor, isterse bilinmiyor olsun, içerdiği bilgi şimdiden belli olan, sadece dışavurum biçimleri zaman ve mekân içine yayılmış bir süreç değildir. Eğer aksi olsaydı, gerçeklik hakkındaki bilgi de, Eflatun'un betimlediği bir "idea" biçiminde bir yerlerde

Kilisenin baskıcı düşünce sistemine karşı gelenler engizisyon mahkemelerinde ağır bir şekilde cezalandırılırdı.

mevcut olur, sorun aslında mevcut olan bu bilgiye erişmeye indirgenirdi. O zaman bilimsel bilginin göreceliğinin kaynağı da, yalnızca bilmeye çalışan öznenin olgunsuzluğundan ibaret hale gelirdi. Olgulardan hareket etmeyi esas alan bilimin, 70 bin yıl sonra bakterilerin akıbetinin ne olacağı, 3000 yılında nasıl toplumsal sistemlerle karşı karşıya kalınacağı veya bir milyon yıl sonra dünya üstünde günümüz insan türünün atasını oluşturacağı yeni canlı türlerinin bulunup bulunmayacağı konularında kehanette bulunmasına imkân yoktur. Çünkü mevcut durumda böyle bir öngörüye temel olacak olgulara erişim olanağı bulunmamaktadır.

Bilimsel bilginin göreceliğinin görece kaynağını ise, hem gerçekliği gözleme ve algılama konusundaki kısıtlılıklar, hem de kuramın temel aracını oluşturan kavramları yaratma sürecinin tarihsel olarak toplumsal koşullarla sınırlı olması oluşturmaktadır. Örneğin herhangi bir öznenin iradesinden bağımsız nesnel bir gerçeklik ve bu gerçekliğe ilişkin nesnel yasaların varlığı fikrine ulaşılması, belli bir toplumsal gelişmişliği gerektirmiştir. Mutlak bir hükümdarın keyfi idaresinin söz konusu olduğu bir toplumsal düzende, nesnel gerçeklik kavramına ulaşmak zordur. Çünkü böyle bir toplumsal düze-

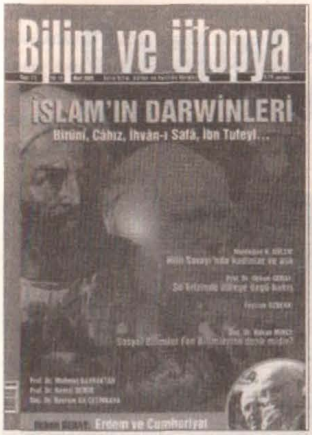

ne karşılık gelen ideoloji, nesnel gerçeklik kavramını esinlendirecek hiçbir izi içinde barındırmaz. Ama yasa koyucu da dahil herkes açısından yasaların bağlayıcılığının söz konusu olduğu bir toplumsal düzen, nesnel bir gerçeklik ve buna ilişkin nesnel yasalar fikrini ulaşılabilir kılar. Esasen Newton'un Tanrı'ya ilk hareket ettirici rolünü yükleyip, sonrasında mekanik yasalarına müdahale hakkını tanımaması, meşruti düzeni evrene taşımaktan başka bir şey değildir. Darwin'in doğal seçilim ilkesini formüle etmesinde, kapitalizmin toplumsal düzene getirdiği "uyan yaşar" ilkesinin esinlendirici bir rolünün olmadığını söylemek herhalde zordur.

Darwin'in düşünsel öncüllerini oluşturan İslam bilginlerini değerlendirirken de, içinde yaşadıkları tarihsel ve toplumsal koşulları göz önünde bulundurmak bu açıdan kuşkusuz büyük önem taşımaktadır. Önünde kurulacak bir gelecek olan toplumlar, bilimi geliştirirler. Çünkü onların dönüştürüp yeniden şekillendirmeye çalıştıkları dünyayı tanımaya ve anlamaya ihtiyaçları vardır. Onun için İslam'ın yükseliş döneminde ortaya çıkmış olan İslam Darwinlerini birleştiren önemli bir ortak nokta, olgulardan hareket etmeleridir. Câhız, aynı hayvan türünün coğrafi bölgelere göre gösterdikleri farklılıkları, farklı koşullara uyma çabasıyla açıklarken, Biruni, Arap çölünde toprağın belirli katmanlarında deniz kabuklularına rastlanmasından, bu bölgelerin daha öncele-ri deniz altında bulundukları sonucunu çıkarırken ya da doğada gözlenen dengeleri "israftan kaçınan bir tabiat ekonomisi" fikriyle ilişkilendirirken, hep olgulardan hareket etmektedirler. İster bir türün başka bir türe dönüşmesini mümkün görsünler, isterse türlerin birbirlerinden ayrık biçimde kendi içlerinde evrildikleri fikrini savunsunlar, evrim kavramına duydukları ihtiyaç, türlerin farklı ortamlarda gösterdikleri farklılıkları açıklama gereksiniminden kaynaklanmaktadır.

Ancak İslam'ın Darwinlerinin diğer bir ortak noktası da, içinde yaşadıkları toplumsal sistemin özgül kavramsal sınırlılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu ortak nokta da hepsinin, "akıllı tasarım" düşüncesinde olmalarıdır. Ama onların insanlığın düşünsel tarihi içindeki yerini belirleyen şey, içinde yaşadıkları dönemin genel ideolojik çerçevesinden kaynaklanan "akıllı tasarım" yaklaşımları değil, olgulardan hareketle yeryüzündeki ve canlı türlerindeki değişimleri açıklamaya yönelmeleridir. Onlar kendi dönemlerinin kavramsal yapısını zorlayarak ve geliştirerek, tarihe, Darwin'in Evrim Kuramı'nın düşünsel zeminini hazırlayan öncüler olarak geçmişlerdir.

Darwin'in en önemli katkılarından biri, canlı türlerinin evriminin herhangi bir tasarımın ürünü olmayıp, kendiliğinden ve nesnel bir gelişmenin, "doğal seçilim ve ayıklanma sürecinin" sonucu olduğunu ortaya koymasıdır. Günümüzde Harun Yahya'ların Batı'dan aktardıkları "akıllı tasarım" yaklaşımı, bilimin bu başarısını karartmaya ve gözlerden gizlemeye yöneliktir. Akıllı tasarım, İslam'ın Darwinlerinde, kendisinden hareketle ileri doğru hamle yapılan bir mevzi iken, Harun Yahya'larda, Bilimsel Devrim'in başarıları karşısında, bilim dışının can havliyle tutunmaya çalıştığı bir mevziye dönüşmüştür. Emperyalizmin geleceği olmadığı için, insanlığın önüne koyduğu bir gelecek projesi de yoktur. Emperyalizmin günümüzde bilime karşı bilim dışının mevzilerinin güçlendirilmesine yüklediği önem, artık tarihsel olarak iflas etmiş olan bu sistemin, çöküşünü geciktirmek için, tarihte ne kadar gerici unsur varsa, hepsine ihtiyaç duymasından ötürüdür.

İnsanın özü

Darwin karşıtlığının sarıldığı diğer bir dal da, Evrim Kuramı'nın "maymunu insanın atası haline getirmekle" insanın insani özünü eksilttiği söylem'idir. Burada Evrim Kuramı'na karşı tutum, sanki insanın kendi atasını belirleme konusunda maymunla insan arasında yapacağı bir seçim gibi sunulmaktadır. Bu söylem, Evrim Kuramı'nın türlerin gelişimi ve insan türünün oluşumu konusunda ortaya koyduğu maddi bulguların yanı sıra, insanın insani özünü de çarpıtmaktadır.

İnsanın özünü belirleyen, insan türünü başka canlı türlerinden ayıran diğer bütün özelliklerin kendilerinden türetilebileceği iki temel özellik, insanın toplumsallığı ve tasarımcılığıdır. Bir toplumsal sistem, insanın bu iki özelliğini ne kadar güçlendirir, bunların açığa vurulması için ne kadar uygun bir ortam yaratırsa, insan o kadar özneleşir, insanın insani özü o kadar pekişir. Bir toplumsal sistem, insanı ne kadar kendi başına ve kendiliğinden bir varoluşa sürüklerse, insan o kadar nesneleşir ve insani özü de o kadar zayıflar. Bu ölçüt, tarih boyunca uygarlıkların yükseliş ve çöküş dönemleri'ni birbirinden ayırmak için kullanılabilecek bir mihenk taşı niteliğindedir.

Bilim, insanın tasarımcı özünün en belirgin ve en yetkin biçimde ortaya çıktığı etkinlik alanıdır. Dolayısıyla bilimin yadsınması, insanın özünün yadsınmasıdır. Bilimsel Devrim, sadece insanın tasarımcılığının tarihin kaydettiği en parlak ve en etkili ortaya çıkış biçimlerinden birini oluşturmakla kalmamış, ideolojik düzlemde toplumsal devrimlerin önünü açarak, aynı zamanda toplumsal içeriği en parlak ve en etkili insan etkinliklerinden biri olarak kayda geçmiştir. Kopernik'in, Galile'nin, Darwin'in günümüzün mücadeleleri içinde, bugün yaşamakta olan onca bilim insanı varken, bu kadar canlı biçimde yer almaları, bunun açık bir göstergesidir.

Biz bugün, masalda betimlenen "etin atın, otun itin önünde olduğu"na benzer bir durumla karşı karşıyayız. Bir taraftan bilimin kendiliğindenliğini belgelediği evrime tasarım öğesi yüklenirken, toplumsal ve iktisadi yaşamda "piyasaların ken-

diliğindenliği" göklere çıkarılıyor. İnsanlığın kendi geleceğini kendi ellerine alarak kurmasında tasarım yasaklanıp hayatın dışına sürülürken, insanın oluşumu öncesinde gerçekleşen evrim süreçlerine tasarım atfediliyor.

Bilimin önünde eğileceği tek şey, nesnel gerçekliktir. Sadece gerçekliği bağlayıcı kabul etmek, insanın yapma özgürlüğünü en çoklaştıran tutumdur Aksi, insanı, seyirci konumunda edilgenliğe, hayatın oyalanmaktan ibaret hale geldiği kendiliğinden bir varoluşa sürükler. İnsanı evrimin daha alt basamaklarına yaklaştıran da, Evrim Kuramı değil, bu tutumdur. Bilimi yeniden hayalın merkezine çekip geleceği kurmanın temel aracı haline getirmek, bilimi yeniden "hayattaki en gerçek yol gösterici" haline getirmek: Bu da, insanın insani özünü güçlendirmenin temel yoludur.

Yaşamını bilime, bildiklerini halkının eğitimine adamış Bilim Savaşçısı
Prof. Dr. Cemal Yıldırım'ı kaybettik...

Prof. Dr. Cemal Yıldırım, 1925 yılında Diyarbakır, Kulp'ta doğdu. İlköğrenimini Kulp İlkokulu'nda, ortaöğrenimini Akçadağ Köy Enstitüsü'nde, yükseköğrenimini Yüksek Köy Enstitüsü'nde tamamladı. Bir süre Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu'nda eğitim felsefesi dersleri verdi. 1960 yılı başında doktora öğrenimi için ABD'ye gitti. Doktora çalışmasını Indiana Üniversitesi'nde eğitim felsefesi (ana dal) ile bilim felsefesi (yan dal) alanlarında tamamladı. 1963-1985 döneminde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde mantık, bilim felsefesi ve bilim tarihi öğretim üyesi olarak çalıştı. 1974'te profesör unvanını aldı.

Prof. Dr. Cemal Yıldırım'ın Bilim ve Ütopya Dergisi'nde Çıkan Makaleleri: Sayı 4: Bilimin Neresindeyiz?, Sayı 6: Darwincilik: tepkiler ve eleştiriler, Sayı 6: Bilim nedir?, Sayı 8: Einstein'ın Bilimsel Yöntem Anlayışı, Sayı 11: Bilim ve Eğitim, Sayı 12: Antik Çağ'da Bilim, Sayı 13: Modern Bilimin Doğuşu, Sayı 14: Bilimde Çağdaş Atılımlar, Sayı 16: Uygarlık Nedir?, Sayı 17: Kültür Bağlamında Bilim, Sayı 20: Bilime İdeolojik Bakışlar, Sayı 22: Felsefede Bilgi Kavramı, Sayı 24: Doğruluk Kuramları, Sayı 26: İnanç ve Kuramsal Boyutlarda Din, Sayı 29: Eleştirel Düşünme, Sayı 32: Psikanaliz Bilimsel mi?, Sayı 35: Felsefenin Kimlik Sorunu, Sayı 55: Uygarlık Açısından Felsefenin İşlevi, Sayı 67: Dünya'dan Sonra İnsan da Tanrısal Konumunu Yitiriyor: Darwin'in Evrim Kuramı, Sayı 93: Bilimsel Buluşun Mantıksal Konumu, Sayı 42: Firdevs Gümüşoğlu "Cemal Yıldırım İle İda Dağı Eteklerinde"

Evrim kuramına dair yetkin bir kitap

Yıllar önce bir grup arkadaş, evrim ile ilgili yaptığımız toplantıya oluşan tepkilere şaşkın şaşkın bakarken Ankara Kavaklıdere'deki Dost Kitabevi'nde Cemal Yıldırım Hoca'nın bir kitabını bulmuştum. Günlerden Cumartesi idi. Ve ben eve gelip kitabı açmış, yerimden kalkmadan okumuştum. Okuduğum bu kitap beni aydınlatmış, rahatlatmış ve sonunda Cemal Hoca ve eşi Suzan Hanım'la tanışmama kadar giden yolu açmıştı.

Cemal Yıldırım'ın Evrim Kuramı ve Bağnazlık adlı kitabı (Bilgi Yayınevi, 1998), akla gelen her ayrıntıyı, inceliklerle anlatmaktadır. Konu bence daha açık anlatılamaz. Gerçekten de geçen zaman içinde güncel niteliğini kaybetmeyen kitabın bu niteliğini yetkinliğinden aldığı görülür. Kitabın kopyalarını sıklıkla dostlarıma dağıttığım için burada kabaca alt bölüm başlıklarını sıralayacağım kitabın Ocak 1998 ikinci baskı olduğunu söylemeliyim.

Önsözden önce yer alan Bertrand Russeli'in sözlerinden bir alıntı yaparsak "Sürüp giden bağnazlığın militan fanatizmi karşısında en büyük umut dayanağımız bilgelikle birleşen bilgidir. Bilgi edinmede, bilimsel yöntem dışında izlenecek başka bir yol yoktur; bilimin erişemediği bir şeyi bildiğimiz savı bir safsata olmaktan ileri geçmez" tümceleri Yıldırım'ın birinci basım önsözünde yazdığı "genç kuşaklarımızı karanlık güçlerin tuzağına karşı uyarmak artık kaçınamayacağımız bir uygarlık görevidir" sözlerini bütünlemektedir. Günümüzde bu görevi üstlenmek gereği dile getirilmeye devam etmektedir.

Bölüm başlıkları ise şöyledir: Din ile bilimin bağdaşmazlığı, Evrim düşüncesi, Darwincilikte yetersizlikler, Evrim kuramının bilimsel konumu, Yaşamın kökeni, insanın biyolojik evrimi, insanın kültürel evrimi, Tanrısal dizayn, Yaratılışcı savlar ve taktikler, ideoloji buyruğunda bilim, Bilim ile ideoloji, Bilim ve din. Yukarıda sıralanan başlıklar kitabın kurgusunu ne kadar kapsamlı ve objektif bir yaklaşımın oluşturduğunu göstermektedir. Bu kitap yalnızca evrim değil, bilimin bütün alanları için düşünce ve ahlaki yaklaşımın yolunu aydınlatmaktadır.

Bilimin bağnazlıkla çatışması yalnız dincilik ile sınırlı değildir. 20. yüzyılda Nazilerden, Sovyetler'deki Lysenko olayına ya da Amerika'da ikinci Dünya Savaşı sırasında atom bombası yapım ve kullanımına kadar değişik yerlerde karşımıza çıkmış ve insanlık tarihinde unutulmaz yaralar açmıştır. Bilimin açıklayıcı-aydınlatıcı yönünü bir kenara koyup ideoloji için kullanımına gitmek ya da bilimsel olmayan, akılcı olmayan yollarla bilimin karşısına dikilmek bağnazlıktır. Bu kitapta bilim ve bağnazlığın açıklaması bir felsefeci anlatımıyla verilmektedir. Bu kitapta bilip de söylemediklerinizi dile gelmiş bulmanız sürpriz olmamalıdır.

Sayın Cemal Yıldırım Hoca'dan yeni basımlar dileğiyle. (Prof. Dr. Işık BÖKESOY, Bilim ve Ütopya, Sayı 155, Mayıs 2007, sayfa 20)

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
TÜMÖD Genel Başkanı

Sosyalizm ve din diyaloğunda Darwin*

Darwin'den altı asır önce Mevlânâ, Mesnevi'nin IV. Ciltinde "İnsanın Konakları" bahsinde, bu sorunu şöyle irdeliyor: "Önce cansızlar ülkesine gelmiş, cansızlıktan da bitkiler alemine dönmüştür insan (...) Bildiği yaratıcı, tekrar onu hayvanlıktan insanlığa çeker çevirir. Böylece iklimden iklime gide gide, nihâyet insan aleminde akıllı, bilgili ve yüce bir hal alır."

Yeni liberal akımın iktidara geçtiği ülkelerde Darwin'in aforoz edilmesi, neredeyse kural halini almıştır. Bu yapılırken dinin de çok etkili bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Darwin, dinsel inançlarla çelişen görüşler ileri sürdüğü savlanarak saldırılara uğramaktadır.

Amerika'da Darwin'i ders kitaplarından çıkartma girişimini başlatmak, Reagan'ın iktidarı döneminde yaptığı ilk işlerden biri olmuştur. Bizde ise Darwin düşmanlığı Özal iktidarı döneminde gündeme gelmiştir. Özal'ın Milli Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, okullara kendi yazısını da içeren bir rapor göndererek, Darwin'in "evrim kuramı"na karşı çıkmış ve ders kitaplarında "bir kanun gibi yer verilmemesini" istemiştir. Dinçerler, raporda yer alan yazısında, "Evrim teorisi, ilim ile dini görüşlerin çatışması fikrini ima edici sonuçlar doğurmuştur."(1) görüşünü ileri sürmüştür.

Oysa, Darwin'le dinin karşı karşıya gelmesi zoraki ve yapay bir durumdur. Adem ile Havva'nın gerçekliğine inanan bir insanın, aynı zamanda, "türlerin evrimi"nin doğruluğunu kabul etmesine engel olan nedir? Adem ile Havva, niçin evrim sonucunda oluşan ilk çift insan halinde ete kemiğe bürünerek yeryüzünde varlık kazanmış olmasın? Gerçekte, böyle inanmaya engel olan din değildir. Nitekim, İslam düşünürlerinin en saygınları arasında, Darwin'in bulgularıyla çok benzeşen görüşler ortaya koymuş olanlar bulunmaktadır.

Darwin'den altı asır önce Mevlânâ,

Friedrich Engels

> İnsanları vahşi yaratıklar konumuna indirgeyen Darwin'in kuramı değildir; Darwin'in hayvanlar dünyasında gözlemlediği ilişkilerin benzerini insanların dünyasına taşımış olan liberal kuramdır.

Mesnevi'nin IV. cildinde "İnsanın Konakları" bahsinde, bu sorunu şöyle irdeliyor: "Önce cansızlar ülkesine gelmiş, cansızlıktan da bitkiler âlemine dönmüştür insan (...) Bildiği yaratıcı, tekrar onu hayvanlıktan insanlığa çeker çevirir. Böylece iklimden iklime gide gide, nihayet insan âleminde akıllı, bilgili ve yüce bir hal alır."(2)

Nakşibendiliği "evliyanın seçkinlerinin seçtiği yol" olarak tanımlayan Erzurumlu İbrahim Hakkı (1703-1780)'nın bu konudaki görüşleri de Darwin'le uyuşmakta; dolayısıyla, bazı postmodern Nakşibendilerin tutumuyla çelişmektedir. İbrahim Hakkı, Türlerin Kökeni'nden 103 yıl önce yazdığı kitabında şunları söylüyor: "Böylece önce madenler, sonra bitkiler, daha sonra hayvanlar meydana gelmiştir. Hayvan kemalini bulduğunda insan zahir olmuştur. Hayvanlar ile insanlar arasında geçit olanların en açığı maymundur (...) Zamanın devrinin ikmali ve cihan eczasının özü, insanın var olmasıdır."(3)

Bunlara İbni Haldun (1332-1406)'u da eklemek gerekir. "İbn Haldun, klasik görüşlere uyarak varlıkları madde, bitki, hayvan, insan ve melek diye sınıflandırıyor. İnsanın üstüne meleği koyuyor. Ona göre bu cinslerin içinde bir çok neviler vardır. Mesela cansız maddenin en üst nevi bitkilerin en aşağıdaki nevine çok yakındır. Bunlar birbirine dönüşebilir."(4)

Başlangıçta, Darwin'i doğa bilimlerindeki yerinden alıp sosyal bilimler alanına taşıyanlar, liberal düşünürler olmuşlardır. "Türlerin kökeni, içinde taşıdığı mesaja çok ihtiyaç duyulan bir zamanda ortaya çıktı. Ekonomi ve siyasette 'laissez faire' (bırakınız yapsınlar) ve 'kendini kurtar' teorilerinin oluşturduğu, radikal ve kiliseye karşıt kanat tarafından benimsendi. Darwin'in yapıtı, kapitalist dünyada yer alan her şeyin, insanın insan tarafından sömürülmesinin, üstün olmayan halkların üstün halklar tarafından baskı altına alınmasının haklı gösterilmesini mümkün kıldı. Savaşlar bile, tabiatın 'büyük balık küçük balığı yer' kuralı ile kıyaslanarak mazur gösterilecekti. Sınıfların ya da ırkların egemenliklerini kurarken ortaya attıkları, kendilerinin seçilmiş kimseler ya da 'Tanrı'nın Çocukları' oldukları şeklindeki eski kılıflar, eski geçerliliklerini yitirmişlerdi ve bilimsel bir dünyada bu egemenliklerinin devamının haklı gösterilmesi için, yeni kılıflara gerek vardı. Darwin'in kendisinin isteyeceği en son şeydi; ama, Darvinizm işte bunu sağladı."(5)

Dolayısıyla, insanları vahşi yaratıklar konumuna indirgeyen Darwin'in kuramı değildir; Darwin'in hayvanlar dünyasında gözlemlediği ilişkilerin benzerini insanların dünyasına taşımış olan liberal kuramdır. "Darwin, serbest rekabetin, var olma savaşımının, iktisatçıların en yüce tarihsel başarı diye kutladıkları savaşımın, hayvanlar dünyasının normal durumu olduğunu tanıtlarken, insanlar konusunda, özellikle kendi yurttaşları konusunda ne acıklı bir yergi yazdığını bilmiyordu."(6)

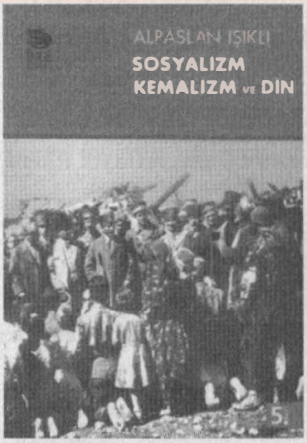

Buna karşılık, Marksizm, Darvinizmin toplumbilimsel yorumunda son derece ihtiyatlıdır. Engels'e göre, organik dünyada yalnızca karşılıklı yaşam kavgasının bulunduğunu söylemek, yalnızca işbirliği bulunduğunu söylemek kadar tek yönlü ve dar açılı bir değerlendirmedir; "Doğada cansız veya canlı varlıkların karşılıklı etkileşiminde uyum ile düşmanlık, işbirliği ve dayanışma ile karşılıklı mücadele aynı zamanda mevcuttur."(7)

Liberalizm, başlangıç dönemlerinde Darvinci kuramdan güç bulmuş; bu sayede kendisine bilimsel bir kılıf sağlamış olmasına karşın; bugün, yeni liberalizmin Darwin'i baş düşmanlarından biri olarak görmesi, Darvinizmin zamanla önem kazanmış bulunan bir başka yönüyle ilgilidir. Darwin, türlerin evrimi yasası uyarınca, ilkel yaratıklardan insana kadar uzanan bir gelişmeyi ortaya koymakla kalmamıştır; bunu yaparken, aynı zamanda insanın ve insanlararası ilişkilerin giderek bugünkünden çok daha ileri bir düzeye ulaşacağının da habercisi olmuştur.

Engels de mevcut toplumsal yapıda, hayvanlar dünyasının tezahürlerinin üstüne henüz çıkılamamış bulunulduğuna işaret etmekle birlikte, "Bizim için ekonomik kanunlar, doğanın ebedi kanunları değil, belli bir tarihsel aşamaya tekabül eden kanunlardır; doğarlar kaybolurlar"(8) demektedir.

Evrim yasasının varlığı ve sonucu, yeni ekonomik ilişkilerle birlikte yeni insanın doğması demektir. Dolayısıyla var olan ilişkilerin ve var olan egemenliklerin er geç son bulması demektir. Günümüzün yeni liberallerini çıldırtan da işte budur. Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezine dört elle sarılmaları da bu yüzdendir.

Yeryüzünün egemenleri, insanlığın gelişiminin son bulduğuna ve tarihin sonunun geldiğine dair bir inancı yaygınlaştırarak, var olan toplumsal ilişkileri ve bu ilişkilere borçlu oldukları egemenliklerini sonsuza dek sürdürebileceklerini ummaktadırlar.

Dipnot:

** Alpaslan Işıklı, Sosyalizm Kemalizm ve Din. 5.baskı, İmge Kitabevi, Kasım 2008, s.258-262.*

Kaynaklar:

1) Bkz. Halil Nebiler, "12 Eylül laikliği ezip geçiyor", Cumhuriyet, 25 Mart 1994.

2) Mevlânâ (Haz: A. Gölpınarlı),age. s.60.

3) Erzurumlu İbrahim Hakkı, Marifetname, Bedir Yayınları, İstanbul, 1983, s.49-50.

4) Süleyman Uludağ, "İbn Haldun'un Görüşleri"; İbn Haldun: Tasavvufun Mahiyeti, age. s.42.

5) J. D. Bernal, Materyalist Bilimler Tarihi, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1976. s.437-438.

6) F. Engels, "Doğanın Diyalektiği"; K.Marks, F.Engels, Din Üzerine, s. 157.

7) F. Engels, "Lavrov'a mektup", 1875.

8) F. Engels, "Lange'a mektup", 1865.

Dr. İ. Arda ODABAŞI*

Darwin düşmanlığı tarihinden bir yaprak: Suphi Ethem Bey'in Darvenizm kitabı ve bir "eleştiri"

Suphi Ethem Bey: "bugün mevcut olan bütün türler en ilkel, en basit bir noktadan çıkıp türemiş, dünyada canlıların hepsi bir türden çoğalmıştır. Yoksa dinin/din kitabının (tarih-i mukaddes) zannettiği gibi, "tabiat ne bir Âdem, ne bir Havva, ne de müstakil bir şecere-i aslî yaratmamıştır, işte son söz."

Evrim Kuramı'nın ve başta Charles Darwin olmak üzere kuramcılarının Türkiye'de tanınmasında en önemli rollerden birini (ve belki de - kendi dönemi için- birincisini), II. Meşrutiyet yıllarında Dr. Suphi Ethem Bey oynamıştır.(1)

Suphi Ethem Bey, ikinci kitabı olan Darvenizm'i 1911 (1327) yılında yayımlamıştır.(2) Modern evrimci görüşlerin Osmanlı/Türk toplumuna (daha doğrusu aydınları arasına) girişi 19. yüzyılın ikinci yarısına (Hoca Tahsin ve Ahmet Mithat Efendiler ile Şemsettin Sami ve Ali Sedat Beylere)(3) kadar götürülebilecek olsa da Suphi Ethem Bey'in eseri, sadece Darwin ile Evrim Kuramı'nı ele alan ilk Türkçe kitap ve Türkçe'de konuya ilişkin ilk geniş kapsamlı çalışma olmuştur.

Evrim Kuramı, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tepkilere ve tartışmalara yol açmıştır. Darwin'in görüşlerini benimsemiş bir evrimci ve bir "bilimperest" olan Suphi Ethem Bey'in kitabı da kimileri tarafından övgüyle karşılanırken, diğer bir kesim tarafından da ağır şekilde yerilmiştir.

Okuyacağınız makalede, Suphi Ethem Bey'in adı geçen kitabı kısaca tanıtılacak ve ardından da kitabın basıldığı dönemde yayımlanan bir eleştiri yazısı değerlendirilecektir. Bu eleştiri yazısı sayesinde, "Darwin Yılı" olan 2009'da Dar-

Suphi Ethem Bey'in eseri, sadece Darwin ile Evrim Kuramı'nı ele alan ilk Türkçe kitap ve Türkçe'de konuya ilişkin ilk geniş kapsamlı çalışma olmuştur.

Suphi Ethem Bey

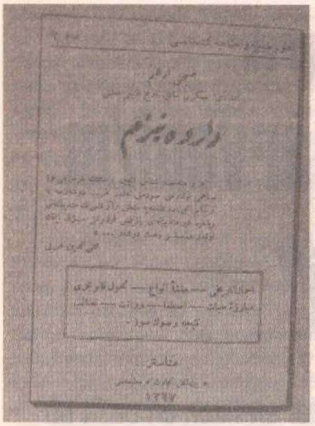

Darvenizm kitabının kapağı

win'i sansürleyen bilim dışı zihniyetin tarihsel kökleri konusunda bir nebze olsun fikir edinmek belki mümkün olabilir.

Darvenizm

Darvenizm, "Ulûm-i Tabîiyye ve İctimâiyye Kütüphanesi"nin ikinci kitabı olarak 1327 yılında Manastır'da Beynelmilel Ticaret Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın kapağında, yazarı Suphi Ethem isminin altında "İ'dâdî-i Askerî Sabık Tarih-i Tabîî Muallimi" (Askerî İdadî Sabık Doğa Tarihi Muallimi) tanıtımı bulunur. Darvenizm, "İlk Talebelerime" ithafını taşımaktadır.

Yine kapakta, ünlü mutasavvıflardan Muhittin-i Arabî'nin şu sözüne yer verilmiştir: "Bir hendese-şinâs (geometri uzmanı) için bir müsellesin (üçgenin) kırmızı mı veya siyah mı olduğunu sormak ne kadar garip düşerse, bir hakîm (bilgin/filozof) için de felsefeye müteallik bir eser-i kalemînin (felsefeyle ilgili bir eserin) mütedeyyin-âne mi (dine bağlı olarak mı) veyahut gayrı-mütedeyyin-âne mi (dine bağlı olmayarak mı) yazılmış olduğunu suâl etmek o kadar münasebetsiz ve abes düşer." 200 + 4 + 3 (resim) sayfalık kitabın bölüm başlıkları ve sayfaları, her bir bölümün sonuna düşülmüş tarihler ve yer isimleri şöyledir(4):

Maksadım (s. 3-4, Drahor boyu(5), 2 Şubat 326),

İcmâl-i Tarihî (s. 5-46, Manastır, Nakliye Kışlası, 24 Kanunusani 325),

Nev' (s. 47-82, Manastır, Nakliye Kışlası, 19 Şubat 325),

Kavânin-i Tahavvüliyye (s. 83-119, Manastır, 27 Şubat 325),

Istıfâ ve Mübâreze-i Hayat (s. 120-144, Manastır, 5 Mart 327),

Istıfâ-yi Cinsî (s. 145-151, Manastır, 11 Mart 326),

Veraset Nazariyesi (s. 152-169, Manastır, 2 Nisan 326),

Tesâlüb (s. 170-176; 18 Nisan 327),

Netice ve Son Söz (s. 177-199, Yakova(6), 12 Haziran 328)(7), (Hâmiş (s. 199-200, Manastır, 27 Temmuz 327)),

Müracaat Ettiğim Kitaplar (s. 200+2),

Hata Sevap Cetveli (s. 200+3).

Kitapta üç resme yer verilmiştir. Bunlar, Jean Lamarck (s. 24-25 arasında ayrı ve numarasız sayfa), Georges Cuvier (s. 104-105 arasında ayrı ve numarasız sayfa) ve Erasmus Darwin'in (s. 152-153 arası ayrı ve numarasız sayfa) resimleridir.

Kitabın arka kapağında Suphi Ethem Bey'in Ulûm-i Tabîiyye Lûgatı ve henüz yayımlanmamış olan Sosyoloji Nedir? başlıklı kitaplarının ilanları yer almaktadır.

Suphi Ethem Bey, çalışmasının sonundaki Müracaat Ettiğim Kitaplar bölümünde, o dönemde sıkça rastlanmadığı şekilde, kaynaklarını sunmuştur. Darvenizm'in kaynakçasını oluşturan kitaplar ağırlıklı olarak Charles Darwin'in, Ernst Haeckel'in, Jean Lamarck'ın ve Ludwig Buchner'in tanınmış eserlerinden oluşmaktadır.

Suphi Ethem Bey, Maksadım başlığı altında kitabın ortaya çıkış sürecini ve temel amacını dile getirir. Öncelikle öğrencilerinin konuya olan büyük ilgilerine işaret eder.

Bu küçük eser, tam bir sene evvel, Manastır Askerî İdadîsi'nde doğa tarihi dersi verirken öğrencilerinin birçoğunun gösterdikleri şiddetli arzuya rağmen yazılmıştır. Hatta hiç ummadığı halde, o büyük, kalabalık dershanenin uğultulu ortamı içinde bir kısmı bu pejmürde sayfaların kopyasını çıkarmak için çırpınmıştır.

Darvenizm, esas olarak Suphi Ethem Bey'de derin ve unutulmaz hatıralar bırakan bu ilk hocalığının ders notlarından oluşmaktadır. Kendisine göre, talebeleri için yazılan bu notlar, muazzez olmasa da kıymetlidir. Yayımlanmasının en büyük nedeni de budur. İlk öğrencilerine ithaf ettiği bu eserin eski tarz üslup ve yazımına hiçbir şey eklemeye lüzum görmemiştir ve belki birçok hata da vardır; fakat bizde zaten doğa bilimlerine dair yazılmış hiçbir eser yoktur.

Osmanlıların her şeyde geride olduğunu, herkesten çok bizim daha büyük bir cesaret, daha metin bir azim, daha güçlü bir gayret ile çalışmak ve eski geleneklerin haşin, azgın ellerinden kurtularak ilerlemek ihtiyacında olduğumuzu ifade eden Suphi Ethem Bey, bütün medeniyet âlemince bilinen hakikatlerin bilimsel varlığından artık bizim de haberdar olmamız gerektiğini vurgular.

Küçük bir ihmal, ufak bir gevşeklik büyük bir toplumsal cinayettir. Suphi Ethem Bey, bu ihtiyacı temin emeliyle pek yeni bir şey söylemiş olmuyorsa da birkaç tıp kitabımıza münhasır kalan, pek mutaassıpça ve pek taraflı olarak dile getirilen "mukaddimât-ı felsefiyye ve ihbârât-ı fenniyye"yi daha açık bir şekilde anlatmaya çalıştığını ifade eder. Yazıları, uzun zamandan beri fikir hayatımız üzerinde eziyet veren ağırlığını artıran hissi etkenler ve pek kaba sofuluğu giderecek kadar kuvvet gösterse, o zaman sevinecektir. Küçümseyici bakışlar önünde lakayt ve sessiz kalmak meşrebidir. Kendisini kederlendiren, her anlamıyla genel-

> "Bir tasavvurun güzelce anlaşılması, münhasıran (özellikle) tarihçesinin vukufuna vâ-bestedir (bağlıdır)." Suphi Ethem Bey, İcmâl-i Tarihî (Tarihsel Özet) bölümüne August Comte'un bu sözüne katıldığını ve ne kadar önem verdiğini belirterek başlar.

leşmiş gibi duran cehalet ve ilgisizliktir.

"Bir tasavvurun güzelce anlaşılması, münhasıran (özellikle) tarihçesinin vukufuna vâ-bestedir (bağlıdır)." Suphi Ethem Bey, İcmâl-i Tarihî (Tarihsel Özet) bölümüne August Comte'un bu sözüne katıldığını ve ne kadar önem verdiğini belirterek başlar.(8) O nedenle kitabının ilk bölümünde, gerek hayvanların tasnifi ve gerek Darwinizm hakkında fikir beyan eden birçok filozofun hayatından, kuramından bahsedecektir. Nitekim Aristo, Charles Linnaeus, George Cuvier, William Harvey, Goethe, Thomas Malthus, Thomas Huxley ve Karl Vogt gibi birçok isme değinir. Ama özellikle, bugün bilim dünyasında bitimsiz gibi telakki edilen "Darwin Kuramı'nın mübeşşiri" olarak nitelediği Lamarck üzerinde durmuştur.(9) Daha sonra ise, evrim fikrini ihya ettiğini söylediği ve "fenn kralı" şeklinde nitelediği Darwin'e geçer ki bu bölümün yaklaşık son 20 sayfası Darwin'in hayatına (ve bu arada eserlerine, Türlerin Kökeni'nin ortaya çıkış sürecine) ayrılmıştır.

Suphi Ethem Bey, kitabının Nev' (Tür/Cins), Kavânin-i Tahavvüliyye (Değişim Kanunları), Istıfâ ve Mübâreze-i Hayat (Ayıklanma ve Hayat Mücadelesi), Istıfâ-yi Cinsî (Cinsi Ayıklanma), Veraset Nazariyesi (Kalıtım Kuramı) ve Tesâlüb (Çaprazlama) başlıklı bölümlerinde yine pek çok düşünüre, bilim adamına atıfla ve tarihsel derinliği içinde Evrim Kuramı'nın ayrıntılarına girmiş, Darwinizm'i tanıtmıştır. Netice ve Son Söz başlıklı uzun sonuç bölümünde ise, genel bir değerlendirmede bulunmuş, kendisinin Darwin, Evrim Kuramı ve bu arada "yaradılış" hakkındaki (evrimci materyalist) düşüncelerini ortaya koymuştur.

> Darwin'in ölümsüz dehasından doğan evrim (tekamül) felsefesinin bugün doğurduğu düşünsel ilerleme o kadar ulvi, o kadar muhteşemdir ki insanlığın düşünme gücü yalnız bu zihinsel faziletin önemi karşısında baş eğmektedir.

Suphi Ethem Bey'e göre, başyapıtlarında Darwin'in ortaya koyduğu somut delillerin adedi bu kuramın önemini artırmakla beraber, Evrim Kuramı özellikle bize bir "kılavuz" vazifesi gördüğü için kabule şayandır. Darwin'in ölümsüz dehasından doğan evrim (tekamül) felsefesinin bugün doğurduğu düşünsel ilerleme o kadar ulvi, o kadar muhteşemdir ki insanlığın düşünme gücü yalnız bu zihinsel faziletin önemi karşısında baş eğmektedir.(10) Darwinizm, genel evrim görüşünün bir parçası olsa da yine büyük, yine yüksektir; çünkü geleneklere bağlı itikatları, hurafeleri yıkıma uğratan bu kuramdır. Zaten onun kıymeti de özellikle bu meziyeti ile ölçülür.

Evrim Kuramı'nın bütün bilim dallarına sağlam ilerlemeler vaat ve bahşedecek kadar sağlam ve açık olduğunu söyleyen Suphi Ethem Bey, bugün, "kuvvet ve madde" fikri ortaya çıktıktan sonra, tanrının yaratma kudretinin (kudret-i fâtıra) kendi iradesiyle bir maddeyi, hatta bir zerreyi bile yaratabilmesi düşüncesinin çoktan çürümüş, atılmış olduğunu belirtir. Çünkü doğa bilimleri maddeyi yok edilemez ve değişmemesi mümkün olmayan olarak tanır. Bitimsiz olan şeyler ise yaratılamazlar. Artık, hayvansal ve bitkisel şekillerin belirli, özel maksatlar için vücut bulmamış oldukları, yaratıcı bir kudretin oyuncağı olamayacakları fikri istikrar kazanmıştır.

Darwin'in ortaya koyduğu yol ve kuram sayesinde, doğadaki olayların hepsini bilimsel olarak anlayıp açıklamak mümkün olabilir. Darwin Kuramı'nın bütün ayrıntıları bilindikten sonra artık doğadaki kanunların, olayların gerçek nedenleri anlaşılmakta güçlük çekilmez. Bu kurama istinaden ilk yaratılış (hilkat-ı ibtidâî) ile uğraşmak faydasızdır. Yapılması gereken, basitten karmaşığa doğru evrimi araştırmaktır. Bilimlerde her hareketin kaynağı asli ve hakiki bir sebeptir. Materyalizm bu fikre dayanır. Bu sebepler bilindikten sonra artık mucizeler birer hurafe şeklini alır. Fizik kanunlarının hüküm sürdüğü yerde metafizik düşünceler biter. Her yerde doğa kanunlarının hüküm sürdüğü anlaşıldıktan sonra, metafiziğin kör ve hayal sahasında yürüyen fikirleri faydasız birer efsane şeklini alır. Madde ile kuvvet hiçbir zaman yekdiğerinden ayrılmadıkları gibi, aynı zamanda bitimsiz ve ölümsüzdürler. Kuvvet fikri öne çıkınca metafizik düşünceler ölmelidir.

Darvenizm kitabından Lamarck

Goethe ile Lamarck'ın evrim hakkındaki düşünceleri üzerine feyizli bir ışık serpen, Darwin olmuştur. Canlılar dünyasının, bir sürü asli kanun tahtında ve ardışık bir tarzda ortaya çıktığı, bitki ve hayvan türlerinin aslen bir tek noktadan çıktıkları anlaşılmıştır. Muhtelif mekânlar ve zamanlarda hayat bulanların hepsi, ağır adımlarla basitten karmaşığa doğru ilerlemiştir. İşte, Darwin Kuramı'nın esası budur. Bugün, bir değişim silsilesi eseri olarak organizmanın en ilkel bir şekilden ortaya çıkıp olgunlaşmadığını söylemek imkânsızdır. En basit ve ilkel organizmadan oluşup tedricen evrime doğru ilerlemeyen bir organizma göstermek mümkün değildir; çünkü en ilkel şekiller ile bugüne kadar gelip geçen organik şekiller ispat etmektedir ki en mükemmel bir şekil, türler için faydalı özelliklerin tedrici olarak genişleyip çoğalması ile vücuda gelir. Bu esasa dayanarak Suphi Ethem Bey de son söz olarak demektedir ki; bugün mevcut olan bütün türler en ilkel, en basit bir noktadan çıkıp türemiş, dünyada canlıların hepsi bir türden çoğalmıştır. Yoksa dinin/din kitabının (tarih-i mukaddes) zannettiği gibi, "tabiat ne bir Âdem, ne bir Havva, ne de müstakil bir şecere-i aslî yaratmamıştır, işte son söz."

Darvenizm kitabından George Cuvier

Suphi Ethem Bey, Netice ve Son Söz'e yaptığı ekte (Hâmiş'te), ders notları tarzında yazılmış bu sayfalar arasında tekamül (evrim) kuramının birçok teferruatının gösterilmediğini, kendisinin bu noksanı matbaaya verdiği müsveddeleri tashih ederken sezdiğini, fazla bir şey ilave etmeyi şimdilik faydasız bulduğunu, yakında neşrine niyet ettiği eserlerde bunları birer birer bütün açıklığıyla göstermeye çalışacağını yazar. Bu arada, doğa bilimlerine vâkıf olmayan bir sürü mutaassıp, şarlatan yazıcıların bilime dayanmayan itirazlarına karşı daima lakayt ve sessiz kalacağını belirtir. Fakat bilime tam vukfu olanlara aşırı bir hürmeti olduğu için, onları can kulağıyla dinleyecek ve kendilerine minnettar kalacaktır.

Bir "Eleştiri"

Suphi Ethem Bey'in Darwin'i ve Evrim Kuramı'nı tanıttığı ve savunduğu kitabına yönelik ağır bir eleştiri, ilk iki sayısı Manastır'da yayımlanan Elhan dergisinden gelmiştir. Bu derginin İstanbul'da çıkan 1 Mart 1328 (14 Mart 1912) tarihli üçüncü sayısının başyazısı Suphi Ethem Bey'in kitabına ayrılmıştır.(11) Darvenizm başlığını taşıyan bu imzasız(12) eleştirinin, başyazı olması ve yazarının bir yerde Elhan dergisi adına konuşması nedeniyle derginin yazı işleri müdürü Reşat Macit tarafından kaleme alındığı tahmini yürütülebilir.

Elhan'ın eleştirileri iki kısımda ele alınabilir. İlki en geniş anlamda şekle, ikincisi ise içeriğe ilişkindir. Bir de "eleştiri" kategorisinde değerlendirilemeyecek olan, daha çok "hakaret" niteliğindeki ifadeler söz konusudur. Hakaretlerden başlanacak olursa, Elhan başyazarına göre Suphi Ethem Bey, yazar kisvesi altında aslında pek acemi bir mütercimdir. Kendisine cevap veremeyecek kadar aciz bir kimsedir.(13) Sahte bir tercüman ve sahte bir filozoftur. Şöhret kazanmak için dine hücum etmiştir. Kitabının önemini artırmak ve satılmasını temin edebilmek için gerçek dışı bir unvan kullanmış(14), yani sahtekârlık yapmıştır. Kitabı saçmalıklarla doludur. Kendisi nankörlük asrının doğurduğu siyah bir mahluktur ve maksadı zehirlidir. Şekle ilişkin eleştiriler ise şöyle sıralanabilir: Kitabın esas olarak bir tercüme olması; aynen tercüme edilebilen yerlerde anlam ve düzen görülürken, kendi görüşlerini içeren sayfalarda bunun olmaması; kitabın birbirini tutmayan parçalardan meydana gelmesi, diğer bir deyişle bütünlükten yoksun oluşu; yazım tarzının büyük bir garabet göstermesi; olur olmaz kelimelerin yanına Fransızca karşılıklarının konulması ve bazı Fransızca kelimelerin yanlış tercüme edilmesi...

Elhan dergisi başyazarının, üzerinde asıl durulması gereken eleştirileri kitabın içeriğine ilişkindir. Gerçi kitabın konusunu eleştirmeyeceğini, bunu ilgililere (dini kurumlara ve din adamlarına) bıraktığını, kendisinin itiraz edeceği şeyin yazar çarşafı altında gizli ve aslında pek acemi bir mütercim olan Suphi Bey olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Suphi Ethem Bey'in tanıttığı evrimci görüşlere ve Darwin'in Evrim Kuramı'na yönelik hiçbir bilimsel eleştirisi yoktur. Bununla birlikte, Darvenizm'ı temelden ve toptan reddeder.

> Elhan başyazarına göre Suphi Ethem Bey, yazar kisvesi altında aslında pek acemi bir mütercimdir. Kendisine cevap veremeyecek kadar aciz bir kimsedir. Sahte bir tercüman ve sahte bir filozoftur. Şöhret kazanmak için dine hücum etmiştir.

Aşağıda, önce makalenin bu ilgili bölümleri aktarılacak(15) ve sonra da kısa bir değerlendirme sunulacaktır.

Darvenizm'e yönelik temel itiraz

"İlk defa olarak bu mecmuayı (kitabı) okumaya başladığım zaman ilk sayfalar ruhumu o kadar sıktı ki hemen fırlatıp atacaktım. Fakat tahammül ettim. Zorla çalıştırılan mahkümlar gibi sayfaların vahşi granitleri üzerinde vaktimi öldürdüm. Evet, Darvenizm, Ethem Suphi Bey'in Darvenizm'i karşısında ben tıpkı bir mahkûm, prangalı, kelepçeli bir mahkûmdum. Zira din, zira hakikat, bir uçuruma doğru sürükleniyor ve ben bunu görüyordum. Öyle bir cinayetin şahidi idim ki sükût edersem aynı şenâate (kötülüğe) iştirak etmiş olacaktım. İşte bu kahr ve ıztırâr (zorlama ve mecburiyet) ile kitabı bitirmeye muvaffak oldum ve İslamiyet'imize, matbuatımıza damlatılan bu ilk leke için işte haykırıyorum: Darvenizm, muhit-i İslamiyet'te dinsizliğe doğru atılmış bir hatve (adım), ilk ve geniş bir hatvedir. Fakat ben kitabın mevzuunu tenkit etmeyeceğim. Çünkü o mevzu Darven'in veya diğer Garp filozoflarınındır. Materyalizm, denilen bu mesleğin bundan sonraki tezâhürâtına (ortaya çıkışına) karşı dinimizin müdafaasını makam-ı meşîhata (Şeyhülislamlığa) ve Cemiyet-i İlmiyye-i İslamiyye'ye (16) terk edeceğim ve bunun için de kitabın bazı parçalarını aynen naklederek nazar-ı dikkatlerini celbe çalışacağım. Benim itiraz edeceğim şey müellif çarşafı altında mestûr (gizlenmiş) ve aslında pek acemi bir mütercim olan Suphi Bey'dir. ... Elhan yazarı, Muhittin-i Arabî'nin kitabın kapağında yer alan sözünü aktardıktan sonra şöyle devam eder: ... Suphi Bey güya bu sözle eserin küfr ve dalâletini (dinsizliğini/imansızlığı-

Evrim Kuramı'nın tanıtıldığı bu kitap, Elhan dergisi başyazarına göre dinsiz/imansız, doğru yoldan sapmış, dini inançlara tecavüz eden bir eserdir. Dinsizliğe doğru atılmış ilk ve geniş bir adımdır.

nı ve doğru yoldan sapmasını) tahfîf veya setr etmek (hafifletmek veya gizlemek) istiyor. Muhittin-i Arabî böyle bir şey söylemiş olabilir. Fakat bu söz hiçbir zaman bir Darvenizm yazmaya ve bu mesleği medh ve neşre (övmeye ve yaymaya) müsaade gibi telakki edilemez. Zaten işte böyle sü-i telakkilere (kötüye çekmelere) meydan verecek sözler sarf ettiği içindir ki Muhittin-i Arabî ulemâ-yi İslamiyye (İslam âlimleri) indinde mat'ündur (ayıplanmıştır). Sayfaları çevirelim: Görülüyor ki eser talebeye yazdırılmış veya yazdırılmak üzere tertip edilmiş (kendi tabirlerince) notlardan mürekkeptir ve bu notların heyet-i mecmuası (toplamı) Darvenizm'i teşkil etmiştir. ... Suphi Bey'e Soralım: Siz halk-ı kâinata (kâinatın yaratıldığına) inanmadığınız için Allah aşkına diyemeyeceğim... Maneviyata itikat olmayınca namus veya vicdan kutsiyeti için de size ant vermek mümkün değil... Fakat şu ma'büd-i hüviyyetiniz (asıl mabudunuz) olan Darven'in aşkına söyleyiniz: Tarih-i tabîînin (doğa tarihinin) manası Darvenizm, demek midir; ve siz şu mevhum muallimliğinizde talebeye bu mesleği mi tedris ettiniz? O hâlde siz de sizi muallim diye dershaneye sokanlar da öyle bir cinayet işlemişsiniz ki intihar bile sizi affettiremez. Kari'ler (okurlar) ihtimal bu hafta Tetkik ve Mütalaa'yı biraz şiddetli buluyorlar. Fakat biraz dine merbûtiyyeti (bağlılığı), biraz maneviyata itikadı olanlar için şuraya nakledeceğim birkaç parça delaletiyle Suphi Bey'in lâyık olduğu şiddeti îfâ edemediğimize kani' olacaklardır. ... Elhan yazarı, Darvenizm'in 75, 180, 189 ve 199. sayfalarından alıntılar yaptıktan sonra, bu alıntılara atıfla şöyle devam eder: ... Görüyorsunuz ki İslam nam ı taşıyan Darvenizm kahramanı inkâr-ı ulûhiyyet (tanrılık vasfını inkâr) hakkında pek mutaassıp bir nazariye sahibidir. Bir yerde Allahlar tabirini aynen tercüme ederken(17), diğer bir yerde kuvve-i fâtıranın (tanrının yaratma kudretinin) mevcut olmadığını ve meydanda halk eden (yaratan) yalnız madde ve kuvvet olduğunu söyler; Nuh Vak'ası'na masal der(18) ve nihayet mevcûdâtın (varlıkların) bir nev'den (cinsten) ve meselâ (istidlâlen (delil ile) söylüyorum) insanların maymun cinsinden türediğini iddia eder. Kuran-ı Kerim'e tarih-i mukaddes (kutsal tarih) namını verir ve hâşâ kelâm-ı Allah'ı (zan) diye telakki eder. Bizim halk-ı mutlak (mutlak yaratıcı) dediğimiz zât-i ulûhiyyete (tanrıya) tabiat namı verir ve bunun (yani Suphi Bey'i yaratan tabiatın) ne Âdem, ne Havva, ne de bir şecere-i aslî halk etmediğini söyler. Ve işte son söz der! Ben bu mel'anete karşı dînen müdafaayı bizden evvel mes'ul olanlara bırakmıştım. Kitap ser-â-pâ (baştan sona) itikadât-ı İslamiyyemize (İslamî inançlarımıza) tecavüzle memlûdur (doludur). Okunsun ve şu asrı küfrânın (nankörlük asrının) ne mahlûklar, ne siyah mahlûklar doğurduğu görülsün. ... Suphi Bey, Darvenizm'in saçmalarını az bulmuş olacak ki Filozof Rıza Tevfik'ten de bir ibare nakletmiş... Sevgili filozofumuz Türklerin "tanrı" kelimesini tahlil ediyor. Ve eski Türkler Allah'ı şafak mahallinde(19) aramışlar hükmünü veriyorl ...(20) ... şöhret kazanmak için dine hücum etmek tarihte nam bırakmak için cami yakan harîfi (herifi) taklitten başka bir şey değildir. ... Dünya isterse dinsizlerle, mâddiyyün (materyalistler) ile dolsun... İsterse medeniyet halk (yaradılış/yaratıcı) yerine tabiat kabul etsin. Bizler, İslamlar; din ile teâlî ettik (yükseldik), din ile teâlî edeceğiz. Bizi tarihte muzaffer eden, yokluklardan nurlar, mazhariyetler çıkaran kuvvet din idi. Ve yine din olacak. Mekteplerimize böyle zehirli bir maksatla girip de ulemâ-yi İslamiyye'nin felsefeleri yerine Darven'in henüz Avrupa'da bile kabul edilemeyen nazariyelerini tedris eder ve sonuna da Darven'in söylemeye cesaret edemediği sözleri ilave eylersek ferdâmızın (yarınımızın) önüne derin mezarlar kazmaya başlıyoruz demektir. Yine tekrar ederim... Cemiyet-i İslamiyye ve İlmiyyemiz bu gibi kitapları tetkik etmeli ya neşri men olunmalı (yayımlanması yasaklanmalı) veya mündericâtının (içindekilerin) bâtıl olduğu ispat edilerek genç dimağlar dalâletten vikaye olunmalıdır (korunmalıdır).

Hâmiş: Bizi şahsiyete temasla itham edecek dimağlar bulunabileceğini düşünüyoruz. Bunlara bizi mahkûm etmezden evvel dini, ferdâyı, seviye-i irfan-ı milleti Darvenizm ile karşılaştırmalarını ve sonra hükmetmelerini rica edeceğiz. Tetkik ve mütalaalarımızda biz en ziyade hacmi

Darvenizm kitabından Darwin'in dedesi erasmus Darwin

küçük, tesiri büyük noktalara ilişeceğimiz için şahsa, hâtıra (gönüle), mütehâlif (birbirine uymayan) telakkilere ehemmiyet vermiyoruz. Suphi Bey gücenebilir. Fakat her hâlde onun bize gücenmesi Darvenizm'in ruhumuzda, rüh-i İslamiyet'te (İslamiyet'in ruhunda) açtığı te'sîr (içe işleme) kadar mühim olamaz. ..."

Sonuç yerine

Görüldüğü üzere, Elhan dergisi başyazarının, "Darwin-perest" şeklinde nitelediği Suphi Ethem Bey'in kitabına yönelik herhangi bir bilimsel eleştirisi ve tartışması söz konusu değildir. Söz konusu olan, bilim dışı ve kaba bir reddediştir. Bu reddedişin temel dayanağı ise, dini inançlardır.(21) Esas itibarıyla Evrim Kuramı'nın tanıtıldığı bu kitap, Elhan dergisi başyazarına göre dinsiz/imansız, doğ-

Askerî Baytar Mektebi'nin 1918 yılı Erkan-ı tedrisiyesi. Okulun muallimlerinden Baytar Yüzbaşısı Suphi Ethem Bey, sağ başta ayakta

ıu yoldan sapmış, dini inançlara tecavüz eden bir eserdir. Dinsizliğe doğru atılmış ilk ve geniş bir adımdır. Okumaya zorla tahammül ettiği ve okurken kendini mahküm gibi hissettiği bu kitap, dini uçuruma sürüklenmektedir.

Elhan yazarı, sık sık dini kurumları ve din adamlarını göreve çağırır. Materyalizm akımına karşı dinin savunmasını dini makamlara ve kurumlara bıraktığını (ve bunun için de kitabın bazı parçalarını aktararak dikkatlerini çekmeye çalıştığını) belirtse de aslında bu savunmayı kendisi yapmaktadır. Önerisi, kısaca, Darwin'in sansürlenmesidir. Ona göre, Cemiyet-i İslamiyye ve İlmiyye, bu gibi kitapları incelemeli; bunların ya yayımlanması yasaklanmalı veya içeriklerinin bâtıl olduğu ispat edilerek genç dimağlar sapkınlıktan korunmalıdır.

Yazar, böyle bir kitaba karşı olduğu gibi, okullarda Evrim Kuramı'nın tedrisine de (doğal olarak) karşıdır. Ona göre, Evrim Kuramı'nın okullarda öğretilmesi bir cinayettir. Öğrencilere Darwin'i ve Evrim Kuramı'nı anlatan bir öğretmen ve onu öğretmen, diye sınıfa sokanlar öyle bir cinayet işlemişlerdir ki intihar etmeleri bile kendilerini affettiremeyecektir. Okullarda İslam bilginlerinin felsefeleri öğretilmelidir. Suphi Ethem Bey gibi Darwin Kuramı'nı öğretenlerin maksatları zehirlidir. Elhan başyazarı kendisinin bu yazısıyla bile Suphi Ethem Bey'in layık olduğu şiddeti gösteremediği kanaatindedir.

"Eleştirmen"in, bilimin gerektirdiği eleştirel bakış açısından yoksunluğu ve buna bağlı olarak hoşgörüsüzlüğü dikkat çekicidir. Eski Türklerin "tanrı"sının "güneş" olabileceği düşüncesi, Nuh Tufanı için "masal" nitelemesinin kullanılması, yabancı dilden yapılan bir alıntıda "Allahlar" kelimesinin aynen tercüme edilmesi, Muhittin-i Arabî'nin görüşleri kendisini rahatsız etmektedir. Bu "ne olursa olsun"cu kör ruh hali, en güzel ifadesini şu cümlelerde bulmuştur: "Dünya isterse dinsizlerle, materyalistler ile dolsun... İsterse medeniyet yaratıcı yerine tabiat kabul etsin. Bizler, İslamlar; din ile yükseldik, din ile yükseleceğiz."

1912'de görülen bu bilim dışı yaklaşımla yaklaşık 100 yıl sonra, üstelik "Darwin Yılı"nda hâlâ karşılaşabilmek, ülkemiz ve dünyamız açısından düşündürücüdür. Ama daha da düşündürücü olanı, bu yaklaşımın bugün, yukarıdaki örnekte olduğu gibi sıradan bir yazara ait olmayıp, Türkiye'nin en önemli bilim kurumlarından birinde iktidarda oluşudur.

Dipnotlar:

** ardaodabasi@yahoo.com*

1) Bilim ve Ütopya dergisinin 139 (Ocak 2006) ve 147. (Eylül 2006) sayılarında Prof. Dr. Remzi Demir'in, 152 (Şubat 2007) ve 159. (Eylül 2007) sayılarında benim imzamı taşıyan makalelerde, Suphi Ethem Bey'in yaşamı, eserleri, faaliyetleri ve düşüncesi hakkında kapsamlı bilgi bulunabilir.

2) Suphi Ethem, Darvenizm, Manastır: Beynelmilel Ticaret Matbaası, 1327.

3) Bu isimler hakkında toplu bilgi için bkz. Remzi Demir, Philosophia Ottomanica: Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Türk Felsefesi - Yeni Felsefe III. Cilt, Ankara: Lotus Yayınevi. Nisan 2007, s. 72-135. Aynı çalışmada Suphi Ethem Bey'e ilişkin bölüm için bkz. s. 149-163.

4) Bu listede kitabın içinde geçen bölüm başlıkları verilmiştir. Kitabın kapağında ve künye sayfasında bu başlıkların bazılarında önemsiz farklılıklar söz konusudur.

5) Manastır.

6) Kosove-İpek.

7) Buradaki 1328 tarihi bir dizgi hatasıdır. Doğrusu 1327 olmalı.

8) Gerçekten de genel olarak tarih bilimine olduğu gibi, hangi alanda çalışma yapıyorsa o alanın tarihine de büyük önem vermiştir.

9) Lamarck üzerine müstakil çalışması için bkz. Suphi Ethem, Lamarkizm, Dersaadet: Nefaset Matbaası, 1330, 46+1 sayfa, Ulûm-i Tabîiyye ve İclimâiyye Kütüphanesi'nin beşinci kitabıdır. Daha önce Felsefe Mecmuası'nda tefrika edilmiştir. Bkz. Arda Odabaşı, "Felsefe Mecmuası", Felsefe Ansiklopedisi Cilt 6, Ahmet Cevizci (ed.), 1. Basım, Ankara: Ebabil Yayınları, Ocak 2009, s. 141-150.

10) Bununla birlikte Suphi Ethem Bey, Darwin'in kuramında birçok belirsiz ve açıklanmaya muhtaç noktalar olduğunu da kabul etmiştii. Fakat bu kuramın aslının hiçbir zaman sarsılmadığını ve sarsılmayacağını da vurgular. Suphi Ethem, Darvenizm, s. 82.

11) ?, "Tetkik ve Mütalaa: Darvenizm", Elhan, Cilt: 1 Numara: 1-3 (1 Mart 1327), s. 3-7.

12) İmza yerine bir soru işareti (?) konulmuştur.

13) Suphi Ethem Bey'in doğa bilimlerine vakıf olmayanların itirazlarına kayıtsız ve sessiz kalacağını söylemesine istinaden böyle bir yorumda bulunmaktadır.

14) Yazara göre askeri idadîlerde doğa tarihi dersi yoktur. Bu ders bir aralık programa katılmış ise de ancak birkaç hafta yaşayabilmiş ve yine lağvedilmiştir: Bu sırada Suphi Bey birkaç derse girmiş olabilir. Fakat bu kendilerine muallim rütbesi bahşetmez.

15) Çeviriyazı metindeki tüm dipnotlar ve köşeli parantez içindeki tüm açıklamalar bize aittir. Anlaşılmasının zor olacağı düşünülen kelimelerin bugünkü karşılıkları da köşeli parantez içinde verilmiştir. Anlam bozukluğu yaratan noktalama işaretlerine müdahale edilmiştir.

16) Bütün ilmiyelileri (ulemayı) temsil eden kuruluştur.

17) Suphi Ethem Bey, Yunan filozoflarından Ksenophanes'un bir sözünü aktarmıştır ve bu cümlede "Allahlar" lafzını geçmektedir. Suphi Ethem, s. 75.

18) Eleştiriye maruz kalan ifadeler için bkz. Suphi Ethem, s. 189.

19) Yani güneşte.

20) Rıza Tevfik Bey'den yapılan aktarım için bkz. Suphi Ethem, s. 93-94.

21) Yazarın ilginç bir eleştirisi de kitapta yalnız Evrim Kuramı'nın ve materyalizmin değil, Türkçü Genç Kalemler dergisinin ("Yeniler"in) de müdafaa ediliyor oluşudur. Eleştiriye maruz kalan ifadeler için bkz. Suphi Ethem, s. 60. Bu derginin yazarlarından biri de Suphi Ethem Bey'di. Bir başka yazarı Ziya Gökalp, Muhittin-i Arabî'yi konu alan makalesini Genç Kalemler'de, tam da Darvenizm'in basıldığı sıralarda yayımlamıştır. Bkz. Tevfik Sedat (Ziya Gökalp), "Muhittin-i Arabî", Genç Kalemler, İkinci Cilt Numara: 4 (26 Mayıs 1327), s. 61-64.

Çeviren: Mehmet Fatih EKİNCİ

Mali kriz mi? Sistem krizi mi?*

Eğer kapitalizm insanlığın yarısının kendisi için gereksiz bir nüfus olduğu noktasına gelmişse biz de kapitalizmin gereksiz bir sosyal örgütlenme biçimi olduğunu telakki etmek zorunda değil miyiz? Sosyalist bakış açısından başka bir alternatif yoktur.

1. Metot sorunu

Eylül 2008 mali çöküşü büyük bir sistem krizinin geliştiğini göstermektedir. Bu krizin türünü anlamak ve buradan hareketle mevcut egemen güçlerin, devletlerin ve hâkim sınıfların krize getireceği çözüm yolları ile buna işçilerin ve ezilen halkların vereceği cevapları algılayabilmek için -açıkçası- mali krizin gelişimini irdelemekten öteye gitmemiz gerekiyor. Ancak bu sonuncusunu analiz ederken onu özellikle şu diğer krizlerle yan yana koymak artık yeterli olmayacaktır:

I- Reel üretim ekonomisindeki birikim sorunu...

II- Enerji krizi ve buna ilişkin olarak: a) Fosil yakıtların tükenmesi, b) Bu enerjinin kullanım biçimine bağlı büyümenin sonuçları (iklim üzerindeki muhtemel etkileri dahil), c) Tarımsal yakıtların kullanıma sunumunun politik sonuçları...

III- Hızlı bir yıkıma tabi tutulan köylü toplumların krizi ve buna bağlı olarak tarımsal gıda krizi.

Bütünleştirici bir irdelemede bu büyük sistem krizini tüm yönleriyle ele almak gereklidir. Bu sorun üzerindeki tartışmayı çağdaş kapitalizmin başlıca yeni özelliklerine ilişkin olarak bir dizi önermelerle yürüteceğim. İki büyük değişim son on yıl boyunca ürünlerini vermiştir. Bu değişimler çoktandır aşılmış olmakla birlikte niceliksel değişimin niteliksel değişime dönüştüğünü açıklayacağım. Bu dönüşümlerin ilki hâkim sektörlerde sermayenin merkezileşmesinin ölçüsüne ilişkindir. Bu değişim kırk yıl öncesine kıyasla benzersiz boyuttadır. Kuşkusuz tekeller ve oligopoller merkantilist dönemden 19. yüzyıl sonu kartel ve tröstlerinin oluşumuna kadar (Hilferding, Hobson ve Lenin tarafından analiz edilen) kapitalizmin tarihinde yeni bir gerçeklik değildir.

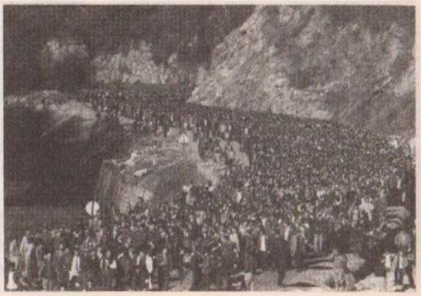

Bu krizin türünü anlamak ve buradan hareketle mevcut egemen güçlerin, devletlerin ve hâkim sınıfların krize getireceği çözüm yolları ile buna işçilerin ve ezilen halkların vereceği cevapları algılayabilmek için, açıkças, mali krizin gelişimini irdelemekten öteye gitmemiz gerekiyor.

Fakat bugün ilk defa ekonomik yaşamın tüm alanlarında egemen olan genelleşmiş oligopol kapitalizminden söz etmek zorundayız. Bu tespitten başlıca iki sonuç çıkarıyorum: Bu sonuçların ilki bu dönüşümlerin emperyalizme yeni bir yüz vermiş olmasıdır. Emperyalizm daima çoğul olarak anılırdı ve kendisini söz konusu emperyalist güçlerin sonu gelmek bilmeyen çatışması ile gösterirdi. Bundan böyle ise ABD, Avrupa ve Japonya üçlüsünün tek özne halinde kolektif emperyalizminden söz etmek gerekmektedir. Sonuçların ikincisi de kapitalizmin oligopolcü yapısının malileşmesidir. Temel niteliksel dönüşümlerin ikincisi de gezegenin doğal kaynaklarına ilişkindir. Bu kaynaklar sınırsız bir şekilde işletildikleri dikkate alındığında bol değildirler, tükenme noktasında olmasa da belirgin ölçüde azalmışlardır ve bunlara erişim artık herkese açık olmamalıdır.

Bu konuya devam ederek, sistemin bütünlüğü içinde mali boyutu itibarıyla krizin yerleşmesine izin veren günümüz kapitalizminin/emperyalizminin bu yeni evrelerinin herbirinin irdelemesini yapacağım. Ancak, egemen güçlerin krize cevaplarının doğasını ve mantığını anlamak kadar alternatif cevapların ortaya çıkış koşullarının açıklanması da gerekir. Modern toplumların örgütlenmesinde yeni olan şeyin listesi kuşkusuz burada belirteceğim alanların ötesine geçmiştir. Literatür, örneğin günümüz bilimsel devrimi ve teknolojisi üzerine sıklıkla vurgu yapmaktadır (bilişim, uzay, nükleer, deniz dibi işletmeciliği, yeni imalat ürünleri vs.). Bunlar tartışılmazdır ve önemlidir. Uygulayımbilimcilerin (teknolojist) bu değişimdeki rolleri'ni reddetmiyorum. Buna karşılık, yaptığım analizlerde teknolojiler bizzat sosyal ilişkilerle biçimlenmişlerdir. Yeni güçlerin oluşumu uluslararası ilişkiler planında mümkün olduğunca konunun dışında tutulmamalıdır. Yeni olaylar listesi sosyal ilişkiler planında tartışılmaz sınırsızlıkta gözükebilir. Örneğin, emek piyasalarının parçalanması ve üretken sistemlerin örgütlenmesi. Dahası, yeni (ya da yenilenmiş, güçlendirilmiş) tavırlar ve kimlikler (etnik, dinsel ve kültürel) yararına politik deyimlerin eski yapılarının

bozulması. Belirttiğim bu büyük dönüşümlerle nitelediğim sistemin yeniden üretilmesi mantığında bu gerçekliklerin analizinin de gerekli olduğunu düşünüyorum.

Kapitalizmin son on yıldaki yayılma modeli incelendiğinde krizin yapısal (sistemik) olduğu anlaşılmaktadır. Kısa ya da uzun, düzenli ya da kaotik bir geçiş süreciyle sayfa mutlaka çevrilecektir. Porto Allegre Dünya Sosyalist Hareketi (altermondistler) bir başka dünyanın mümkün olduğunu ilan etmektedir. Ben de diyorum ki "Bir başka dünya oluşma yolundadır."

Egemen sosyal güçler ayrıcalıklı durumlarını sürdürmek için şiddet içeren çatışmalara girişmektedirler. Özellikle demokrasiye, uluslararası hukuka ve Güney halklarının hukukuna saygılı davranmaya sırtlarını dönmektedirler. Eğer onlar dünya çapında ırk ayrımı olarak adlandırdığım bususta ilerleme sağlarlarsa yarının dünyası kurulabilecektir. Kapitalizmin yeni evresi ya da niteliksel olarak farklı ve yeni bir sistem mi? Sorun tartışmaya değer...

Bu barbar evrimin kurbanları olacak işçiler ve halklar bu mücadelede gerici (liberal olmayan) politik ve sosyal güçleri bozguna uğratabileceklerdir. Onlar işi yolunda olanların boş vaatlerine kanmayarak, savaşımlarındaki bölünme ve parçalanmayı aşarak, noksansız eylem ve örgütlenme şekilleri keşfederek, içine düştükleri uyuşmazlıkları çözerek bu sistem krizine karşı tedbir almada yeterli kapasiteye sahip bulunmaktadırlar. Öyleyse 21. yüzyılda sosyalizm keşfedilmiş ya da yeniden keşfedilmiş mi olacaktır?

Küreselleşme-kapitalizmin özünde olan ve yayılmasının başarılı evrelerinde derinleşen fenomen, eğer Güney halkları (insanlığın % 80'ini oluşturan) savaşımlarını benimsetebilirlerse yarının dünyasının daha iyi olabileceği anlamını taşımaktadır. Hiç olmazsa dünya daha iyi olabilecektir. Zira Kuzey işçilerinin insancıl cömert bir eylemde yer almalarıyla aynı zamanda sistemin kurbanlarının yerine geçerek Güney halkları için daha iyi bir dünya sistemi biçimlendirilebileceği fikri temelsiz kalmaktadır.

2. Tekellerin hâkimiyeti ve bozgun halindeki malileşmenin temeli

Çağdaş kapitalizmin malileşmesini niteleyen olay, para ve mali piyasalarındaki yatırımların genişlemesi ibaresinde yatmaktadır. Tarihte eşi benzeri olmayan bu genişleme, bir çeyrek asır önce ivme kazanarak dünya gayri safi yurtiçi üretiminin yaklaşık 50 trilyon dolar, uluslararası ticaretin de 15 trilyon dolar olmasına karşılık, para ve mali piyasalardaki yıllık işlem hacmini 2000 trilyon (tera) doların üzerine taşıdı. Söz konusu malileşme bir taraftan esnek kur sisteminin genelleşmesiyle (kurlar, piyasa tarafından günü gününe belirlenmektedir) ve diğer taraftan faiz oranlarının "deregülarize" edilmesiyle (aynı şekilde arz ve talebe bırakılmasıyla) zorunluluk kazanmıştır. Bu şartlarda para ve mali piyasa işlemleri esas itibarıyla artık mal ve hizmet değişimlerinin karşılığını oluşturmamakta, fakat sırf faiz oranları ve döviz kurlarındaki

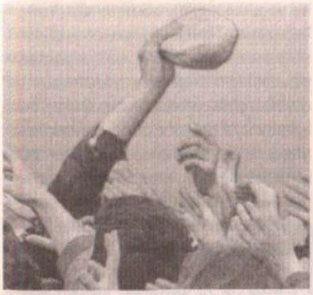

dalgalanmalardan kendini korumaya çalışan ekonomik aktörlerin kaygılarıyla güdülenmektedir.

Klasik iktisatçılar bu durumu anlamak için donatılmamışlardı, zira piyasanın kendi kendini düzenleyeceği saçma ve dogmatik fikrine ve katılım olmaksızın kurulan piyasa ekonomisinin çökeceğine inanmak gereği duymuşlardı. Mevcut gerçek kapitalizmle hiçbir ilişkisi olmayan hayali bir sistemin teorisi olarak nitelediğim piyasa ekonomisi, kapitalizm ideolojisinin köşe taşıdır ve sözde meşruiyetinin kaynağıdır.

Klasik iktisatçıların çöküş gerçekleştiğinde yapabildikleri tek açıklama, bunun kazara gerçekleşen bir çöküş olduğudur. Onlar için dramatik sonuçlar getirmeyecek ve çabucak çözülebilecek küçük kazalar söz konusudur. Felakete sürükleyecek olan para ve mali piyasalardaki bu genişleme, Eylül 2008 çöküşünden çok önce ekonomi politikçilerin (özellikle François Morin, Frederic Lordon, Elmar Altvater, Peter Gowan, ben ve birkaç kişi daha [ne yazık ki sayıca az]) eleştirileriyle mükemmel bir şekilde analiz edilmişti. Olayların gelişimi hakkında yapılan bu analizlere hiçbir ekleme yapılmasına gerek yoktur. Ancak daha da uzağa gitmek gerekmektedir. Zira mali krizin mali analizinde, kökeninde bulunan doğrudan nedenler yanında diğer nedenler de dikkate alınmak durumundadır. Bilinmesi gerekir ki bu nedenler felaketin kaynağını oluşturan deregülasyonlar, yani para ve mali piyasaların liberalizasyonu dogmasıdır. Ancak bu olgu sadece ilk okunuşta doğrudur. Bunun da ötesinde sorun söz konusu piyasaların deregülasyonuna ilişkin dogmalara katılımın arka planı olan sosyal çıkarların belirlenmesinden geçmektedir.

Burada bankalar ve diğer mali kurumlar (sigortalar, emeklilik fonları, hedge fonlar) bu genişlemeden özel çıkarlar sağlamış olmaktadırlar. Böylece iktidarlar da konuşmalarında felaketin sorumluluğunu bunlara yüklemektedirler. Ancak, malileşme aslında tümüyle oligopollerin işine yaramaktadır ve kârlarının % 40'ı sadece mali işlemlerden kaynaklanmaktadır. Ve bu oligopoller aynı zamanda reel üretim ekonomisinin hâkim sektörlerini ve mali kurumları denetim altında tutmaktadırlar. Öyleyse oligopoller niçin sistemin tümü itibarıyla malileşmesi tercihini yaptılar? Çünkü bu tercih, reel ekonomide gerçekleşen kâr miktarının büyümekte olan bir kısmının kazançlarına eklenmesini sağlamaktadır. Her mali işlem üzerindeki anlamsız gözüken ilişki oranı, bu işlemler topluca ele alındığında devasa miktarlar ve dikkate değer kâr hacimleriyle kendini göstermektedir. Bu kârlar reel ekonomide yaratılan artık değerin yeniden dağıtımının ürünleridir ve tekel rantlarıdır. Böylece üretim ekonomisindeki yatırımların düşük (% 51) verimlilik oranına karşılık, mali plasmanların yüksek (% 151) verimlilik oranlarını kavramaktayız. Oligopollerin mali rantlarıyla oluşan global kârlar üzerindeki bu emilme, sebebi (günümüz kapitalizminin oligopolcü yapısı) sonuçtan (malileşme yani reel ekonomideki yatırımlara kıyasla mali plasmanların tercih edilmesi) ayırmayı olanaksız kılmaktadır.

Parasal ve mali piyasalar, piyasa sisteminde bu şekilde egemen bir konumda bulunmaktadırlar. Çünkü bu egemen konum vasıtasıyla oligopoller (ve sadece bankalar değil) bir taraftan tekel rantları sağlıyorlar diğer taraftan da bu rantın paylaşımı için aralarındaki rekabete boyun eğiyorlar. Klasik iktisatçılar, piyasanın bu hıyerarşik durumundan habersizdirler ve bunun yerine "genelleşmiş piyasa ekonomisi" soyut söylemini ikame etmektedirler. Para ve mali piyasaların genişlemesi, artışını sınırladığı reel ekonomi yatırımlarını belirlemektedir. İstihdam artışının da nedeni olan ekonomideki genel büyümenin bu şekilde zayıflaması, çok iyi bilinen sonuçlar (işsizlik, durgunluk, üretimin ve reel ücretlerin azalması) ortaya çıkarmaktadır. Para ve finans piyasası böylece iş piyasasına hükmeder hale gelmektedir. Bu mekanizmaların tümü, ekonominin para piyasasına ve mali piyasaya köle kalmasını tesis etmekte ve gelir dağılımında artan bir eşitsizlik oluşturmaktadır. Üretken yatırımlar piyasası (ve onun gerisindeki iş piyasası) bir yandan verimlilik düşüşünden (oligopol rantları yararına kârların emilmesi) diğer yandan da nihai talepteki genişlemeden (gelir dağılımındaki eşitsizlik yüzünden) acı çekmektedir. Mali oligopollerin hâkimiyeti, ekonomiyi bir sermaye birikimi krizine mahkûm etmekte, bu da hem talep krizi (tüketim azlığı) hem de verimlilik krizine neden olmaktadır.

3. İktidarların cevapları: Malileşmenin restore edilmesi

Artık, oligopollerin hizmetinde olan mevcut güçlenn (üçlü ülke hükümetlerinin: ABD, Avrupa ve Japonya) neden bu aynı malileşme sisteminin çizgiye sokulmasından başka projeleri olmadığını kavrayabilecek durumdayız. Çünkü ekonomi ve toplum üzerindeki hâkimiyetlerini doğrulayabilmek için, söz konusu mali genişlemeye ihtiyaç duymaktadırlar. Para ve finans piyasasının piyasalar üzerin-

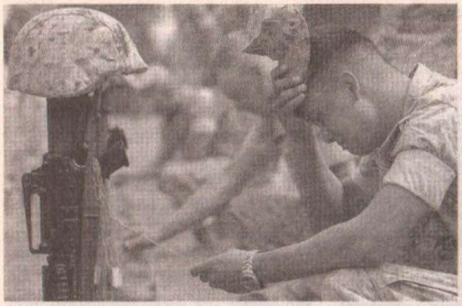

Kuzey'in askeri planının asıl amacı gezegenin kaynaklarını kontrol etmektir.

deki hâkimiyetini sorgulamak, oligopollerin tekel rantını sorgulamak olacaktır.

Bu doğrultuda uygulanan politikalar etkili olabilir mi? Sanırım, "2008 sonbahar krizi"nden önceki sistemi restore etmek olanaksız değil. Ancak bu, iki koşul gerektirmektedir. Birincisi, devletin ve merkez bankalarının geçmişte kalmış alacakları silmek ve mali genişlemenin verimliliği ve güvenirliğini yeniden sağlamak için yeterli mali araçları sisteme enjekte etmeleridir.

Klasik iktisatçıların ve IMF uzmanlarının (öngördüğümüz rakamlar konusunda bizimle sadece üç ay sonra aynı fikirde olduklarını açıklayan uzmanlar) görüşüne karşılık, bazılarının (bendeniz de dahil) "Eylül 2008 krizi"nden önce öngördükleri gibi astronomik rakamlar söz konusudur. Fakat artık iktidarların bu kaynak aktarmayı gerekli seviyeye çıkarabilecekleri düşünülebilir. İkincisi, bu kaynak aktarımının sonuçlarının toplum tarafından kabullenilmiş olmasıdır. Çünkü genel olarak çalışanlar ve özel olarak Güney halkları bu politikaların kurbanı olacaklardır. Bunlar reel ekonominin canlanması için işgücü talebini artırmak yerine (zamanında Keynesçiliğin yaptığı gibi) aksine oligopollerin rantlarını oluşturan sömürü kaynağını elde tutmaya çalışıyorlar ki bu da çalışanların reel ücretleri aleyhine sonuç verecektir. İktidarların planları reel ekonomi krizinin, işsizliğin, istikrarsızlığın, emeklilik fonlarıyla güvence altına alınan emekli aylıklarının kötüleşmesini soğukkanlılıkla öngörmektedir. Çalışanlar şimdiden tepkilerini gösteriyorlar ve önümüzdeki aylarda ve yıllarda muhtemelen daha da çok tepki gösterecekler. Fakat bunların mücadeleleri parçalı ve gerekli perspektiften yoksun kalırsa, bu ayaklanmalar oligopoller ve onlara hizmet eden devletlerce kontrol edilebilir olacaktır. İşte günümüz siyasi ve sosyal konjonktürünün 1930'lu yıllarınkinden farklılığı buradadır. O zamanlar iki sosyal güçler kampı (cephe) çatışıyordu: Komünistler (o dönemde Sovyetler Birliği bu başarıyı temsil ediyordu) ve gerçek sosyal demokratlardan oluşan sosyalizmi benimsemiş bir sol cephe; güçlü faşist hareketlerden güç alan bir sağ cephe. Bu yüzden 1930 krizi bir tarafta New Deal'i ve halk cephelerini, diğer tarafta ise Nazizm'i getirmiştir. Günümüz politik konjonktürü bundan radikal bir şekilde farklıdır. Sovyetizm'in çöküşü ve sosyalistlerin sosyal liberalizmde birleşmeleri, gerçek bir sosyalist alternatif söyleminden ve perspektifinden yoksun çalışanların politik vizyonunu çok ciddi bir şekilde zayıflatmıştır. Oligopol kapitalizminin cari krizi, oligopollerin ihtiraslarını geriye iten, yükselen bir sosyal mücadele sonunda olmamıştır. Bu kriz, kapitalist birikim sistemine özgü iç çelişkilerden doğmuştur. Oysa bana kalırsa, kendi iç çelişkilerinin artmasıyla oluşan bir sistem kriziyle sistemi dönüştürmeyi amaçlayan ilerici sosyal güçlerin yükselişine tanık olan bir toplumun krizi arasında esaslı bir ayrım gözetilmelidir. Bu ayrım farklı yaklaşımlar ortaya çıkarmaktadır. Birinci şıkta kaos büyük bir olasılığa dönüşür ve ancak ikinci şıkta ilerici bir çıkış mümkün hale gelir. Bugünkü temel siyasi soru, mevcut sistemin sosyal kurbanlarının olumlu, bağımsız, radikal ve tutarlı bir alternatif oluşturmaya muktedir olup olmadıklarıdır?

Aksi takdirde malileşmiş rantçı oligopollerin güçlerinin restore edilmesi imkânsız değildir. Ancak bu durumda, sistem sadece daha iyi kalkınmak için geriler ve daha derin yeni bir finansal yıkım kaçınılmaz olur; oligopollerin gücünü sorgulamadıklarından, mali piyasaların yönetimi için öngörülen iyileştirmeler de büyük ölçüde yetersiz kalır. Güney devletlerinin ve halklarının bu meydan okumaya ne şekilde cevap verecekleri boşlukta kalmaktadır. Küreselleşmiş malileşme kriziyle daha beter bir hal alan bu meydan okumanın burada analizi zorunlu hale gelmiştir.

4. Doğal kaynaklar sorunu ve Kuzey-Güney çatışması

Bir ekonomik ve sosyal sistemin, gezegenin doğal kaynaklarının kullanımına ilişkin sorunları, bir yandan insan (ve toplum) olmaya dair felsefi vizyona, diğer taraftan da doğaya ilişkin büyük sorunlardır. Toplumların bu sorunlara verdikleri tarihi cevaplar ekonomik ve sosyal yönetimi idare eden mantığı belirlemektedir.

Tarihi kapitalizm bu konudaki kaygılarını büyük ölçüde boşaltmıştır. Kısa zamanlı (geleceğin değersizleşmesi) bir vizyona bağlı olan ve doğal kaynakların yaygın bir şekilde toplumun bedava kullanımına sunulması ve sınırsızlığı ilkesine dayanan tümüyle iktisadi bir akılcılık ortaya koymuştur. Bu kaynakların bazıları (toprak ve maden kaynakları gibi) özel çıkarlara konu edilerek, sermayenin verimliliğinin potansiyelinin istismar edilmesine neden olmuştur. Bu sistemin mantıkiliği sınırlıdır ve mantıksızlık kaynaklar azaldığında ortaya çıkmaktadır: Kıt hale geldiklerinde de sosyal akıl dışılık şiddetlenmekte, böylece kapitalizme has ekonomik verimliliği uzun vadede tehlikeye düşürmektedir (biyoçeşitliliğin tahribi ve hatta iklim değişimi).

Buradaki konumuz toplum/doğa ilişkileri sorununun temel özelliklerini tartışmak değildir, üstelik sorunları düşünüş şekline ilişkin felsefi tartışmalara girişmek de değildir. Konumuz çok daha alçak gönüllü bir şekilde gezegenin kaynaklarının kullanımını ve dağılımını, hukuken ve fiilen, eşit ve tüm halklara açık olmak üzere ya da bunun aksine bazılarının yararına tahsis edilmeleri anlamında sorgulamaktır. Bu bakış açısından,

modern dünya sistemimiz niteliksel bir dönüşümü kaydetmektedir. Temel doğal kaynaklardan bazıları elli yıl önce olduklarına göre, tükenmelerinin gerçek bir tehdit oluşturup oluşturmadığı tartışılmakla birlikte, dikkate değer ölçüde -nispeten- kıtlaşmıştır. Öyle bir bilinç oluştu ki, artık bunlar herkese açık olmamalıdır ve -şu andaki kullanım şekillerinden bağımsız olarak- bazılarına göre gezegenin geleceğini tehlikeye sokmaktadır (bazılarına göre de sokmamaktadır). Kuzey ülkeleri (devletler ya da halklar dememek için bu kavramı kullanıyorum) sadece kendi kullanımları için bu kaynaklara erişimi tekelleri altında tutmak istemektedirler, algılandığı şekilde çok da uzak olmayan bir geleceği tehlikeye atacak şekilde büyük bir israfa yönelmektedirler ya da bazı Yeşiller'in önerdikleri gibi yumuşatıcı bazı düzenlemelere uymaya razı olmaktadırlar. Kuzey devletlerinin benciliği, Başkan Bush tarafından telaffuz edilen cümlede anlamını bulmaktadır (ardıllarının asla tartışmaya açmayacakları bir cümle): "Amerikan yaşam tarzı müzakere konusu edilemez."Her ne kadar açıkça söylemeseler de Avrupa ve Japonya'da da çoğu kişi böyle düşünmektedirler. Bu bencillik bu kaynaklara erişimin bundan böyle Güney ülkelerine (insanlığın % 80'i) geniş ölçüde yasaklanacağı anlamına gelmektedir. Bu da Kuzey ülkelerinin kaynakların kullanımında müsrif ve tehlikeli davranacaklarını ya da daha tutucu önlemler tasarladıklarını düşündürmektedir. Bu bakış açısının Güney ülkeleri için hukuken ve fiilen kabul edilemez olduğu açıktır. Zaten piyasa araçları sadece zengin ülkelerin bu kaynaklara erişimini garantileyecek gereklilik düzeyinde değildir. Bazı Güney ülkeleri kendilerini kaynaklara erişim piyasalarında kabul ettirebilmek için önemli araçlar seferber edebilirler. Son olarak Kuzey ülkeleri için tek güvence, askeri üstünlüklerinde gizlidir.

Küreselleşmenin askerileşmesi bu bencil bilincin ifadesidir: Washington yönetiminin geçici bir akımının ifadesi değildir. Amerikan askeri güçlerince dünyanın askeri kontrolü planı Başkan Clinton tarafından oluşturulmuştur, Bush tarafından sürdürülmüştür, Obama tarafından da sürdürülecektir. Kuşkusuz hedeflerinin takibinde özellikle mali açıkları kapatmak, Kuzey cephesinde hegemonyasını ve liderlik konumunu sürdürmek için Washington bu avantajı kendi yararına kullanmayı planlamaktadır. Bu kapsamda üçlünün (ABD, Avrupa, Japonya) da-

ha alt müttefikleri, yeryüzünün askeri denetimini öngören Washington planına bağlıdırlar. Ne Avrupalıların Atlantizm'i ne de Tokyo'nun Pasifik ve Asya'ya ilişkin olarak Washington'un konseptlerine tabiliği en azından şimdilik ayrışma noktasında değildir. Elbette, Birleşik Devletler askeri güçleri ve NATO'daki alt müttefiklerince yükümlenilen önleyici savaş, terörizme karşı savaş misyonları, demokrasiyi ve halkların (en azından bazı halkların) kendi kaderlerini tayin haklarını korumak kılıfı altında yürütülecektir ve daima da öyle olacaktır. Ancak bu kılıflar sadece aldanmak isteyenleri aldatabilir. Bunlar Güney halkları için sömürgeci eski uygarlık misyonu geleneğini temsil etmektedir. Kuzey'in askeri planının asıl amacı Gezegen'in kaynaklarını kontrol etmektir. Washington, yakınlarda Bölgesel Askeri Komutanlık Sistemi'ni ve bir Afrika Komutanlığı kurarak üsleri tamamlamaya karar verdiğini itiraf etti. Birleşik Devletler ve Avrupa'daki takipçileri Gine ve Sudan Körfezi petrolünü, Nijer ve Sudan'ın uranyumunu, Kongo ve Güney Afrika'nın nadir kıymetli metallerini kontrol etmeyi hedeflemektedirler, başka bir şeyi değil.

Kuzey/Güney çatışması günümüz kapitalist/emperyalist küreselleşmenin büyük çelişkilerinin merkezine odaklanmıştır. Bu anlamda bu çatışma, oligopolcü kapitalizmin hâkimiyetinin sürdürülmesinden, orada-burada, Kuzey'de ve Güney'de olumlu çözüm yolları getirebilecek ilericilerin ve sosyalistlerin arzularıyla olan kavgasından ayrı tutulamaz. Alternatifi düşünmek, özellikle de hemen krize cevap olarak hukuk ve Güney ülkelerinin gezegenin kaynaklarına erişim isteği göz önünde bulundurulmalıdır. Daha iyi bir dünya mümkün; ama insanlığın % 80'ini oluşturan halkların çıkarları zengin ülkelerin kamuoylarında bir küçük görme unsuru olduğu sürece bu gerçekleşmeyecektir. İnsani mücadeleler uluslararası dayanışmanın yerine ikame edilemez. Dünya kapitalist sisteminin merkez ülkeleri, emperyalist rant olarak nitelediğim şeyden daima yararlanmışlardır ve bu ülkelerdeki sermaye birikimi her zaman çevre halklarının mülksüzleştirilmesiyle sağlanan bir birikim halini almıştır. Bugün gezegenin başlıca kaynaklarına erişimi koruma altına alma iddiası, bunları tuzu kurulara tahsis etmenin yeni şeklidir.

5. Meydan okumada olumlu bir cevabın koşulları

Devletlerin müdahalelerinin oyunun kurallarını değiştirebileceğini ve sapmaları azaltabileceğini söylemek yeterli değildir. Üstelik bu müdahalelerin mantığının ve sosyal yükünün tespiti gerekir. Elbette Avrupa'da görkemli otuzlu yıllar boyunca karma ekonomi altında kamu ve özel sektörlerin işbirliği yaptığı, Asya ve Afrika'da Bandung çağında devlet kapitalizminin egemen olduğu gibi formüllere dönüş tasavvur edilebilir. Fakat günümüzde bu tip devlet müdahaleleri söz konusu olamaz. Ve ilerici sosyal güçler böylesine bir dönüşümü zorlayabilecek güçteler mi? Benim naçizane fikrime bakacak olursanız henüz değil.

Gerçek alternatif, oligopollerin tekelinde olan güçlerin tersyüz edilmesinden geçmektedir, bu da ilerici demokratik bir

sosyalleştirmeden geçen bir yönetim için bu oligopolleri millileştirmeksizin gerçekleştirilemez. Kapitalizmin sonu mu? Sanmıyorum. Sanırım buna karşılık emekçi sınıfların ve halkların yeni sosyal güç ilişkileri biçimleri oluşturarak taleplerini sermayeye kabul ettirmeleri mümkündür. Bunun koşulu da, hâlâ parçalanmış ve savunma halinde olan sosyal mücadelelerin tutarlı bir politik çözüm içinde billurlaşmayı başarmalarıdır. Bu bakış açısıyla kapitalizmden sosyalizme uzun geçişin ilk adımı atılabilecektir. Bu yöndeki ilerlemeler kuşkusuz bir ülkeden diğerine ve bir evreden diğerine eşitsiz olacaktır.

Arzu edilen ve mümkün olan çözüm şeklinin boyutları çeşitlidir ve ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamın tüm yönlerine ilişkindir. Kuzey ülkelerinde kamuoyu, Güney halklarına oranla çıkarlarının savunusunu bir onaşmada (konsensüs) aramamaktadır. Enternasyonalizm anti emperyalizmi kapsar, insanlıkçılığı değil. Güney ülkelerinde kriz, Kuzey ülkeleriyle ilişkilerini kendi gerekliliklerine tabi kılarak halkçı ve demokratik merkeziyetçi ulusal kalkınma için yeniden bir fırsat sunmaktadır. Şöyle ki:

I. Para ve finans piyasalarının ulusal yönetimi,

II. Mümkün olan modern teknolojilerin kullanımı,

III. Doğal kaynakların geri alınması,

IV. Oligopollerce (OMC-Dünya Ticaret Örgütü) egemen kılınan küreselleşmiş yönetimin ve Birleşik Devletler ve müttefiklerince gezegenin askeri kontrolünün bozguna uğratılması,

V. Geçmiş hayranı sistem ve efsanelerdeki özerk bir ulusal kapitalizm yalanından...

Tarım sorunu gelecekte üçüncü dünya ülkelerinde her zamankinden daha fazla seçenek arasında olacaktır. Bu ada yaraşır bir kalkınma (sadece % 20'lik bir azınlığın yararına işlemektedir) halk çoğunluklarını durgunluğa ve yoksulluğa terk ederek, gerçek bir büyümeye dayanmış olmamaktadır. Oysa kapı dışarı edilen bu ortak kalkınma modeli dünya sistemindeki çevre (periferi) ülkeler için kapitalizmin bildiği tek seçenektir. Demokrasi siyaseti pratiği, var olduğu zaman (bu şartlar altında var olması istisnadır) sosyal gerilemeye bağlı olarak aşırı kırılgan olmaktadır. Buna karşılık, toplumun demokratikleşmesine ve sosyal ilerlemeye bağlı ulusal ve halkçı alternatif, emekçi sınıfları bütünleştirici bir kalkınma perspektifinde içine almalı ve bir kırsal kalkınma stratejisiyle de tüm köylülerin toprağa erişimlerinin garanti edilmesi üzerinde şekillenmelidir. Egemen güçlerce salık verilen formüller -ticaret eşyası olarak görülen tarımsal toprağın özelleştirilmesini hızlandırarak- bildiğimiz yığınsal göçe yol açmaktadır. Modern endüstriyel gelişme, bu aşırı işgücünü sindirememekte, bunlar da gecekondu bölgelerinde toplanmaktadırlar. Köylülerin toprağa erişiminin garanti edilmesinin ortadan kaldırılması ile göç baskısının hızlanması arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Toplumun demokratikleşmesine ve sosyal ilerlemeye bağlı ulusal ve halkçı alternatif, emekçi sınıfları bütünleştirici bir kalkınma perspektifinde içine almalı ve bir kırsal kalkınma stratejisiyle de tüm köylülerin toprağa erişimlerinin garanti edilmesi üzerinde şekillenmelidir.

Bandung Konferansına katılan Çin delegeleri. Nisan1955.

Bölgesel bütünleşme, yeni gelişme kutuplarının doğumunu kolaylaştırarak bir direniş ve alternatif şekli oluşturabilir mi? Bu sorunun cevabı basit değildir. Egemen oligopoller kapitalist/emperyalist küreselleşme doğrultusunda bölgesel bütünleşmelere karşı değildirler. Avrupa Birliği, Latin Amerika, Asya ve Afrika'nın bölgesel ortak pazarları, ilerici ve sosyalist alternatiflerin oluşumuna engel teşkil eden bölgesel yapı örnekleridir. Bir diğer bölgeselleşme şekli, ulusal ve halkçı gelişimi desteklemeye ve dünya halklarına ve uluslarına -sosyalizme- yüz yıllık uzun geçiş için kapı açmaya muktedir midir? Eğer bu soru Çin ve Hindistan gibi devler için sorun oluşturmuyorsa Latin Amerika, Arap dünyası, Afrika, Güney Doğu Asya ve hatta Avrupa'ya ilişkin tartışmaların dışında tutulamaz. Bu sonuncusu için başından beri liberal (yani, gerici) denilen kapitalizmde ve batıcı sistemdeki bu kıta halklarının sıkıştırılması için Avrupa Birliği kurumlarının yıkımını düşünmek gerekli midir ve sosyalist bir bakış açısıyla yeniden inşadan önce ihtimal dahilinde midir? Güney ülkelerinin tümü için üç kıta ülkelerinin, üçlünün (ABD, Avrupa ve Japonya) ortak emperyalizmini geri çekilmeye zorlayacak olan kapasitelerini artırmaya yönelik yeni bir Bandung politikası mümkün müdür? Bunun için koşullar nelerdir?

Kuzey ve Güney yönündeki ilerlemeler, çalışanların ve halkların uluslararası birliğinin temelini teşkil etmekte olup daha iyi, çok kutuplu demokratik bir dünyanın yeniden inşasının tek güvencesini ve yaşlı barbar kapitalizme tek alternatifi oluşturmaktadır. Eğer kapitalizm insanlığın yarısının kendisi için gereksiz bir nüfus olduğu noktasına gelmişse biz de kapitalizmin gereksiz bir sosyal örgütlenme biçimi olduğunu telakki etmek zorunda değil miyiz? Sosyalist bakış açısından başka bir alternatif yoktur.

**Bu makale Dünya Alternatif Forumu/The World Forum for Alternatives(WFA)nun 13-19 Ekim 2008 'de Caracas/Venezüella'da yaptığı toplantının açılışında Forum Başkanı ve Üçüncü Dünya Forumu Direktörü (DAKAR) Marxist iktisatçı Samir Amin tarafından giriş tebliği olarak sunulmuştur. Sunumun orijinal başlığı "Mevcut Kriz Işığında Sosyalist Bir Yenilenmenin Koşulları"dır.*

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
TÜMÖD Genel Başkanı

Krizden kurtulmak veya halkın kurtuluşu

Atatürk: "...bir taraftan Batının işçi sınıfı, diğer taraftan köleleştirilen Asya ve Afrika halkları milletlerarası sermayenin, onları birbirine kırdırmak, köleleştirmek ve efendilerinin azami kârı için onları kullandığını anladıkları ve sömürge politikalarının bir cinayet olduğu bilinci dünya emekçilerinin kalbine yerleştiği gün burjuvazinin iktidarı son bulacaktır."

Krizin tüm ülkelerin gündemindeki yeri giderek olağanüstü bir ağırlık kazanıyor. Dünya ekonomisinin merkezlerinden gelen akıl almaz haberler birbirini izlemekte. Yıkılmaz görünen dev işletmeler çökmekte, işsizlik ve yoksulluk ile ilgili rakamlar sürekli olarak büyümekte... Üçüncü Dünya'nın durumu daha da korkunç. Açlık kol geziyor ve yaygınlaşıyor. Bu nedenlerledir ki Güney ülkelerinin pek çoğunda ayaklanmalar başlamış bulunuyor.

Sonucun bu olacağı bir bakıma işin başında belliydi. Liberalizmin Dünya'yı nereye götürdüğüne ilişkin olarak yakın tarihin verdiği dersler belleklerden silinmemişken, neoliberalizmin Dünya'yı daha farklı bir sonuca sürüklemesi için hiçbir nedenin bulunmadığı açıkça ortadaydı. Şimdi görünen o ki neoliberalizmin doğuracağı sonuçların, çok daha acılı olması olasılığı belirmiştir.

Liberalizm, 1929-30 yıllarında doruğa varan bunalımları ve Dünya Savaşlarını doğurdu. Günümüz krizinin 1929-30 krizinden farklı pek çok yönü de bulunmakta. Her şeyden önce, "küreselleşme" döneminin bunalımı da küresel ölçekte patlak vermiş bulunuyor. Öte yandan, "kumarhane kapitalizmi" evresinin ürünü olan günümüz krizini "ekonomik" veya "finansal" gibi tanımlamaların kalıbına sığdırmak mümkün görünmüyor.

BM İnsan Hakları Baş Danışmanı Jean Ziegler'in de benimsediği bir ifadeyle, günümüz krizi bir "uygarlık krizi"dir.(1) Batı uygarlığı denilen yapılanma çökmektedir. Yeni ve gerçek bir uygarlığın doğması kaçınılmaz hale gelmiştir. Aksi takdirde, mevcut yapılanmanın egemenleri kendileriyle birlikte insanlığın da sonunu getirebilirler.

Krizin nedeni, basit bir mantıkla ve birazcık nesnel bir bakışla bile kofluğunun anlaşılması kolay varsayımlar üze-

BM İnsan Hakları Baş Danışmanı Jean Ziegler'in de benimsediği bir ifadeyle, günümüz krizi bir "uygarlık krizi"dir. Batı uygarlığı denilen yapılanma çökmektedir. Yeni ve gerçek bir uygarlığın doğması kaçınılmaz hale gelmiştir.

rinde temellendirilmiş bulunan liberal veya neoliberal ideolojinin özündedir. Yıllardır, iktisat derslerinin pek çoğunda ve başka pek çok yerde, tartışmasız bir gerçekmiş gibi tekrarlanan bu varsayımların kofluğunu görmemek artık büsbütün olanaksızlaşmıştır

Herkesin yalnızca kendi çıkarını düşünerek kâr peşinde koşması esasına dayalı olarak işleyen piyasa düzeninin, özünde var olan bir "görünmeyen el" sayesinde ayakta kalabileceğine ilişkin liberal inancın içinin boşluğu, fen bilimleri alanında çalışanlardan sıkça duyduğumuz "termodinamiğin ikinci yasasını anımsatmakta. Termodinamiğin ikinci yasası, herhangi bir sisteme dışardan enerji verilmediği sürece düzenin düzensizliğe düzensizliğin de kaosa dönüşeceğini ve yok oluş anlamında "entropi"nin kaçınılmaz olduğunu anlatır. Diğer bir deyişle, "kapalı bir sistemde düzensizliğin artması kaçınılmazdır. Böyle bir sistemde enerji korunsa da, gitgide daha az kullanılabilir hallere dönüşecektir. Yani, kapalı sistemlerde "enerji çürür"; korunur ama değersizleşir. Termodinamiğin, dolayısıyla evrenimizin çok vahşi, çok acımasız bir yasasıdır sanki bu(...)Evreni bütün halinde "kapalı bir sistem" olarak düşünüyoruz, ama bu "büyük-kapalı-sistem" içinde elbette birçok "açık sistem" tanımlanabilecektir. Örneğin Dünya açık bir sistemdir. Özellikle güneşten enerji alır. O nedenle de, dünyamızda, tabiat ana oluşabilmiş... "Toprak"; bitkiler ve canlılar olarak görkemli şekilde "ayağa kalkabilmiş", bir anlamda yücelmiştir."(2)

Fizik dünyasında var olan bu kuralın sanki tamtamına bir izdüşümü niteliğiyle, serbest denilen piyasa düzeninin kaçınılmaz sonunun da kaos olduğu yakın tarihimiz boyunca defalarca görülmüştür. 1929-30 bunalımının böyle doğduğu; bunalımın sosyal ve siyasal bunalımlara ve nihayet dünya savaşlarıyla eşlenmesinin kural haline geldiğini görmüş bulunuyoruz.

Bilim, Dünyamızın yok edici bir kaostan uzak kalmasını, güneşten aldığı enerjiye borçlu olduğunu anlatmaktadır. Güneşin bu rolüne koşut olarak, toplumsal ekonomik yaşamın kaostan ve yok oluştan uzak kalmasını sağlayabilecek bir güç merkezi ne olabilir ve nasıl oluşabilir? Bu soru, devletin halkın çoğunluğu adına düzenleyici ve yönlendirici olarak taşıması gereken sorumlulukların önemini düşünmemizi zorunlu kılmaktadır. Sonuçta, kaosa ve yok oluşa karşı direnmeyi sağlama, toplumsal gelişime ve yaratıcılığa gerçeklik kazandırma sorumluluğu insana aittir. İnsan, bu sorumluluğunun gereğini örgütlenerek, toplumsal ekonomik yaşama egemen olarak yerine getirebilir. Toplumu oluşturan bireylerin en geniş ve en etkin örgütlenme biçimi devlettir. Bireyler, ancak devlet gücüne sahip oldukları ölçüde toplumsal ekonomik yaşamı, azınlığa dayalı güç merkezlerinin (tarihsel olarak en somut tezahürüyle tekelleşmiş olan sermayenin) saptırıcı etkilerine karşı koruyabilirler. Ancak bu noktada son derece can alıcı bir soru demeti karşımıza çıkmaktadır: Hangi devlet, kimin devleti, nasıl olacaktır? Devletin rolünün yönü ve niteliği bu soruların yanıtlarına göre belirlenebilir.

Liberalizmin, bir ideoloji olarak, ilk bakışta normal insan mantığının kabul etmesi olanaksız görünen bir takım dogmalar üzerinde temellenmiş olmasına karşın, tarihsel ve coğrafi anlamda böylesine yaygın bir etki alanı kazanmış olması, açıklanması güç bir durum ortaya çıkarmıştır. Öncelikle anımsamamız gerekir ki Batı dünyası, bu düzenini, esas olarak uzun yıllar süren yoğun bir sömürü ve özellikle de yeni keşfedilmiş topraklar üzerinde gerçekleştirdiği soykırım boyutuna varan acımasız bir zulüm sayesinde ayakta tutabilmiştir. Liberalizmin yararlandığı faktörler bununla da kalmamıştır. Liberalizm, üstünlüğünü ideolojik planda da kanıtlayabilmek için başka bir takım dayanaklara gereksinim duymuş ve bulmuştur.

Bu dayanaklardan birisi, liberalizmin doğuşu aşamasında bir patlama niteliğinde birbirini izleyen bilimsel buluşlar ve gelişmeler içinde önemli bir yeri olan Darwin'in "doğal ayıklanma" kuramından türetilmiştir. (Darwin'in bilimsel bulgularının çarpıtılarak liberalizme nasıl dayanak yapıldığını ayrı bir yazıda ortaya koymaya çalışmış bulunuyoruz.)(3)

Liberalizmin bir diğer dayanağı da çağdaşı olan dinsel görünümlü bir akımdan kaynaklanmıştır. Liberalizmin, yani 19. yüzyıl vahşi kapitalizminin din faktörünü kullanmadan kitlelere kendisini kabul ettirebilmesi mümkün olamazdı. Hıristiyanlık, bozulmamış haliyle, bu amaçla kullanılmaya uygun bir araç olarak görülmediğinden onun yerine Hıristiyanlık kılıfına bürünmüş özel bir akım icat edilmiştir. Bu akımın adı Püritanizmdir. Püritanizme göre, fakirlik, işlediği günahlardan dolayı Tanrı'nın bazı kullarına verdiği bir cezadır. Buna karşılık zenginlik de işlediği sevaplardan dolayı Tanrı'nın bazı kullarına verdiği bir mükâfattır. (Özal, bu öğretiyi "Tanrı zenginleri sever" deyişiyle ünlendirerek bizim toplumumuza aktarmıştır.) Böyle olunca, devletin, toplumsal yaşamda adaleti sağlamak, iktisaden zayıf durumda olanları korumak veya sö-

> Kaosa ve yok oluşa karşı direnmeyi sağlama, toplumsal gelişime ve yaratıcılığa gerçeklik kazandırma sorumluluğu insana aittir. Insan, bu sorumluluğunun gereğini örgütlenerek, toplumsal ekonomik yaşama egemen olarak yerine getirebilir.

Mustafa Kemal Atatürk: "Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletlerarasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk iş birliği çağı hâkim olacaktır."

mürüyü önlemek amacıyla müdahalede bulunması, önlemler alması, bu yönde düzenlemeler sağlaması, yalnızca Darwin'in işaret ettiği "doğal ayıklanma" kuramına ters düşmeyecek, aynı zamanda, ilahi takdire aykırı bir tutum oluşturacaktır.

Bütün bu anlatılanların dışında, liberal ideolojinin bu denli yerleşiklik kazanmasında rol oynayan bir başka -belki de en belirleyici- faktörün sanayi devrimi ve onun bütünleyicisi olan bilimsel teknik gelişme olduğu unutulmamalıdır. Liberalizmin doğuşuyla birlikte sınai ve teknik alanda bir patlama halinde gerçekleşen ve süregelen buluşlar ve gelişmeler, insanlığı umut dolu bir bekleyişe mahkûm etmiştir. Bu denli göz kamaştırıcı buluşları ve ilerlemeleri gerçekleştirmiş olan bir yapılanmanın, yeryüzünün tüm sosyo-ekonomik sorunlarını da er geç çözüme kavuşturacağı beklenirken, insanlık daha önce benzeri görülmemiş bir krize daha yuvarlanmış bulunuyor.

Sınaî ve teknik alanda sağlanan gelişmelerin, tek başlarına ele alındıkları vakit insanlığın gelişimi anlamına gelmediğinin anlaşılması için bir hayli acı tecrübelerin yaşanması gerekmiştir. Sınaî ve teknik gelişmenin tek başına her şeyi çözemeyeceği konusuna Nâzım Hikmet, 26 Ağustos 1959 tarihli şiirinde şöyle değinmekte:

"Ay'a gidilecek, daha da ötelere..." diye yazmakta. 10 yıl sonra, 1969'da, Ay'a gidildi.

Nâzım Hikmet aynı şiirinde şunları da ekliyor:

"Ama bizim dünyada ne zaman
kimse aç kalmayacak,
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse
kimsenin?.."

Ve şiir burada bitmiş değildir.

Halkımız "bir musibet bin nasihatten evladır" der. Liberalizm, yani vahşi kapitalizm, insanlığı sayısız musibetlerle tanıştırdı. Bu bağlamda, özellikle 2. Dünya Savaşı felaketi önemli bir darbe oluşturdu. Ancak ondan sonradır ki 19'uncu yüzyıl vahşi kapitalizmine özgü kurallara tümüyle bağlı kalmanın artık mümkün olamayacağı ve sistemin ayakta kalması için özüyle belli ölçüde çelişen bazı önlemlerin alınmasının kaçınılmaz olduğu gerçeği anlaşılmaya başlandı. Bu konuda ne yapılması gerektiğinin açıklanmasında ve anlaşılmasında, İngiliz iktisatçısı John Maynard Keynes (1883-1946) ve 1936 tarihli ünlü yapıtı Genel Teori başlıca rolü oynamıştır.

Kuşkusuz, liberalizme yönelik eleştiriler Keynes'le başlamış değildir; en tutarlısının da Keynes'inkiler olduğunu söyleyecek değiliz. Ancak, Keynes'in düşünceleri sağdan ve soldan aldığı eleştirilere karşın, Batı dünyasının yeni arayışlar peşine düştüğü bir dönemde ortaya atılmış oldukları için adeta vakitli öten horozun sesi gibi geniş yankılar uyandırmış; hemen bütün Batılı toplumlarda uygulanan resmi politikaların esin kaynağını oluşturmuş, sosyal demokrat iktidarların uyguladıkları "refah devleti" veya "sosyal devlet" ilkelerine dayalı politikalara iktisat kuramı düzleminde yeşil ışık yakılması işlevini görmüştür. 30'lu yılların başında Roosevelt'in uyguladığı "New Deal" politikası da bu çerçeve içinde ele alınabilir. Bu politikalar sayesindedir ki Batı Dünyasında, uzunca bir dönem boyunca, çalışan kitlelerin ekonomik refahını ve sosyal güvenliğini belli ölçüde de olsa artırıcı adımların atılması mümkün olabilmiştir.

Ancak, Batı'da sağlanan bu gelişmeler, önemli bir zaafı da beraberinde taşımaktaydı. Sağlanan kazanımlar ve düzenlemeler, Batı dünyasıyla sınırlı çözümlerden ibaretti ve Dünya bir bütün olarak düşünüldüğünde bu çözümler çerçevesinde, uluslararası sömürü ve adaletsizliğe son verilmesi gereğinin ve emperyalizm olgusunun göz ardı edildiği çok açıktı.

Kuşkusuz, gerçek çözümün ancak kapitalizme ve emperyalizme yer tanımayan bir dünyanın kurulmasıyla sağlanabileceğine işaret edenler her zaman olmuştur ve bunların ön safında Atatürk'ün yer aldığı bilinmektedir. Mustafa Kemal'in 1920'de Teşilatı Esasiye Kanunu Layihası olarak TBMM'ne sunduğu ve "Halkçılık Bildirgesi" olarak anılan metinde şöyle denilmekteydi: "Türkiye Büyük Millet Meclisi hayat ve istiklalini kurtar-

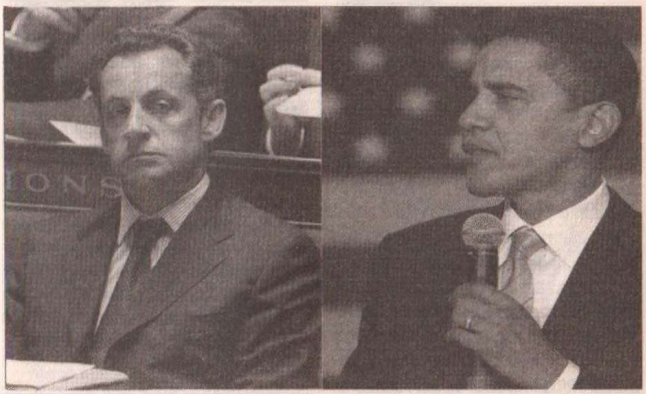

Vahşi kapitalizmin diriltilmesi çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan küresel bunalıma çözüm bulmak ihtiyacı, Obama'dan Sarkozy'ye kadar çeşitli dünya liderlerini yoğun bir arayışa zorlamakta.

Küresel güçlerle kesin bir karşıtlığı göze almış, Latin Amerika'dan İran'a, Vietnam'a kadar ittifaklarını genişletme çabası içinde olan Chavez, Castro ve Morales.

mayı tek ülkü ve amaç edindiği halkı, emperyalizm ve kapitalizm egemenliği ve zulmünden kurtararak, yönetim ve egemenliğin gerçek sahibi kılmakla amacına varacağı kanısındadır." Atatürk, yeni bir ahenk ve işbirliği çağının ancak müstemlekeciliğin ve emperyalizmin ortadan kalkmasıyla sağlanabileceğini çok önceden görmüş ve bu yöndeki inancını şu cümlelerle ortaya koymuştur: "Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletlerarasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk iş birliği çağı hâkim olacaktır."(4)

Bunun nasıl sağlanacağını Atatürk, bir başka yerde şöyle özetler:

"...bir taraftan Batının işçi sınıfı, diğer taraftan köleleştirilen Asya ve Afrika halkları milletlerarası sermayenin, onları birbirine kırdırmak, köleleştirmek ve efendilerinin azami kârı için onları kullandığını anladıkları ve sömürge politikalarının bir cinayet olduğu bilinci dünya emekçilerinin kalbine yerleştiği gün burjuvazinin iktidarı son bulacaktır"(5)

Bugün Dünyanın içine yuvarlandığı durumun nedenleri de bu sözlerde saklıdır. Atatürk, Batının işçi sınıfını ve Asya ve Afrika halkalarını (bir başka deyişiyle mazlum milletleri) tarihin çarkını ileriye doğru çevirebilecek başlıca unsurlar olarak belirlemiştir. Ne var ki her iki unsur da kendilerinden beklenenin çok uzağına savrulmuşlardır. Batı işçi sınıfı, oportünizm batağına saplanmış; kurtuluşu kendi ülkelerinin kapitalistlerinin kuyruğuna takılarak emperyalist sömürünün doğrudan veya dolaylı suç ortağı olmakta arar olmuştur. Mazlum milletler ise emperyalizmin değişik türdeki böl-yönet politikalarının kurbanı olmaktan kurtulmayı bir türlü başaramamışlardır. Bütün bunların sonucundadır ki insanlığın gelişimi, aşılmaz gibi görünen bir duvarla karşılaşmış (ve sanki ileri doğru fırlatılan bir topun duvara çarparak geriye doğru sıçraması gibi) çözüm, 19.yüzyıla doğru çağ atlamakta aranır olmuştur.

Batı'da hayata geçirilmiş bulunan sosyal devletin özünde var olan zaafların su yüzüne vurması ve sistemin bütününü tehdit eden boyutlara varması çok gecikmedi. 70'li yılların başından itibaren önceleri "petrol krizi" olarak tanımlanan ve zamanla çok daha derin bir tehlike niteliği taşıdığı anlaşılmış bulunan çöküş sürecinin sonucunda bugünkü durum kendisini gösterdi. Adaletsizliklerin ve sömürünün giderek derinleştiği bir dünyada yalnızca bir avuç ayrıcalıklı ülkenin sorunlarına çözüm bulmaya yönelik politikalarla gerçek kurtuluşun sağlanamayacağını görenler, Batı'da da yok değildi. Almanya Başbakanı Willy Brandt ile Olof Palme'nin başını çektikleri ve değişik uluslararası platformlarda ısrarla savundukları "uluslararası yeni ekonomik düzen" fikri, bu yöndeki özlemin bir ifadesi olarak doğmuştu. Willy Brandt bu konudaki görüşlerini, şu cümlelerle ortaya koymuştu: "...zengin ve yoksul ülkeler arasındaki mesafeyi küçültmek, fırsat eşitliğine adım adım yaklaşmak, bizatihi önem taşıyan sosyal adaleti gerçekleştirme mücadelesinden ibaret olmayan bir meseledir. Bu, aynı zamanda, yalnızca yoksul ve çok yoksul uluslar açısından değil, varlıklılar için de bir öz çıkar sorunudur."(6)

"Uluslararası yeni ekonomik düzen" hareketi, gerekli kitlesel tabandan (Atatürk'ün deyişiyle "mazlum milletler" ve Batı işçi sınıfı arasındaki bilinçli ve kararlı bir ittifakın oluşumundan) yoksun olması dolayısıyla, Willy Brandt ve Olof Palme gibi önderlerinin değişik yöntemlerle sahne dışına itilmeleriyle birlikte başarısızlıkla sonuçlandı. Kuşkusuz, bu sürecin hızlanmasında ve bütünlenmesinde eş zamanlı olarak ortaya çıkmış bulunan Sovyetlerin çöküşü olayının da unutulmaması gerekir.

Sonuçta ortaya çıkan boşluk, birbiri ardından dayatılan "yeni dünya düzeni", "küreselleşme" ve neoliberalizm (yani vahşi kapitalizm) gibi unsurlarla doldurulmaya çalışılmaktadır.

Vahşi kapitalizmin diriltilmesi çabalarının sonucu olarak orta çıkan küresel bunalıma çözüm bulmak ihtiyacı, Obama'dan Sarkozy'ye kadar çeşitli dünya liderlerini yoğun bir arayışa zorlamakta. Bu bağlamda, devletçiliğe geri dönüş olarak nitelendirilen önlemler de gündeme gelmiş bulunuyor.

Ancak, bütün bu arayışlar çerçevesinde de, metropol ülkelerinin sorunlarını üçüncü dünyanın (bir başka deyişle mazlum milletlerin) sorunlarını göz ardı ederek ve çoğu zaman onların sırtından çözmeyi amaçlayan malum emperyalist geleneğin sürdürülmekte olduğunu görmek zor olmasa gerek. Üstelik kurtuluş reçetesi olarak oluşturulan politikaların, metropol ülkelerinin emekçi halklarını kurtarmaya değil, başta batmakta olan bankalar olmak üzere sıkıntıya düşen büyük sermaye odaklarını korumaya yönelik oldukları da açıkça ortadadır. Kısacası, çö-

Vahşi kapitalizmin diriltilmesi çabalarının sonucu olarak, küresel bunalıma çözüm bulmak ihtiyacı, Obama'dan Sarkozy'ye kadar çeşitli dünya liderlerini yoğun bir arayışa zorlamakta. Bu bağlamda, devletçiliğe geri dönüş olarak nitelendirilen önlemler de gündeme gelmiş bulunuyor.

Dünya mali sermayesinin kalbi olan Wall Street protestolar için önemli bir merkez konumunda.

küş, esas olarak, çöküşe neden olan güçleri ve bu güçlerin emrindeki çarkların işleyişini ayakta tutmaya çalışılarak önlenmek istenmektedir.

Günümüzde sermayenin giderek yoğunlaşan saldırısına karşı dünya halklarının olası dayanışmasını ve ortak başkaldırısını önlemeye yönelik ideolojik silahların en etkilisi, "İslami terör" adı altında icat edilmiş olan yeni bir tür öcü(!)de ifadesini bulmaktadır. Küresel iktidarın dünya halklarını etkileri altında tutabilmek için bir öcü yaratmaya ve böl-yönet politikalarını sürdürmeye olan ihtiyacı sona ermiş değildir. İslami terör korkusu diri tutulabildiği ölçüde, bir yandan Sovyetlerin çöküşüyle birlikte sona ermiş görünen "komünizm tehlikesinden" boşalan yer doldurulmuş olmakta; diğer yandan da dünya halklarını sahte bir bölünmenin kurbanı yapmaları geniş ölçüde sağlanabilmektedir. Bu sayededir ki başta İngiliz ve Amerikan emekçileri olmak üzere tüm sanayileşmiş ülke halkları, Afganistan'a, Irak'a, Gazze'ye... yönelik saldırıların suç ortağı konumuna sürüklenebilmişlerdir.

İslami terör faktörü, hiç şüphe yok ki dünya halklarını ve irili ufaklı pek çok ülkeyi küresel emperyalizmin yörüngesine sokmak için yararlanılan yöntemlerden yalnızca bir tanesidir. Başka ve çok daha etkin yöntemler de vardır. Ancak, emperyalizmin yörüngesine girmek, insanlığın önüne çıkarılmış ve değiştirilmesi mümkün olmayan bir kadermişçesine de algılanamaz. Dolayısıyla, emperyalist odaklar nezdinde tam bir teslimiyet politikası izlemekte olan liderlerin, bu yüzden ülkelerinin başına getirdikleri ağır ekonomik-sosyal bunalımların sorumluluğunun kendilerine ait olmadığı yolundaki açıklamalarını anlayışla karşılamak mümkün değildir.

Emperyalizme karşı direnmeyi ve bu yolda dünya milletleriyle en geniş ittifak arayışları içinde olmayı gerçekleştirmiş olan liderler de olmuştur. Bunun en canlı örneğini görmek isteyenlerin bizim yakın tarihinde Atatürk'ün önderliğinde izlenen ekonomik ve sosyal alandaki başarılara gözlerini kapamamaları gerekir. Bu başarılar sayesindedir ki Türkiye, Dünyanın 1929-30 bunalımıyla boğuştuğu bir önemde, bir yandan Osmanlı'nın borçlarını ödemiş, bir yandan da Cumhuriyet döneminin en parlak ekonomik sosyal kazanımlarını hayata geçirebilmiştir. Gene bu sayededir ki ülkeyi emperyalist güçler arasındaki paylaşım savaşının dışında tutmak mümkün olabilmiştir.

Günümüzde de bu yolu izleyenler vardır. Küresel güçlerle kesin bir karşıtlığı göze almış, buna karşılık Latin Amerika'dan İran'a, Vietnam'a kadar ittifaklarını genişletme çabası içinde olan Chavez'in, Castro'nun, Morales'in... yapmakta oldukları budur.

Unutmamak gerekir ki pek çok olumsuz faktörün varlığına rağmen, Salvador Allende'nin, CIA destekli Pinochet orduları tarafından üzerine bombalar yağdırıldığı bir sırada, Santiago radyosundan yaptığı son konuşmasında haykırdığı gibi "tarihi yapan halktır ve hiçbir güç halkı bu vazifesini yapmaktan alıkoyamayacaktır." Dünyanın dört bir tarafında büyük kentlerin meydanlarında yükselen "başka bir dünya mümkündür" çığlıklarının ifade ettiği özlemin bir araya getirdiği neoliberal küreselleşme karşıtı yığınların anlatmak istediği de budur.

Martin Luther King'in katledilişinin yıldönümünde, 3 ve 4 Nisan 2009 tarihinde bu yöndeki protesto gösterilerinden önemli bir tanesinin New York'ta yapılması planlanmıştır. Muhtemelen bizim bu yazımızın Bilim ve Ütopya'da yayınlandığı günlerde, bu gösteriler çerçevesinde dünya mali sermayesinin kalbi konumunda olan Wall Street'e doğru bir ulusal yürüyüş gerçekleştirilecektir.

Amerika'da "Halkın Kurtuluşu Hareketi"(7) olarak tanımlanabilecek, ulusal düzeyde kurulmuş 50 tane kadar örgüt, gösterilerin örgütlenmesini üstlenmiş durumdadır. Hareketin amacı, "artan krize, Washington'daki yönetim boşluğuna yanıt bulmak; dışarıdaki savaşlara ve işgallere ve suçlu konumundaki bankerlerin ve zenginlerin milyonlarca acılı ailenin sırtından ödüllendirilmelerine son vermek" olarak belirlenmiştir. Bu gösteriler ve yürüyüş çerçevesinde verilecek mesaj şöyle özetlenmektedir:

"Sömürgeci işgale karşı ayağa kalkalım. Herkesin bir işe veya bir gelire sahip olması için mücadele edelim."

"Emekçi halk, bankaların değil, Halkın Kurtuluşu için bağımsız bir biçimde örgütlenmelidir. Bu haksızlığa karşı koymak ve eyleme geçmek için Wall Street'e doğru yürümenin zamanıdır"(8)

Kuşkusuz, önümüzdeki 3 ve 4 Nisan günlerinde yeni bir dünya kurulmayacaktır. Ama bir gün mutlaka kurulacaktır. Aksi takdirde, savaş felaketinin ve küresel ısınmasının cenderesine sıkışacak olan dünyamızla birlikte yok olmamız kaçınılmaz olacaktır.

Dipnotlar:

1. L'Humanité, International, 14 Kasım 2008.

2. Tolga Yarman, "Termodinamiğin İkinci Yasası ve Sevgililiklerin Pörsümesi", http://psikolojist.net/forum/index.php?topic=1764

3. Bkz. Sosyalizm, Kemalizm ve Din. İmge, 2008, s.235-277.

4. Mart 1922, bkz: Vedat Nedim Tör, "Atatürk'ün Yalnızlığı", Atatürkçülük Nedir?, Varlık Yayınları, İstanbul 1965, s.117.

5. "Atatürk'ün Çiçerin'e 22 Ekim 1920 tarihli mektubu", Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, cilt:10, s.64.

6. "An Introduction by Willy Brandt", Nord-South, A Programme for Survival, The MIT Pres, Cambridge, 1980, s. 17.

7. www.BailOutPeople.org

8. Stephen Lendman, "Systemic Failure: Capitalism "Lays An Egg", www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=12518

Kemal KIRAR

Dilim'e Göre

ÇİLE ÇEKMEK

Birçoğumuzun algı ikliminde yeri olan bir deyimdir "çile çekmek". Üzüntülü, sıkıntılı zamanlarımızı anlatır usulca... Acaba aranızdan kaç kişi bunun bir diğer anlamının da akla hayale gelmeyecek bir istikameti işaret ettiğini bilir?..

Bilenler bilmeyenlere anlatsın, diyecek halimiz yok! Anlatacağız artık...

Yay Germek

Efendim, Osmanlı'da "çile çekmek" denince ilk akla gelen, "yay gerip kiriş çekmektir"; yani, "ok atmak". "Az mı çile çektik yahu!" diyen biri, az mı kiriş çekip uzak mesafelere ok fırlattık, demek istemiş olur. Ok'un ("ok"a, Osmanlı Türkçesinde "tir" denir) tarihimizdeki önemi ve değeri ise, zaten hepimizin malumudur. Hatta, tıpkı kılıç gibi, "yay"ın incelik ve tılsımları da Avrupalılar tarafından hâlâ keşfedilememiştir. (Meraklısına: Osmanlı'da okçulara "tirendaz", "tirzen", "kemankeş", "kavvas" ve "tirkeş" denirdi.)

Çile

"Çile", yayın iki ucuna takılıp oku fırlatmaya yarayan ve sadece yarışma yaylarında kullanılan bir kaytandır (saf ipekten imal edilir). Günlerce kaynatıldıktan sonra gölge yerde kurutulmaya bırakılır ve bükülerek ip haline getirilirdi. (Harp yaylarında ise, "çile" yerine koyun ve keçi gibi hayvanların bağırsaklarından yapılan gayet kuvvetli bir ip kullanılırdı.)

Sizi okçulukla ilgili özel bilgilere boğmaya niyetim yok; ama en azından "kepaze"yi bilmelisiniz diye düşünüyorum...

Kepaze

Osmanlı'da, acemi okçunun hakiki yayı eline alabilmesi ve ok atabilmesi için, evvela eline -yeni başlayanlar için yapılan ve yumuşak bir yay olan- "kepaze"yi alması gerekirdi. Her gün 50'den başlayarak 500'e kadar çekip bırakılırdı bu yay: bıkmadan, usanmadan ve sabırla... Sonra da -otuz gün boyunca- ucu lastik benzeri toplarla (ham kauçuk olsa gerektir) kapatılmış oklar kullanılarak talim atışları yapılırdı: sabah 150 akşam 150 defa... "Çile çekmek" deyimi, bu sıkıcı talimleri anlatıyor olmalı. Okçuluğa yeni başlayan talebe haftalarca süren yorucu, bıktırıcı ve meşakkatli talimlerden sonra -belli bir seviyeye gelince- şahitler huzurunda diz çökerek şeyhin önüne gelip yay'ını ve şeyhinin elini öperdi. Şeyh de "kabza"yı (yay'ın, elle tutulan şişkince orta kısmı) onun sol eline bırakır ve kulağına "kemankeşlik sırrı"nı fısıldardı.

Son bir şey daha...

İyi keman çalabilmek için iyi ok atmak gerektiğini (!) duyanınız var mı peki aranızda? Kemanda en iyi ses verme duruşunun, ok atma pozisyonundaki omuz ve sırtın duruşuyla aynı olduğunu yani...

Sevgili Bilim ve Ütopya okuru, bu kısa yazıdan anlaşıldığı gibi, "çile çekme"nin her iki anlamı da hayli zorluk ve sıkıntıya işaret ediyor. Dil iklimimizde sıklıkla kullandığımız bir deyimin bu yüzü de bilinsin istedim: Hepsi bu!

Üçlemeler

"Üçlemeler"de, kelimelerin -etimolojik derinliğine girmeden- üç dilde/coğrafyada ve zamanda, karşılıklarını ve kısaca anlamlarını bulacaksınız: Bugünkü Standart Türkiye Türkçesi (BSTT), Osmanlı Türkçesi ve Batı dilleri...

* **Nesnel/Afaki/Objektif:** Nesne ile ilgili, nesneye ait (değgin) olan; gerçeğe varmak amacıyla taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren; "öznel" karşıtı.

* **Öznel/Enfüsi/Sübjektif:** Özneye ait olan, özneden oluşan; nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan; "nesnel" karşıtı.

MESLEĞİNE GÖRE SEMT SEÇ

* Bağ-bahçe işi sevenlere	: Laleli, Çiçekçi, Caddebostan
* Esinti-yel sevenlere	: Esentepe, Esenler
* Tartı-denge sevenlere	: Terazidere, Kantarcı

Doç. Dr. H. Çağatay KESKİNOK
ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Türkiye'de devletçilik döneminde sanayi kentleri

Sovyetler Birliği'ndeki, kentlerin "işçi sınıflaştırılması" siyasalarına benzer şekilde ve büyük bir oranda bu modeli izleyen siyasalarla Türkiye'de devlet fabrikaları, daha önce sanayi gelişmesini hiç yaşamamış ya da bütün üretim etkinlikleri imalathane düzeyinin ötesine geçememiş olan küçük kentlerin yanı başında kurulmuşlardır.

Türkiye'de devletçilik döneminde uygulamaya konan "Sanayi Planları"nın en önemli öngörülerinden biri, sanayi kentlerinin kurulmasıdır. Devletçilik ve halkçılık ilkeleri doğrultusunda, "sanayi kentleri" kentsel ve bölgesel gelişme ve toplum kalkınması açısından önemli işlevler üstlenmişlerdir. Dünya örnekleri arasında özgün bir yere sahiptirler. Bu sanayi kentleri, Batı örneklerinden farklıdır. "Sanayi Devrimi" sırasında kentlerin içinde yükselen sanayinin gelişmesi, büyüyen konut sorunu, çevresel kirlenme, tarihsel kentin niteliksizleşmesi, sefalet mahallelerinin oluşumu, işçi sınıfının kötü yaşam koşulları ve sömürüsü ile baş başa yürümüştür.

Sanayi gelişmesini devletçi siyasalarla gerçekleştiren Türkiye örneğinde, kapitalist gelişmenin Cumhuriyet öncesinde göreli olarak öne çıktığı İstanbul ve İzmir gibi kentler dışarıda tutulursa, otuzlu yıllarda sanayi planlarıyla öngörülmüş olan sanayi ve kent modeli farklıdır. Geliştirilen demiryolu ağı üzerindeki kentlerin yanı başında, onunla iç içe, kentlerle bütünleşme olanakları geliştirilmiş devlet fabrikaları ile sanayi kentleri yaratılmıştır. Bu, sanayi kültürünün özellikle Anadolu'da gelişmemiş kentler örneklerinde, kentlerin içine sokulmasıdır. Bu nedenle Türkiye örneği, yirminci yüzyılın ilk yarısında bu kez, sanayiyi kentlerin dışına iten Fordist üretimin mekânda yarattığı işbölümü ile karşıtlık oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği'ndeki, kentlerin "işçi sınıflaştırılması" siyasalarına benzer şekilde ve büyük bir oranda bu modeli izleyen siyasalarla

> 1950'li yıllarda, bu sanayi kentlerinin yaratılması siyasasından vazgeçilmiştir. Bu dönemin kentsel ve bölgesel gelişme stratejisinde, başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerdeki büyüme ve yığılma öne çıkarılmaktadır.

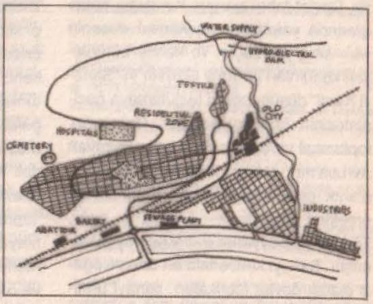

Tony Garnier'in 'Sanayi Kenti' şeması: Garnier'in önerisi, özellikle 19. yüzyılın Avrupa kentlerindeki sanayi gelişmesinin yarattığı çevresel ve toplumsal sorunlara bir çözüm arayışıdır.

Türkiye'de devlet fabrikaları, daha önce sanayi gelişmesini hiç yaşamamış ya da bütün üretim etkinlikleri imalathane düzeyinin ötesine geçememiş olan küçük kentlerin yanı başında kurulmuşlardır.

Bu sanayi kentleri, 1800'li yıllarda Avrupa kentlerinin içinde gelişen sanayinin yarattığı çevresel ve toplumsal sorunların çözümü olarak, Tony Garnier tarafından 1900'lerin başında şehircilik yazınında önemli bir kavram olarak ortaya atılan ve tasarımları geliştirilen "Sanayi Kenti" modeline denk düşen ve hemen hemen dünyadaki ilk örnekleri arasındadır. Bu sanayi kentleri, çevresel ve toplumsal sorunlar üreten sanayinin belirli bir plan olmaksızın geliştiği "Batı'daki Sanayi Devrimi" kentlerinden farklı olarak, tarım ile sanayinin, konut ile üretim alanlarının ve yeşil alanlar ile kentsel alanların, kentin demiryolu ağı ile ilişkilerinin düzenlendiği bir kentsel gelişme modelidir. Sanayi planları ile geliştirilen sanayi kentlerinin tümünün ortak özelliği, sanayinin kentlerden koparılması değil, kentle birlikte geliştirilmesidir. Devlet fabrikalarının kuruluşu, kendi içlerinde yarattıkları mekânsal düzenin yanı sıra, yer seçim ve kentle bütünleşen konumları ile Tony Garnier'in "Sanayi Kenti" düşüncesinin uygulamaya geçirilmesinin örneğini sergiler. Garnier'in, toplumsal ve çevresel sorunlar yaşayan Avrupa'nın sanayi kentlerine seçenek olarak geliştirdiği "Sanayi Kenti"nin ilk örnekleri -ilginçtir ki- Avrupa'da değil, Türkiye ve Sovyetler Birliği'nde uygulanmıştır. Sanayi kentlerinin en önemli öğesi olarak devlet fabrikaları, sanayi üretiminin kültürü ile tarihsel olarak miras alınan kent kültürünün, tarımsal üretim kültürü ile sanayi üretiminin kültürünün, kent kültürünün modernleştiriciliği ile sanayi üretiminin kültürünün ilericiliğinin bütünleştirilmesine hizmet etmişlerdir. Bu yönüyle, söz konusu sanayi kuruluşları herhangi bir üretim mekânı olarak değil, işgücünün kültürel ve fiziksel gelişmesi ve yeniden üretimi için gerekli olan hizmet mekânları olarak da önemli işlevler görmüşlerdir.

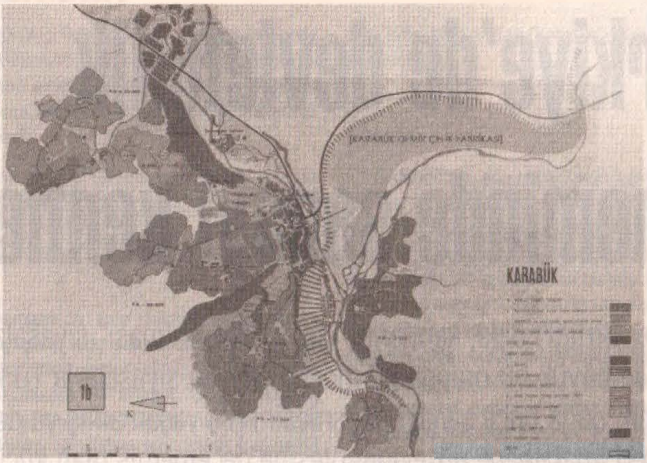

Karabük Kenti Planı (1968 tarihli plan): Karabük kenti 'Sanayi Kenti' modeline göre oluşmuş ve geliştirilmiş bir kenttir. Fabrika girişi, kent merkezi ile buluşmakta, buna karşın kentin konut alanları ile üretim tesisleri birbirlerinden ayrılmaktadır. Kent merkezi, üretim alanları ile konut alanlarının eklemlendiği bir kalbe dönüşmektedir. Bu ilişki demiryolu ve istasyon ile güçlenmektedir.

1930'lu yıllarda sanayi planları ile gündeme gelen devletçi siyasalar sayesinde üretim süreci yönlendirilebilmiş ve toplumsal sermaye adil ve halkçı bir kalkınma için seferber edilebilmiştir. Devletçi siyasalarla geliştirilen sanayi kentleri, önemli bir şehircilik yaklaşımı olarak, kırkent, bölgelerarası ve tarım-sanayi bütünleşmesi ve geri kalmış bölgelerin geliştirilmesinde önemli bir araç olmuştur. Kuşkusuz, bu şehircilik modeli kırsal emeğin özgürleştirilmesi (Devlet Çiftlikleri, Köy Enstitüleri ve Toprak Devrimi aracılığıyla uygulamaya konan) ve kırsal kalkınma, merkezi planlama, sürekli planlama ve örgütlenme, kamusal hizmetlerin geliştirilmesi ve kamusal yararlar çerçevesinde şekillenen halkçılık ilkesi üzerinde geliştirilmiştir. Sanayi kentleri, İstanbul dışında -Ankara da dahil olmak üzere- yeni gelişme bölgelerinin yaratılması ve bölgelerarası bütünleşmede önemli işlevler üstlenmiştir. Sanayi kentlerindeki devlet fabrikaları, sanayi üretimi yanı sıra, kamusal hizmet tanımlarıyla sanayi-kent bütünleşmesine, sanayi üretimin emekçi kültürü ile kentsel kültürün bütünleştirilmesine hizmet etmişlerdir.

Sanayi kentlerinin ve devlet fabrikalarının tasarımı ve planlaması Avrupa'daki sanayi kentlerinin gelişme modelinden farklılıklar gösterir. Devlet fabrikalarının ortak özelliği, tümünün kentlerin yanı başında, kentlerle kolayca eklemlenebilecek şekilde konumlandırılmış olmalarıdır. Bu sanayi kuruluşları, yerleşkeler şeklinde tasarlanmış olmakla birlikte, bulundukları kentlerle ortak omurgalar oluşturma anlamında mekânsal olarak bütünleşmişlerdir. Bu bütünleşme yalnızca mekânsal anlamda değil, aynı zamanda kamusal hizmetlerin sunumu, işgücünün eğitimi, sosyal ve kültürel gelişmesi anlamında kapsamlıdır. Tesis içinde üretilen hizmetlerin çoğu, aynı zamanda bulundukları

Karabük Demirçelik Fabrikası

kentlere de sunulmaktadır. İşte bu devlet fabrikalarının, yakınında yer aldıkları kentlerle bir araya gelerek oluşturdukları biçim, bir "Sanayi Kenti" tasarımıdır.

Devlet fabrikalarındaki işgücünün eğitimine ve kültürel gelişmesine yönelik tüm tesis ve mekânlar, kent halkına da açıktır. Üretimin yanı sıra birer eğitim kurumu gibi çalışan bu sanayi kuruluşları, bulundukları kentlerle her anlamda bütünleşme imkânları yaratmışlardır. Kentler, devlet fabrikalarının geliştirdiği hizmet olanakları ile gelişme imkânı bulmuşlardır.

Bu kuruluşlar üretim ve yaşam mekânları, kültürel ve toplumsal iletişim ortamı ile bulundukları yerlerde kentsel yaşama örnek olmuşlar, üretimin yanı sıra kent ve çevrelerine kamusal hizmet de sunmuşlardır. Fabrikalarda gerçekleştirilen sinema, tiyatro, konser vb. etkinlikleri kent halkının katılımına açıktır. Kentlerin kültürel yaşamları fabrikalardan beslenmektedir. Kamusal hizmet ve yarar kavramları bu uygulamalar ile geliştirilmekte ve tanımlanmaktadır. Fabrikaların yer seçiminde, bilinen iktisadi ölçütler geçerli olmakla birlikte, olabilirlik ölçütü iktisadi ölçütlerle sınırlı değildir. Çünkü bu devlet işletmelerinin işlevleri, iktisadi akılcılık ötesinde tanımlanmıştır. Sanayi kentleri yoluyla, Anadolu'nun kalkındırılması ve sanayileştirilmesi istenmektedir. Diğer yandan, kente ve çalışanlara yönelik sosyal ve kültürel etkinliklerin sunumunda ve geliştirilmesinde ekonomik verimlilik değil bireyin geliştirilmesi ve özgürleştirilmesi hedefi temel alınmakta, çalışanların bakımı ve sağlığı üzerinde önemle durulmaktadır. Üretim ve eğitim baş başa yürütülmektedir. Devlet fabrikaları aynı zamanda becerili işgücünün yetiştirilmesi için birer okul olarak da işlev görmektedirler.

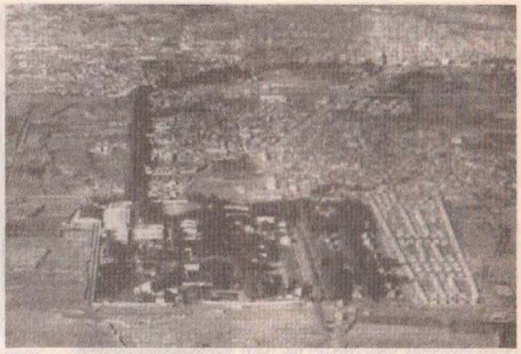

Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası'nın 1970'li yıllarda havadan görünüşü. Fabrikanın yer seçimi ve tasarımı, zaman içinde kentin mekân oluşumunu belirlemiştir.

1950'li yıllarda, bu sanayi kentlerinin yaratılması siyasasından vazgeçilmiştir. Bu dönemin kentsel ve bölgesel gelişme stratejisinde, başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerdeki büyüme ve yığılma öne çıkarılmaktadır. 1960 ve 1970'li yıllara gelindiğinde, ithal ikameci sanayileşme döneminde, emeğin yeniden üretimi açısından işçi sınıfının konut mekânının niteliksizleştiğini görmekteyiz. Bu dönemde, önemli kentsel bütünleşme problemlerini beraberinde getiren gecekondu alanları kentleri kuşatmaktadır. İşgücünün, olumsuz çevresel koşullara sahip konut alanlarında son derece düşük maliyetlerle yeniden üretimi, dolayısıyla sermaye birikimi açısından sunduğu olanakların bedeli, niteliksiz kentsel çevrelerin oluşumu olmuştur.

Üretimin ve üretim sürecinin yarattığı çelişkilerin ve yaşam biçiminin anlaşılabilir bir geliştirici ve ilerici yönü vardır. Günümüz kentinde, bu üretimden kopuş kentlerdeki gericileşme sürecinin önemli nedenlerinden biridir. Kentten kopan sanayi işgücü kendi içinde tutuculaşma sorunu ile karşı karşıya kalırken, üretimden kopuşu yaşayan ve tüketim üzerinden örgütlenen kentler, gericiliğin ve gerici güçlerin yatağına dönüşmektedir. Kentten ve kent kültüründen koparılan, kentin modernleştirici kültüründen yoksun bırakılan sanayi işgücünün tutuculaş(tırıl)masının ve -bu sayede dekoleleştirilmesinin ve sömürüsünün koşulları yaratılmaktadır. Oysa, "Devlet Fabrikaları" örneklerinde, fabrikalar aynı zamanda kentlerin kültürel altyapısını oluşturmuşlar, sosyal, kültürel ve sanatsal yaşamına önemli katkılar yapmışlardır. Buralarda yaratılmış olan kamusal değerler, bugün özelleştirme yoluyla kentsel rantların konusu haline getirilmektedir

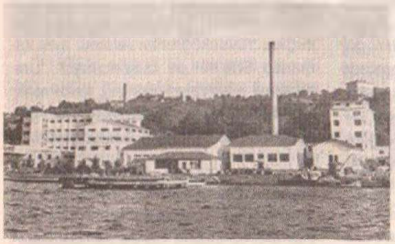

Paşabahçe Fabrikası (Beykoz/İstanbul): Fabrika ve Beykoz yerleşmesi birlikte gelişmiştir. Fabrika yerleşmenin üretim kültürünü oluşturmuştur.

Kaynakça:

1) ASİLİSKENDER, Burak (2004), "Erken Cumhuriyet'in 'Modern' Mirası: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve Lojmanları, Mimarlık, no.316, ss.53-58.

2) BELEDİYELER DERGİSİ (1937), "Büyük Komşu Dostumuz Sovyetler Birliği'nde Şehircilik", Belediyeler Dergisi, Temmuz 1937, n.24, ss.41-49.

3) DOĞAN, Çağatay Emre (2003) Formation of Factory Settlements Within Turkish Industrilization and Modernization in 1930s: Nazilli Printing Factory, [Türkiye'nin 1930'lardaki Sanayileşme ve Modernleşmesinde Fabrika Yerleşmelerinin Oluşumu: Nazilli Basma Fabrikası], basılmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi.

4) İNAN, Afet (1972), Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı (1933), Türk Tarih Kurumu Basımevi, XVI Seri-Sa. 14, Ankara.

5) KESKİNOK, Çağatay (2004) "1930'larda Türkiye'de Şehircilik", Bilim ve Ütopya, Ekim 2004, ss.54-67.

6) KESKİNOK, Çağatay (2008) "Kentler, Sanayi ve Planlama", Sanayi Kentleri ve Mimarlık, Mimarlar Odası, Ankara, ss.85-93.

7) PERİ, Burak (2002), Building the Modern Environment in Early Republican Turkey: Sümerbank Kayseri and Nazilli Factory Settlements, [Erken Cumhuriyet Döneminde Modern Çevrenin İnşası], basılmamış yüksek lisans tezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Kürşat YILDIZ
Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi

Havana Üniversitesi Rektörü Dr. Rubén Zardoya Loureda:

"Yükseköğrenimde amacımız kültürlü bir toplum."

Zardoya: "En mutlu halk, çocukları en iyi eğitim almış evlatlara sahip olandır. Kültürlü olmak özgür olmanın tek yoludur."

Küba'nın başkenti Havana'da ülkenin en köklü üniversitesinin rektörü Rubén Zardoya, çeşitli temaslar için geldiği ülkemizde Küba'daki eğitim ve yükseköğrenim hakkında bir konferans verdi. İstanbul'da Nazım Hikmet Kültür Merkezi'nde Jose Marti Küba Dostluk Derneği'nin düzenlediği konferansta konuşan Zardoya, Castro ve arkadaşları Küba'da iktidara geldiklerinde 6 milyon olan Küba nüfusunun 1 milyonunun okuryazar olmadığını, siyah ve melezlerin yükseköğrenim yapamadıklarını belirtti. Che Guevara'nın "üniversiteyi boyayalım" düşüncesine uygun olarak herkese öğrenim eşitliği sağlandığını vurguladı.

Rektör Zardoya, "Kısa zamanda toplumun tamamı okuryazar haline getirildi. Sonra da eğitim sürekli atılımlarla daha ileri düzeye getirildi. Bugün Küba'da herkes istediği alanda üniversite eğitimi göremesede isteyen herkes üniversitede okuyabiliyor." dedi. Küba'da, ülke çapında yaygın 3000 üniversite merkezi bulunduğunu anlatan rektör Zardoya, bilimsel araştırmaların özgürce gerçekleştiğini, ülke yönetimi ile akademisyenler arasında büyük bir amaç birliği olduğunu vurguladı.

Türkiye'deki üniversitelerle özellikle değişim programları konusunda işbirliği yapmayı amaçladıklarını belirten Zardoya, "Ankara Üniversitesi ile imzalanan Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmasına ilişkin protokolü yaşama geçirmeye çalışacağız," dedi. Felsefe Bilimleri Doktoru olan Havana Üniversitesi Rektörü, İstanbul Üniversitesi Rektörüyle de bir görüşme yaptı.

> Fidel'in düşüncesi tüm ülkeyi bir üniversiteye dönüştürmekti! Hizmet verilen her yerde, aynı zamanda eğitim uygulaması da yapılabilir. Örneğin, bir yerde küçük de olsa sağlık hizmeti veriliyorsa orada öğrencileri uygulama alanında eğitebilirsiniz.

Özgür olmak için kültür gerek

Zardoya, konuşmasına, "En mutlu halk, çocukları en iyi eğitim almış evlatlara sahip olandır. Kültürlü olmak özgür olmanın tek yoludur." diyerek başladı. "Daha iyi bir dünya mümkün. Oysa bugün Latin Amerika'da insanların % 40'ının eğitime ulaşamıyor." diyerek öncelikle Küba'da devrim sonrasında yapılan eğitim reformlarını özetledi: "1960-61'de Fidel'in programını uygulamaya başladık. O zaman bir çılgınlık gibi görünüyordu. 6 milyon nüfusun 1 milyonu okuryazar bile değildi. Yükseköğrenim reformu aynı zamanda Che'nin de düşüncesiydi. 'Üniversiteyi boyayalım' derken, farklı renklerden insanların da yükseköğrenim olanağına sahip olmalarını kastediyordu.

"Okuma yazma seferberliğiyle işe başladık. Örgün eğitimin devletleştirilmesiyle 6000 genç eğitmen en ücra köylere bile okuma-yazma öğretmek için seferber edildi. Kısa sürede o an geldi ki okuma yazma bilmeyen kalmadı. Bu genç eğitmenlerin bir çanta bir defteri vardı.

Okuma yazma öğretirken kendi kültürlerini de taşıyıp insanlarda bir düşünce değişikliği yarattılar. Bu dönüşüm 3-4 yıl içinde Latin Amerika kıtasında büyük bir heyecan uyandırdı.

"1959'da 10.000 derslik vardı. 69 askeri kışlayı 40.000 öğrenci kapasiteli okullara dönüştürdük. Tabii ki fabrikaları değil kışlaları dönüştürdük. Biz insan yetiştirmek istiyorduk.

"Eğitimde devamlılık kursları açıldı. Çiftiler için eğitim planı, İşçi Gelişim Kursları ile üç basamaklı sürekli eğitim örgütlendi. Küba fakir bir ülke olmasına karşın tüm olanaklar eğitim için kullanıldı.

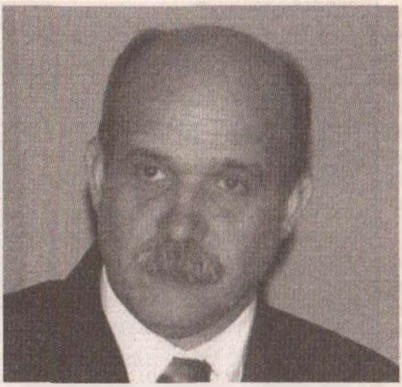

Havana Üniversitesi Rektörü Dr. Rubén Zardoya Loureda

Üniversite reformunda temel ilkeler

"Havana Üniversitesi 283 yıllık bir tarihe sahiptir. Yeni üniversiteler açmayı da hedefledik. 1962'de başlayan üniversite reformunda temel ilkeler 'parasız eğitim, kapsamlı burs olanakları, öğrenci-öğretmen ortak iradesi, bilimsel temelli çalışma' olarak uygulandı. Asgari teknik kursları, üniversiteye hazırlık sırasında gençlerin tercihlerini belirleyen Seviyelendirme Kursları açıldı. İşçi ve Çiftçi Fakülteleri kuruldu. '60'lı yılların sonunda yükseköğrenimde atılım yapıldı.

"Bu arada, eğitimle ilgili yeni kurumlar oluşturuldu. Küba Bilimler Akademisi, Küba Ulusal Yayınevi, Ulusal Kültür Konseyi, Küba Ulusal Yazarlar ve Sanatçılar Birliği, Küba Radyo Yayınevi, Ulusal Folklor Topluluğu, Küba Ulusal Dans Topluluğu, Ulusal Sanat Okulu, Müzikal Yayın Şirketi bunlar arasında sayılabilir. Halkın düşünce algısı değiştikçe kültürel hamleler kolaylaştı. Düşündüğümüzden daha kısa sürede yol aldık.

"1975'te artık 6-12 yaş grubunun % 95'i okula gidiyordu. Devrim öncesine göre okullaşma oranı ilköğretimde 2,7, ortaöğretimde 6,1, yükseköğretimde ise 5,5 kat artmıştı. Bu oranlar Latin Amerika için çok yüksek rakamlardır.

"1985'e gelindiğinde 280.000 üniversite öğrencisi vardı. İlköğretim okullarının % 58'inde tek tedrisat eğitim yapılıyordu. Dokuzuncu sınıf eğitimi de zorunlu duruma gelmişti.

"Bunların yanında çok önemli bir gelişme olarak 46.000 öğrencinin eğitim gördüğü 433 özel eğitim kurumu kuruldu. Bildiğiniz gibi bu okulların maliyeti çok yüksektir. Engelliler için yapılan eğitime 7-8 kat fazla para harcanması gerekir. Örneğin, otistik çocuklar için değişik bir eğitim yöntemi var. O konuyla ilgili özel okullar örgütlendi.

Tüm ülkeyi bir üniversiteye dönüştürmek!

"Bilimsel çalışmaların geliştirilmesine önem verdik. Yeni araştırma ve uzmanlık alanları oluşturuldu. Bilimsel ve teknolojik dallar için kayıt sistemlerinde değişiklikler yapıldı. Bugün bilimsel araştırma yapmayan akademisyen bulamazsınız. Fidel'in düşüncesi tüm ülkeyi bir üniversiteye dönüştürmektil Hizmet verilen her yerde, aynı zamanda eğitim uygulaması da yapılabilir. Örneğin, bir yerde küçük de olsa sağlık hizmeti veriliyorsa orada öğrencileri uygulama alanında eğitebilirsiniz. En iyi mühendisler fabrikalarda, en iyi doktorlar sahada yetişen öğrencilerden çıkar. "Bugün üniversitede akademik eğitim verilen 65 yükseköğretim kurumumuz var. Bunların Havana Üniversitesi dahil bir kısmı devrimden önce kurulmuştu. 1960'lı yıllarda büyük bir atak yapılarak yeni üniversiteler kuruldu. Üniversite merkezleri tüm ülkeye yayıldı. Ayrıca üniversitelerin yerelleşmesine önem verdik. 3150 ilçede üniversite merkezleri var. İlk mezunlarını 2006-2007 döneminde verdiler. Bu yıl 10.000 yeni mezun bekliyoruz. Lisans öncesi eğitime kayıtlı 710.978 öğrenci var. Bunun % 82'si yerel üniversitelerde eğitim görüyor. 1998'de 125.000 kayıtlı öğrenci vardı.

"Başka ülkelerden eğitim için gelen gençler var. 1959'dan bu yana üniversitelerimiz 915.068 mezun verdi. Bunun 29.639'u yabancı uyruklu. Şu an Küba'da 126 ülkeden 30.961 genç yükseköğrenim görüyor. Bunların 23.917'si tıp fakültelerinde.

"Üniversitelerde 160.000 öğretmen var. % 58'i aynı zamanda başka bir iş sahibi. Tüm insanlar için öğretimin en üst düzeye gelmesi bizim için önemli bir model. Öğrencilerin gelişmesini görmek onlar için çok önemli. Öğretmenler, çalışmayan öğrencilere 'Gül ki ben de güleyim' derler.

"Bu kadar yaygın yükseköğretim kuruluşunun eşgüdümünü "Reduniv" adını verdiğimiz bir kuruluş yapıyor. 3000'den çok merkez arasında bilgi alışverişi yapılıyor. Akreditasyon sistemimiz var. Ulusal Akreditasyon Birliği tüm eğitim kurumlarının niteliğini gözden geçiriyor.

"Artık tüm okullarımızda tam gün eğitim yapılıyor. Sınıf öğretmeni yetiştirmeye özel önem verildi. Yeterli sayıda nitelikli sınıf öğretmenimiz var. Eskiden kalabalık sınıflarda eğitim zordu. Her çocuğun durumunu bilmek ve anlamak imkânsızdı. Böyle bir ortamda yalnızca öğretim yapılabilir. Diyelim ki öğrencilere matematik anlatabilirsiniz; ama eğitim veremezsiniz. Öğretmen başına öğrenci sayısını ilkokullarda 20'ye, ortaöğretimde 15'e düşürmeyi başardık. Ortaöğrenimde ergenlik dönemine giren öğrencilere daha yakın ilgi göstermek gerekiyor. Bu döneme özgü sorunlarla baş etmek için daha fazla öğretmene ihtiyaç var.

En ücra köyde bile okul var

"Tüm okullara bilgisayar götürüldü. Elektrik olmayan ücra bölgelerde güneş enerjisi panelleri kuruldu. Bizde iki öğrencili sınıflar bile var. Ücra köylerde 5-10 kişilik sınıflar yaygındır. Bu okullara da mutlaka bir öğretmen göndermelisiniz. Fidel, yalnızca sayılara bakarak sa-

yıların ardındakı insanları anlamanın zor olduğunu düşünür. Diyelim ki toplumun % 98'inin sorununu çözdünüz. % 98'in dışında kalan % 2'nın de önemi var.

"Televizyonda iki ulusal eğitim kanalı var. Buradan her düzeyde eğitim veriliyor. 'Herkes için üniversite' sloganıyla 1 milyon kişi TV eğitiminden yararlanıyor.

"Son yıllarda sosyal hizmet uzmanı yetiştirme okulları ve sanat eğitimcileri okulları da yaygınlaştırıldı. Sanat eğitimcileri okulu, tüm okullarımızda günde en az bir saat sanat eğitim verilmesi için öğretmen yetiştirmeyi amaçlıyor. "Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan siyasi krızde ekonomik sıkıntılar yaşadık. Bu nedenle şeker endüstrisi çalışanları için kademeli eğitim kursları açıldı. Şeker fabrikalarında üretimi ve istihdamı azaltmak yerine hem eğitime hem de üretime devam ettik.

Üniversitelerimiz devrimin kaleleri

"Türkiye'deki üniversitelerle daha önce imzalanan işbirliği protokollerini tam olarak hayata geçiremedik. Ama bu kez başarılı olacağımıza inanıyoruz. Ankara Üniversitesi'nde Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulmasına ilişkin bir protokol imzaladık. Üniversite Rektörü, önümüzdeki aylarda Havana'yı ziyarete gelecek. Ülkenizde bize duyulan sempatiden çok memnunuz. Özellikle değişim programları üzerinde duruyoruz. İlişkilerimizi daha da geliştireceğimize inanıyoruz. En önemli sorunumuz, finansman yetersizliği."

Havana Üniversitesi Rektörü Zardoya, konferansının sonunda soruları yanıtladı. Bir soru üzerine üniversite özerkliği konusunda önemli bir sorun yaşamadıklarını, çünkü yükseköğretimın hedefleri konusunda yöneticilerle tam bir fikir birliği içinde olduklarını belirtti. Zardoya, "Ancak, kapitalist dünyada otonomi için savaşılır, bizde isteyen izin almadan istediği araştırmayı yapar. Doğal bir otonomi var. Üniversitelerimiz devrimin kaleleridir." diyerek sözlerini tamamladı.

YÖK'ün seçim yatırımı: Tıp fakültelerinde zorunlu rotasyonlar

YÖK Yürütme Kurulu, 30 tıp fakültesinden toplam 252 öğretim üyesinin, yeni açılmış 13 tıp fakültesine 2547 sayılı Yüksek Öğrelim Kanunu'nun 41. maddesinin "Öğretim Üyesi İhtiyacının Karşılanması" kapsamında bir yıl süreyle rotasyona gönderilmelerini kararlaştırdı. Eğitim-öğretim yılının ortasında alınan bu kararla, ilgili rektörlüklerin 15 gün içinde görevlendirdikleri öğretim üyeleri listesini YÖK'e bildirmeleri ve görevlendirilen öğretim üyelerinin de izleyen 15 gün içinde göreve başlamaları istendi.

29 Mart yerel seçimlerinin hemen öncesinde alınan karar, üniversitelerde tepkiyle karşılandı. Ege Öğretim Elemanları Derneği (EGÖDER) yaptığı açıklamada, "Gerekli ve yeterli hazırlıklar yapılmadan, yalnızca günlük politik kaygılarla ve baskılarla açılan üniversiteler ve fakültelerimizin sorunları bitmiyor. Bu sorunları çözmek için aklın ve sağduyunun emrettiği yollar yerine de günlük, geçici ve kolaycı önlemlere başvurulduğu için yeni yeni sorunlar ortaya çıkıyor. Çözüm üreteceğiz, derken kargaşa üretiliyor." görüşüne yer verildi. Derneğin açıklamasında, "Plansız-keyfi ve mesnetsiz alınan bu kararla, örneğin toplam 13 öğretim üyesi bulunan bir tıp fakültemize değişik tıp fakültelerimizden toplam 94 yeni öğretim üyesi gönderiliyor. Bir seçim öncesinde ve çok güçlü bir biçimde siyasi kaygılarla alındığı izlenimi veren bu kararın geri alınmasını talep ediyoruz." denildi.

EGÖDER, bu uygulamanın yerine üniversitelerarası bu tür yardımlaşmaların temel kurallarının üniversiteler öğretim elemanları derneklerinin de temsil edildiği bir kurulda kararlaştırılıp etkin bir biçimde işleyen bir düzene dönüştürülmesini, yalnızca öğretim elemanı değil tüm yönleriyle yetersizlikler içinde bulunan üniversitelerin "Kendi Kendine Yeterlilik" temelinde güçlendirilmesine çalışılmasını ve bunun için gerekli önlemlerin alınmasını önerdi.

Van Üniversite Öğretim Elemanları Derneği (VÜNİDER) ise yaptığı açıklamada, üniversitelerin içinde bulunduğu kadro ve altyapı eksikleri konusunda değerlendirmeler yaparak uygulamayı eleştirdi: "Tıp Fakültesi'nin kadro isteği yıllardır yeterince karşılanmamaktadır. Kuruluş aşaması aceleye getirilerek altyapısı tamamlanmamış binalarda, uygun olmayan koşullarda ve yetersiz kadrolarla hizmet verilmiştir. Bugün de bu yanlış başlangıcın güçlükleri yaşanmaktadır. Tıp Fakültesi'nin büyük hemşire açığı olmasına karşın, kadro tahsis edilmemekte ve işlerin durma noktasına gelmesi üzerine Fakülte'nin kendi ödeneğinden hemşire ve teknik personel çalıştırılması yoluna gidilmektedir. Bina, araç-gereç ve yardımcı personel açığı yüzünden ciddi ölçüde hizmet kalitesi sorunları yaşanmaktadır." VÜNİDER'in açıklamasında, Sağlık Bakanlığı'nın uygulamaları sonucunda Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve diğer gelişmekte olan üniversitelerin kadro kaybına uğradığı ve tıp fakültelerine yeni araştırma görevlisi sağlamanın güçleştiği vurgulandı. "Seçim yatırımı niteliği taşıyan ve planlamaya dayalı olmayan yaklaşımlarla çok sayıda yeni Tıp Fakültesinin kurulmakta olduğu bilinmektedir. Önceden bunları düşünmek yerine sorunlarla karşılaşınca kestirme ve kalıcı olamayacak yöntemlerle bunları çözmeye çalışmak doğru bir yaklaşım değildir. Yanlış uygulamaların yol açtığı sorunların çözümü için yeni yanlış uygulamalara gidilmemelidir." görüşüne yer verilen açıklamada, "Sorunun çözümü için dayanak olarak gösterilen 41. madde, insan hakları ile bağdaşmayacak, keyfi ve baskıcı uygulamalara yol açabilecek özelliktedir. Bu maddeye dayanarak sorunu çözmeye çalışmakla YÖK, 1980 hukukunu yeniden uygulamaya koymaktadır. Bu antidemokratik uygulama, çalışma hukukunun genel ilkelerinin ve kamu çalışanlarının özlük haklarının çiğnenmesi anlamına gelmektedir." uyarısında bulunuldu.

Öte yandan, VÜNİDER'in açıklamasında gelişmiş üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin, özellikle orta ve Doğu Anadolu kentlerinde kurulan üniversitelerin sorunlarına duyarsız kalması da eleştirildi.

Bu ay okuyucularımıza ülkemizde yayımlanmakta olan az sayıdaki arkeoloji dergilerini tanıtmak istiyoruz.

Tüba–Ar - Sayı 11

Kısa adı *TÜBA-AR* olan *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi* yılda bir kez yayımlanıyor. Son sayıda derginin kurucusu ve Ocak 2008'de vefatına kadar Yayın Kurulu Başkanlığı'nı yürüten Prof. Dr. Ufuk Esin'in yaşamı ve arkeolojiye yaptığı katkıların anlatıldığı 2 yazının yanı sıra 9 bilimsel makaleye yer verilmiş.
İletişim bilgisi: www.tuba.gov.tr

ANMED
ANADOLU AKDENİZİ
Arkeoloji Haberleri – Sayı 2008/6

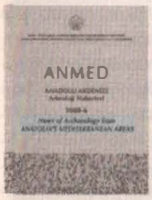

Dergi, AKMED tarafından 2003'den bu yana Antalya'da yıllık olarak yayımlanmaktadır. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün kuruluş amaçları ve öncelikleri doğrultusunda, Anadolu Akdenizi olarak belirlenen coğrafyada bilim heyetleri tarafından yürütülen kazılar, yüzey araştırmaları, koruma-onarım projeleri ve diğer arkeolojik çalışmaların ön haber nitelikli yıllık raporları yayımlamaktadır. Derginin son sayısında 16 arkeolojik kazı raporu, 13 yüzey araştırması raporu ve 4 diğer rapor olmak üzere toplam 33 rapora yer verilmiştir.
İletişim bilgisi: www.akmed.org.tr

Arkeoloji ve Sanat - Sayı 129

Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından 1978 yılından beri İstanbul'da yayımlanmakta olan dergide Türkiye'nin Eski Çağ tarihi, arkeolojisi ve sanat tarihi ile ilgili bilimsel makalelere yer veriliyor. Yılda 3 kez yayımlanan derginin 129. sayısında 12 makale yer alıyor.
İletişim bilgisi: www.arkeolojisanat.com

Adalya - Sayı XI

Adalya, Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün (AKMED) yıllık tarih-arkeoloji dergisidir. 1996'dan bu yana her yıl bir sayı yayımlanmaktadır. AKMED'in kuruluş amaçları doğrultusunda öncelikle Antalya ve çevresi olmak üzere tüm Anadolu Akdenizi olarak belirlenen coğrafyanın tarihi, arkeolojisi ve bunlarla ilintili diğer Eski Çağ bilimleriyle ilgili konuların, araştırılması, incelenmesi, belgelenmesi, korunması ve bunların tüm Akdeniz kıyılarındaki kültürlerle ilişkilerinin yorumlanmasına yönelik çalışmalara dergide yer verilmektedir. Derginin 11. sayısında 17 makale yer almaktadır.
İletişim bilgisi: www.akmed.org.tr

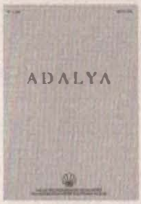

Colloquium Anatolicum – Sayı VII

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (TEBE) tarafından yılda bir kez yayımlanan dergide hem enstitü tarafından her yıl düzenlenmekte olan konferans dizisinde sunulan bildirilere hem de Eski Çağ tarihiyle ilgili bilimsel makalelere yer veriliyor. Derginin son sayısında 4 konferans bildirisi ve 9 makale yayımlanmış.
İletişim bilgisi: www.tebe.org

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
HABERLER – Sayı 25 ve 26

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (TEBE) tarafından her yılın ocak ve mayıs aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanan dergide arkeoloji dünyasından haberler, kazı araştırma değerlendirmeleri ve kitap tanıtımları yer alıyor.
İletişim bilgisi: www.tebe.org

Arkeoloji Dergisi – Sayı XI

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından yılda iki kez yayımlanmakta olan derginin 11. sayısında 1 kazı raporu, 6 bilimsel makale, 4 kitap tanıtımının yanı sıra "Notlar ve Tartışmalar" bölüm başlığı altında "Klazomenai 4. Yüzyıl Evleninde Kullanılan İnşa Teknikleri Üzerine Notlar" başlıklı bir yazı yer alıyor.
İletişim bilgisi:
www.arkeolojidergisi.ege.edu.tr

Aktüel Arkeoloji – Sayı 10

2007 Temmuz ayında yayımlanmaya başlayan Aktüel Arkeoloji dergisi, akademik çevrelerden ziyade daha geniş bir kitleyi hedef alarak, çalışmalarını ve anlatım dilini buna uygun olarak sadeleştirmiş, konularını güncel konularla bağlantılı olarak seçmiş bir dergi. Derginin son sayısında arkeoloji haberleri, sergi ve etkinlik duyurularının yanı sıra 5 adet makaleye de yer verilmiş.
İletişim bilgisi: www.aktuelarkeoloji.com

Aydın SAYILI

Remzi Demir-Melek D. Gökdoğan

Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, "Araştırma İnceleme" dizisi kapsamında yayımlanan kitapta bir bilim adamı olarak Aydın Sayılı'nın yaşam öyküsü (1913–1993) aktarılıyor ve onun Türk bilim tarihçiliğine yaptığı önemli katkılar, eserleri kısaca tanıtılarak vurgulanıyor.

Kitabın yazarları Prof. Dr. Remzi Demir ve Prof. Dr. Melek Gökdoğan, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilim Tarihi Kürsüsü'nde öğretim üyesi ve Aydın Sayılı'nın öğrencileridir. Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, Atatürk'ün eğitimiyle bizzat ilgilendiği, Cumhuriyet ülküsüyle yetişmiş değerli bir bilim adamımız. O, ülkemizde bilim tarihini meslek olarak seçen ve bu konuda doktora yapan ilk kişi. Bu doktora Harvard Üniversitesi'nde ve bilindiği kadarıyla da dünyada bilim tarihi dalında verilen ilk doktora derecesidir. Sayılı'nın doktora çalışmasını, ünlü bilim tarihçisi Prof. Dr. George Sarton yönetmiş.

Sayılı, yayınları ile Müslümanların özellikle de Türklerin, bilim tarihinde çığır açan öncülüklerini kanıtlarıyla ortaya koymuş ve dünyaya tanıtmış. Uzun yıllar Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışan Sayılı, dünyada ilklerden biri olan Bilim Tarihi Kürsüsü'nü 1955 yılında kurmuş ve bu dalda geniş bir kadro yetiştirmiş.

Kitaptan öğrendiğimize göre: Sayılı'nın Türk bilim tarihçiliğine yapmış olduğu en önemli katkılardan birisi, Ortaçağ İslam Dünyası'nda Müslümanlar ve özellikle Türkler tarafından yazılan bilimsel yapıtları, filolojik yöntemlere uygun bir biçimde yayımlama çalışmalarını sistemli bir biçimde başlatmış olmasıdır. Böylece İslam bilim tarihindeki gelişmeleri, birincil belgelerden takip ve takdir edebilme imkânını sağlayan, bilimsel yapıtların eleştirili bir biçimde yayımlanması geleneğinin temelleri atılmıştır. "Ebu Nasr el-Fârâbî'nin Halâ (Boşluk) Üzerine Makalesi", "Alâuddin Mansûr'un İstanbul Rasathanesi Hakkındaki Şiirleri" ve "Uluğ Bey ve Semerkand'daki İlim Faaliyeti Hakkında Gıyâsüddin-i Kâşî'nin Mektubu" başlıklı yapıtları bu türden çalışmalardır.

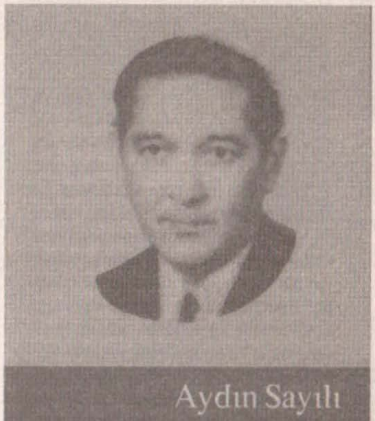

Aydın Sayılı, "The Observatory in Islam", "Fârâbî ve Tefekkür Tarihindeki Yeri", "İbn Sînâ'da Astronomi ve Astroloji", "Islam and the Rise of Seventeeth Century Science", "Türkler ve Bilim", "Turkish Contributions to Scientific Work in Islam" ve "Ortaçağ Bilim ve Tefekküründe Türklerin Yeri" gibi, nesnel tarihi araştırmalara dayanan çalışmalarıyla, Müslümanların ve Türklerin bilim tarihindeki önemlerini, yerli ve yabancı birçok araştırmacıya benimsetmiş ve bu döneme yönelik araştırmalarda güvenilir bir kaynak olma niteliğini kazanmıştır.

Atatürk'ün Türk bilim tarihindeki yeri meselesini ilk defa tartışmaya ve araştırmaya açan Sayılı olmuştur. Sayılı, "Atatürk, Bilim ve Üniversite", "Atatürk ve Bilim", "Batılılaşma Hareketimizde Bilimin Yeri ve Atatürk" gibi kapsamlı makaleleriyle Atatürk'ün, Cumhuriyet sonrasında Türkiye'deki bilimsel etkinliklerin gelişim seyrine yapmış olduğu katkıları da belirlemeye çalışmıştır.

Sayılı, sadece Müslümanlarla ve Türklerle ilgilenmemiş, başka dinlere ve milliyetlere mensup olan bilginlerin yaratmış oldukları bilimsel bilgi birikimine ilişkin araştırmalar da yapmış; bunlar arasında özellikle "Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp" ile "Copernicus and His Monumental Work" adlı yapıtlarının, Türk bilim tarihi yazarlığında çok seçkin bir yeri vardır.

Sayılı'nın Atatürk'e olan duygusal ve düşünsel bağlılığını ortaya koyduğu eser: *Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir* başlıklı kitabıdır. Bilimin ülke ve insan yaşamındaki yerini ve önemini belirlemeyi hedefleyen bu çalışmada Sayılı, bilimsel yöntem, bilimin gelişme biçimi, bilim ve bağnazlık, bilim ve toplum, bilim ve teknoloji, bilime karşı yöneltilen eleştiriler gibi birçok konu üzerindeki görüşlerini açıklar. Bu çalışmadaki değerlendirmeler, bilim tarihinden seçilmiş örneklere dayandırıldığı için çok güvenilir ve sağlamdır.

Aydın Sayılı'nın "Ortaçağ İslâm Dünyası'nda İlmî Çalışma Temposundaki Ağırlaşmanın Bazı Temel Sebepleri (Avrupa İle Mukâyese)" adlı araştırması da çok önemlidir ve bugünkü bilimsel durağanlığın tarihi temellerine ilişkin çok aydınlatıcı veriler sunmaktadır.

Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2008, 128 sayfa

Tanıtım: Feyziye Özberk

Çalıştay: Türkiye'de Bilim ve Kadın

"Türkiye'de Kadın Öncüler" alt başlığıyla Anadolu Üniversitesi tarafından basılan kitap, 18-19 Ekim 2007 tarihinde Eskişehir'de gerçekleştirilen Çalıştay'da yapılan sunuşları içeriyor. Çalıştay, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ortak çalışmasıyla düzenlenmiş.

Çalışmanın amacı, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemdeki öncü kadınların yaşamlarını ve eserleri tanıtılarak Türk kadınının her alanda etkili ve başarılı olabileceği gerçeğine vurgu yapmak, olarak açıklanıyor. Kitapta, Sorbonne Üniversitesi'ni bitiren ilk kadın kimyagerimiz Remziye Hisar'dan, dünya ölçeğinde isim yapmış zoologumuz Semahat Geldiay'a kadar farklı alanlarda etkin olmuş, iz bırakmış on bir kadın tanıtılıyor.

Öncü kadınlarımızın yaşamlarından damıtılmış öykülerini okumak hem öğretici hem de çok zevkli. İnsana zorluklarla mücadele azmi aşılıyor. Örneğin, Remziye Hisar doksan yıllık ömrünü özetlerken çok önemli öğütler veriyor: "... satır aralarında işgali, Kurtuluş Savaşı'nı, bizim kuşağımızın bağımsızlık tutkusunu, bilime inancını yazdım. Ben yaşamımı kendi ellerimle kurdum. Kendime güvenimi her güçlükte pekiştirdim. Zor günlerim oldu, şiirlere sığındım. (...) 'Bir Kadın Sesi'ni tarih içinden duyabilmek için, bu sesi iyi dinlemek gerekiyor. Belki bu ses, başarıya ulaşmak için hâlâ erkeklerden daha fazla çalışması gereken hemcinslerime yol gösterici olur."

Sumerolog Muazzez İlmiye Çığ'ın kendi yaşamını anlatan ve Prof. Dr. Türkan Saylan'ın da "Türkiye'de Kadının Siyasetteki Yeri" konulu birer konuşma yaptıkları Çalıştay'da sunulan bildiriler:

"İlk Kadın Yazarımız: Fatma Aliye Hanım", Yrd. Doç. Dr. Tülay Gençtürk Demircioğlu, Boğaziçi Üniversitesi

"İlk Türk Kadın Hekim: Safiye Ali", Prof. Dr. Yurdanur Akgün, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi

"Halide Edip Adıvar'ın Düşünce ve Kültür Tarihimizdeki Yeri", Prof. Dr. Ayşe Durakbaşa, Muğla Üniversitesi

"Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Kimyageri ve Sorbonne Üniversitesi'ni Bitiren İlk Türk Kadını Remziye Hisar", Prof. Dr. Önder Orhun, Anadolu Üniversitesi

"Birinci Dalga Cumhuriyetçi Feminizm: Nezihe Muhittin" Yaprak Zihnioğlu, araştırmacı-yazar

"Atatürk'ün Kızlarından Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Kadın Astronomu, İlk Kadın Dekanı ve İlk Kadın Senatörü: Nüzhet Gökdoğan" Doç. Dr. Yavuz Unat, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

"Türk Mühendis Kadınlarının Cesur Öncüsü: Sabiha Gürayman", Günseli Naymansoy, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

"Sosyolojimizin Onur Çiçeği: Mübeccel Belik Kıray", Prof. Dr. Nilgün Çelebi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

"Bilim Tarihi'nin Kurumlaşması ve Prof. Dr. Sevim Tekeli", Prof. Dr. Remzi Demir, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

"Dünya Ölçeğindeki Zoologumuz: Prof. Dr. Semahat Geldiay", Prof. Dr. Ferruh Yücel, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi

TC Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2008, Eskişehir, 130 sayfa

Tanıtım: Feyziye Özberk

Grevden Dönenin
(Bir Sendikacının Anıları)

Celal İLHAN

"Peki, işçi sınıfımızı gerçekten tanıyor muyuz? Sendikalarımızın içyapısını ve işleyişini yeterince biliyor muyuz?

Bilim insanları araştırmalar yapıyor, saha çalışmaları gerçekleştiriyor;

Anketler uyguluyor. Ancak bu çalışmalar gerçekliğin kavranmasında yeterli olmaktan çok uzak. Bana göre dışarıdan bir bakışın, ne kadar iyi niyetli olursa olsun bu yapıyı anlaması, kavraması ve anlatması olası değildir.

Celal İlhan Grevden Dönenin! Adlı yapıtıyla bu boşluğu dolduruyor işte.

İlhan'ın kitabı, bir yanıyla anı, bir yanıyla bilimsel çalışma özelliği gösteriyor. Bu iki özelliğin birleştirilmesiyle, ete kemiğe bürünmüş, inandırıcılığı ve anlaşılırlığı artmış bir yapıtla karşılaşıyoruz. Grevden Dönenin!, Bir dönemin işçi sınıfına ve sendikacılık hareketine ışık tutuyor. Bunu başarabilmek, ancak insanın yaşamın önemli bir bölümünü bu ilişkilerin içinde geçirmesiyle ve siyasal bir bakışının olmasıyla olanaklı"

Yıldırım Koç

(Sunudan)

Kanguru Yayınları, Ocak 2009, 199 sayfa

Mustafa SAKA

Okullarımızdaki Matematik 16
Ortaöğretimde ele almadıklarımız 3

Bir önceki (B&Ü.177.Mart 2009) yazımızdan devam ediyoruz. Bu, ortaöğretim matematiği ile ilgili son yazımız.

■MK20. Matris hesabı (sayı tabloları, dizeyler)

• Sayısal bilgi bazen tek tek, bazen bir dizi, bazen birçok dizi biçiminde veriliyor, kullanılıyor, türetiliyor. Birinci durumda bu, tek bir sayı, ikinci durumda bir vektör, üçüncü durumda bir matris niteliğinde oluyor.

Bunlara somut yaşamdan örnekler: Bir lokantada belli bir yemeğin fiyatı tek bir sayı, fiyat listesi vektör niteliğinde, birçok lokantanın aynı yemeklerinin fiyatlarını karşılaştırmak için hazırlanan tablo bir matris.

Matematikten örnek vermek istersek: $f(x) = 0$ denkleminin kökleri tek sayılar, $f(x)$ daki $(a_0, a_1, ..., a_n$ biçimindeki) katsayılar bir vektör, eğer $f_1(x_1, x_2, ..., x_m) = 0$, $f_2(x_1, x_2, ..., x_m) = 0$, ..., $f_n(x_1, x_2, ..., x_m) = 0$ biçiminde çok bilinmeyenli birçok denklem verilirse katsayılar $[a_{KL}]_{mn}$ genel simgelemesiyle gösterebileceğimiz bir matris....

Biz matrisleri de (vektörler gibi) somut yaşamdan işlem ve bağıntılarıyla birlikte soyutladıktan sonra (ACA ya dayalı) bir matematik dalı olarak görüyor ve temel yapısının öge, işlem ve bağıntılarını tanımlayıp soyut ve (gerekince) somutta uyguluyoruz.

Şimdi matris hesabının temel yapısını (her zaman olduğu gibi) *Ne?, Nasıl?, Neden?* sorularını sorarak (ama tablosuz) sunalım.

• S1. Matris ne?

Matris sayı tablosu; satırlar ve sütunlar biçiminde sıralanmış birçok sayı. Matrisleri (kapalı veya açık),

$$M_{mn} = [a_{KL}]_{mn} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2m} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \cdots & a_{nm} \end{bmatrix}$$

biçimlerinde simgeliyor veya veriyoruz.

Eğer m = n ise bu bir kare matris ve bizim için daha önemli.

• S2. Matris ama nasıl? Yani bunlarla neler yapıyoruz?

(1) Matris toplamı ancak satır ve sütun sayıları aynı iki matris arasında söz konusu. Bu durumda toplam matrisin her ögesi terimlerin aynı satır ve sütundaki ögelerinin toplamı. Bunu simgesel şöyle gösteriyoruz:

$$[a_{1KL}]_{mn} + [a_{2KL}]_{mn} = [(a_{1KL} + a_{2KL})]_{mn}$$

(2) Bir matrisin bir sayı ile çarpımında, çarpım matrisinin her ögesi, çarpan matrisin aynı satır ve sütundaki ögesinin bu sayı ile çarpımıyla el ediliyor. Simgesel,

$$s[a_{KL}]_{mn} = [sa_{KL}]_{mn}$$

(3) İki matrisin çarpımı ancak birinci matrisin sütun sayısı ikinci matrisin satır sayısına eşitse olanaklı. Bu sağlanmışsa çarpım matrisinin her ögesi, birinci çarpanda kendisiyle aynı satırdaki tüm ögelerin, ikinci çarpanda kendisiyle aynı sütundaki tüm ögelerle sıra ile (yani satırda soldan sağa, sütunda yukarıdan aşağıya) ikişer ikişer çarpımlarının toplamı. Bu nedenle çarpım matrisinin satır sayısı, birinci çarpanın satır sayısına, sütun sayısı ise ikinci çarpanın sütun sayısına eşit oluyor. Simgesel gösterimle,

$$[a_{iK}]_{mn} \times [b_{KL}]_{np} = [c_{iL} = \Sigma^{n}_{s=1}(a_{iS} \times b_{SL})]_{mp}$$

(4) İki matrisin birbirine eşit olması için öncelikle satır ve sütun sayılarının birbirine eşit, bunun yanında aynı satır ve sütundaki tüm ögelerinin karşılıklı eşit olması gerekli. Simgesel,

$$[a_{KL}]_{mn} = [b_{KL}]_{mn} \Leftrightarrow \forall k, L \;\; a_{KL} = b_{KL}$$

Şimdi anlattıklarımızı birer örnekle somutlaştıralım:

Ö1. $\begin{bmatrix} 3 & 5 & x \\ y & 4 & z \end{bmatrix}_{2\times3} = \begin{bmatrix} 3 & 5 & 2 \\ 2 & y+z & z \end{bmatrix}_{2\times3}$ $\triangleright 3=3 \quad 5=5 \quad x=2 \quad y=2 \quad y+z=4 \quad z=z \quad (\triangleright z=2)$

(Görüldüğü gibi biz altı bilinmeyenli altı denklemi de, istersek, 2x3 lük iki matrisin eşitliği biçiminde yazabiliriz.)

Ö2. $5\begin{bmatrix} 3 & 5 & x \\ y & 4 & z \end{bmatrix}_{2\times3} = \begin{bmatrix} 15 & 25 & 5x \\ 5y & 20 & 5z \end{bmatrix}_{2\times3}$

(Buna karşıt bir matrisi tüm ögelerinin EBOB u parantezine alabiliriz.)

Ö3. $\begin{bmatrix} 3 & y \\ 5 & 4 \\ x & z \end{bmatrix}_{3\times2} \times \begin{bmatrix} 3 & 5 & 2 \\ 2 & y+z & z \end{bmatrix}_{2\times3} = \begin{bmatrix} 9+2y & 15+y^2+yz & 6+yz \\ 15+8 & 25+4y+4z & 10+4z \\ 3x+2z & 5x+yz+z^2 & 2x+z^2 \end{bmatrix}_{3\times3}$

(5) Ders kitaplarında başka ne yapılmış, biz ne yapabiliriz?

(51) Matris işlemleri ve eşitliğinin özelliklerini irdeleyebiliriz. (Biz bunu üniversite konusu sayıp atlıyoruz.)

(52) Uygulamada daha çok kullanıldığından satır ve sütun sayısı aynı bir *kare matris* (M_{mm}) ve bununla ilgili ana köşegen (a_{kk}) ve ikincil köşegen ($a_{k(m+1-k)}$) tanımlayabiliriz.

(53) Tüm ögeleri sıfır ve bunun sonucu toplamada etkisiz bir *sıfır matrisi*, yalnız ana köşegenindeki ögeleri 1, diğer tüm ögeleri sıfır ve bunun sonucu çarpmada etkisiz (siz irdeleyin) bir *birim matrisi* tanımlayabiliriz.

(54) Verilen bir kare matrisle çarpılınca birim matrisi veren, böylece çarpımın çarpmada etkisiz olduğu bir *ters matris* tanımlayabiliriz. (Biz ters matrisi determinanttan sonra ele alacağız.)

• Determinant (Belirteç)

S1. Determinant ne?

Determinant, kare matris biçiminde birçok sayı aracılığıyla verilen tek sayı. Bu biçimin kullanılması uygulama kolaylığı nedeniyle. Sımgesi det |M|

S2. Determinant ama nasıl?

(1) Öncelikle determinantın nasıl hesaplanacağını bilmeliyiz.

$$\det \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \end{vmatrix} = a_{11} \times a_{22} - a_{12} \times a_{21}$$

(11) İkiye ikilik (iki satır ve iki sütundan oluşan) bir determinantın genel hesabını verelim:

(12) Sonra da (genelde) bir determinantı bir sıraya göre açmayı (yani bir sıranın (bir satır veya sütunun) ögeleriyle bunlara ait alt determinantların (ögenın bulunduğu satır ve sütunun silinmesıyle elde edilen determinantların) çarpımının toplamı

$$\det \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1l} & \cdots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2l} & \cdots & a_{2m} \\ \vdots & & & & & \\ a_{n1} & a_{n2} & \cdots & a_{nl} & \cdots & a_{nm} \end{vmatrix} = \sum_{k=1}^{n} (-1)^{k+\ell} a_{k+\ell} \times \text{altdet}|a_{kl}|$$

biçiminde gösterilmesini). Matematıksel sımgelemeyle (verilen bir determinantın ℓ sütununa göre açınımı),

(Burada altdet $|a_{kl}|$ verilen determinantta a_{kl} in satır ve sütununun silinmesiyle elde edilen determinant.)

(13) Uygulamada biz verilen bir determinantı yukarıdaki açınımla da hesaplamıyoruz.

Determinantın, *Bir determinantta bir sıraya ona paralel bır sıranın herhangi bir katı eklenirse determinantın değeri değişmez.* özelliğinden yararlanarak bir sırasının bir ögesi dışındaki tüm ögelerini sıfır yapıyor ve bu sıraya göre açıyoruz. (Yani sıfır olmayan öge ile alt determinantının işaretli çarpımı biçiminde yazıyoruz.)

(14) Burada, üçe üçlük bir determinantın hesabının ezbere yapılmasını (Serrus kuralını) atlıyoruz.

(2) Determinant özellikleri ve işlemlerini (kanıtsız) verelim:

(21) Determinantın Leibniz tanımı

$$\det |M_{kl}|_{nn} = \sum (-1)^{J} a_{1\alpha} \times a_{1\beta} \ldots a_{n\mu}$$

(Burada $\alpha\ \beta \ldots \mu$ 1 2...n in n! adet değişik düzenlemesi, J ise herhangi bir düzenlemede terslik sayısını (önce büyük sonra küçük biçimindeki çift sayısını) simgeliyor.)

(22) Bir determinantın paralel iki sırası değiştirilirse işareti değişir.

(23) Satır ve sütunların tümünün yerlerinin değışimi determinantın değerini değiştirmez.

(24) Bir determinantın bir sayı ile çarpımı, bir sırasının tüm terimleri bu sayı ile çarpılmış ama başkaca verilenin aynı bir determinanttır. (Karşıtı; bir determinantı bir sırasının ortak çarpanı parantezine alma daha çok kullanılır.)

(25) Yalnız bir ve aynı sıraları farklı iki determinant, toplanabilir. Toplam, bu sıradaki ögeleri. verilen iki determinantın karşılıklı farklı ögelerinin toplamı, başkaca bunlarla aynı bir determinanttır.

(26) Yukarıdakilerden ikincil özellikler de türetilebilir.

(261) Paralel iki sırası aynı veya karşılıklı orantılı bir determinantın değeri sıfır.

(262) Bir determinantta bir sıraya paralel bir sıranın herhangi bir katı eklenirse determinantın değeri değişmez. (Determinant hesabında bu özellikten yararlanıyoruz.)

Şimdi anlattıklarımızı örneklerle somutlaştıralım:

Ö1. Üçe üçlük bir determinant yazalım ve değerini bulalım.

$$\begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 8 \end{vmatrix} = 0 \quad \begin{vmatrix} 4 & 5 \\ 7 & 8 \end{vmatrix} = 1\begin{vmatrix} 3 & 5 \\ 6 & 8 \end{vmatrix} + 2\begin{vmatrix} 3 & 4 \\ 6 & 7 \end{vmatrix} = -(3\times8 - 5\times6) + 2(3\times7 - 4\times6) = 0$$

(Birinci satıra göre açtık.)

$$\begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 8 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 3 & 4 & -3 \\ 6 & 7 & -6 \end{vmatrix} = -1\begin{vmatrix} 3 & -3 \\ 6 & -6 \end{vmatrix} = 0$$

(Birinci satırda bir sıfır var. Bu nedenle bu satırda ikinci bir sıfır elde etmemiz yeterli. Bunun için de ikinci sütunun eksi iki katını üçüncü sütundan çıkardık...

Eğer ikinci satırdan birinciyi, üçüncü satırdan ikinciyi çıkarsaydık aynı iki satır elde ederek sıfır değerini kolayca görebilirdik....)

$$\begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 8 \end{vmatrix} = 0\times4\times8 - 0\times5\times7 - 1\times3\times8 + 1\times5\times6 + 2\times3\times7 - 2\times4\times6 = 0$$

(Bunu da nasıl yazdınız dıye düşünmeyin. Biz de önce (buradaki sayılarla karıştırmamak için 123 – 132 – 213 + 231 + 312 – 321 yazdık. (Eksi-artıyı da sonradan koyduk.) Sonra (örneğin üçüncü terimde $a_{12} = 1$, $a_{21} = 3$, $a_{33} = 8$ diye) ögelerimizi yazdık. (Örnekte işareti ise 2 1 den önce öyleyse eksi diye belirledik.) (Yine de bu, bunu da öğreneyim diyenler için.)

Ö2. Determinant özellikleri ve işlemlerini örneklemek istersek,

$$\begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 9 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 2 & 1 & 0 \\ 5 & 4 & 3 \\ 9 & 7 & 6 \end{vmatrix}$$

(Birinci ve üçüncü sütunların yerini değiştirdik. Birincisi -3, ikincisi 3; siz de hesaplayın.)

$$\begin{vmatrix} 0 & 2 & 6 \\ 3 & 8 & 15 \\ 6 & 14 & 27 \end{vmatrix} = 3\begin{vmatrix} 0 & 2 & 6 \\ 1 & 8 & 15 \\ 2 & 14 & 27 \end{vmatrix} = 3\times2\begin{vmatrix} 0 & 1 & 3 \\ 1 & 8 & 15 \\ 2 & 14 & 27 \end{vmatrix} = 3\times2\times3\begin{vmatrix} 0 & 1 & 1 \\ 1 & 8 & 5 \\ 2 & 14 & 9 \end{vmatrix} = 18\begin{vmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 3 & 5 \\ 2 & 5 & 9 \end{vmatrix} =$$

$$18\begin{vmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 5 \end{vmatrix} = -18$$

(Paranteze alma uygulaması yaptık.)

$$\begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 9 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 3 & 4 & 5 \\ 6 & 7 & 8 \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 3 & 4 & 0 \\ 6 & 7 & 1 \end{vmatrix} = 0 + \begin{vmatrix} 0 & 1 \\ 3 & 4 \end{vmatrix} = -3$$

(Verilen determinantı hesaplarken (ilk eşitliğin sağ tarafındaki ilk terimin sıfır olduğunu bildiğimizden) determinantı ikiye ayırdık ... (a_{33} ün işaretini, sol üstten başlayıp + - + - ... diye gitmek en kolayı.)

S3. Determinant ama neden?

Determinant biçimindeki sayı çokluğu (birçok sayı ile belirlenen sayı) değişik karmaşık hesaplamalarda karşımıza çıkıyor. Biz aşağıda bunların yalnız birini vereceğiz.

• Çok bilinmeyenli doğrusal (birinci derece) denklem dizgesi

S1. Bu dizge ne?

$a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n = b_1$

$a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n = b_2$

.....

$a_{n1}x_1 + a_{n2}x_2 + \dots + a_{nn}x_n = b_n$

biçiminde verilen veya bu biçime dönüştürülebilen n bilinmeyenli n denklem dizgesi.

S2. n bilinmeyenli n denklem dizgesi ama nasıl? Yani bu dizgeyi nasıl çözüyoruz?

İki çözüm yöntemini daha önceden biliyoruz.

Ç1. Yerine koyma yöntemi: Bir denklemi alıyoruz; bir bilinmeyene göre çözüyoruz. Sonra diğer denklemlerde bunu yerine koyunca bir eksik bilinmeyenli ve bir eksik sayıda denklem dizgesi elde ediyoruz ...

Ç2. Yoketme yöntemi: Denklemlerimizi uygun çarpanlarla çarparak iki denklemde bir bilinmeyenin katsayısını ters işaretli eşit kılıyoruz ve topluyoruz; bu bilinmeyeni yok ediyoruz. Bu işleme devam ede ede bilinmeyen ve denklem sayısını azaltıyoruz ...

Ç3. Bundan sonraki iki çözüm daha genel ve bu nedenle daha güzel.

Önce bu dizgeyi,

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ & \vdots & & \\ a_{n1} & 0 & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} b_1 \\ b_2 \\ \vdots \\ b_n \end{bmatrix}.$$

veya kısaca

$A_{nn} \times X_{n1} = B_{n1}$ veya $A \times X = B$

matris biçiminde yazıyoruz.

Burada A_{x_k}(k = 1,2, ...,n), A matrisinde x_k nın tüm katsayıları yerine b lerin yazılmasıyla elde edilen matris ise,

$x_k = \det |A_{x_k}| / \det |A|$

oluyor. (Tüm bilinmeyenleri bir adımda buluyoruz. Bundan sonrası determinant hesabı.)

Ç4. Tüm dizgemiz, matris eşitliği,

$A \times X = B$

biçimindeydi. Bunda $A^{-1} \times A$ = birim matris olacak biçimde bir A^{-1} matrisi (ters matris) bulursak

$A^{-1} \times A \times X = X = A^{-1} \times B$

biçiminde tüm bilinmeyenler birlikte bir adımda bulunur. Şimdi sorunumuz A^{-1} in bulunmasında. Bunun için de önce (A nın satırlarını sütun, sütunlarını satır yaparak elde edilen) A^T yi (devrik matrisi) buluyoruz. A^{-1}, A^T de her bir ögenin yerine işaretli alt determinantının yazılmasıyla elde edilen kare matrisin det |A| ya bölümü.

(*Determinant çözümü ve matris çözümü* diye adlandırdığımız son iki çözümü kanıtsız verdik. Daha doğrusu bu kanıtları, "Ben herşeyi kanıtlamak isterim." diyen ve matematiği özel ilgi konu seçmiş öğrencilerimize bıraktık. Her öğrencinin matematiği bu denli sevmesini bekleyemeyiz. Ama bu çözümleri düzeneksel her öğrenci öğrenebilir ve bu onun hoşuna gider. Şimdi bu düzenekleri bir örnekle kolayca anlaşılır kılalım.)

Ö1. Denklem dizgemiz,

$3x - 2y + z = 2$

$x + 3y - 2z = 1$

$5y - 2z \quad = 4$

olsun. (Bakın, dizgeyi nasıl kurduk: x = 1 , y = 2, z = 3 olsun dedik, bu değerleri aklımızda tuttuk, katsayıları uydurduk ve hesapiayıp sabitleri yazdık.)

Şimdi dizgemizi dört yöntemle çözelim:

Ç1. (Üçüncü denklemde zaten x yok. Öyleyse (katsayısı 1 olduğundan) ikinci denklemde, $x = 1 - 3y + 2z$ diye x ı hesaplayıp birinci denklemde yerine koyarak $3(1 - 3y + 2z) - 2y + z = 3 - 9y + 6z - 2y + z = 2 \Rightarrow 11y - 7z = 1$ bulalım.Böylece,

$11y - 7z = 1$

$5y - 2z = 4$

Şimdi de ikinci denklemden $z = (5y - 4) / 2$ bularak birincide yerine koyalım: $11y - 7(5y - 4) / 2 = 1 \Rightarrow 13y = 26 \Rightarrow$ $y = 2 \quad z = (5y - 4) / 2 = 3 \quad x = 1 - 3y + 2z = 1$

Ç2. Üçüncü denklemde x yok. Öyleyse birinci ve ikinci denklemde x ı yok edelim. Bunun için de ikinci denklemi -3 ile çarparak ve bir ve ikiyi toplayarak,

$$\begin{array}{r} 3x-2y+z=2 \\ \underline{-3x-9y+6z=-3} \\ -11y+7z=-1 \end{array} \Rightarrow \begin{array}{l} 11y-7x=1 \\ 5y-2x=4 \end{array}$$

Burada da birinci denklemi -2, ikinci denklemi 7 ile çarparak

$$\begin{array}{r} -22y+14z=-2 \\ \underline{35y-14z=28} \\ 13y=26 \end{array} \Rightarrow y = 2 \ldots$$

Ç3. Verilen denklem dizgesi matris eşitliği biçiminde,

$$\begin{bmatrix} 3 & -2 & 1 \\ 1 & 3 & -2 \\ 0 & 5 & -2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \\ 4 \end{bmatrix}$$

$$\det|A| = \begin{vmatrix} 3 & -2 & 1 \\ 1 & 3 & -2 \\ 0 & 5 & -2 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0 & -11 & 7 \\ 1 & 3 & -2 \\ 0 & 5 & -2 \end{vmatrix} = -\begin{vmatrix} -11 & 7 \\ 5 & -2 \end{vmatrix} = 13$$

$$\det|A_x| = \begin{vmatrix} 2 & -2 & 1 \\ 1 & 3 & -2 \\ 4 & 5 & -2 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 2 & -2 & 1 \\ 5 & -1 & 0 \\ 8 & 1 & 0 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 5 & -1 \\ 8 & 1 \end{vmatrix} = 13 \triangleright x = 13/13 = 1 ..$$

$\triangleright x = \det|A_x| / \det|A| = 13/13 = 1$ (y ve z benzer...)

Ç4.

$$A^T = \begin{bmatrix} 3 & 1 & 0 \\ -2 & 3 & 5 \\ 1 & -2 & -2 \end{bmatrix} \triangleright A^{-1} = \frac{1}{13}\begin{bmatrix} \begin{vmatrix} 3 & 5 \\ -2 & -2 \end{vmatrix} & -\begin{vmatrix} -2 & 5 \\ 1 & -2 \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} -2 & 3 \\ 1 & -2 \end{vmatrix} \\ -\begin{vmatrix} 1 & 0 \\ -2 & -2 \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} 3 & 0 \\ 1 & -2 \end{vmatrix} & -\begin{vmatrix} 3 & 1 \\ 1 & -2 \end{vmatrix} \\ \begin{vmatrix} 1 & 0 \\ 3 & 5 \end{vmatrix} & -\begin{vmatrix} 3 & 0 \\ -2 & 5 \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} 3 & 1 \\ -2 & 3 \end{vmatrix} \end{bmatrix} =$$

$$\frac{1}{13}\begin{bmatrix} 4 & 1 & 1 \\ 2 & -6 & 7 \\ 5 & -15 & 11 \end{bmatrix}$$

$$\text{(sağlay yapalım: } A^{-1} \times A = \frac{1}{13}\begin{bmatrix} 4 & 1 & 1 \\ 2 & -6 & 7 \\ 5 & -15 & 11 \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} 3 & -2 & 1 \\ 1 & 3 & -2 \\ 0 & 5 & -2 \end{bmatrix}$$

$$= \frac{1}{13}\begin{bmatrix} 13 & 0 & 0 \\ 0 & 13 & 0 \\ 0 & 0 & 13 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} = \text{birim matris)}$$

$$\triangleright \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} = \frac{1}{13}\begin{bmatrix} 4 & 1 & 1 \\ 2 & -6 & 7 \\ 5 & -15 & 11 \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \\ 4 \end{bmatrix} = \frac{1}{13}\begin{bmatrix} 13 \\ 26 \\ 39 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{bmatrix}$$

S3. n bilinmeyenli n denklem dizgesi ama neden? Yani bu gerekli mi?

Bunun yanıtını üniversitede öğrenebilirsiniz. Bazı bilim problemlerimde doğrusal bağıntılı çok bilinmeyenle karşılaşabiliyoruz. (Sanırız 'S3. Matris ama neden?' sorusuna da bir yanıt vermiş olduk. Ama bilelim ki bilimde matris kullanımı çok daha fazla.)

(Ders kitaplarındaki matris bölümünü irdelemekten de vazgeçelim ve bu konuda anlatacaklarımızı burada bitirelim.)

■ MK21. Olasılık hesabı

• İki ilkel olasılık bir tür tümevarımsal. Yani biz bunları matematik içinde hesaplamıyoruz. Somut yaşamdan çıkarıyoruz.

İO1. Eşdeğerli olasılık: Eğer söz konusu olaylar arasında bir ayrım yapamıyorsak her bir olayın olma olasılığı '1/söz konusu olay sayısı' diyoruz. Örneğin sınıf mevcudumuz 42 ise ve öğretmen (gelişigüzel) birimizi tebeşir almaya yollayacaksa benim gitme olasılığım 1/42.

İO2. Deneysel olasılık: Eğer n denemede bir olay m defa olmuşsa bu olayın bundan sonra olma olasılığı m/n diyoruz. Yine aynı örneği ele alalım. Öğretmen arada bir birimizi tebeşir alamaya yolluyor. Bu on defa olmuş, iki defa beni yollamış. Öyleyse beni yollama olasılığı 2/10.

Olasılık hesabında, bu ilkel olasılıklardan (matematik içinde) karmaşık olasılıklar bulunuyor. Yani (bir matematik dalı olarak) olasılık ACA ya dayalı ama bağımsız.

S1. Olasılık ne?

(Soyut olarak ele aldığımızda) sıfırdan bire kadar (bunlar da dahil) sayılar. Bu sayıları somut yaşamla eşliyor ve bunlarla özellikle beklentilerimizi belirliyoruz.

S2. Olasılık ama nasıl? Yani olasılık hesabında neler yapıyoruz?

(1) Öncelikle söylememiz gereken, olasılığı somut uygulamasıyla birlikte aldığımız yani soyut olasılıklardan değil dahası şunun olasılığı, bunun olasılığından söz etmemiz; olasılık işlemlerinde bile adlandırmalarımızı olayları da kullanarak yapmamız.

İlk adımda, bir olayın oluşmasını olanaksız görüyorsak bunun olasılığına 0(sıfır), kesin görüyorsak 1(bir) diyoruz. İkincisi 'mutlak olasılık'.

(2) İlkel olasılıkları tümevarımsal belirliyoruz.

(3) İki olayın olasılığından söz ederken aşağıdaki ayrımı yapıyoruz:

(31) Bağımsız (yani birbirini etkilemeyen) iki olayın birlikte olma olasılıkları, olasılıklarının çarpımı.

(32) Bağımlı (yani birinci olayın oluşumu ikinciyi etkileyen) iki olayın birlikte olma olasılığı, birinci olayın olasılığı ile ikincinin birincinin oluşumundan sonraki olasılığının çarpımı.

(33) Girişimsiz (yani birlikte oluşmayan) iki olayın biri veya diğerinin olma olasılığı, olasılıklarının toplamı.

(34) Girişimli (yani birlikte de oluşabilen) iki olayın biri veya diğerinin olma olasılığı, olasılıkları toplamı ile birlikte olma olasılıklarının farkı.

(4) (Yukarıdaki dört olasılık işleminde olduğu gibi) olasılık bağıntıları da ACA dan aktarma eşitlik veya eşitsizlik.

(5) Yukarıda anlattıklarımızı somut yaşamdan soyutlamak istersek,

(Bir olayın olasılığını p(O) (p: İngilizce 'probability' den), iki olayın birlikte olma olasılığını $p(O_1 \wedge O_2)$, iki olaydan herhangi birinin olma olasılığını $p(O_1 \vee O_2)$, ikinci bir olayın birinciden sonraki olasılığını $p(O_{1(O_2)})$ ile simgeleyerek)

$\dot{I}_1$ (Bağımsız olasılık çarpımı): $p(O_1 \wedge O_2) = p(O_1) \times p(O_2)$

$\dot{I}_2$ (Bağımlı olasılık çarpımı): $p(O_1 \wedge O_2) = p(O_1) \times p(O_{1(O_2)})$

$\dot{I}_3$ (Girişimsiz olasılık toplamı): p(O1 v O2) = p(O1) + p(O2)

$\dot{I}_4$ (Girişimli olasılık toplamı): $p(O_1 \vee O_2) = p(O_1) + p(O_2) - p(O_1 \wedge O_2)$

B(olasılık bağıntıları): = veya ><

S3. Olasılık ama neden?

Birçok kez kendimize gelecek üzere sorular sorarız:

"Acaba bugün arkadaşım telefon eder mi?"

"ÖSS de başarılı olur muyum? Kaç alırım?"

"Hangi mesleği seçeyim?"

"Milli piyangodan büyük ikramiye çıkar mı?"

Bunlara bazen kesin yanıtlar veririz: "Kesin telefon eder. ÖSS de başarı şansım hiç yok. Ben mühendis olacağım..." Bazen ise ikircikli kalırız: "Acaba telefon eder mi? ÖSS de başarılı olup olmayacağımı bilemiyorum. Meslek seçiminde kararsızım..." Bilimsel uygulamalarda büyük yatırımlar gerektiğinde bu belirlemeler çok daha önemli. Bu nedenle gelecek üzere sayısal sonuçlar elde etmek isteriz. Olasılık hesabı işte bu, karar vermenin matematiksel temeli.

• Yukarıda anlattıklarımız ana bilgiler. Biz bunlardan türev bilgiler türetiyoruz ve bunları da ezberimize katıyoruz:

TB1. n eşdeğerli ve girişimsiz olaydan m inin olma olasılığı m/n çünkü her birinin 1/n (İO1) ve girişimsizlik nedeniyle biri veya diğerinin olma olasılığı basit toplamayla (İ3). Örneğin 42 kişilik sınıfımızda 26 erkek varsa tebeşir almaya bir erkeğin gitme olasılığı 26/42.

TB2. Bir olayın olma olasılığı p ise olmama olasılığı 1 – p. Çünkü olma ve olmama girişimsiz ve olma veya olmama kesin. Örneğin tebeşir almaya bir kızın gönderilme olasılığı 1 – 26/42. (Dolaysız bulsaydık da aynı.)

TB3. Düzenlemelerin sayısının belirlenmesi de olasılık uygulaması. Bunu, (ders kitaplarında permütasyon ve kombinasyon diye adlandırılıp ayrı bir bölüm olarak verilen (üstelik bağımsız bir matematik dalı olan olasılığın buna bir alt bölüm olarak eklendiği)) (1) n ögenin farklı sıralama (doğrusal düzenleme) sayısı, (2) n ögeden seçilen r ögeli (tekrarsız, tekrarlı) farklı küme sayısını bularak örnekleyelim.

Ö1. n ögenin tekrarsız sıralama sayısı:

n ögenin belirli bir dizinini düşünelim. Bu dizinde birinci ögenin burada olma olasılığı 1/n (eşdeğerlilik). Birinci öge yerindeyken ikinci ögenin yerinde olma olasılığı 1/(n-1)... Sonuçta, düşündüğümüz dizinin olasılığı 1/n! (bağımlı olasılık çarpımı). Ama bu dizinler kendi aralarında da eşdeğerli yani aynı olasılıklı. Öyleyse, s farklı dizin sayısı olmak üzere sx(1/n!) = 1 (mutlak olasılık) s ▷n!

Ö2. n ögenin r ögeli (tekrarsız, sıralı) dizin sayısı:

Birinci ögenin burada olma olasılığı 1/n. İkincinin yerinde olma olasılığı 1/(n-1)... r incinin 1/(n-(r-1)) ▷ Belirli kümemizin (1/n)(1/(n-1))...(1/(n-(r-1)) = (n-r)! / n! = 1/(r!$\binom{n}{r}$)) ▷ s = r!$\binom{n}{r}$($\binom{n}{r}$: binom katsayısı).

Ö3. n ögenin r ögeli (serbest tekrarlı, sıralı) dizin sayısı:

Her ögenin yerinde olma olasılı 1/n ▷ belirli küme olasılığı (1/n)' ▷ küme sayısı s = n'.

Ö4. n ögenin r ögeli küme sayısı (yani tekrarsız, sırasız):

Belirli bir ögenin, kümenin belirli bir ögesi olma olasılığı 1/n. Kümede olma olasılığı r/n. ikinci için 1/(n-1), (r-1)/(n-1), ... Sonuçta, belirli bir kümenin seçilme olasılığı r! / (n! / (n-r)!) ▷ r ögeli küme sayısı s = n! / (r!(n-r)!) =$\binom{n}{r}$.

Sanırız, tüm ilk ve ortaöğretim konularını ele aldık; sanırız düzenli, dizgeli... Şimdi umudumuz, yazdıklarımızın, öğrencileri seven, matematiği seven, öğrencileriyle birlikte çalışmayı, birlikte öğrenmeyi seven (eğitim fakültelerimizde matematik öğrenmediklerinin ayrımında) toplumcu matematik öğretmenlerimizin, fakültedeki toplumcu akademisyenlerimizin, çocuklarımızın eğitim ve öğretimiyle ilgilenmeyi önemli bir görev sayan aydınlarımızın eline geçmesi ve geliştirilip uygulanması. (Elmek adresimizi de yineleyelim: umutakas @gmail.com)

TÜRKİYE'DE NELER OLUYOR, GERÇEKTEN BİLİYOR MUSUNUZ?
TÜRKİYE ÜZERİNE OYNANAN OYUNLARI ÖĞRENMEYE HAZIR OLUN...

▲ 215 SAYFA 13 TL

▲ 267 SAYFA 15 TL

▲ 128 SAYFA 10 TL

YENİ ÇIKANLAR

392 SAYFA ◀ 10 TL

NİSAN 2009 SAYISI DERGİ 7,50 TL ▶

Ayrıntılı bilgi
mudafaaihukuk.com'da

Yeniden Anadolu Ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları
Büro Merkez: Fevzi Çakmak Cad.
4. Mahmut Çil Apt. 79/2 07100 - Antalya
Telefon: 242-244 22 65 - 244 47 43 Faks: 242-244 46 65
E-posta: mudafaaihukuk@mudafaaihukuk.com

Çetin Ceviz Problemleri

Bu köşemizde, eğlenceli zekâ oyunları, matematik ve fizik soruları bulacaksınız. Sorular, çıraklık, kalfalık ve ustalık başlıkları altında zorluk derecelerine göre sıralanacaktır. Bu soruları doğru yanıtlayan 3 okurumuza Uyum Yayınları'nın yayımladığı Halil Durmuş'un "Bilinçaltındaki Sosyalizm" adlı kitabını hediye ediyoruz. Yanıtlar en geç 19 Nisan 2009 tarihine kadar e-posta, faks veya posta ile dergi adresine ulaşmalıdır.

Çıraklık

Profesör Muzaffer İliriş beş arkadaşını doğum günü yemeğine davet etmişti. Yemekteki altı kişinin en genci 83 en yaşlısı ise 88 yaşındaydı ve aynı yaşda olan kimse yoktu. Ayrıca;

1. Profesör, arkadaşlar arasında en yaşlısı değildir. Fakat Hasan ve Tahsin beylerden yaşlıdır.

2. Muzaffer ve Burhan Beylerin arasındaki yaş farkı bir yıldan fazladır

3. Muzaffer hoca Levent Beyden bir yıldan daha fazla yaşlı olduğu gibi, Levent Bey de Davut Beyden bir yıldan daha fazla yaşlıdır.

4. Hoca ile Davut Beyin yaşlarının toplamı, Levent ve Tahsin Beylerin yaşlarının toplamına eşittir.

Yemekteki altı arkadaşın yaşları nedir?

Kalfalık

Aşağıda görülen 16 küçük kareye,

1. 1 sayısını dört, 2, 3, 4 ve 5 sayılarını ise üçer kere kullanarak,

2. Hiçbir sayı, aynı sıra, sütun ve çaprazda birden fazla kullanmadan,

1'den 5'e kadar olan tam sayıları yazınız.

Ustalık

Bir eczacı, milimetrenin üçte biri kalınlığındaki bir kartona çizili olan aşağıdaki şeklin alanını, geometrik çizim ve alan hesaplama yöntemlerini kullanmadan belirlemek istiyor. Bunun için kalfasına bir maket bıçağı aldırıyor. Eczacı, yaptığı bir kaç basit ölçme ve işlem sonunda şeklin alanını iyi bir yaklaşıklıkla belirliyor. Sizce, bunu nasıl başardı?

Mart ayı cevapları

Çıraklık

Aşağıdaki şekli, herbiri A, B ve C harflerini içeren yedi parçaya ayırınız. Parçalar, değişik şekil ve alanlarda olabilir.

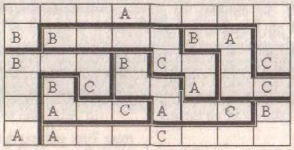

Kalfalık

2 saat zarfında, 15951 sayısının ilk rakamının değişemeyeceği açıktır. O halde göstergedeki yeni sayının ilk ve son rakamı yine 1 olacaktır. İkinci ve dördüncü rakamları ise 6 olacaktır. Bu durumda, ortadaki rakam 0, 1, 2,... olursa otomobil iki saatte 110, 210, 310, ... mil gitmiş olacaktır. Dolayısıyla otomobilin ortalama hızı 110/2 =55 mil/saat veya 210/2 = 105 mil/saat, ... olabilir. Ancak, Otomobil "antika" olarak nitelendirildiğinden, seçeneklerden birincisi olanaklıdır.

Ustalık

Nüfus sayımı yapan memurun, yan komşunun ev numarasını bilmesine rağmen, çocukların yaşını ilk seferinde belirleyememesinin sebebi, birden fazla seçeneğin bulunmasındandır.

Çocukların yaşlarını gösteren üç sayının çarpımının 36 olması ve birden fazla yaş dizesi seçeneğinin bulunması, çocukların yaşlarının 9, 2 ve 2 veya 6, 6 ve 1 olması, diğer bir deyişle toplamlarının 13'e eşit olmasıyla mümkündür.

Bu durumda, karar verebilmek için ek bir bilgi gerekmektedir. Anne, "en büyük kızım uyuyor" dediğine göre, nüfus memuru için iki seçenekten uygun olanın 9, 2 ve 2 olduğunu bulmak zor olmamıştır.

BİLİM VE TOPLUM

ULUSAL KANAL'da Her Cumartesi Saat: 11.15'te

Bilim ve Ütopya dergisi Yazı Kurulu üyeleri
Prof. Dr. Kürşat YILDIZ ve Prof. Dr. Osman Şadi YENEN'in
birlikte sundukları programda,
Türkiye'nin ve dünyanın bilim gündemi ve bu gündem içinde öne
çıkan konular işlenlyor.
Üniversiteler, yükseköğretim ile ilgili gelişme ve haberler,
bilimsel yayınlar, bilimsel çalışmalar,
kongreler, dünyada ve ülkemizde bir hafta boyunca bilim ve
teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile
gelecek haftanın bilimsel olayları aklarılıyor.

Semra LARÇIN

Ödüllü Sözcük Bulmacası

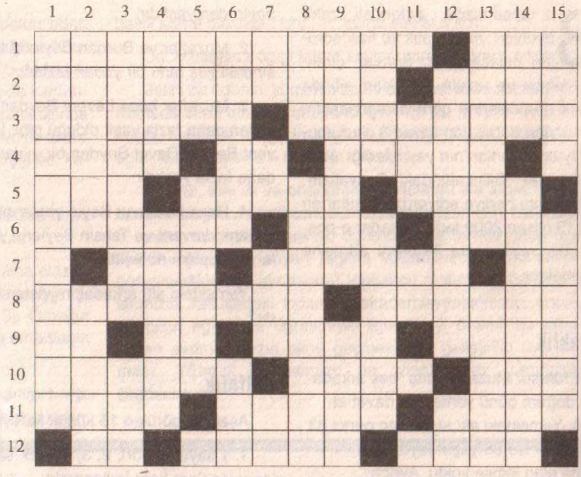

SOLDAN SAĞA:

1) Üvercinka isimli betiğinde "Zaten bizi her gün sabahtan akşama kadar kurşuna diziyorlar/ Bütün kara parçalarında/ Afri'ka dahil" diyen, 1931- 1990 yılları arasında yaşamış, "Sıcak Nal" ve "Günübirlik" isimli betikieri de üretmiş, Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü ve Behçet Necatigil Şiir Ödüiü'nü kazanmış günümüz şairi. - "Kimine bir .... vermez giyesi/ Kiminin atına atlas çul eyler" (Yunus Emre).

2) Hiçbir heyecan veya zıhin etkisiyle uyarılmayan ruh dinginliği, acıya olduğu kadar kıvanca karşı da ilgisizlik. - Hattatların kâğıt cilalamak için kullandıkları nişasta ve yumurta akından yapılan özel bir karışım.

3) Artvin ilinde Ulusal Park kapsamında olan vadi. - Su aygırına verilen bir başka isim.

4) Bir kimse veya şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü ve gücünü sarsılmaz bir duygu ile benimseme. - Adın durum eklerinden biri. - Muğla'nın Milas ilçesinde üniü antik kent.

5) Olgun hindistancevizinden yapılan bir tür tespih. - Sebze, meyve vb. satmak için kurulmuş, eğreti, derme çatma dükkân. - Bir işi yapmaya duyulan aşırı istek.

6) Çizgili kumaştan yapılan ceket. - Metal saplama. - Bir mal ya da paranın emek verilmeden sağladığı gelir.

7) Herhangi bir kas kümesinin istem dışı hareketi. - Maskeli balolarda giyilen kukuletalı uzun giysi. - Bir cetvel türü.

8) Tepki gösterme becerisi, tepkinlik. - Gemi yönetimiyle ilgili en yüksek görevli.

9) Kırgızistan'ın plaka imi. - Vietnam'da hüküm sürmüş bir krallık hanedanı. - Aydın'ın Sultanhisar ilçesine bağlı bir belde. - Yardım.

10) Ankara keçisinin kılından elde edilen iplikle dokunan giysi. - Bir duvardaki taş ya da tuğla sırası. - Ağız suyu, salya.

11) Çin'de bir kent. - Tropikal Afrika'da yetişen ve odunu kolay işlenen büyük bir ağaç. -Derece, rütbe, aşama.

12) Fransiyum elementinin simgesi. - Üzerinde dikine çizgiler bulunan pamuklu bir kumaş. - Danışıklı dövüş.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1) Moğollar adlı müzik grubunun kurucularından, çeşitli Akdeniz ülkeleri film festivallerinde kazandığı En İyi Film Müziği ödülleri bulunan, 1946 yılında doğmuş müzisyenimiz.

2) Etil alkol olarak da bilinen renksiz ve yanıcı bir kimyasal bileşik. - Küçük sermaye ve zanaat sahibi.

3) Amerika'nın Ekvator bölgesi kesiminde yaşayan tatlısu kaplumbağası. - Büyük tren istasyonu.

4) Doğu Anadolu'da bir göl. - Nazilerin katliamlarda kullandığı öldürücü gaz.

5) "Benim ... olmuş dilim/ Ne dedim yar inlnir" (Türkü). - Başkalarının siyasi, dinî vb. düşüncelerine, inançlarına karşı çıkan, katı ve hoşgörüsüz davranan kimse.

6) İşkodra Gölü'nün Avrupa dillerindeki diğer adı. - Ailesini geçindiren, idare eden.

7) Kök, esas, temel. - "Bir .... çıkarmaya başlar bohçamızdan / Lavanta çiçeği kokan kederleri" (A. Muhip Dıranas). - Kalıtımın temel öğesi olan biyolojik maddenin kısa yazılışı. - Endonezya'nın plaka imi.

8) Deniz tarafından örtülen derin, parçalanmış kayalar meydana getiren gömülmüş vadi. - Kesme işareti.

9) Diyalektik. - Odun, kireç gibi ağır ve kaba şeyleri tartmakta kullanılan ağırlık ölçü birimi.

10) Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı._Fil dişi, tahta veya kemikten yapılmış küçük çubuklarla oynanan bir oyun.

11) Başkaldıran._Sodyum elementinin simgesi.

12) Karbon, fosfor vb. maddelerin fiziksel bakımdan ayrı özellikler gösterebilmesi durumu._Matematikte kullanılan sabit bir sayı.

13) Gürcistan'ın Mesheti bölgesinin Müslüman Türk nüfusuna verilen ad._Ayağın yüksek olan üst bölümü.

14) Üzüm kütükierinin dikili bulunduğu toprak parçası._Mikropla bulaşan hastalıklar.

15) Zayıf, kuru, sıska._Yaşar Kemal'in bir romanı.

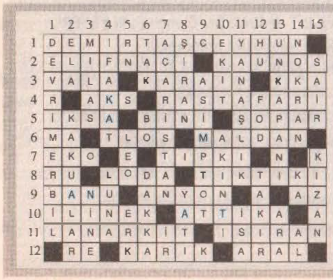

Mart sayımızın bulmaca yanıtları

Mart ayı ödüllü bulmacamızı doğru yanıtlayan okurlarımızdan A. Nusret OLGAY / İzmir, Devrim TEZEL / İstanbul, Nihat UĞURLU / Antalya, Logos Yayınları'nın yayımladığı Nilgün Acar'ın *Mavi Tutku* adlı şiir kitabını kazandılar.

Mart ayı ödüllü bulmacamızı çözecek okurlarımız arasından kurayla belirleyeceğimiz üç kişi, Uyum Yayınları'nın yayımladığı Halil Durmuş'un *Bilinçaltındaki Sosyalizm* adlı kitabını kazanacaklar.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN ULUSLAR BİRLEŞİN

TEORİ

AYLIK DERGİ

MEHMET ULUSOY

Türk Devrimi'ne karşı neoliberal tarihçilik

Türkleştirme, Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül

ŞEFİK ÇAKMAK Varlık Vergisi gerçeği

DR. CÜNEYT AKALIN 6-7 Eylül Olayları ve çarpıtılan gerçekler

NURAN GÖKDEMIR
Talat Paşa Komitesi: Türkiye böyle savunulur!

ALİ KARŞILAYAN Nazım'ın dizelerindeki devrimci Dinçer Kömek

PINAR GÜL Babam Dinçer Kömek

İNSAN 2009 4.00 YTL 231

TÜYAP 1979 30.YIL 2009 Uluslararası Fuarlar

TÜRKİYE YAYINCILAR BİRLİĞİ

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İZMİR FUARI İZFAŞ

Kitaba Yolculuk

14. İzmir Kitap Fuarı

18 - 26 Nisan 2009

www.izmirkitapfuari.com

Uluslararası İzmir Fuar Alanı

İletişim Sponsoru — TÜRK TELE KOM

Medya Sponsoru — www.ntvmsnbc.com

Üye Kuruluş — ufi Küresel Fuar Endüstrisi Birliği

Üye Kuruluş — ICCA Member — Uluslararası Kongreler Birliği

Üye Kuruluş — Uluslararası Ticaret Fuarlarına Ulusal Katılımcıların Sorumlu Organizatörler Birliği

Üye Kuruluş — TFYD TÜRKİYE FUAR YAPIMCILARI DERNEĞİ

TS EN ISO 9001:2000

TÜYAP TÜM FUARCILIK YAPIM A.Ş. tuyap.com.tr

TÜYAP İZMİR: Atatürk Cad. No: 230/7
I. Kordon Alsancak - İzmir
Telefon : 0232 464 92 01 - 464 26 39
Faks : 0232 444 39 83
E-posta : tuyapizmir@tuyap.com.tr

İstanbul Fuar Alanı ve Merkez Ofis:
Tüyap Fuar ve Kongre Merkezi
E5 Karayolu, Gürpınar Kavşağı 34522
Büyükçekmece, İstanbul

Telefon : 0212 867 11 00 - 867 12 00
Faks : 0212 886 86 98

E-posta:
Yurtiçi Satış: yurticisatis@tuyap.com.tr
Yurtdışı Satış: satis@tuyap.com.tr
Yurtdışı Fuarlar: tuyapyurtdisi@tuyap.com.tr
Tanıtım-Halkla İlişkiler: tanitim@tuyap.com.tr
Fuar Alanı: fairarea@tuyap.com.tr

BU FUAR 5174 SAYILI KANUN GEREĞİNCE TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ (TOBB) İZNİ İLE DÜZENLENMEKTEDİR